

BEŞ VAKIT NAMAZIN FARZ OLMASI.....	1
NAMAZIN DİNDEKİ EHEMMİYETİ.....	1
NAMAZ İMANIN GÖSTERGESİDİR.....	2
NAMAZ İMANDAN HEMEN SONRA GELİR.....	2
GÖZÜMÜN NURU NAMAZ.....	3
NAMAZ BÜTÜN İBADETLERİN FİHRİTESİDİR.....	3
NAMAZIN GÜNAHLARA KEFARETTİR.....	3
GÜNAHLARDAN KORUMASI.....	3
RUHİ HAYATIMIZ İTİBARIYLA NAMAZA MUHTACIZ.....	4
Namaz Âşıklarından Misaller.....	4

Beş Vakit Namazın Farz Olması

“Çünkü namaz müminlere belirli vakitlerde yazılı bir farzdır.” (Nisa Suresi, 4/103)

“O halde onların söylediklerine sabret! Güneşin doğmasından ve batmasından önce Rabbinin yüceliğini ilan et, O’na hamdet! Gecenin bazı vakitlerinde, gündüzün bazı taraflarında da O’na ibadet et ki memnun ve mutlu olasın.” (Tâhâ Suresi, 20/130)

“Gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırınca kadar belli vakitlerde namaz kıl ve özellikle sabah namazını! Zira sabah namazı şahitlidir.” (İsra Suresi, 17/78)

“Namazlara, hele salat-ı vustaya (ikinci namazına) dikkat edin ve kalkıp huşû ile Allah’ın divanında durun.” (Bakara Suresi, 2/238)

(Cibril’in Efendimiz’e (s.a.s) gelerek, başıyla sonuyla namaz vakitlerini ta’limi burada hatırlanabilir.)

Namazın Dindeki Ehemmiyeti

(Başta Cibril’in Peygamber Efendimize gelerek, İman’ın, İslam’ın ve ihsanın ne olduğunu sorduğu hadis, bir bedevinin Efendimiz’e gelerek (s.a.s) İslam’ın şartlarını sorduğu ve Efendimiz bunları saydıktan sonra “Ya Rasulallah bunlardan ne eksik yaparın ne de fazla” demesi üzerine Peygamber Efendimiz’in “Eğer doğru söylediyse kurtuldu” dediği hadisi şerif ve bir de Efendimiz’in “İslam beş şey üzerine bina olunmuştur...” buyurduğu hadislerden bahsedilebilir.)

“Onlar mutlaka cennetlerde mücrimlerin durumu hakkında, kendi aralarında konuşurlar. O suçlulara: “Neydi bu cehennemde sizi sürükleyen?” diye sorulur. Onlar şöyle cevap verirler: Biz namaz kılanlardan değildik. Fakirleri doyurmaz, onların ihtiyaçlarıyla ilgilenmezdik. Batıl sözlere dalanlarla beraber biz de daldık. Bu hesap gününü yalan sayardık. Ölüm bizi yakalayınca kadar hep böyle idik.” (Müddessir Suresi, 74/40-47)

“Namaz dinin direğidir.” (Nesai, Salât 9) “Namaz imanın alametidir.” (Aclunî, 2/ 40)

“İşin başı İslam, direkleri namaz, en yüksek noktası ise cihaddır.” (Tirmizi, İman 8)

“İnsanlar yatsı namazı ile sabah namazındaki fazilet ve sevabı bilselerdi, emekleyerek bile olsa mutlaka camiye, cemaate gelirlerdi.” (Buhârî, Ezân 9, 32; Müslim, Salât 129)

“Ey Ali, üç şey vardır, sakın onları geciktirme: Vakti girince namaz, (hemen kıl!) Hazır olunca cenaze, (hemen defnet!) Kendisine denk birini bulduğun bekar kadın, (hemen evlendir!)” (Tirmizî, Salât 127)

Peygamber Efendimiz’e amellerin Allah’a en sevgili olanı hangisidir diye sorduklarında: *“Vaktinde kılınan namazdır”* buyurmuşlardır. (Buhari, Mevâkîtü’s-salât 5)

“Kıyamet gününde kulun hesaba çekileceği ilk ameli onun namazıdır. Eğer namazı düzgün olursa, işi iyi gider ve kazançlı çıkar. Namazı düzgün olmazsa, kaybeder ve zararlı çıkar.” (Ebu Davud, Salat 149)

Müslümanlar namaza çok dikkat etmelidir. Zira kulun ilk defa siğaya çekileceği şey namazdır. Zina değil, içki değil, başka bir şey de değil namaz.! Bundan diğer hususların önemsiz şeyler olduğu anlaşılmalıdır; aksine namazın ehemmiyeti anlaşılmalıdır. Çünkü hakiki namaz zaten insanı fuhşiyattan meneder. Bazıları şöyle bir şey diyor: “Falan iyi bir insan ama namaz kılmıyor.” Bu, Allah ölçülerine göre çarpık bir düşünce...

Mü’minun suresinde *“Şüphesiz, namazı huşu içinde edâ edenler kurtuldu.”* buyrulmaktadır ki, -her şeyden mefhûm-u muhalif çıkarmak doğru olmasa da zira onun kendine göre bir kısım şartları ve kaideleri var- bu âyetin mefhûm-u muhalifi alınacak olursa, bundan, *“namazı huşû ile edâ etmeyenler kurtulamazlar”* mânâsı çıkarılabilir. (Prizma-4)

Evet, namaz insanın hayatında yapacağı şeylerin en güzelidir ve en güzeli olmalıdır. Hayatın en tatlı hatıraları namazla ilgili bulunmalıdır. Zira miraca namazla çıkılır.. Allah’a namazla ulaşılır, enbiyânın huzuruna namazla varılır. O halde, illâ namaz, namaz, illa namaz... (Prizma-4)

Namaz, öyle dünyevî işlerimiz arasından geçiştiriliverecek kadar ehemmiyetsiz bir vazife değildir. O bizim için en mühim bir meşgaledir. Namaz ciddiyetle ele alınmalı ve öyle edâ edilmelidir. Değil başka bir iş yüzünden onun ihmâl veya aceleye getirilmesi, gerektiğinde her türlü işimiz ona fedâ edilmelidir. (FF-1)

Namaz, Allah (celle celâluhû) ile senin arandaki bir alış veriştir. Namazdan başka, seni Allah'a o kadar hızlı ve o kadar yakın hale getirecek bir şey yoktur. Bir kere, başta nazarî planda, senin zihninde o asıl kıymetine ulaşmalıdır. Yani henüz tatmamışsın, duymamışsın, hissetmemişsindir; ama nazarî planda "Bu, budur." demen lâzım. Çünkü sendeki arayış duygusunu bu kabullenme meydana getirecektir. Arayış duygusunu tetikleyecek, ona start verecek şey budur. (KT)

Arkadaş! Namaz, kul ile Allah arasında yüksek bir nispet ve ulvî bir münasebet ve nezih bir hizmettir ki, **her ruhu celb ve cezb etmek namazın şe'nindendir.** Namazın erkânı, *Fütuhat-ı Mekkiye*'nin şerh ettiği gibi, öyle esrarı hâvidir ki, her vicdanın muhabbetini celb etmek, namazın şe'nindendir. Namaz, Hâlık-ı Zülcelâl tarafından her yirmi dört saat zarfında tayin edilen vakitlerde manevî huzuruna yapılan bir dâvettir. Bu dâvetin şe'nindendir ki, her kalb, kemâl-i şevk ve iştiyakla icabet etsin ve mi'raçvârî olan o yüksek münâcâta mazhar olsun.

Namaz, kalblerde azamet-i İlâhiyeyi tesbit ve idame ve akılları ona tevcih ettirmekle adalet-i İlâhiyenin kanununa itaat ve nizam-ı Rabbânîye imtisal ettirmek için yegâne İlâhî bir vesiledir. Zaten insan, medenî olduğu cihetle, şahsî ve içtimâî hayatını kurtarmak için, o kanun-u İlâhîye muhtaçtır. O vesileye müraat etmeyen veya tembellikle namazı terk eden veyahut kıymetini bilmeyen, ne kadar cahil, ne derece hâsir, ne kadar zararlı olduğunu bilâhare anlar, ama iş işten geçer. (İşaratü'l-İ'caz)

Burada şu hatırlatmayı yapmakta da fayda var: Namaz herşeyden evvel bir mükellefiyettir; dolayısıyla da istenen seviye ve keyfiyette eda edilmese de, mutlaka kılınmalıdır. Seviyeli namaz kılamıyorum diye namazı terketmek, bir şuur emaresi değil, aksine şeytana maskara olmanın ifadesidir. Mü'minler bu oyuna gelmemelidirler.

Evet, namazı eda etme heyecanı yaşamak; "Abdestimi nerede alırım.. vakit geçmeden müsait bir yer nasıl bulurum.. kibleyi ne suretle tayin ederim.. kimseye rahatsızlık vermeden kulluk borcumu nasıl öderim?" endişeleriyle dolu bulunmak ve hele daha bir vaktin "mirac"ını tamamlar tamamlamaz diğerinin sancısını çekmeye başlamak, nezd-i ilahide kıymetler üstü kıymete ulaşan ve semereleri ancak ahirette derilebilecek olan çok önemli bir haslettir. Bundan dolayıdır ki, bir gün aziz Hocamız, vazife alanı itibarıyla çok çetin şartlar altında bulunan ve hemen her zaman aynı kutlu tasayı taşıyan bir hak erine, "Var mısın namazları değişelim; sen o sancılı ibadetlerinin sevabını bana ver, ben de özene bezene ikâme ettiğim salavâtın meyvelerini sana vereyim!.." demiştir.

Namaz İmanın Göstergesidir

"Kulla şirk ve küfür arasında en önemli vesile namazın terkidir" (Müslim, İman 134)

İslâm dininde namazın yeri çok büyüktür. Kur'ân'da, inanmaya ait meselelerin hemen ardından namazdan bahsedilir. Biz, başkaları için öyle düşünmesek de, sahabe kendi aralarında namaz kılmayana neredeyse "kafir" derlerdi. (Prizma-4)

Abdullah İbnu Şakik merhum anlatıyor: *"Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın Ashâb'ı ameller içerisinde sadece namazın terkinde küfür görürledi."* (Tirmizî, İman 9)

Bir insan namaz kılmıyorsa bence, hayatının en büyük kayıp kuşağında yaşıyor demektir. Oruç, namaz kılmaktan daha kolay bir ibadettir. Hac da öyle. Hac ruha ibadet neşvesi aşılarken, nefse de seyahat hazzını tattırır. Sahabe, namaz kılmayana münafık nazarıyla bakardı. Hatta ulemâ, çok defa amelî nifaka, namazın terkedilmesini misal verir. Günde, ferdin şuurunun derinliğine göre beş defa Allah'a arz-ı ubudiyeti onu çok yüceltir. Evet namaz deyip geçmemeli; namazdan geçen, korkarım bir gün dinden de geçer...(FF-1)

"İkindi namazını kaçırın bir insanın (uğradığı zarar yönünden durumu), malını ve ehlini kaybeden kimsenin durumu gibidir." (Buhari, Mevâkıt 14) *"Sakin namazı kasten terk etmeyin. Kim kasten namazı terk ederse, Allah'ın ve Resûlünün zimmetinden uzak olur."* (Müsned, 6/421)

"Kim namazına devam ederse bu namaz kıyamet gününde onun için (karanlığa karşı) nur, (doğruluğuna) delil ve (azaptan) kurtuluş olur. Kim namazına devam etmezse onun nuru, delili ve kurtuluşu olmaz. O kimse kıyamet gününde Karun, Firavun, Haman ve Übey b. Halef ile birlikte olur." (Müsned, 2/169).

Sakif hey'eti geldiği zaman, Allah Resulü'nün (aleyhissalâtu vesselâm) yanına girdiler. Efendimiz aleyhissalâtu vesselâm onları mescidde ağırladı, tâ ki kalplerini daha bir rikkate getirip müessir olsun. Onlar Müslüman olup biat etmek için öşür alınmamasını, cihada çağrılmamalarını ve namazın kendilerine farz kılınmamasını şart koşular. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Sizden öşür alınmasın, cihada da çağrılmayın. Ama namazsız bir dinde hayır yoktur" buyurdu. (Ebû Dâvud, Harâc 26)

Namaz İmandan Hemen Sonra Gelir

Kâinatta en yüksek hakikat imândır, imândan sonra namazdır.

İslâmiyette, imandan sonra en yüksek hakikat namazdır. Namaz kılmayan haindir, hainin hükmü merduttur. Cenab-ı Hak, Kur'ân-ı Kerîminde, yüz yerde edâsını emrettiği namazdan daha büyük bir hakikat olsaydı, imandan sonra onu emrederdi. (Tarihçe-i Hayat) (Kur'an'da salât kelimesi değişik kalıplarla 99, secde 64 ve rukû da 13 yerde geçmektedir)

İman, nazarî iman; namaz, amelî imandır. Bazıları namaz kılarken iş düşünür; bazıları iş yaparken devamlı namaz düşünür ve böylece, dakikalarına varıncaya kadar, hayatının tamamına namaz işlenmiş olur.

İman ve namaz aynı döl yatağında neş'et etmişlerdir; namaz, imanın ikiz kardeşidir. (İman ve namaz ikiz kardeştir; şu kadar var ki, iman az önce doğdu.) İman, dinin ve diyanetin nazarî yanını teşkil eder; o nazarî yanın takviye edilmesi ve tabiatın bir derinliği haline getirilmesi ise ancak başta namaz olmak üzere diğer ibadetlerle mümkün olur. Bu itibarla da, denebilir ki; namaz pratik imandır, iman da nazarî bir namazdır. Evet, dinin direği namazdır. Namaz, mü'minin günde en az beş defa içine girip temizlendiği sonsuzluğa doğru akıp giden bir tevbe ırmağı ve arınma kurnasıdır. O, savaş meydanında mücadelenin kızıştığı en tehlikeli anlarda bile hakkı verilmesi gereken çok önemli bir vazife, emin bir sığınak, mühim bir kurbet vesilesi ve en kısa bir vuslat yoludur. Namazın bu hususiyetlerinden dolayıdır ki, Asr-ı saadetten günümüze kadar Hak dostları onu hayatlarının merkezine koymuş ve farzları ikâme etmekle yetinmeyerek her gün yüzlerce rek'at nafile kılmayı itiyad haline getirmişlerdir. (Diriliş Çağrısı)

Biri, çocuğu hakkında "namazdan başka nesi var ki?" deyince dünya başıma yıkıldı. Namaz öyle bir şeydir ki, onun boşluğunu dolduracak ikinci bir şey yoktur. (Amerika'da Bir Ay)

Gözümün Nuru Namaz

"Bana üç şey sevdirdi: Kadın, güzel koku; namaz ise benim gerçek göz aydınlığım." (Nesâî, İşretü'n-nisâ 1)

İşte Allah Resûlü, "Bana kadın ve güzel koku sevdirdi." derken ruh ve cesedinin ihtiyacını, bir çırpıda, bu "cihet-i câmia" ile ilan ediyor, kendisine ait hususiyetleri anlatmış oluyordu...

Ancak, bu ilk iki mesele, tabiî, fitrî ve beşer olmanın gereğidir ki, bunlarda, başkaları da Allah Resûlü'ne iştirak edebilirler. Yani, kadını ve güzel kokuyu sevmek, sadece Efendimiz'e mahsus değildir. Çünkü bunlar, Cenâb-ı Hakk'ın insan fitratına yerleştirdiği duygularla sevilirler. Ve bu husus az-çok herkeste vardır.

Üçüncü hususa gelince, işte orada biraz durmak icap eder; zira Allah Resûlü: "Namaza gelince, o benim göz aydınlığım, o benim yavuklum ve o benim şehvetimdir." der.

Bizden birine, en çok sevdiğimiz insanlardan birinin geldiği müjdelense, nasıl sevinir ve kendimizden geçeriz; Allah Resûlü de, namaza duracağı zaman bizim bu duyduğumuz sevinçten yüzlerce kat fazlasıyla sevinç ve coşkunluk duymaktaydı. (Sonsuz Nur)

"Allah her nebiye bir arzu, istek ve şehvet vermiştir. Bana gelince, benim şehvetim, gece namaz kılmaktadır." (Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, 12/84)

Namaz Bütün İbadetlerin Fihristesidir

و يُفِيمُونَ الصَّلَاةَ: Bu cümlenin evvelki cümle ile bağlılık ve münasebeti gün gibi aşikârdır. Lâkin bedenî ibadet ve taatlardan namazın tahsisi, namazın bütün hasenata fihrist ve örnek olduğuna işarettir. Evet, nasıliki Fatiha Kur'ana, insan kâinata fihristedir; namaz da hasenata fihristedir. Çünkü namaz; savm, hac, zekat ve sair hakikatları hâvi olduğu gibi, idrakli ve idraksiz mahlukatın ihtiyarî ve fitrî ibadetlerinin nûmunelerine de şamildir. Meselâ: Secdede, rükûda, kıyamda olan melâikenin ibadetlerini, hem taş, ağaç ve hayvanların o ibadetlere benzeyen durumlarını andıran bir ibadettir. (İ.İ'caz)

Namaz, İslâm dini içinde ibadetlerin en câmiidir. Bu açıdan denebilir ki, namaz, kâmil insanın en kâmil ibadetidir. Evet namaz Allah'a ulaşmaya, varlığı yorumlamaya, değişik ilimlerle kâinatı hallaç etmeye müsait yaratılan bu mükemmel insanın tabiatına en uygun bir ibadettir. O, mahiyetindeki mükemmelliğini, ancak namaz gibi bir ibadetle ifade edebilir ve Allah'ın istediği insan olma özelliğini ortaya koyar. (Prizma-4)

Namaz, Allah'a imandan sonra kulluk adına yapılabilecek en büyük bir iştir. Evet namaz; malî, bedenî bütün ibadetleri câmî bir ibadettir. Hac, oruç ve zekat gibi ibadetlerin nüvelerini de onda görmek mümkündür. Yalnız bu, kâmil mânâda eda edilen namaz için geçerlidir. Dolayısıyla her insan namazını kılarken kâmil mânâda eda etmeye çalışmalıdır. Namaz, her şeyiyle halis bir ibadet ve mi'rac için yegane vesile, sonra da Allah Rasûlü (s.a.s)'ne, gökler ötesi seyahatinin en son noktasında tevdi edilen İlâhî bir armağandır. (Kur'an'dan İdrake Yansıyanlar)

Namazın Günahlara Kefarettir

"Sizden birinizin kapısının önünden bir nehir aksa ve bu nehirde her gün beş kere yıkansa, acaba üzerinde hiç kir kalır mı, ne dersiniz? Bu hal, dediler, onun kirlerinden hiçbir şey bırakmaz!" Aleyhissalâtu vesselâm: İşte bu, beş vakit namazın misalidir. Allah onlar sayesinde bütün hataları siler" buyurdu. (Buhari, Mevâkîtü's-salât 6)

Namaz, insanları günahlardan arındıran ve ondaki isi-pası temizleyen bir kurna gibidir. Her gün onda beş defa yıkananlar günahlarından arınır ve tertemiz hale gelirler. *“Gündüzün her iki tarafında ve gecenin saçaklarında (gündüze yakın olan saatlerinde) namaz kıl! Muhakkak ki, iyilik kötülükleri giderir. İşte bu, (Allah'ı) ananlar için bir hatırlatmadır.”* (Hûd, 11/114) ayeti, bu gerçeği delillendirmektedir. Bu ayetten anlaşılan şey, kılınan her namazın, yekûn bir hasenat teşkil etmesi ve bu hasenatın seyyiatı silip süpürüp götürmesidir. (Prizma-3)

“Büyük günahlardan kaçınıldığı müddetçe, beş vakit namaz ile iki cuma, aralarında işlenen küçük günahlara keffârettir.”

Günahlardan Koruması

“Sana Kitap'tan ne vahyediliyorsa onu okuyup başkalarına anlat ve bütün şartlarına riayet ederek hakkıyla namaz kıl. Çünkü namaz, insana bütün çirkin, ahlâk dışı söz ve davranışlarla, Allah nazarında meşruluğu tanınmamış işlerden kaçınması gerektiği şuurunu verir ve onu bunlardan alıkoyar.” (Ankebût Sûresi, 29/45)

Namaz kılan ve Rabbisinin huzurunda şarj olan bir insan, atılacağı ticarî hayatında haramlardan, mekruhlardan olabildiğine kaçınır. Özellikle gün ortasında kıldığı öğle, ikinci namazları, insanın murakabe ve muhasebe hislerini çoğaltır. O mekanizmayı harekete geçirir ve insanı yanlışlar içine düşmekten kurtarır. Akşam, yatsı, teheccüd ve sabah namazları ise

"Nâçar kaldığı yerde nâgah açar ol perde

derman olur her derde" dizeleriyle anlatılmak istenen esrarın tecelli merkezleridir.

Ve namaz Müslümanın günlük hayatını düzen ve nizam altına alan cebrî bir faktördür. Günde 5 defa Rabbin huzuruna çıkan insan, ister-istemez, hayatını bir düzen içine sokar. (Prizma-3)

Hâsılı, kalb inceliğimiz ve farzıyla nafilisiyle namazlara dikkat etmemiz, bu dünyada kulluk vazifesini yerine getirmemiz için bir aşk, şevk, güç ve moral kaynağı; ötede de ölümlü başlayan ve cennete uzanan hatırlı yolda sadık bir yol arkadaşı ve şefaathçi olur. Namaz, bizi Yüce Yaraticı'ya yaklaştıran bir vesile ve yerimizde durmamız için tutunacağımız kopmaz bir ip, çok sağlam bir tutamak ve bir kulptur. Namazın bizler için nezih hayat kaynağı ve fuhşiyâttan alıkoyan bir sur olduğunu da hatırlatıp, bunu ifade eden ayet-i kerimenin meâliyle bu bahsi kapatalım: *“Sana vahyedilen ‘Kitab’ı okuyup tebliğ et, namazı hakkıyla ifâ et. Muhakkak ki namaz, insanı, ahlâk dışı davranışlardan, meşrû olmayan işlerden uzak tutar. Allah'ı namazla anmak, elbette en büyük fazilettir. Allah bütün işlediklerinizi bilir”* (Ankebût Suresi, 29/45). (KT)

Ruhî Hayatımız İtibariyle Namaza Muhtacız

Namazda ruhun ve kalbin ve aklın büyük bir rahatı vardır. Hem cisme de o kadar ağır bir iş değildir. Hem namaz kılanın diğer mübah dünyevî amelleri, güzel bir niyyet ile ibâdet hükmünü alır. Bu sûrette bütün sermaye-i ömrünü, âhirete mal edebilir. Fâni ömrünü, bir cihette ibka eder. (4. Söz)

Namazı dert edinmek lâzımdır. Kıyam, kıraat, rükû, sücûd vs. namazın şekillerinden ibarettir. Oysa asıl olan, muhteva ve ruhtur. Nasıl ki yeme-içme cismaniyetimiz için bir ihtiyaçtır, namaz da manevî hayatımız ve ruhumuz için bir gıdadır. Namaz, fitratımızın bir gereği haline getirilmelidir. Ruh, gıdasını ancak, bu şekilde kılınan bir namazdan alabilir. (FF-1)

İnsan, namaz ibadeti ile, tıpkı günebakan çiçeklerinin güneşe bakarak gelişimlerini tamamlamaları gibi gelişmesini tamamlayabilir. Günde 5 defa Rabbisine teveccüh ederek, pörsüyen duygularını, solan şuurunu yeniden canlandırabilir.. ve tekrar zindelik kazanabilir.. kazanabilir ve böylece Rabbisine olan ahd ü peymanını yeniler. Bu yönüyle namaz, Allah'ın bizlere en büyük bir lütfudur. Bunun yokluğu, güneşin yokluğu gibidir. Nasıl güneş olmadığına -sebepler plânında- günebakan çiçekleri de yoktur; öyle de ibadet olmadığına, bir anlamda insan da yoktur. Öyleyse ibadete gerçek anlamda muhtaç olan bizleriz. (Prizma-3)

Namaz Âşıklarından Misaller

“Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) ayakları kabarcıca kadar geceleri kalkıp namaz kıları. Kendisine: “Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını affetti (niye kendini bu kadar hırpalıyorsun?)” denildipinde: “Şükredici bir kul olmayayım mı?” cevabını verdi.” (Buhârî, Teheccüd 6)

Atâ ibn-i Ebî Rebâh (radiyallahü anh) yaşlandığı, zayıfladığı ve tâkatsiz düştüğü günlerde bile bir rek'atta Bakara sûresinden yüz ayet okuyordu.

Müslim b. el-Ferâhidî tebe-i tabiînin büyük imamlarından Şu'be b. Haccac (radiyallahü anh) hakkında şunu ifade ediyor: *“Ne zaman Şu'be'nin yanına girdiysem -kerahet vakitleri dışında- onu hep namaz kılıyorken gördüm.”* Ebû Katan da şu ilavede bulunuyor: *“Şu'be'nin rükûda beklediği süreye şahit olsaydınız 'herhalde secdeye gitmeyi unuttu' derdiniz; onu iki secde arasında otururken izleseydiniz bu defa da 'galiba ikinci secdeyi unuttu' diye düşünürdünüz.”*

Tabiîn neslinden Ebû Ubeyde el-Basrî vefat ettiğinde kıyamdaydı ve namaz kılıyordu.

O dönemde, otuz-kırk sene, yatsının abdestiyle sabah namazını eda eden Vehb b. Münebbih, Tâvus b. Keysân, Saîd b. Müseyyeb ve İmam-ı A'zam gibi Hak dostlarının sayısı hiç de az değildi.

Cüneyd-i Bağdâdî hazretleri, otuz sene cemâatle namazı ve hatta ilk tekbiri hiç kaçırmamıştı. Her gün dört yüz rek'at nafilâ kılmaı adet edinmişti. Otuz yıl boyunca yatsı namazından sonra hiç uyumadan ibâdetle meşgûl olmuştu.

Muhadramûn'dan Ebû Osman en-Nehdî akşam ile yatsı arasında yüz rek'at namaz kıları.

Bişr b. el-Mufaddal ve Bişr b. Mansur gibi gönül aleminin sultanları da her gün dört-beş yüz rek'at nafilâ kılanlar arasındaydı.

Abbasi Devleti'nin seçkin halifelerinden Harun Reşid'in, hilafet süresi dahil ölene kadar her gün yüz rek'at namaz kıldığı nakledilmektedir ki, bu, o devirlerde ruhları saran ibadet iştihakını göstermesi açısından önemli ve çok güzel bir misaldir.

A'meş (Süleyman b. Mihran) yetmiş sene boyunca ilk tekbiri hiç kaçırmamıştır. Yetmiş sene, tek bir rek'atı bile kazaya bırakmamıştır. Bir başkası, ömrü boyunca namazlarda başkasının ensesini görmemiştir; çünkü hep en ön saftadır.

Ahmed b. Hanbel'in oğlu Süleyman b. Ahmed babasının namazını şöyle anlatıyor: Babam bir gün ve gecede 300 rekât namaz kıları. Kendisine vurulan kamçılardan sonra hastalanıp kendisine zayıflık geldikten sonra 150 rekât kılıyordu.

Muhterem Hocamız, özene bezene ve uzun uzun ibadet eden büyüklerinin de tesiriyle daha dört-beş yaşındayken namaza başlamış ve bu vazifesini ondan sonra da hiç aksatmamıştı. Daha o dönemde, Erzurum'un soğuşuna ve dışarıdaki boyunu aşkın kara rağmen, sabah namazı için imamdan evvel camiye gittiği çok olurdu.

Bir gün, az dinlendikten sonra kalkma niyetiyle, yatsı namazını kılmadan yatmıştı. Merhume validesi, "Namazını kıl, sonra yat!" diye onu ikaz etmişti. "Ana, çok yorgunum; gece kalkıp kılarım!" cevabını verince, şefkatli anne yine, "Oğlum, ben de çok yorgunum, seni kaldıramam; ne olur şimdi vazifeni yap, öyle yat!" diyerek adeta yalvarmıştı. Göz nurunun hiç oralı olmadığını gören ve onun ahiret hayatı için tir tir titreyen mualla kadın, "Eğer namaz kılmadan yatarsan, sabaha senin cenazenı göreyim!.." deyiverince, Hocaefendi, hemen doğrulmuş ve abdesthanenin yolunu tutmuştu. Aziz Hocamız, o gün henüz on iki yaşındaydı.

Hazret Üstad ve birkaç talebesi, buldukları bir araba ile Isparta'dan Barla'ya gitmek üzere yola çıkarlar. Eve ulaşmalarına yaklaşık yirmi dakika kalmıştır ki, namaz vakti girer. O esnada Nur Adam, arka koltukta istirahat etmektedir. Ağabeylerden biri yanındakine, "İnşaallah, Üstadımız uyanmaz da kar üzerine secde etmek zorunda kalmayız!" der. Daha o, sözünü bitirir bitirmez, Hazreti Bediüzzaman doğrulur; bir taraftan (kendisinin ya da yanındakinin) köstekli saatine bakmaya çalışır, bir yandan da "Vakit girdi mi?" diye talebelerine sorar. İçlerinden biri, "Üstadım, vakit girdi ama dışarıda çok kar var. Hem bizim yolumuz da bitmek üzere!.." derse de, aslında alacağı cevap bellidir ve beklediği sözü işitir: "Karın üstünde de olsa, namazımızı hemen eda edelim ki, şu anda saf bağlayan cemaat-ı kübrânın mânevî semeresinden hissemizi alabilelim!.."

Aziz Hocamız, 2002 senesinde kronik kalb ve şeker rahatsızlıkları sebebiyle âcil olarak hastaneye kaldırıldığında ve 2004 yılında kalbine operasyon yapılarak sol koroner arter damarına stent takıldığında, yoğun bakım ünitesindeyken doktorlar ilaç vermek isteyince, "İlaçlarımı öyle ayarlasınlar ki, namazlarımı vaktinde kılabilirim!" demiş; su kullanması yasaklanınca hemen teyemmüm edip kulluk vazifesini yine yerine getirmiş; vücuduna zerkedilen ilaçların ağırlığından göz kapaklarını dahi kaldıramayacak kadar bitkin düştüğü bir anda "Ne yaparsanız yapın ama akşam namazı için beni mutlaka uyandırın!" diye tembihlemiş ve vücudunun dört bir yanındaki kabloları, ölçüm aletlerine ve seruma rağmen cemaat sünnetini bile geçiştirmemiş, birimizi imamete geçirerek, uzandığı yerden namaza iştirak etmiştir. Dahası, şer'ân gerekli olmasa da, hastanede terettüp eden namazlarını gönül huzuru için sonra bir kere de kazâen ödemiştir.

DİNİN DİREĞİ

NAMAZ

NAMAZLA İLGİLİ AYET-İ KERİMELER.....	4
NAMAZLA İLGİLİ HADİS-İ ŞERİFLER.....	7
Namazın Fazileti:.....	7
Ezan Duası:.....	8
Cemaatle Namazın Önemi:.....	8
Ta'dil-i Erkana riayet etmek:.....	8
Cenaze Namazı.....	9
Teravih Namazı.....	9
Gece Namazı.....	9
Namaz Tesbihati:.....	10
Riyazü's-Sâlihîn'den Hadis-i Şerifler:.....	11
RİSALE-İ NUR'DA NAMAZ.....	13
Dördüncü Söz.....	13
Dokuzuncu Söz.....	14
Yirmibirinci Söz.....	17
işaratü'l-icaz, وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ	20
Katre'nin Zeyli.....	21
Namaz Kılmamamızın Bir Neticesi Olan Savaş Musibeti.....	22
Namaz Tesbihati'nin Önemi.....	22
Na'büdü Nüktesi.....	22
Nurun İlk Kapsından.....	24
PIRLANTA'DA NAMAZ.....	26
NAMAZ (YEŞEREN DÜŞÜNCELER).....	26
NAMAZI HİSSETMEK İÇİN NE YAPTINIZ? (DIRİLİŞ ÇAĞRISI).....	30
Namaz Âşıkları.....	30
Her Gün Yüzlerce Rek'at Namaz.....	31
Bir Seviye ve Gönül İşi.....	31
Namazın Özü ve Manası.....	32
İbadetlerimizin Çehresindeki Solgunluk.....	33
Tesir, Allah'la Münasebete Vâbestedir.....	34
Namaz Kahramanı Olabilmenin Üç Şartı.....	34
NAMAZ (KIRIK TESTİ).....	35
Kalıplar mânâları taşıyıcı olmalı.....	35
Namazda huşû ve hudû.....	36
Namazın inkişafı.....	37
Namaz koridoru.....	37
Cemaatle namaz.....	38
Namazda farklılık ortaya koyma.....	38
Bir hatıra ve namaza dikkat.....	39
Secdeyi, kıyâmı duyarak yapma.....	39
Kalb inceliği ve namaz.....	39
Şeytanın namaz hırsızlığı.....	41
PIRİZMA'DA NAMAZLA İLGİLİ SORULAR-CEVAPLAR.....	43
Soru: Namazı kendi kıymetine uygun bir şekilde her zaman takdir edemiyoruz. Namazın dindeki yeri ve önemini biraz açar mısınız?.....	43
Soru: "Beni (zikir) hatırlamak için namaz kıl" ayetindeki namaz ile zikir arasındaki münasebeti biraz açar mısınız?.....	45
Soru: Yapılan hizmetlerde her şeyin ilahî inayet endeksli olduğunu her fırsatta anlatıyor; İlahî inayeti celbin vesilesi olarak da Kur'ân'ın, "sabır" ve "salâtı" (namaz) tavsiye ettiğini beyan ediyorsunuz. "Sabır" ve "salât" nasıl ve ne şekilde hayatımıza hakim olmalı ki, Kur'ân'ın emrini yerine getirmiş olalım?.....	47

<i>Soru: İşlerin yoğunluğunu bahane ederek namaz kılmaya vakitlerinin olmadığını söyleyenler var. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?</i>	49
TEREDDÜTLERDE SORU VE CEVAPLAR	51
<i>Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna girerken ne gibi fikrî bir hazırlık yapmalı ve O'nun huzûrunda neler düşünmeliyiz?</i>	51
<i>İbadetlerden feyiz almak, ibâdetin tam olarak yapılmasına bağlı mıdır? Meselâ namazlarda tadil-i erkân olmazsa, mânevî dereceler elde etmeye tesiri olur mu?</i>	54
<i>Beş vakit namaz farzdır. Kutuplarda ise, bazen altı ay gece, altı ay da gündüz olur. Burada nasıl namaz kılınacak?</i>	58
<i>“Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar.” (Ankebut Suresi, 29/45)</i>	59
<i>“Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar, azim ve kararlılık gerektiren ağır işlerdendir.” (Lokman sûresi, 31/17)</i>	60
FASILLARDA NAMAZ	61
Acele Namaz Kılanlar.....	61
İkinci Fıtrat.....	61
İlla Namaz İlla Namaz.....	61
Namazda Üç Mühim Unsur.....	62
Namaz En Mühim İbadet.....	62
Namazda Üç Mertebe Vardır.....	63
Su-i Zan Ettiklerimizin Arkasında Namaz.....	63
İçki İçenin Namaz Kılması.....	64
Gayr-i Müekked Sünnetler Hakkında.....	64
<i>Soru: Bazıları sünnet-i gayr-i müekkedelerin terkinde birşey gerekmez diyorlar. Ne buyurursunuz?</i>	64
Namaz ve Secde.....	65
Zahmet Olan Namaz İnsanı.....	65
Namaz.....	66
Ezana Dair.....	66
İnsan Namaz.....	67
Namaz İnsanı.....	67
Namaz, Namaz ve Namaz.....	67
Namaz İçin.....	67
Namaz Kılmanın Önemi.....	68
İkâme'nin Manâsı.....	69
Münafığa En Ağır Gelen Namaz.....	69
Ubûdiyet Ve Kulluğu İle Efendimiz.....	70
KOSTÜMLERİN EN GÜZELİ (ABDESTİN ÖNEMİ, DIRİLİŞ ÇAĞRISI'NDAN)	74
<i>Soru: Namazı daha derince duyabilme mevzuunda abdestin rolü nedir? Hangi mülahazalarla alınan abdestin kalbe ve ruha tesir etmesi beklenir?</i>	74
Hadesten Tahâret.....	74
Amelleri Mülahazalar Derinleştirir.....	75
Kostümlerin En Güzeli.....	75
Kalb Huzuruyla İbadet Etmek İçin.....	76
Abdest Dualarının Öteleri İkazı.....	77
Metafizik Gerilimde Zirveye Doğru.....	77
Konsantrasyonu Yakalamada İradenin Rolü.....	78
Şadırvan Başındaki Rûhânîler.....	79
Cennet Kapılarının Anahtarı.....	79
Peygamber Kardeşlerinin Alnındaki Nur.....	80
Hacet namazı ve kılınışı: (16.07.2007 Bamteli sohbeti'nden).....	81

NAMAZLA İLGİLİ AYET-İ KERİMELER

Bakara sûresi, 2/3: O (müttakîler), sürekli yenilenir ve kuvvet kazanır bir imanla gaybe inanırlar; namazı bütün şartlarına riayet ederek (vaktinde ve aksatmadan) kılarlar ve kendilerine rızık olarak (mal, güç, zekâ, bilgi...) ne lütfetmişsek, onun bir miktarını (Allah rızası için ve kimseyi minnet altında koymadan ihtiyaç sahiplerine geçimlik olarak) verirler.

Tefsir: Ayet-i kerimede “Namaz kılarlar” (yüsallûne) yerine “namazı ikame ederler” (yukîmûne’s-sa-lâte) ifadesinin kullanılmış olması, namaza önem verilmesi, onun devamlı ve şartlarına uyularak eda edilmesi gerektiğini anlatmak içindir. Namaz dinin direği, ibadetlerin özü ve özetidir, Allah’ın Resulü, mutluluğu namazda bulduğunu, onunla yaşama sevinci kazandığını ifade buyurmuştur. (Nesâî, “Nisa”, 1)

* * *

Bakara sûresi, 2/43: (Şartlarına tam riayet ederek, vaktinde ve aksatmadan) namazı kılın ve zekâtı tastamam verin. (Müslümanlardan kopuk, ayrı bir grup oluşturmayın ve böyle ayrı bir grup olarak değil,) rükû edenlerle (namazlarını tastamam yerine getiren Müslümanlar cemaatiyle birlikte) rükû edin.

NOT: Burada İsrail Oğulları’na, bir kısmını koruyup bir kısmını ihmal ederek, tarih içinde rükûsuz bıraktıkları kendi namaz şekilleri değil, Allah’ın Hz. Muhammed aleyhissalâtü vesselâm vasıtasıyla öğrettiği namaz emredilmekte ve özellikle rükûa dikkat çekilmektedir. Namazda her bir bölüme rükûa izafetle “rek’at” denmiş, rükû her bir rek’atın âdeta temsilcisi ve sembolü sayılmıştır. Bundan dolayı olsa gerektir ki, cemaatle kılınan namazda imama rükûda yetişen rek’ata yetişmiş sayılır ve âyet, bu fikhî kaideye kaynaklık etmektedir. Âyet, ayrıca namazı cemaatle kılmanın önemine de atıfta bulunduğu gibi, mezhebî-meşrebî görüş ayrılıklarıyla farklı cemaatler oluşturmaktan men etmekte ve o dönemde Yahudileri İslâm toplumuna katılmaya çağırmaktadır. Âyette cemaatle namazın İslâmî birliği sağlamada ve korumadaki önemine de işaret edilmektedir.

* * *

Bakara sûresi, 2/45: (Kitabın emirlerine uyma, yasaklarından kaçınma, kötü hallerinizi ıslah etme, ihtiyaç ve darlığa düştüğünüzde katlanma, ihtiyaçlarınızı gidermede Allah’ın âyetlerini bir metâ olarak kullanmama ve bütün bu hususlarda gerekli ruh ve irade gücüne ulaşma konusunda) sabırla, (bu arada, çok yönlü sabır gerektiren oruçla) ve namazla yardım isteyiniz; (sabrı ve namazı İlâhî Dergâh’a bir yardım dilekçesi gibi arz ediniz.) Gerçi bu, ağır gelmesine ağır gelir ama, kalbleri Allah’a karşı saygı ve ürperti ile dolu olanlara değil.

NOT: Sabır, diğer yarısı şükür olarak, İslâm’ın âdeta yarısıdır. Bilhassa musibetin ilk vurduğu anda gösterilen sabır, gerçek sabırdır. Sabrın, ibadetlerde sebat manâsına sabır, günahlardan kaçınmada sabır, musibetler karşısında sabır, İslâmî hizmetlerde zamana karşı sabır, Şeriat-ı Tekvîniye’nin hükmü gereğince, bir hedefe ulaşmak için gerekli bütün şartları hazırlama, sebepleri yerine getirme ve çıkılması gereken bütün basamakları tek tek çıkmada gösterilmesi gereken sabır olarak muhtelif şekil veya türleri vardır. Oruç, nefsi yeme-içme, şehvî arzular, yalan-gıybet-dedikodu gibi en çok meftun olduğu şeylerden men etmeyi gerektirdiği için, iradeyi de güçlendiren önemli bir unsur olarak âdeta sabrın özdeşi haline geldiğinden, âyetteki sabra oruç manâsı da verilmiş olmakla birlikte, kavramı tahsis etmemek daha yerinde olsa gerek.

* * *

Bakara sûresi, 2/110: Siz, namazı bütün şartlarına riayet ederek, vaktinde ve aksatmadan kılmaya ve zekâtı da tastamam vermeye bakın. Bizzat kendiniz için (bugünden yarına ve Âhîret’e) her ne hayır gönderirseniz, Allah katında onu eksiksiz bulursunuz. (Hayır, şer) her ne yapıyorsanız, her ne ile meşgulseniz, Allah mutlaka hepsini en iyi şekilde görmektedir.

* * *

Nur sûresi, 24/37: Öyle yiğitler vardır ki, ne geçimleri adına sürekli icra ettikleri ticaret, ne de (günlük) alım-satım işleri, onları Allah'ı zikretmekten, (O'nun adını yüceltmek için ders halkaları oluşturmaktan), namazı bütün şartlarına riayet ederek aksatmadan kılmaktan ve zekâtı tastamam ödemekten alıkoyamaz. Onlar, kalblerin halden hale girip altüst olacağı, gözlerin dehşetten donakalacağı bir günden korkarlar.

NOT: Pek çok müfessir, âyetteki evlerden kastın camiler, mescitler olduğunu söylemişse de, en azından bu evleri camilere, mescitlere hasretmek doğru olmasa gerekir. Çünkü evler kelimesi nekre (belirsiz) olarak gelmektedir ki, camiler ve mescitler, insanlar tarafından fazla bilinmeyen yerler değildir. Gerçi nekre şanın yüceliğine de işaret etse bile, âyette evler ve içindekilerle ilgili tavsifler, onları daha çok Yunus Sûresi 87'nci âyetteki evlerin benzerleri olarak algılamamızın daha doğru olacağını göstermektedir:

Musa'ya ve kardeşine, "Halkınız için Mısır'da (sığınak ve Allah yolunda bir araya gelme vazifesi görecektir) birtakım evler hazırlayın ve (bütün bir ümmet olarak) evlerinizi (birinden diğerine geçilebilecek ve birbirine destek olacak şekilde) organize edin ve Allah'a yönelme yerleri haline getirerek, namazı hakkıyla kılın!" diye vahyettik. (Ve ey Musa!) Mü'minleri müjdele!

Bu evler, mü'minlerin baskılara maruz kaldığı, Din'i yaşamada büyük zorluklar çektiği ve dolayısıyla hem namaz kılmak, Allah'ı zikir ve tesbih etmek, hem de O'nu tanıma ve Adı'nı yüceltme maksadıyla ders ve müzakere halkaları oluşturmak için bir araya geldikleri kutlu mekânlardır. Bunlar, bilhassa temelde aynı fonksiyonları görmesi gereken mescitlerin o fonksiyonları görme imkânı bulunmayan zamanlarda inşa edilir ve edilmelidir.

* * *

Fatır sûresi, 35/29: Allah'ın Kitabı'nı gerektiği gibi okuyan (ve dolayısıyla O'na tesbih, tahmid, tekbir ve tehlilde bulunan), namazı bütün şartlarına riayet ederek, aksatmadan ve vaktinde kılan ve kendilerine rızık olarak ne lütfetmişsek, onun bir miktarını gizli ve açık (Allah rızası için ve kimseyi minnet altında koymadan ihtiyaç sahiplerine geçimlik olarak) verenler, asla zarar etmeyecek bir ticaret umabilirler.

NOT: Tesbih, Allah'ın her türlü noksanlıktan, eksiklikten, yaratılmışlara ait doğma, üreme, ölme, ihtiyaç hissetme gibi özelliklerden, dolayısıyla ortakları bulunmaktan mutlak münezzehtir kabul ve ikrar etmektir. Kısaca, Allah ne değildir, ne olamaz, bunu bilmek ve ilân etmektir. Tahmid, Allah'ın bütün kemal sıfatlarına sahip Allah olduğu için hamde, senâya, ibadete lââyık olduğunu ve O'na hamd, senâ ve ibadet edilmesi gerektiğini kabul ve ikrardır. Bir başka ifadeyle, Allah'ı müsbet (sübutî) sıfatlarıyla tanımak, O'nu bu sıfatlarla anmak, yani O'nun nasıl bir İlâh ve Rab olduğunu bilip, O'nu öyle tanıyıp öyle anmaktır. Tekbir, Allah'ın bizim idrakimizin ötesinde ve sonsuz büyüklüğünü, O'nun karşısında başka hiçbir büyüğün olamayacağını, bizim hayal ve tasavvurumuzda O'nun hakkında ne canlanırsa, O'nun bütün bu tasavvur ve tahayyüllerin sonsuzca ötesinde olduğunu kabul ve ilan etmektir. Tehlil ise, O'nun mutlak birliğini, O'ndan başka hiçbir ilâh ve ma'bud olamayacağını kabul ve ilandır. Namazdan sonra tesbihatta Subhânellah, Elhamdü lillâh, Allahü ekber, Lâ ilâhe illallah derken, işte bunları ilan ederiz.

* * *

Ankebût sûresi, 29/45: Sana Kitap'tan ne vahyediliyorsa onu okuyup başkalarına anlat ve bütün şartlarına riayet ederek hakkıyla namaz kıl. Çünkü namaz, insana bütün çirkin, ahlâk dışı söz ve davranışlarla, Allah nazarında meşruluğu tanınmamış işlerden kaçınması gerektiği şuurunu verir ve onu bunlardan alıkoyar. (Kalb, dil ve davranışlarla) sürekli Allah'ı anmak ise, ibadetlerin en büyüğü, en kapsamlısıdır (ve namazla sınırlı değildir). Allah, ne yapıyorsanız hepsini bilir.

* * *

İsrâ sûresi, 17/79: (Farz ölçüsünde) sana mahsus bir namaz olmak üzere de, gecenin bir vaktinde uykudan kalkıp Kur'ân oku, teheccüd kıl. Böylece Rabbinin seni, (çok yüksek, O'na en büyük yakınlık ve en kapsamlı şefaahat makamı olan) Övülme Makamı'na eriştireceğini umabilirsin.

NOT: Her bir namaz vakti gün içinde ve insanın günlük hayatında bir dönüm noktası olduğu gibi, Cenab-ı Allah'ın kudret ve rahmet tecellilerine de ayna olan vakittir. Dolayısıyla, bu vakitlerin arasında biriken İlâhî nimetlere karşı daha fazla şükredebilmek için beş vakit namazla emredilmiş bulunuyoruz.

Gece ve gündüzün vakitlere, zamanın günlere, aylara, yıllara, asırlara bölünmesi ve insan ömründeki doğuş, çocukluk, gençlik, olgunluk, ihtiyarlık ve ölüm gibi devreler, ayrıca toplumların hayatındaki kuruluş, yükseliş, duraklama, gerileme ve yıkılma dönemleri, sanki çok büyük bir saatin saniyeleri, dakikaları ve saatleri sayan kolları gibidir ve bunlar arasında tam bir mutabakat görmek mümkündür.

Sabah Namazı'nın vakti, baharın başlangıcı, insanın anne karnına düşmesi ânı, bir toplumun, bir medeniyetin kuruluş safhası ve kâinatın yaratılışının ilk 'gün'ü hep birbirine benzer ve Allah'ın bu dönemlerdeki, bu hadiselerdeki kudret ve rahmet tecellilerini hatırlatır.

Öğle Namazı'nın vakti ile gençlik döneminin tamamlanması, yazın ortası, medeniyetlerin zirvesi ve yaratılıştaki insanın yaratıldığı zaman dilimi arasında benzerlik vardır. Bu vakitler ve bu vakıtlar, yine Allah'ın onlardaki tasarruflarını çağrıştırır.

İkinci Namazı'nın vakti, yaşlılığı, sonbaharı, bir toplum veya medeniyetin ihtiyarlayıp çöküş dönemine girmesini ve insanlık tarihinin kemal devri olarak Allah Rasûlü'nün dönemini ve bu zamanlardaki İlâhî nimetleri akla getirir.

Akşam Namazı'nın vakti, içindeki varlıklarla birlikte "tabiat"ın sonbahardan kışa girişini, ferdin ve ömrünün sonunda dünyanın ölüşünü, medeniyetlerin yıkılışını hatırlatır ve böylece ölüm, Âhiret, Cennet, Cehennem konusunda insanı ikazla, gaflet uykusundan uyanmaya çağırır.

Yatsı Namazı'nın vakti, günün yerini artık tamamen geceye bıraktığı zaman olup, "tabiat"ın kışla kaplı halini, kabri ve dünyanın nihaî ölümüyle mahşer sabahı arasındaki dönemi çağrıştırır ve insana gece olsun gündüz olsun, dünyada olsun sonrasında olsun, her şey kudret elinde bulunan Rabbine ne kadar muhtaç olduğunu duyurur.

Gecenin ikinci ve en derin vaktinde Teheccüd ise kabir karanlığı için ışık olup, böyle bir karanlıkta insanın bir ışığa ne kadar muhtaç bulunacağını hissettirir.

Ertesi sabah, artık haşır sabahını akla getirir. Kısaca, namaz vakitleri, hem insan ömründe, hem "tabiat"ta, hem toplumların ömründe, hem bütün insanlığın hayatında en önemli değişim, dönüşüm kavşaklarını, hattâ Âhiret âlemlerini çağrıştıran vakitlerdir ve Allah (c.c.), bu vakitlerde insanı huzuruna çağırır ve ona tesbih, hamd, tekbir, istiğfar ve tefekkür fırsatı tanır. (Sözler, "9. Söz"den.)

NAMAZLA İLGİLİ HADİS-İ ŞERİFLER

Namazın Fazileti:

Hız. Ebû Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: “Hız. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)’in şöyle söylediğini işittim:

“Sizden birinizin kapısının önünden bir nehir aksa ve bu nehirde her gün beş kere yıkansa, acaba üzerinde hiç kir kalır mı, ne dersiniz?”

“Bu hal, dediler, onun kirlerinden hiçbir şey bırakmaz!” Aleyhissalâtu vesselâm:

“İşte bu, beş vakit namazın misalidir. Allah onlar sayesinde bütün hataları siler” buyurdu.

* * *

Âsım İbnu Süfyân es-Sakafî (radıyallâhu anh)’nin anlattığına göre, bunlar Selâsil gazvesine gitmişler. Fakat fiilen gazveye iştirak edememişlerdi. Bunun üzerine kendilerini Allah yoluna verdiler. Sonra Hız. Muâviye (radıyallâhu anh)’nin yanına döndüler. Hız. Muâviye’nin yanında Ebû Eyyûb el-Ensârî ve Ukbe İbnu Âmir vardı. Âsım:

“Ey Ebû Eyyûb! dedi. Bu sene gazveyi kaçırdık. Bize, (bunun telafisi için bir çare) haber verildi. Buna göre, kim dört mescitte namaz kılsa, günahları affedilirmiş.” Ebû Eyyûb:

“Ey kardeşimin oğlu! dedi. Ben sana bundan daha kolayını haber vereyim. Ben Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)’in şu sözünü işittim: “kim emredildiği şekilde (mükemmel olarak) abdestini alır, emredildiği şekilde namazını kılsa, önceden yapmış olduğu (kusurlu) ameli sebebiyle affolunur.” Ey Ukbe! (Resûlullah’ın tebşiri) böyleydi değil mi?” Ukbe: “Evet!” dedi.”

* * *

İmam Mâlik (radıyallâhu anh)’e ulaştığına göre, Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurmuştur:

“İstikamet üzere olun. (Bunun sevabını) siz sayamazsınız. Şunu bilin ki, en hayırlı ameliniz namazdır. {Zâhirî (dış) ve bâtînî (iç) temizliği koruyarak} abdestli olmaya ancak mü’min riayet eder.”

* * *

Hız. Huzeyfe (radıyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)’ı herhangi bir şey üzecek olursa namaz kılardı.”

* * *

Hız. Enes (radıyallâhu anh) anlatıyor: “Bir adam, Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)’a: “Allah, kullarına kaç vakit namazı farz kıldı?” diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm:

“Allah, kullarına beş vakit namazı farz kıldı” diye cevap verdi. Adam tekrar sordu:

“Bunlardan önce veya sonra başka bir şey var mı?”

“Allah kullarına beş vakti farz kıldı.”

Bu cevap üzerine adam, bunlar üzerine hiçbir ilavede bulunmayacağına, onlardan herhangi bir eksiltme de yapmayacağına dair yemin etti. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm):

“Bu adam sözünde durursa mutlaka cennete girecektir!” buyurdu.”

* * *

Hız. Enes (radıyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: “Kim bir namaz unutacak olursa hatırlayınca derhal kılsın. Unutulan namazın bundan başka kefareti yoktur.”

* * *

Tirmizî ve Ebû Dâvud’un bir diğer rivayetinde: “Kulla küfür arasında namazın terki vardır.”

* * *

İbn-i Ömer (radiyallâhu anhümâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: “İkinci namazını kaçıran bir insanın (uğradığı zarar yönünden durumu), malını ve ehlini kaybeden kimsenin durumu gibidir.”

* * *

Hiz. Ali İbnu Ebî Tâlib (radiyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) bana şu tembihte bulundu:”Ey Ali, üç şey vardır, sakın onları geciktirme:

Vakti girince namaz, (hemen kıl!)Hazır olunca cenaze, (hemen defnet!)Kendisine denk birini bulduğın bekar kadın, (hemen evlendir!)”

Ezan Duası:

وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: مَنْ قَالَ جِئَنِّي يَسْمَعُ النَّدَاءَ
اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ النَّامَةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ آتِ سَيِّدَنَا مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ
وَالْقَضِيَّةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ
حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Hiz. Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: “Ezanı işittiği zaman kim:

“Allâhümme Rabbe hâzihi’dda’veti’ttâmme ve’ssalâti’lkâime âti Muhammedeni’l-Vesîlete ve’l-fadîlete veb’ashu makâmen mahmûdeni’llezî va’adtehu.

(Ey bu kâmil (eksiksiz) davetin ve kılınacak namazın Rabbi olan Allahım! Efendimiz Hiz. Muhammed’e (sallallâhu aleyhi vesellem) Hakk’a yaklaşma, Cennete ve ötesine ulaşmayı lütfet ve O’nu Kendisine vaad ettiğin Makam-ı Mahmud’a ulaştır.)

derse, ona Kıyâmet günü mutlaka şefaatin helal olur.”

Cemaatle Namazın Önemi:

Ebû Hüreyre radiyallahu anh’dan rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimsenin câmide cemaatle kıldığı namaz, işyerinde ve evinde kıldığı namazdan yirmi küsur derece daha sevaptır. Şöyleki bir kişi güzelce abdest alır, sonra başka hiçbir maksatla değil, sadece namaz kılmak üzere câmiye gelirse, câmiye girinceye kadar attığı her adım sebebiyle bir derece yükseltilir ve bir günahı bağışlanır. Câmiye girince de, namaz kılmak için orada durduğu sürece, tıpkı namaz kılıyormuş gibi sevap kazanır. Biriniz namaz kıldığı yerden ayrılmadığı, kimseye eziyet etmediği ve abdestini bozmadığı müddetçe melekler:

Allahım! Ona merhamet et!

Allahım! Onu bağışla!

Allahım! Onun tövbesini kabul et! diye ona dua ederler.”

Ta’dil-i Erkana riayet etmek:

Ebû Mes’ûd el-Bedrî (radiyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: “Sizden biri, rükû ve secdelerde belini (tam olarak) doğrultmadıkça namazı yeterli olmaz.”

* * *

Nu'mân İbnu Mürre (radiyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm): “İçki içen, zinâ yapan ve hırsızlıkta bulunan kimse hakkında ne dersiniz?” diye sordu. Bu soru, bunlar hakkında henüz hadd cezası gelmezden önce sorulmuştu.

“Allah ve Resûlü daha iyi bilir!” diye cevap verdiler. Aleyhissalâtu vesselâm:

“Bu fiiller ağır suçtur, onlar hakkında ceza vardır. Hırsızlığın en kötüsü de namazını çalmaktır” buyurdu. Bunun üzerine:

“Ya Resûlullah, kişi namazını nasıl çalar?” diye sordular. Şu cevabı verdi:

“Rükûsunu ve secdelerini tamamlamaz.”

* * *

Hiz. Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurdular: “Secdede ta'dîle riâyet edin, kimse kollarını köpeklerin yayışı gibi yaymasın.”

Cenaze Namazı

Ebû Hüreyre (radiyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: “Kim üzerine namaz kılincaya kadar cenazede hazır bulunursa kendisi için bir kîrat sevab vardır. Kim de cenaze gömülünceye kadar hazır bulunursa iki kîratlık sevab vardır. Bir kîrat'ın miktarı Uhud dağı kadardır.”

Teravih Namazı

Hiz. Ebû Hüreyre (radiyallâhu anh)'nin anlattığına göre: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) onları, kesin bir emirde bulunmaksızın ramazan gecelerini ihyaya teşvik ederdi. (Bu maksadla) derdi ki: “*Kim ramazan gecesini, sevabına inanarak ve bunu elde etmek niyetiyle namazla ihya ederse geçmiş günahları affedilir.*”

* * *

“Kadir gecesini, kim sevabına inanıp onu kazanmak ümidiyle ihya ederse, geçmiş günahları affedilir.”

* * *

Hiz. Âişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) Ramazan ayında, diğer aylarda görülmeyen bir gayrete girerdi. Ramazan'ın son on gününde ise çok daha şiddetli bir gayrete geçerdi. Son on günde geceyi ihya eder, ailesini de (gecenin ihyası için) uyandırırdu.”

Gece Namazı

Hiz. Bilâl (radiyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: “Size geceleyin kalkmayı tavsiye ederim. Çünkü o, sizden önce yaşayan sâlihlerin adetidir; Rabbinize yakınlık (vesilesi)dir; günahlardan koruyucudur; kötülöklere kefârettir, bedenden hastalığı kovucudur.”

NOT: Hadiste teşvik edilen gece kalkması (kuyâmu'l-leyl) öncelikle teheccüd namazını da içine alan bir kalkmadır. Teheccüd mükerrer âyetlerde ele alınmış Kur'ânî bir ibadettir. Resûlullah'a farz, ümmete müstehabtır. Resûlullah da pek çok hadislerinde teheccüde teşvik etmiştir.)

* * *

Ubâdetu'bnu's-Sâmit (radiyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: “Geceleyin kim uyanırsa şunu söylesin:

“Allah'tan başka ilah yoktur, O birdir, ortağı yoktur. Mülk O'nundur, hamd de O'na aittir, O herşeye kâdirdir. Hamd Allah'a aittir, Allah münezzehtir, Allah büyüktür, bütün amel ve ibadetler için gereken güç ve kuvvet Allah'tandır.

Sonra Aleyhissalâtu Vesselâm buyurdular: “Rabbim beni affet!” desin veya dua ederse duasına cevap verilir. Eğer abdest alır ve namaz kılsa namazı kabul edilir.”

* * *

Muğîre İbnu Şu’be (radıyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) ayakları kabarcıca kadar geceleri kalkıp namaz kıları. Kendisine: “Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını affetti (niye kendini bu kadar hırpalıyorsun?)” denildi.

“Şükredici bir kul olmayayım mı?” cevabını verdi.”

* * *

Hiz. Âişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) gece namazını hiç terketmezdi. Öyle ki hastalanacak veya ağırlık hissedecek olsa oturarak kıları.”

* * *

Hiz. Ebû Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: “Allah, geceleyn kalkıp namaz kılan ve hanımını da uyandıran, hanımı imtina ettiğİ takdirde yüzüne su döken kula rahmetini bol kılsın. Allah, geceleyn kalkıp namaz kılan, kocasını da uyandıran, kocası imtina edince yüzüne su döken kadına da rahmetini bol kılsın.”

* * *

Ebû Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: “Biriniz uyuyunca ensesine şeytan üç düğüm atar. Her düğümü atarken, düğüm yerine eliyle vurarak “üzerine uzun bir gece olsun, yat” dilediğİnde bulunur. Adam uyanır ve Allah’ı zikrederse bir düğüm çözülür, abdest alacak olursa bir düğüm daha çözülür, namaz kılsa bütün düğümler çözülür ve böylece canlı ve hoş bir hâlet-i ruhiye ile sabaha erer. Aksi halde habis ruhlu (içi kararmış) ve uyuşuk bir halde sabaha erer.”

* * *

Hiz. Âişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: “(Mûtađ olarak) geceleyn namaz kılan bir kimse, uykunun galebe çalmasıyla (bir gece uyuyakalsa ve namazını kılamasa) Allah Teâlâ hazretleri onun namazının sevabını yine de yazar, onun uykusu (Allah’ın ona yaptığİ bir ikram) bir sadaka olur.”

Namaz Tesbihatı:

Ebû Hüreyre radıyallahü anh’ten rivayet edilerek anlatılıyor:

Muhacirlerin fakirleri Resulüllah aleyhisselâma gelip dediler ki:

-Servet sahibi Müslümanlar derece ve nimetler bakımından bizi geçtiler.

Efendimiz:

- Ne hususta? diye buyurdu.

Muhacir fakirler:

-Biz namaz kılıyoruz, onlar da kılıyorlar; biz oruç tutuyoruz, onlar da tutuyorlar; fakat onlar sadaka verdikleri halde biz veremiyoruz; onlar köle azad ediyorlar, biz edemiyoruz.» dediler.

Bunun üzerine Resulüllah aleyhissalatu vesselâm:

-Size, sizden ilerde bulunanlara yetişebileceğİniz, sizin yaptığınız gibi yapanlar müstesna, sizden başka kimsenin daha faziletli olamayacağı bir şey öğreteyim mi? buyurdu.

Muhacirlerin fakirleri:

-Evet, Öğret, ey Allah’ın Resulü.

Aleyhissalâtu vesselâm:

-Her namazın sonunda otuz üç defa **Sübhânellah**, otuz üç defa **Elhamdülillah**, otuz Üç defa **Allahü Ekber**, deyiniz, buyurdu.

Bir müddet sonra muhacir fakirler, Resulullah aleyhisselâma gelerek dediler ki:

- Mal ve servet sahibi kardeşlerimiz bizim bu yaptığımızı işitip onlar da aynen böyle yaptılar.

Bunun üzerine Allah'ın Resulü:

-Bu Allah'ın fazlıdır, dilediğine verir, buyurdu.

Riyazü's-Sâlihîn'den Hadis-i Şerifler:

“Şüphesiz ki benim ümmetim, kıyamet gününde, abdest izlerinden dolayı yüzleri nurlu, elleri ve ayakları parlak olarak çağırılacaktır. Yüzünün nûrunu artırmaya gücü yeten kimse bunu yapsın”

* * *

“Mü'minin nuru ve beyazlığı, abdest suyunun ulaştığı yere kadar varır.”

* * *

“Kim güzelce abdest alırsa, o kimsenin günahları tırnaklarının altına varıncaya kadar bütün vücudundan çıkar.”

* * *

“Bir kimse bu şekilde abdest alırsa geçmiş günahları bağışlanır. Onun namazı ve mescide kadar yürümesi de fazladan kazanç sayılır.”

* * *

“Müslüman -veya mü'min- bir kul abdest alır ve yüzünü yıkarsa, gözleri ile bakarak işlediği her günah abdest suyu -veya suyun son damlası- ile yüzünden çıkar. İki elini yıkadığında, elleriyle tutarak işlediği her günah abdest suyu -veya suyun son damlası- ile ellerinden çıkar. Ayaklarını yıkadığı zaman, ayaklarıyla yürüyerek işlediği her günah abdest suyu -veya suyun son damlası- ile ayaklarından çıkar. Neticede o mü'min kul günahlardan temizlenmiş olur.”

* * *

“İşte onlar da abdestten dolayı yüzleri nurlu, el ve ayakları parlak olarak gelecekler. Ben havzın başına onlardan önce varacağım”

* * *

“Sizden biriniz güzelce abdest alır -onu tastamam yapar- sonra da: Eşhedü en lâ ilâhe illallâhü vahdehü lâ şerîke leh. Ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlüh, derse, o kimseye cennetin sekiz kapısı açılır. O da dilediği kapıdan girer.”

“Kıyamet günü boyunları en uzun olanlar müezzinlerdir”

* * *

Namaz için ezan okunduğu zaman, şeytan ezanı duymamak için arkasını dönüp yellenerak kaçır. Ezan bitince tekrar geri gelir. Namaz için kamet edilince yine arkasını dönüp kaçır. Kamet bittiğinde yine gelir ve kişi ile nefsi arasına sokulur ve ona: Filân şeyi hatırla, filân şeyi hatırla diyerek, namazdan önce aklında olmayan şeyleri hatırlatır da, neticede insan kaç rek'at namaz kıldığını bilemez olur.”

* * *

“Ezan ile kamet arasında yapılan dua reddedilmez.”

* * *

“Büyük günahlardan kaçınıldığı müddetçe, beş vakit namaz ile iki cuma, aralarında işlenen küçük günahlara keffârettir.”

* * *

“Sabah namazını kılan kimse Allah’ın himayesindedir. Dikkat et, ey Ademoğlu! Allah, bizzat himayesinde olan bir konuda seni sorguya çekmesin.”

* * *

“Birtakım melekler geceleyin, diğer birtakımı da gündüz vakti birbiri ardınca gelip sizin aranızda bulunurlar. Onlar sabah namazı ile ikindi namazında bir araya gelirler. Geceleyin aranızda kalmış olanlar Allah’ın huzuruna çıkarlar. Allah Teâlâ, kullarının halini çok iyi bildiği halde, meleklerle:

-Kullarımı ne halde bıraktınız? diye sorar. Melekler:

-Onları namaz kılariken bıraktık; yanlarına da namaz kılariken varmıştık, derler.”

“Siz şu ayı güçlük çekmeden gördüğünüz gibi, Rabbinizi de açıkça göreceksiniz. Güneş doğmadan ve batmadan önceki namazları kaçırmamak elinizden geliyorsa, kesinlikle kaçırmayıp kılınız.”

* * *

“İkinci namazını terkeden kimsenin işlediği amelleri boşa gider.”

* * *

“Bir kimse evinde güzelce temizlenir, sonra Allah’ın farzlarından bir farzı yerine getirmek için Allah’ın evlerinden birine giderse, attığı adımlardan her biri bir günahı silip yok eder; diğer adımı da onu bir derece yükseltir.”

- “Size, Allah’ın kendisiyle günahları yok edip, dereceleri yükselteceği hayırları haber vereyim mi?” buyurdular. Ashâb:

- Evet, yâ Resûlallah! dediler. Resûl-i Ekrem:

- “Güçlükler de olsa abdesti güzelce almak, mescidlere doğru çok adım atmak, bir namazı kıldıktan sonra öteki namazı beklemek. İşte ribâtınız, işte bağlanmanız gereken budur” buyurdular.

* * *

“Yatsı namazını cemaatle kılan kimse, gece yarısına kadar namaz kılmış gibidir. Sabah namazını cemaatle kılan kimse ise bütün gece namaz kılmış gibidir”.

* * *

“İnsanlar yatsı namazı ile sabah namazındaki fazilet ve sevabı bilselerdi, emekleyerek bile olsa mutlaka camiye, cemaate gelirlerdi.”

* * *

“Münafıklara sabah ve yatsı namazından daha ağır gelen hiçbir namaz yoktur. İnsanlar bu iki namazda ne kadar çok ecir ve sevap olduğunu bilselerdi, emekleyerek de olsa cemaate gelirlerdi.”

* * *

“Kıyamet gününde kulun hesaba çekileceği ilk ameli onun namazıdır. Eğer namazı düzgün olursa, işi iyi gider ve kazançlı çıkar. Namazı düzgün olmazsa, kaybeder ve zararlı çıkar. Şayet farzlarından bir şey noksan çıkarsa, Azîz ve Celîl olan Rabb’i:

- Kulumun nâfile namazları var mı, bakınız? der. Farzların eksiği nâfilelerle tamamlanır. Sonra diğer amellerinden de bu şekilde hesaba çekilir.”

* * *

“Müslüman bir kimse, farzların dışında nâfile olarak her gün Allah rızası için on iki rek`at namaz kılsa, Allah Teâlâ ona cennette bir köşk yapar” veya “Ona cennette bir köşk yapılır.”

* * *

“Ey İnsanlar! Evinizde namaz kılınız. Zira farz namaz dışındaki namazların en makbûlü, insanın evinde kıldığı namazdır.”

“Abdullah ne iyi adam! Keşke bir de gece namazı kılsa!”

RİSALE-İ NUR'DA NAMAZ

Dördüncü Söz

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّیْنِ

Namaz, ne kadar kıymetdar ve mühim, hem ne kadar ucuz ve az bir masraf ile kazanılır, hem namazsız adam ne kadar dîvâne ve zararlı olduğunu, iki kerre iki dört eder derecesinde kat'î anlamak istersen; şu temsilî hikâyeciğe bak, gör:

Bir zaman bir büyük hâkim, iki hizmetkârını, -herbirisine yirmidört altın verip- iki ay uzaklıkta has ve güzel bir çiftliğine ikamet etmek için gönderiyor. Ve onlara emreder ki: "Şu para ile yol ve bilet masrafı yapınız. Hem oradaki meskeninize lâzım Bâzı şeyleri mübayaa ediniz. Bir günlük mesâfede bir istasyon vardır. Hem araba, hem gemi, hem şimendifer, hem tayyare bulunur. Sermayeye göre binilir."

İki hizmetkâr, ders aldıktan sonra giderler. Birisi bahtiyar idi ki, istasyona kadar bir parça para masraf eder. Fakat, o masraf içinde efendisinin hoşuna gidecek öyle güzel bir ticaret elde eder ki: Sermayesi, birden bine çıkar. Öteki hizmetkâr bedbaht, serseri olduğundan; istasyona kadar yirmiüç altınını sarfeder. Kumara-mumara verip zayı' eder, birtek altını kalır. Arkadaşı ona der: "Yahu, şu liranı bir bilete ver. Tâ, bu uzun yolda yayan ve aç kalmayasın. Hem bizim efendimiz kerîmdir; belki merhamet eder; ettiğin kusuru afveder. Seni de tayyareye bindirirler. Bir günde mahall-i ikametimize gideriz. Yoksa iki aylık bir çölde aç, yayan, yalnız gitmeye mecbur olursun." Acaba şu adam inad edip, o tek lirasını bir define anahtarı hükmünde olan bir bilete vermeyip, muvakkat bir lezzet için sefahete sarfetse; gâyet akılsız, zararlı, bedbaht olduğunu, en akılsız adam dahi anlamaz mı?

İşte ey namazsız adam ve ey namazdan hoşlanmayan nefsim!

O hâkim ise; Rabbimiz, Hâlıkımızdır. O iki hizmetkâr yolcu ise; biri mütediyyin, namazını şevk ile kılar. Diğeri gafil, namazsız insanlardır. O yirmidört altın ise, yirmidört saat her gündeki ömürdür. O has çiftlik ise, Cennet'tir. O istasyon ise, kabirdir. O seyahat ise kabre, haşre, ebede gidecek beşer yolculuğudur. Amele göre, takvâ kuvvetine göre, o uzun yolu mütefâvit derecede kat'ederler. Bir kısım ehl-i takvâ, berk gibi bin senelik yolu, bir günde keser. Bir kısmı da, hayal gibi ellibin senelik bir mesâfeyi bir günde kat'eder. Kur'an-ı Azîmüşşan, şu hakikate iki âyetiyle işaret eder. O bilet ise, namazdır. Birtek saat, beş vakit namaza abdestle kâfi gelir. Acaba yirmiüç saatini şu kısacık hayat-ı dünyeviyeye sarfeden ve o uzun hayat-ı ebediyeye birtek saatini sarfetmeyen; ne kadar zarar eder, ne kadar nefesine zulmeder, ne kadar hilaf-ı akıl hareket eder. Zira bin adamın iştirak ettiği bir piyango kumarına yarı malını vermek, akıl kabûl ederse; halbuki kazanç ihtimali binde birdir. Sonra yirmidörtten bir malını, yüzde doksandokuz ihtimal ile kazancı Mûsaddak bir hazine-i ebediyeye vermemek; ne kadar hilâf-ı akıl ve hikmet hareket ettiğini, ne kadar akıldan uzak düştüğünü, kendini âkıl zanneden adam anlamaz mı?

Halbuki namazda ruhun ve kalbin ve aklın büyük bir rahatı vardır. Hem cisme de o kadar ağır bir iş değildir. Hem namaz kılanın diğeri mübah dünyevî amelleri, güzel bir niyyet ile ibâdet hükmünü alır. Bu Sûrette bütün sermaye-i ömrünü, âhirete mal edebilir. Fâni ömrünü, bir cihette ibka eder.

Dokuzuncu Söz

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ**

Ey birader! Benden, namazın şu muayyen beş vakte hikmet-i tahsîsini soruyorsun. Pek çok hikmetlerinden yalnız birisine işaret ederiz.

Evet, herbir namazın vakti, mühim bir inkılâb başı olduğu gibi, azîm bir tasarruf-u İlâhînin âyinesi ve o tasarruf içinde ihsanât-ı külliye-i İlâhiyenin birer ma'kesi olduğundan, Kadîr-i Zülcelâl'e o vakitlerde daha ziyade tesbih ve tâzim ve hadsiz nimetlerinin iki vakit ortasında toplanmış yekûnuna karşı şükür ve hamd demek olan namaza emredilmiştir. Şu ince ve derin mânâyı bir parça fehmetmek için «Beş Nükte»yi nefsimle beraber dinlemek lâzım...

BİRİNCİ NÜKTE: Namazın mânâsı, Cenâb-ı Hakkı tesbih ve tâzim ve şükürdür. Yâni, celaline karşı kavlen ve fiilen "Sübhanallah" deyip takdîs etmek. Hem kêmaline karşı, lâfzan ve amelen "Allahü Ekber" deyip tâzim etmek. Hem cemâline karşı, kalben ve lisânen ve bedenen "Elhamdülillâh" deyip şükretmektir. Demek tesbih ve tekbir ve hamd, namazın çekirdekleri hükmündedirler. Ondandır ki, namazın harekât ve ezkârında bu üç şey, her tarafında bulunuyorlar. Hem ondandır ki, namazdan sonra, namazın mânâsını te'kid ve takviye için şu kelimât-ı mübareke, otuzüç defa tekrar edilir. Namazın mânâsı, şu mücmel hülâsalarla te'kid edilir.

İKİNCİ NÜKTE: İbâdetin mânâsı şudur ki: Dergâh-ı İlâhîde abd, kendi kusurunu ve acz ve fakrını görüp Kemâl-i rubûbiyetin ve Kudret-i Samedâniyyenin ve Rahmet-i İlâhiyyenin önünde hayret ve muhabbetle secde etmektir. Yâni rubûbiyetin saltanatı, nasılki ubûdiyeti ve itaati ister; rubûbiyetin kudsiyeti, pâklığı dahi ister ki: Abd, kendi kusurunu görüp istiğfar ile ve Rabbinı bütün nekaisten pâk ve müberra ve ehl-i dalâletin efkâr-ı bâtilâsından münezze ve muallâ ve Kâinatın bütün kusurâtından mukaddes ve muarrâ olduğunu; tesbih ile Sübhanallah ile ilân etsin.

Hem de rubûbiyetin Kemâl-i kudreti dahi ister ki: Abd, kendi za'fını ve mahlûkatın aczini görmekle Kudret-i Samedâniyyenin âzamet-i âsârına karşı istihsan ve hayret içinde Allahü Ekber deyip huzû ile rûkûa gidip ona iltica ve tevekkül etsin.

Hem rubûbiyetin nihayetsiz hazine-i rahmeti de ister ki: Abd, kendi ihtiyacını ve bütün mahlûkatın fakr ve ihtiyacatını sual ve dua lisanıyla izhar ve Rabbinin ihsan ve in'âmatını, şükür ve sena ile ve Elhamdülillâh ile ilân etsin. Demek, namazın ef'âl ve akvali, bu mânâları tâzammun ediyor ve bunlar için taraf-ı İlâhîden vaz'edilmişler.

ÜÇÜNCÜ NÜKTE: Nasılki insan, şu âlem-i kebirin bir misâl-i Mûsaggarıdır ve Fâtiha-i Şerîfe, şu Kur'an-ı Azîmüşşân'ın bir timsal-i münevveridir. Namaz dahi bütün ibâdâtın envâ'ını şamil bir fihriste-i nurâniyyedir ve bütün esnâf-ı mahlukatın elvân-ı ibâdetlerine işaret eden bir harita-i kudsiyedir.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE: Nasılki haftalık bir saatin sâniye ve dakika ve saat ve günlerini sayan milleri birbirine bakarlar, birbirinin misâlidirler ve birbirinin hükmünü alırlar. Öyle de; Cenâb-ı Hakk'ın bir saat-ı kübrâsı olan şu âlem-i dünyanın sâniyesi hükmünde olan gece ve gündüz deverânı ve dakikaları sayan seneler ve saatleri sayan tabakat-ı ömr-ü insan ve günleri sayan edvâr-ı ömr-ü âlem birbirine bakarlar, birbirinin misâlidirler ve birbirinin hükmündedirler ve birbirini hatırlatırlar. Meselâ:

Fecir zamanı, tulûa kadar, evvel-i bahar zamanına, hem insanın rahm-ı mâdere düştüğü âvânına, hem semâvat ve arzın altı gün hilkatinden birinci gününe benzer ve hatırlatır ve onlardaki şuûnât-ı İlâhiyeyi ihtar eder.

Zuhr zamanı ise, yaz mevsiminin ortasına, hem gençlik kemâlîne, hem ömr-ü dünyadaki hilkat-ı insan devrine benzer ve işaret eder ve onlardaki tecelliyat-ı rahmeti ve füyûzat-ı nimeti hatırlatır.

Asr zamanı ise, güz mevsimine, hem ihtiyarlık vaktine, hem âhîrzaman Peygamberinin (Aleyhissalâtu Vesselâm) asr-ı saadetine benzer ve onlardaki şuûnât-ı İlahiyyeyi ve in'âmat-ı Rahmâniyyeyi ihtar eder.

Mağrib zamanı ise, güz mevsiminin âhîrinde pekçok mahlûkatın gurubunu, hem insanın vefatını, hem dünyanın kıyamet ibtidâsındaki harâbiyetini ihtar ile, tecelliyât-ı celaliyyeyi ifham ve beşeri gaflet uykusundan uyandırır, ikaz eder.

İşâ' vakti ise, âlem-i zulûmat, nehâr âleminin bütün âsârını siyah kefeni ile setretmesini, hem kışın beyaz kefeni ile ölmüş yerin yüzünü örtmesini, hem vefat etmiş insanın bâkiye-i âsârı dahi vefat edip nisyan perdesi altına girmesini, hem bu dâr-ı imtihan olan dünyanın bütün bütün kapanmasını ihtar ile Kahlâhâr-ı Zülcelâl'in celalli tasarrufatını ilân eder.

Gece vakti ise, hem kışı, hem kabri, hem âlem-i Berzahı ifham ile, ruh-u beşer rahmet-i Rahmân'a ne derece muhtaç olduğunu insana hatırlatır. Ve gecede teheccüd ise, kabir gecesinde ve Berzah karanlığında ne kadar lüzumlu bir ışık olduğunu bildirir, îkâz eder ve bütün bu inkılâbat içinde Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî'nin nihayetsiz nimetlerini ihtar ile ne derece hamd ve senaya müstehak olduğunu ilân eder.

İkinci sabah ise, sabah-ı haşri ihtar eder. Evet şu gecenin sabahı ve şu kışın baharı, ne kadar mâkul ve lâzım ve kat'î ise, haşrin sabahı da, Berzahın baharı da o kat'iyettir.

Demek bu beş vaktin herbiri, bir mühim inkılâb başında olduğu ve büyük inkılâbları ihtar ettiği gibi; Kudret-i Samedâniyyenin tasarrufat-ı azîme-i yevmiyesinin işaretiyle; hem senevî, hem asrî, hem dehrî, kudretin mu'cizâtını ve rahmetin hedâyâsını hatırlatır. Demek asıl vazife-i fitrat ve esâs-ı ubudiyyet ve kat'î borç olan farz namaz, şu vakitlerde lâyıktır ve ensebdir.

BEŞİNCİ NÜKTE: İnsan fitraten gâyet zaîftir. Halbuki her şey ona ilişir, onu müteessir ve müteallim eder. Hem gâyet âcizdir. Halbuki belâları ve düşmanları pek çoktur. Hem gâyet fâkirdir. Halbuki ihtiyâcâtı pek ziyadedir. Hem tenbel ve iktidarsızdır. Halbuki hayatın tekâlifî gâyet ağırdır. Hem insâniyet onu kâinatla alâkadar etmiştir. Halbuki sevdiği, ünsiyet ettiği şeylerin zevâl ve firakı, mütemâdiyen onu incitiyor. Hem akıl ona yüksek maksadlar ve bâki meyveler gösteriyor. Halbuki eli kısa, ömrü kısa, iktidarı kısa, sabrı kısadır.

İşte bu vaziyette bir ruh, fecir zamanında bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in dergâhına niyaz ile namaz ile müracaat edip arzuhal etmek, tevfiik ve meded istemek ne kadar elzem ve peşindeki gündüz âleminde başına gelecek, beline yüklenecek işleri, vazifeleri tahammül için ne kadar lüzumlu bir nokta-i istinad olduğu bedâhетен anlaşılır.

Ve zuhr zamanında ki, o zaman, gündüzün kemâlî ve zevale meylî ve yevmî işlerin âvân-ı tekemmülü ve meşâgılın tazyikından muvakkat bir istirahat zamanı ve fânî dünyanın bekasız ve ağır işlerin verdiği gaflet ve sersemlikten ruhun teneffüse ihtiyaç vakti ve in'âmât-ı İlahiyyenin tezahür ettiği bir andır. Ruh-u beşer, o tazyikten kurtulup, o gafletten sıyrılıp, o mânâsız ve bekasız şeylerden çıkıp Kayyum-u Bâki olan Mün'im-i Hakikî'nin dergâhına gidip el bağlayarak, yekûn nimetlerine şükür ve hamd edip ve istiane etmek ve Celâl ve âzametine karşı rükû ile aczini izhar etmek ve Kemâl-i Bîzevaline ve Cemâl-i Bîmisâline karşı secde edip hayret ve muhabbet ve mahviyetini ilân etmek demek olan zuhr namazını kılmak; ne kadar güzel, ne kadar hoş, ne kadar lâzım ve münasib olduğunu anlamayan insan, insan değil...

Asr vaktinde, ki o vakit, hem güz mevsim-i hazînesini ve ihtiyarlık hâlet-i mahzunânesini ve âhîrzaman mevsim-i elîmânesini andırır ve hatırlattırır. Hem yevmî işlerin neticelenmesi zamanı, hem o günde mazhar olduğu sıhhat ve selâmet ve hayırlı hizmet gibi niam-ı İlahiyyenin bir yekûn-u azîm teşkil ettiği zamanı, hem o koca Güneşin ufûle meyletmesi işaretiyle; insan bir misafir memur ve her şey geçici, bîkarar olduğunu ilân etmek zamanıdır. Şimdi ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan ve ihsana karşı perestîş eden ve firaktan

müteallim olan ruh-u insan, kalkıp abdest alıp şu asr vaktinde ikinci namazını kılmak için Kadîm-i Bâki ve Kayyum-u Sermedî'nin Dergâh-ı Samedâniyyesine arz-ı münâcat ederek, zevalsiz ve nihayetsiz rahmetinin iltifatına iltica edip, hesabsız nimetlerine karşı şükür ve hamd ederek, İzzet-i Rububiyyetine karşı zelilâne rûkûa gidip, Sermediyyet-i Ulûhiyyetine karşı mahviyetkârane secde ederek, hakikî bir teselli-i kalb, bir rahat-ı ruh bulup huzûr-u Kibriyâsında kemerbeste-i ubûdiyet olmak demek olan asr namazını kılmak, ne kadar ulvî bir vazife, ne kadar münâsib bir hizmet, ne kadar yerinde bir borc-u fitrat edâ etmek, belki gâyet hoş bir saadet elde etmek olduğunu; insan olan anlar.

Mağrib vaktinde, ki o zaman, hem kışın başlamasından yaz ve güz âleminin nazenin ve güzel mahlûkatının vedâ-i hazînânesi içinde gurub etmesinin zamanını andırır. Hem insanın vefatıyla bütün sevdiklerinden bir firak-ı elîmane içinde ayrılıp kabre girmek zamanını hatırlatır. Hem dünyanın zelzele-i sekerat içinde vefatıyla, bütün sekencesi başka âlemlere göçmesi ve bu dâr-ı imtihan lâmbasının söndürülmesi zamanını andırır, hatırlatır ve zevâlde gurub eden mahbublara perestiş edenleri şiddetle îkaz eder bir zamandır. İşte akşam namazı için böyle bir vakitte, fitraten bir Cemâl-i Bâki'ye âyine-i müştak olan ruh-u beşer, şu azîm işleri yapan ve bu cesîm âlemleri çeviren, tebdîl eden Kadîm-i Lemyezal ve Bâki-i Layezal'in arş-ı âzametine yüzünü çevirip bu fânilerin üstünde «Allahü Ekber» deyip onlardan ellerini çekip hizmet-i Mevlâ için el bağlayıp Dâim-i Bâki'nin huzurunda kıyam edip «Elhamdülillah» demekle; kusursuz Kemâlîne, misilsiz cemâlîne, nihayetsiz rahmetine karşı hamd ü sena edip **إِيَّاكَ تَعْبُدُ وَإِيَّاكَ تَسْتَعِينُ** demekle, Muinsiz Rububiyyetine, şeriksiz Ulûhiyyetine, vezirsiz Saltanatına karşı arz-ı ubudiyyet ve istiâne etmek, hem nihayetsiz Kibriyâsına, hadsiz kudretine ve acizsiz izzetine karşı rûkûa gidip bütün kâinatla beraber za'f ve aczini, fakr ve zilletini izhar etmekle, **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ** deyip Rabb-ı Azîm'ini tesbih edip; hem zevalsiz Cemâl-i zâtına, tegayyürsüz Sıfât-ı Kudsiyyesine, tebeddûlsüz Kemâl-i Sermediyyetine karşı secde edip hayret ve mahviyet içinde terk-i mâsiva ile muhabbet ve ubûdiyetini ilân edip, hambütün fânilere bedel bir Cemil-i Bâki, bir Rahîm-i Sermedî bulup, **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى** demekle zevalden münezze, kusurdan müberra Rabb-i A'lâsını takdis etmek; sonra teşehhüd edip, oturup bütün mahlukatın tahiyat-ı mübarekelerini ve salavat-ı tayyibelerini kendi hesabına o Cemil-i Lemyezal ve Celil-i Lâyezâle hediye edip ve Resul-i Ekrem'ine selâm etmekle biatını tecdid ve evâmirine itaatını izhar edip ve îmânını tecdid ile tenvir etmek için şu kasr-ı kâinatın intizâm-ı hakîmanesini müşahede edip Sâni-i Zülcelâl'in vahdâniyyetine şehadet etmek; hem saltanat-ı rubûbiyyetin dellâli ve mübelliğ-i marziyatı ve kitab-ı kâinatın tercüman-ı âyâtı olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtu Vesselâm'ın Risâletine şehadet etmek demek olan mağrib namazını kılmak ne kadar lâtif, nazif bir vazife, ne kadar aziz, leziz bir hizmet, ne kadar hoş ve güzel bir ubûdiyet, ne kadar ciddî bir hakikat ve bu fâni misafirhanede bâkiyane bir sohbet ve dâimâne bir saadet olduğunu anlamayan adam, nasıl adam olabilir!

İşâ' vaktinde ki o vakit, gündüzün ufukta kalan bâkiye-i âsârı dahi kaybolup, gece âlemi kâinatı kaplar. **مُقَلَّبُ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ** olan Kadîr-i Zülcelâl'in o beyaz sahifeyi bu siyah sahifeye çevirmesindeki tasarrufat-ı Rabbâniyesiyle yazın müzeyyen yeşil sahifesini, kışın bârid beyaz sahifesine çevirmesindeki **مُسْتَحَرُّ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ** olan Hakîm-i ZülKemâl'in icraat-ı İlahiyesini hatırlatır. Hem mürur-u zamanla ehl-i kuburun bâkiye-i âsârı dahi şu dünyadan kesilmesiyle bütün bütün başka âleme geçmesindeki Hâlık-ı Mevt ve Hayat'ın şunat-ı İlahiyesini andırır. Hem dar ve fâni ve hakir dünyanın tamamen harab olup, azîm sekeratıyla vefat edip, geniş ve bâki ve âzametli âlem-i âhiretin inkişafında Hâlık-ı Arz ve Semâvat'ın tasarrufat-ı celaliyesini ve tecelliyat-ı cemâliyesini andırır, hatırlattırır bir zamandır. Hem şu kâinatın Mâlik ve Mutasarrıf-ı Hakikîsi, Mâbud ve Mahbub-u Hakikîsi o zât olabilir ki; gece gündüzü, kış ve yazı, dünya ve âhireti, bir kitabın sahifeleri gibi sühuletle çevirir, yazar bozar, değiştirir. Bütün bunlara hükmeder bir Kadîr-i

Mutlak olduğunu isbat eden bir vaziyettir. İşte nihayetsiz âciz, zaîf, hem nihayetsiz fakir, muhtaç, hem nihayetsiz bir istikbâl zulûmatına dalmakta, hem nihayetsiz hâdisat içinde çalkanmakta olan ruh-u beşer, yatsı namazını kılmak için şu mânâdaki işâ'da İbrahimvari **لَا أَحَبُّ الْأَفْلِينَ** deyip Mâbud-u Lemyezeli, Mahbub-u Layezal'in dergâhına namaz ile iltica edip ve şu fâni âlemde ve fâni ömürde ve karanlık dünyada ve karanlık istikbalde, bir Bâki-i Sermedî ile münacat edip bir parçacık bir sohbet-i bâkiye, birkaç dakikacık bir ömr-ü bâki içinde dünyasına nur serpecek, istikbalini ışıklandıracak, mevcûdâtın ve ahbabının fîrak ve zevalinden neş'et eden yaralarına merhem sürecek olan Rahman-ı Rahîm'in iltifat-ı rahmetini ve nur-u hidâyetini görüp istemek; hem muvakkaten onu unutan ve gizlenen dünyayı, o dahi unutup, dertlerini kalbin ağlamasıyla dergâh-ı rahmette döküp; hem ne olur ne olmaz, ölüme benzeyen uykuya girmeden evvel, son vazife-i ubâdiyetini yapıp, yevmiye defter-i amelini hüsn-ü hâtime ile bağlamak için salâte kıyam etmek, yâni bütün fâni sevdiklerine bedel bir Mâbud ve Mahbub-u Bâki'nin ve bütün dilencilik ettiği âcizlere bedel bir Kadîr-i Kerim'in ve bütün titrediği muzırların şerrinden kurtulmak için bir Hafîz-i Rahîm'in huzuruna çıkmak.. hem Fatîha ile başlamak, yâni bir şeye yaramayan ve yerinde olmayan nâkıs, fakir mahlukları medih ve minnettarlığa bedel, bir Kâmil-i Mutlak ve Ganiyy-i Mutlak ve Rahîm-i Kerim olan Rabb-ül Âlemîn'i medh ü sena etmek; hem **إِيَّاكَ تَعْبُدُ** hitabına terakki etmek, yâni küçüklüğü, hiçliği, kimsesizliği ile beraber, ezel ve ebed sultanı olan Mâlik-i Yevmiddin'e intisabıyla şu kâinata nazdar bir misafir ve ehemmiyetli bir vazifedâr makamına girip, **إِيَّاكَ تَعْبُدُ وَإِيَّاكَ تَسْتَعِينُ** demekle bütün mahlukat namına kâinatın Cemâat-ı kübrâsı ve cem'iyet-i uzmasındaki ibâdât ve istianatı ona takdim etmek; hem **إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ** demekle, istikbal karanlığı içinde saadet-i ebediyeye giden, nuranî yolu olan sırat-ı müstakime hidâyeti istemek; hem şimdi yatmış nebâtat, hayvanat gibi gizlenmiş Güneşler, hüşyar yıldızlar, birer nefer misillü emrine müsahhar ve bu misafirhane-i âlemde birer lâmbası ve hizmetkârı olan Zât-ı Zülcelâl'in kibriyâ sını düşünüp "Allahü Ekber" deyip rükûa varmak; hem bütün mahlukatın secde-i kübrâsını düşünüp, yâni şu gecede yatmış mahlukat gibi her senede, her asırdaki enva'-ı mevcûdât, hattâ Arz, hattâ Dünya, birer muntâzam ordu, belki birer mutî nefer gibi vazife-i ubûdiyet-i dünyeviyesinden emr-i **كُنْ فَيَكُونُ** ile terhis edildiği zaman, yâni âlem-i gayba gönderildiği vakit, nihayet intizâm ile zevalde gurub seccadesinde "Allahü Ekber" deyip secde ettikleri; hem emr-i **كُنْ فَيَكُونُ** den gelen bir sayha-i ihya ve ikaz ile yine baharda kısmen aynen, kısmen mislen haşrolup, kıyam edip, kemerbeste-i hizmet-i Mevlâ oldukları gibi, şu insancık onlara iktidaen o Rahman-ı ZülKemâl'in, o Rahîm-i Zülcemâl'in bâr-gâh-ı huzurunda hayret-âlûd bir muhabbet, beka-âlûd bir mahviyet, izzet-âlûd bir tezellül içinde "Allahü Ekber" deyip sücûda gitmek, yâni bir nevi mi'raca çıkmak demek olan işâ namazını kılmak, ne kadar hoş, ne kadar güzel, ne kadar şirin, ne kadar yüksek, ne kadar aziz ve leziz, ne kadar makul ve münasib bir vazife, bir hizmet, bir ubûdiyet, bir ciddî hakikat olduğunu elbette anladın.

Demek şu beş vakit, herbiri birer inkılab-ı azîmin işaretini ve icraat-ı cesîme-i Rabbâniyenin emaratı ve in'amat-ı külliye-i İlahiyenin alâmatı olduklarından; borç ve zimmet olan farz namazın o zamanlara tahsisi, nihayet hikmettir...

**سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أَرْسَلْتَهُ مُعَلِّمًا لِعِبَادِكَ لِيُعَلِّمَهُمْ كَيْفِيَّةَ مَعْرِفَتِكَ وَ
الْعُبُودِيَّةَ لَكَ وَ مُعَرِّفًا لِكُنُوزِ أَسْمَائِكَ وَ تَرْجُمَانًا لِآيَاتِ كِتَابِ كَائِنَاتِكَ وَ
مِرَاتًا بِعُبُودِيَّتِهِ لِجَمَالِ رُبُوبِيَّتِكَ وَ عَلَى آلِهِ وَ صَحْبِهِ أَجْمَعِينَ وَ أَرْحَمَنَا وَ أَرْحَمِ
الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ آمِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ**

Yirmibirinci Söz

[İki Makamdır]

Birinci Makam

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُوتًا**

Bir zaman sinnen, cismen, rütbeten büyük bir adam bana dedi: «Namaz iyidir. Fakat hergün hergün beşer defa kılmak çoktur. Bitmediğinden usanç veriyor.»

O zâtın o sözünden hayli zaman geçtikten sonra, nefsimi dinledim. İşittim ki, aynı sözleri söylüyor ve ona baktım gördüm ki; tenbellik kulağıyla şeytandan aynı dersi alıyor. O vakit anladım: O zât o sözü, bütün nüfus-u emmârenin namına söylemiş gibidir veya söylettirilmiştir. O zaman ben dahi dedim: «Mâdem nefsim emmâredir. Nefsini ıslah etmeyen, başkasını ıslah edemez. Öyle ise, nefsimden başlarım.»

Dedim: Ey nefis! Cehl-i mürekkeb içinde, tenbellik döşeğinde, gaflet uykusunda söylediğin şu söze mukabil «beş ikaz»ı benden işit.

Birinci ikaz: Ey bedbaht nefsim! Acaba ömrün ebedî midir! Hiç kat'î senedin var mı ki, gelecek seneye belki yarına kadar kalacaksın? Sana usanç veren, tevehhüm-ü ebediyettir. Keyf için, ebedî dünyada kalacak gibi nazlanıyorsun. Eğer anlasa idin ki, ömrün azdır hem faidesiz gidiyor. Elbette onun yirmidörtten birisini, hakikî bir hayat-ı ebediyenin saadetine medâr olacak bir güzel ve hoş ve rahat ve rahmet bir hizmete sarfetmek; usanmak şöyle dursun, belki ciddî bir iştiyak ve hoş bir zevki tahrike sebep olur.

İKİNCİ İKAZ: Ey şikem-perver nefsim! Acaba hergün hergün ekmek yersin, su içersin, havayı teneffüs edersin; sana onlar usanç veriyor mu? Mâdem vermiyor; çünkü ihtiyaç tekerrür ettiğinden, usanç değil belki telezzüz ediyorsun. Öyle ise: hâne-i cismimde senin arkadaşların olan kalbimin gıdası, ruhumun âb-ı hayâtı ve lâtife-i Rabbâniyemin havâ-yı nesimini cezb ve celbenden namaz dahi, seni usandırmamak gerektir. Evet nihayetsiz teessürat ve elemlere maruz ve mübtelâ ve nihayetsiz telezzüzata ve emellere meftun ve pürseveda bir kalbin kut ve kuvveti; herşeye kadir bir Rahîm-i Kerîm'in kapısını niyaz ile çalmakla elde edilebilir. Evet şu fânî dünyada Kemâl-i sür'atle vaveylâ-yı firakı koparan giden ekser mevcûdâtla alâkadar bir ruhun âb-ı hayâtı ise; herşeye bedel bir Mâbûd-u Bâki'nin, bir Mahbûb-u Sermedî'nin çeşme-i rahmetine namaz ile teveccüh etmekle içilebilir. Evet fitraten ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan ve ezeli ve ebedî bir Zâtın âyinesi olan ve nihayetsiz derecede nazik ve letafetli bulunan zîşuur bir sırr-ı insanî, zînur bir lâtife-i Rabbâniye; şu kasavetli, ezici ve sıkıntılı, geçici ve zulümatlı ve boğucu olan ahvâl-i dünyeviye içinde, elbette teneffüse pek çok muhtaçtır ve ancak namazın penceresiyle nefes alabilir.

ÜÇÜNCÜ İKAZ: Ey sabırsız nefsim! Acaba geçmiş günlerdeki ibâdet külfetini ve namazın meşakkatini ve musibet zahmetini, bugün düşünüp muzdarib olmak, hem gelecek günlerdeki ibâdet vazifesini ve namaz hizmetini ve musibet elemi, bugün tasavvur edip sabırsızlık göstermek hiç kâr-ı akıl mıdır? Şu sabırsızlıkta misâlin şöyle bir sersem kumandana benzer ki: Düşmanın sağ cenah kuvveti onun sağındaki kuvvetine iltihak etmiş ve ona taze bir kuvvet olduğu halde; o tutar mühim bir kuvvetini sağ cenâha gönderir, merkezi zayıflastırır. Hem sol cenahta düşmanın askeri yok iken ve daha gelmeden, büyük bir kuvvet gönderir, «Ateş et!» emrini verir. Merkezi bütün bütün kuvvetten düşürtür. Düşman işi anlar, merkeze hücum eder; tar ü mar eder. Evet buna benzersin. Çünkü: Geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete kalbolmuş; elemi gitmiş, lezzeti kalmış. Külfeti, kerâmete iltihak ve meşakkati, sevaba inkılab etmiş. Öyle ise ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devama ciddî bir gayret almak lâzımgelir. Gelecek günler ise mâdem gelmemişler. Şimdiden düşünüp usanmak ve fütur getirmek; aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu ile bugün düşünüp bağırıp çağırarak gibi bir divâneliktir. Mâdem hakikat böyledir. Âkıl isen, ibâdet cihetinde yalnız

bugünü düşün ve onun bir saatini, ücreti pek büyük, külfeti pek az, hoş ve güzel ve ulvî bir hizmete sarfediyorum, de. O vakit senin acı bir füturun, tatlı bir gayrete inkılâb eder.

İşte ey sabırsız nefsim! Sen üç sabır ile mükellefsin. Birisi: Tâat üstünde sabırdır. Birisi: Mâsiyetten sabırdır. Diğeri: Musibete karşı sabırdır. Aklın varsa, şu üçüncü ikazdaki temsilde görünen hakikatı rehber tut. Merdâne «Ya Sabur » de, üç sabrı omuzuna al. Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği sabır kuvvetini eğer yanlış yolda dağıtmazsan, her meşakkate ve her musîbete kâfi gelebilir ve o kuvvetle dayan.

DÖRDÜNCÜ İKAZ: Ey serserem nefsim! Acaba şu vazife-i ubûdiyet neticesiz midir, ücreti az mıdır ki, sana usanç veriyor? Halbuki bir adam sana birkaç para verse veyahut seni korkutsa, akşama kadar seni çalıştırır ve fütursuz çalışır. Acaba bu misafîrhane-i dünyada âciz ve fakir kalbine kût ve ginâ ve elbette bir menzilin olan kabrinde gîdâ ve ziya ve herhalde mahkemen olan Mahşer'de sened ve berat ve ister istemez üstünden geçilecek Sırat Köprüsü'nde nur ve burak olacak bir namaz, neticesiz midir veyahut ücreti az mıdır? Bir adam sana yüz liralık bir hediye va'detse, yüz gün seni çalıştırır. Hulf-ul va'd edebilir o adama îtimad edersen, fütursuz işlersin. Acaba hulf-ul va'd hakkında muhal olan bir zât, Cennet gibi bir ücreti ve saadet-i ebediye gibi bir hediye sana va'd etse, pek az bir zamanda, pek güzel bir vazifede seni istihdam etse; sen hizmet etmezsen veya isteksiz, suhre gibi veya usançla, yarım yamalak hizmetinle Onu va'dinde ittiham ve hediyesini istihfaf etsen, pek şiddetli bir tedibe ve dehşetli bir tazibe müstehak olacağını düşünmüyor musun? Dünyada hapsin korkusundan en ağır işlerde fütursuz hizmet ettiğin halde; Cehennem gibi bir haps-i ebedînin havfı, en hafif ve lâtif bir hizmet için sana gayret vermiyor mu?

BEŞİNCİ İKAZ: Ey dünyaperest nefsim! Acaba ibâdetteki füturun ve namazdaki kusurun meşâgil-i dünyeviye kesretinden midir veyahut derd-i maişetin meşgalesiyle vakit bulamadığından mıdır? Acaba sırf dünya için mi yaratılmışsın ki, bütün vaktini ona sarfediyorsun! Sen istidad cihetiyle bütün hayvanatın fevkinde olduğunu ve hayat-ı dünyeviye levâzimatını tedârikte iktidar cihetiyle, bir serçe kuşuna yetişemediğini biliyorsun. Bundan neden anlamıyorsun ki, vazife-i asliyen hayvan gibi çabalamak değil; belki hakikî bir insan gibi, hakikî bir hayat-ı dâime için sa'y etmektir. Bununla beraber meşâgil-i dünyeviye dediğin, çoğu sana ait olmayan ve fuzûlî bir Sûrette karıştığın ve karıştırdığın malâyânî meşgalelerdir. En elzemini bırakıp, güya binler sene ömrün var gibi en lüzumsuz mâlûmat ile vakit geçiriyorsun. Meselâ: Zühal'in etrafındaki halkaların keyfiyeti nasıldır ve Amerika tavukları ne kadardır? gibi kıymetsiz şeylerle kıymettar vaktini geçiriyorsun. Güya kozmografya ilminden ve istatistikçi fenninden bir kemâl alıyorsun.

Eğer desen: «Beni namazdan ve ibâdetten alıkoyan ve fütur veren öyle lüzumsuz şeyler değil, belki derd-i maişetin zarurî işleridir.» Öyle ise ben de sana derim ki: Eğer yüz kuruş bir gündelik ile çalışsan; sonra biri gelse, dese ki: «Gel on dakika kadar şurayı kaz, yüz lira kıymetinde bir pırlanta ve bir zümrüt bulacaksın.» Sen ona: «Yok, gelmem. Çünkü on kuruş gündeliğimden kesilecek, nafakam azalacak » desen; ne kadar divanece bir bahane olduğunu elbette bilirsin. Aynen onun gibi; sen şu bağında, nafakan için işliyorsun. Eğer farz namazı terketsen, bütün sa'yin semeresi, yalnız dünyevî ve ehemmiyetsiz ve bereketsiz bir nafakaya münhasır kalır. Eğer sen istirahat ve teneffüs vaktini, ruhun rahatına, kalbin teneffüsüne medâr olan namaza sarfetsen; o vakit, bereketli nafaka-i dünyeviye ile beraber, senin nafaka-i uhreviyene ve zâd-ı âhîretine ehemmiyetli bir menba olan, iki mâden-i mânevî bulursun:

Birinci Mâden: Bütün bağındaki (Haşiye) yetiştirdiğin -çiçekli olsun, meyveli olsun- her nebâtın, her ağacın tesbihatından, güzel bir niyyet ile, bir hisse alıyorsun.

İkinci maden: Hem bu bağdan çıkan mahsulattan kim yese

(Haşiye): Bu makam, bir bağda bir zâta bir derstir ki, bu tarz ile Beyân edilmiş

-hayvan olsun, insan olsun; inek olsun, sinek olsun; müşteri olsun, hırsız olsun- sana bir sadaka hükmüne geçer. Fakat o şart ile ki: Sen, Rezzak-ı Hakikî nâmına ve izni dairesinde tasarruf etsen ve Onun malını, Onun mahlûkatına veren bir tevziat memuru nazarıyla kendine baksan...

İşte bak, namazı terk eden ne kadar büyük bir hâsâret eder, ne kadar ehemmiyetli bir serveti kaybeder ve sa'ye pek büyük bir şevk veren ve amelde büyük bir kuvve-i mânevî temin eden o iki neticeden ve o iki mâdenden mahrum kalır, iflâs eder. Hattâ ihtiyarlandıkça bahçecilikten usanır, fütur gelir. «Neme lâzım» der. «Ben zâten dünyadan gidiyorum. Bu kadar zahmeti ne için çekeceğim?» diyecek, kendini tenbelliğe atacak. Fakat evvelki adam der: «Daha ziyade ibâdetle beraber sa'y-i helâle çalışacağım. Tâ, kabrime daha ziyade ışıık göndereceğim âhiretime daha ziyade zahîre tedârik edeceğim.»

Elhasıl: Ey nefis! Bil ki dünkü gün senin elinden çıktı. Yarın ise senin elinde sened yok ki, ona mâliksin. Öyle ise hakikî ömrünü, bulunduğun gün bil. Lâakal günün bir saatini, ihtiyat akçesi gibi, hakikî istikbal için teşkil olunan bir sandukça-i uhreviye olan bir mescide veya bir seccâdeye at. Hem bil ki: Her yeni gün, sana hem herkese, bir yeni âlemin kapısıdır. Eğer namaz kılmazsan, senin o günkü âlemin zulümatlı ve perişan bir halde gider, senin aleyhinde Alem-i Misâlde şehadet eder. Zira herkesin, her günde, şu âlemden bir mahsus âlemi var. Hem o âlemin keyfiyeti, o adamın kalbine ve ameline tâbidir. Nasılki âyinende görünen muhteşem bir saray, âyinenin rengine bakar. Siyah ise, siyah görünür. Kırmızı ise, kırmızı görünür. Hem onun keyfiyetine bakar. O âyine şişesi düzgün ise, sarayı güzel gösterir. Düzgün değil ise, çirkin gösterir. En nâzik şeyleri kaba gösterdiği misillü; sen kalbinle, aklınla, amelinde, gönlünle, kendi âleminin şeklini değiştirirsin. Ya aleyhinde, ya lehinde şehadet ettirebilirsin. Eğer namazı kılsan, o namazın ile o âlemin Sâni'-i Zülcelâl'ine müteveccih olsun; birden, sana bakan âlemin tenevvür eder. Âdeta namazın bir elektrik lâmbası ve namaza niyyetin, onun düğmesine dokunması gibi, o âlemin zulümatını dağıtır ve o her ü merc-i dünyeviyedeki karmakarışık perişaniyyet içindeki tebeddülât ve harekât, hikmetli bir intizâm ve mânidar bir kitabet-i kudret olduğunu gösterir. **اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** âyet-i pürenvârından bir nûr, senin kalbine serper. Senin o günkü âlemini, o nurun in'ikâsıyla ışııklandırır. Senin lehinde nuraniyyetle şehâdet ettirir.

Sakın deme: «Benim namazım nerede, şu hakikat-ı namaz nerede...» Zira bir hurma çekirdeği, bir hurma ağacı gibi, kendi ağacını tavsif eder. Fark yalnız icmâl ve tafsil ile olduğu gibi; senin ve benim gibi bir âminin -velev hissetmezse- namazı, büyük bir velînin namazı gibi şu nurdan bir hissesi var, şu hakikattan bir sırrı vardır -velev şuurun taallâk etmezse-. Fakat derecâta göre inkişaf ve tenevvürü ayrı ayrıdır. Nasıl bir hurma çekirdeğinden, tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar ne kadar merâtib bulunur. Öyle de: Namazın derecâtında da daha fazla merâtib bulunabilir. Fakat bütün o merâtibde, o hakikat-ı nûrâniyyenin esâsı bulunur.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ قَالَ الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

وَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ, إِشَارَتُهُ'ل-ICAZ,

وَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ: Bu cümlemin evvelki cümle ile bağılılık ve münasebeti gün gibi aşikârdır. Lâkin bedenî ibadet ve taatlardan namazın tahsisi, namazın bütün hasenata fihrist ve örnek olduğuna işaretler. Evet, nasılki Fatiha Kur'ana, insan kâinata fihristedir; namaz da hasenata fihristedir. Çünkü namaz; savm, hac, zekat ve sair hakikatları hâvi olduğu gibi, idrakli ve idraksiz mahlukatın ihtiyarî ve fitrî ibadetlerinin nûmunelerine de şamildir. Meselâ: Secdede, rükûda, kıyamda olan melâikenin ibadetlerini, hem taş, ağaç ve hayvanların o ibadetlere benzeyen durumlarını andıran bir ibadettir.

S- **يُقِيمُونَ** nin fiil sîgasıyla zikrinde ne hikmet vardır?

C- Ruha hayat veren namazın o geniş hareketini ve âlem-i İslâma yayılmış olan o intibah-ı ruhanîyi muhataba ihtar edip göstermektir. Ve o güzel vaziyeti ve o muntazam haleti hayale götürüp tasvir etmekle sami'lerin namaza meylini ikaz edip artırmaktır.

Evet dağılık bir vaziyette bulunan efradı büyük bir sevinçle içtima sevketiren malûm âletin sesi gibi, âlem sahrasında dağılmış insanları cemaate davet eden ezan-ı Muhammedî'nin (A.S.M.) o tatlı sesiyle, ibadete ve cemaate bir meyl, bir şevk husule gelir.

S -..... kelimesine bedel,..... itnablı nin zikrinde ne hikmet vardır?

C - Namazda lâzım olan tâdil-i erkân, müdavemet, muhafaza gibi "ikame"nin mânâlarını mûraat etmeye işaretir.

Arkadaş! Namaz, kul ile Allah arasında yüksek bir nispet ve ulvî bir münasebet ve nezih bir hizmettir ki, her ruhu celb ve cezb etmek namazın şe'nindendir. Namazın erkânı, *Fütuhât-ı Mekkiye*'nin şerh ettiği gibi, öyle esrarı hâvidir ki, her vicdanın muhabbetini celb etmek, namazın şe'nindendir. Namaz, Hâlık-ı Zülcelâl tarafından her yirmi dört saat zarfında tayin edilen vakitlerde manevî huzuruna yapılan bir dâvettir. Bu dâvetin şe'nindendir ki, her kalb, kemâl-i şevk ve iştiyakla icabet etsin ve mi'raçvâri olan o yüksek münâcâta mazhar olsun.

Namaz, kalblerde azamet-i İlâhiyeyi tesbit ve idame ve akılları ona tevcih ettirmekle adalet-i İlâhiyenin kanununa itaat ve nizam-ı Rabbânîye imtisal ettirmek için yegâne İlâhî bir vesiledir. Zaten insan, medenî olduğu cihetle, şahsî ve içtimaî hayatını kurtarmak için, o kanun-u İlâhîye muhtaçtır. O vesileye mûraat etmeyen veya tembellikle namazı terk eden veyahut kıymetini bilmeyen, ne kadar cahil, ne derece hâsir, ne kadar zararlı olduğunu bilâhare anlar, ama iş işten geçer. (İşaratü'l-İcaz)

Katre'nin Zeyli

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ**

Remz

Arkadaş! Vaktin evvelinde, Kâ'be'yi hayalen nazara almakla namaz kılmak mendubdur ki, birbirine giren daireler gibi Beyt'in etrafında teşekkül eden safları görmekle, yakın saflar Beyt'i ihata ettikleri gibi, en uzak safların da âlem-i İslâmî ihata etmiş olduğunu hayal ile görsün. Ve o saflara girmekle, o cemaat-ı uzmaya dâhil olsun ki, o cemaatın icma ve tevatürü, onun namazda söylediği her davaya ve her bir sözüne bir hüccet ve bir bürhan olsun.

Meselâ: Namaz kılan **الْحَمْدُ لِلَّهِ** dediği zaman, sanki o cemaat-ı uzmayı teşkil eden bütün mü'minler "Evet doğru söyledin" diye onun o sözünü tasdik ediyorlar. Ve bu tasdikler, hücum eden evham ve vesveselere karşı manevî bir kalkan vazifesini görür. Ve aynı zamanda, bütün hasseleri, latifeleri, duyguları o namazdan zevk ve hisselerini alırlar. Yalnız musallînin Kâ'be'ye olan şu hayalî nazarı, kasdî değil tebeî bir şuurdan ibaret bulunmalıdır.

İhtar: Sath-ı Arz mescidini mütehalif ve muntazam harekâtıyla tezyin eden o cemaat-ı uzmanın, satırları andıran saflarının o güzel manzarası muhafaza edilmek üzere, âlem-i misal sahifesinde kalem-i kader ile, İlâhî bir fotoğrafla tersim ve terkim edilmekte olduğu ihtimal ve imkândan halî değildir. (Mesnevi-i Nuriye)

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وَلِدَانُ مَخْلُودُونَ

Râbian: Dinar Baraklı köyünden Mehmed Çavuş ve kardeşi bir adamla beraber yanıma geldiler. Pek ciddî gördüm, sonra bana bir mektubunda bir şey yazıyor ve bir parça mektubunu leffen gönderiyorum. Bu kardeşimiz bazı şeyler soruyor. Risale-i Nur suallere ihtiyaç bırakmıyor ve benim bedelime herşeye cevap veriyor. Yalnız çocuk ta'ziyesine dair risalede **يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وَلِدَانُ مَخْلُودُونَ** ye dair sualinde bir kısım eski tefsirler demişler: "Cennet'te çocuktan gayet ihtiyara kadar herkes otuzüç yaşında olacak."

Bunun hakikatı Allahu a'lem şu olacak ki: Sarih âyet **وَلِدَانُ** tabiri ifade eder ki, feraiz-i şer'iyeyi yapmağa mecbur olmayan ve mesnuniyet cihetiyle de yapmayan ve kabl-el büluğ vefat eden çocuklar Cennet'e lâyük ve sevimli çocuk olarak kalacaklar. Fakat şer'an yedi yaşına gelen çocuğa namaz gibi farzlara peder ve valideleri onları alıştırmak için, teşvikkârane emretmek ve on yaşına girse şiddetle namaz kıldırmak ve alıştırmak şeriatta var. Demek vâcib olmadığı halde, nafiye nev'inden yedi yaşından hadd-i büluğa kadar büyükler gibi namaz kılıp, oruç tutan çocuklar, mütedeyyin büyükler gibi büyük mükâfatı görmek için otuzüç yaşında olacaklar diye bir kısım tefsir bu noktayı izah etmeden umum çocuklara teşmil etmişler. Has iken âmm zannedilmiş.

Namaz Kılmamamızın Bir Neticesi Olan Savaş Musibeti

Tekrar biri sordu: "Musibet, cinayetin neticesi, mükâfatın mukaddemesidir. Hangi fiilinizle kadere fetva verdirdiniz ki, şu musibetle hükmetti? Musibet-i âme ekseriyetin hatâsına terettüp eder. Hazırda mükâfatınız nedir?"

Dedim: "Mukaddemesi üç mühim erkân-ı İslâmiyedeki ihmalimizdir: salât, savm, zekât.

"Zira, yirmi dört saatten yalnız bir saati, beş namaz için Hâlık Teâlâ bizden istedi. Tembellik ettik; beş sene yirmi dört saat talim, meşakkat, tahrikle bir nevi namaz kıldırdı. Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdı; kefareten beş sene oruç tutturdu. Ondan, kırktan yalnız biri, ihsan ettiği maldan zekât istedi. Buhl ettik, zulmettik, O da bizden müterakim zekâtı aldı. *El cezâu mincinsi'l-ameli*

"Mükâfat-ı hâzırımız ise: Fâsık, günahkâr bir milletten, humsu olan dört milyonu velâyet derecesine çıkardı; gazilik, şehadetlik verdi. Müşterek hatâdan neşet eden müşterek musibet, mâzi günahını sildi." (Sünühât)

Namaz Tesbihatı'nın Önemi

Birincisi: Kardeşlerimizden birisinin namaz tesbihatında tekâsül göstermesine binaen dedim:

Namazdan sonraki tesbihatlar tarikat-ı Muhammediyedir (a.s.m.) ve Velâyet-i Ahmediyenin (a.s.m.) bir evradıdır. O noktadan ehemmiyeti büyüktür. Sonra, bu kelimenin hakikati böyle inkişaf etti:

Nasıl ki, risalete inkılâp eden velâyet-i Ahmediyeye (a.s.m.) bütün velâyetlerin fevkindedir. Öyle de, o velâyetin tarikatı ve o velâyet-i kübranın evrad-ı mahsusası olan namazın akabindeki tesbihat, o derece sair tarikatların ve evradların fevkindedir. Bu sır dahi şöyle inkişaf etti ki:

Nasıl zikir dairesinde bir mecliste veyahut hatme-i Nakşiyede bir mescidde birbiriyle alâkadar heyet-i mecmuada nuranî bir vaziyet hissediliyor. Kalbi hüşyar bir zat namazdan sonra sübhânallah, sübhânallah deyip tesbihi çekerken, o daire-i zikrin reisi olan zât-ı Ahmediyeye Aleyhissalâtu Vesselâmin müvacehesinde yüz milyon tesbih edenler, tesbih elinde çektiklerini mânen hisseder. O azamet ve ulviyetle sübhânallah, sübhânallah der. Sonra o serzâkirin emr-i mânevîsiyle, ona ittibaen elhamdü lillâh, elhamdü lillâh dediği vakit,

o halka-i zikrin ve o çok geniş dâiresi bulunan hatme-i Ahmediyenin (aleyhissalâtü vesselâm) dairesinde yüz milyon müridlerin elhamdü lillâh, elhamdü lillâh'larından tezahür eden azametli bir hamdi düşünüp içinde elhamdü lillâh ile iştirak eder, ve hâkezâ Allahu ekber, Allahu ekber ve duadan sonra lâ ilâhe illâllah, lâ ilâhe illâllah otuz üç defa o tarikat-ı Ahmediyenin Aleyhissalâtü Vesselâm halka-i zikrinde ve hatme-i kübrasında o sabık mânâyla o ihvan-ı tarikatı nazara alıp o halkanın serzâkiri olan zât-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâma müteveccih olupder, diye anladım ve hissettim ve hayalen gördüm. Demek tesbihat-ı salâtiyenin çok ehemmiyeti var. (Kastamonu Lahikası)

Na'büdü Nüktesi

Bu manayı tenvir için, kendi başımdan geçmiş nurlu bir hali ve hakikatlı bir hayali söylüyorum. Şöyle ki:

Bir vakit **إِيَّاكَ تَعْبُدُ وَإِيَّاكَ تَسْتَعِينُ** deki nun-u mütekellim-i maalgayrı düşündüm ve mütekellim-i vahde sîgasından "Na'büdü" sîgasına intikalin sebebinin kalbim aradığı. Birden, namazdaki cemaatin fazileti ve sırrı, o nun'dan inkişaf etti.

Gördüm ki: Namaz kıldığım o Bayezid Câmiiindeki cemaatle iştirakimi ve herbiri benim bir nevi şefaattim hükmüne ve kıraatımda izhar ettiğim hükümlere ve davalara birer şahid ve birer müeyyid gördüm. Nâkıs ubudiyetimi, o cemaatin büyük ve kesretli ibadeti içinde dergâh-ı İlâhiyeye takdime cesaret geldi. Birden bir perde daha inkişaf etti: Yani İstanbul'un bütün mescidleri ittisal peyda etti. O şehir, o Bayezid Câmii hükmüne geçti. Birden, onların dualarına ve tasdiklerine manen bir nevi mazhariyet hissettim. Onda dahi; rûy-i zemin mescidinde, Kâ'be-i Mükerrreme etrafında dairevî saflar içinde kendimi gördüm. **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ**

الْعَالَمِينَ dedim. Benim bu kadar şefaattçilerim var; benim namazda söylediğim herbir sözü aynen söylüyorlar, tasdik ediyorlar. Mâdem hayalen bu perde açıldı; Kâ'be-i Mükerrreme mihrab hükmüne geçti. Ben bu fırsattan istifade ederek o safları işhad edip, tahiyatta getirdiğim, **أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ** **أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ** olan îmanın tercümanını mübarek Hacer-ül Esved'e tevdi' edip emanet bırakıyorum derken, birden bir vaziyet daha açıldı. Gördüm ki: Dâhil olduğum cemaat üç daireye ayrıldı:

Birinci Daire: Rûy-i zeminde mü'minler ve muvahhidîndeki cemaat-ı uzma.

İkinci Daire: Baktım, umum mevcudat, bir salât-ı kübrada, bir tesbihat-ı uzmada, her taife kendine mahsus salavat ve tesbihat ile meşgul bir cemaat içindeyim. "Vezaif-i Eşya" tabir edilen hidemat-ı meşhude, onların ubudiyetlerinin ünvanlarıdır. O halde "Allahü Ekber" deyip hayretten başımı eğdim, nefsim baktım:

Üçüncü bir daire içinde, hayret-engiz zâhiren ve keyfiyeten küçük, hakikaten ve vazifeten ve kemmiyeten büyük, bir küçük âlemi gördüm ki zerrat-ı vücudiyemden tâ havass-ı zâhiriyeme kadar, taife taife vazife-i ubudiyetle ve şükraniye ile meşgul bir cemaat gördüm. Bu dairede, kalbimdeki latife-i Rabbaniyem, **إِيَّاكَ تَعْبُدُ وَإِيَّاكَ تَسْتَعِينُ** o cemaat namına diyor. Nasıl, evvelki iki cemaatte de lisanım, o iki cemaat-ı uzmâyı niyet ederek demişti.

Elhâsıl: "Na'büdü" nun'u, şu üç cemaate işaret ediyor. İşte bu halette iken birden Kur'an-ı Hakîm'in tercümanı ve mübelliği olan Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın, Medine-i Münevvere denilen manevî minberinde, şahsiyet-i maneviyesi, haşmetiyle temessül ederek, **يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ** hitabını, mânen herkes gibi ben de işitip; o üç cemaatte herkes benim gibi **إِيَّاكَ تَعْبُدُ** ile mukabele ediyor tahayyül ettim. **إِذَا تَبَّتْ الشَّيْءُ تَبَّتْ بِلَوَارِمِهِ** kaidesinde, şöyle bir hakikat fikre görüldü ki:

Mâdem bütün âlemlerin Rabbi, insanları muhatab ittihaz edip, umum mevcudatla konuşur ve şu Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, o hitab-ı izzeti, nev'-i beşere belki umum zîruha ve zîşuura tebliğ ediyor. İşte bütün mazi ve müstakbel, zaman-ı hazır hükmüne geçti; bütün nev'-i beşer bir mecliste, safları muhtelif bir cemaat şeklinde olarak; o hitab, o suretle onlara ediliyor. O vakit herbir âyât-ı Kur'aniye; gayet haşmetli ve vüs'atli bir makamdan, gayet kesretli ve muhtelif ve ehemmiyetli muhatabından, nihayetsiz azamet ve celâl sahibi Müttekellim-i Ezeli'den ve makam-ı mahubiyet-i uzma sahibi Tercüman-ı Âlişanından aldığı bir kuvvet-i ulviyet, cezalet ve belâgat içinde; parlak, hem pek parlak bir nur-u i'cazi içinde gördüm. O vakit, değil umum Kur'an; ya bir sure, yahut bir âyet, belki herbir kelimesi birer mu'cize hükmüne geçti: "Elhamdülillahi alâ nûr-il îman ve-l Kur'an" dedim. O ayn-ı hakikat olan hayalden "Na'büdü" nûn'una girdiğim gibi çıktım ve anladım ki: Kur'anın değil âyetleri, kelimeleri, belki Nun-u Na'büdü gibi bazı harfleri dahi mühim hakikatların nurlu anahtarlarıdır.

Kalb ve hayal, o Nûn-u Na'büdü'den çıktıktan sonra, akıl karşılarına çıktı, dedi: "Ben de hisse isterim. Sizin gibi uçamam. Ayaklarım delildir, hüccettir. Aynı **نَعْبُدُ** ve **نَسْتَعِينُ** de, Mabud ve Müsteân olan Hâlık'a giden yolu göstermek lâzımdır ki, sizin ile gelebileyim." O vakit kalbe şöyle geldi ki: De o mütehayyir akla:

Bak kâinattaki bütün mevcudata; zîhayat olsun, camid olsun, kemal-i itaat ve intizam ile vazife suretinde ubudiyetleri var. Bir kısmı şuursuz, hissiz oldukları halde, gayet şuurkârane, intizamperverane ve ubudiyetkârane vazife görüyorlar. Demek bir Mabud-u Bilhak ve bir Âmir-i Mutlak vardır ki, bunları ibadete sevkedip istihdam ediyor.

Hem bak, bütün mevcudata, hususan zîhayat olanlara.. herbirinin gayet kesretli ve gayet mütenevvi' ihtiyacı var ve vücud ve bekasına lâzım pek kesretli, muhtelif matlubları var; en küçüğüne elleri ulaşmaz, kudretleri yetişmez. Halbuki o hadsiz matlubları, ummadığı yerden, vakt-i münasipte, muntazaman onların ellerine veriliyor ve bilmüşahede görünüyor.

İşte şu mevcudatın bu hadsiz fakr ve ihtiyacı ve bu fevkalâde iânât-ı gaybiye ve imdâdât-ı Rahmaniye bilbedahe gösterir ki: Bir Ganiyy-i Mutlak ve Kerim-i Mutlak ve Kadîr-i Mutlak olan bir hâmi ve râzıkları vardır ki, herşey ve her zîhayat ondan istiane eder, meded bekliyor. Manen **إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** der.

O vakit akıl, "Âmennâ ve saddaknâ" dedi.

Nurun İlk Kapsından

Ey ihtiyarsız sür'atle kabre, haşre, ebede giden Said-i şakî! Bil ki:

Uzun ve kısalığı nisbetinde iki hayatın levazımâtını tahsil etmek için, Mâlik-i Kerîm sana bir sermaye-i ömür verdiği halde, sen o sermayenin kısm-ı âzamını hayat-ı bakiyeye nispeti bir bahrin bir katre seraba nispeti gibi olan şu hayat-ı faniye katresinde zayi ettin. Eğer aklın varsa, elde kalan kısmının yarısını veya üçte birini, veya lâakal onda birisini deniz gibi hayat-ı bakiyeye sarf et. Yoksa, "Eyvahlar olsun" diyeceğin bir zaman gelecek. Acaptendir ki, senin gibi ahmaklara âkıl ve zîfünun deniliyor. Şu temsili dinle:

Meselâ, şu bir hizmetçi kuldân daha ahmak görünüyorsun ki, onun seyyid-i kerîmi, ona yirmi dört altın veriyor. Onu Burdur'dan Antalya'ya, oradan da Şam'a ve Yemen'e gönderiyor. Ve emrediyor ki:

"O altınları, levazım-ı seferinde sarf et. Lâkin Antalya'ya kadar, cebren iki gün yayan gideceksin. Hem, bir nevi ihtiyarım var. O altınları bir şeyde sarf etsen de, etmesen de yine gideceğin yere yetişebilirsin. Lâkin Antalya'dan sonraki sair menzillere gitmekte, bir cihette ihtiyar senin elindedir. Eğer bir vesika veya bir bilet alabilir ve bir vapura veya bir trene veya bir tayyareye binebilirsen, bir aylık mesafeyi bir günde kat edebilirsin. Yoksa, hem yayan, hem yalnız, hem mütehayyir, hem matrud bir surette yoluna devam edeceksin."

Halbuki, o ebleh, ahmak yolcu, yirmi üç altınını iki günlük mesafede sarf etti. Ona denildi ki:

"Şu bâki kalan bir altını, o uzun yolun için, bîrzâd ve bir bilete ver. Ümit edilir ki, seyyidin sana merhamet eder, rahatla gidersin."

O dedi ki:

"Yok, lezzet-i hâzıramı terk etmem. Bir ihtimal var ki, fayda vermez."

Ona denildi:

"Acaba bu derece belâhet olur mu ki, senin aklın sana nasıl fetva veriyor? Yarı malını, bin adam iştirak eden bir piyango kumarına atarsın. Halbuki o kumarda, bin ihtimalden bir ihtimalle, belki bin lirayı kazanabilirsin."

"Hem nasıl oluyor ki, şu menfaatperest aklın sana fetva vermiyor ki, yirmi dört parça malından tek bir cüz'ünü verirsen, binde dokuz yüz doksan dokuz ihtimalle, tükenmez hazinelere zafer bulacağın, milyonlar ehl-i hibre ve ehl-i ihtisasın şehâdâtıyla kat'iyet kesb etmiştir? Halbuki, böyle cesîm menfaatler için, birtek âminin ihbarı dahi nazar-ı itibara alınır. Halbuki, muhbirler, nev-i beşerin şumus ve nücumu hükmünde mütevatir ehl-i şuhuddurlar ki; o müsbitlerden ikisi, binler ehl-i nefiy ve münkiirlere tercih edilir. Çünkü, hilâl-i Ramazanın rüyetini dâvâ eden iki şahit, binler nâfî fikirlerin hükmünü iskat eder. Şöyle ehl-i şuhudun ihbârâtı, nasıl oluyor ki, sana tesir etmiyor? Cehalet ve gafletin ne kadar kalınlaşmış?"

Ey târiküsalât! Misali anladınsa, hakikati dinle:

O abd-i misafir sensin. Burdur, dünyadır; Antalya, kabir. Şam, berzah ve haşirdir. Yemen, mâbâ'dü'l-haşirdir. Yirmi dört lira da, yirmi dört saattir. Sen, o yirmi dört saatin yirmi üçünü, şu hayat-ı fâniyeye bilâtereddüt ve bilâperva sarf ediyorsun. Pek uzun seferin için elzem-i zâd olan beş vakit namazın edasına, bir saatin sarfında tehavün gösteriyorsun. Yani, ağır davranıyorsun. Hattâ sarf ettiğin vakitte bir hisse de dünyaya çıkarıyorsun ki, namaz içinde dünyanı da düşünüyorsun.

Hallâk-ı Kerîmin bu kadar az birşeyle şu kadar büyük şeyleri sana verdiği halde sen yapmazsan, senin bu insafsızlığınla Cehennem sana lâyük olmaz mı ve sen ona müstehak olmaz mısın, ey gafil ve ey târiküsalât? (Mesnevî-i Nuriye - Nur'un İlk Kapısı - s.1382)

PIRLANTA'DA NAMAZ

NAMAZ (YEŞEREN DÜŞÜNCELER)

Namaz müminin miracı, mirac yolunda ışığı-burağı.. yollardaki inanmış gönüllerin sefinesi-peyki-uçağı.. kurbet ve vuslat yolcusunun ötelere en yakın karargâhı, en son otağı, gaye ile hemhudut en büyük vesilelerden biridir.

Kıyamet gününde, ak alınlı, aydın bakışlı; secde ve abdest uzuvlarındaki emarelerle öndekilerden de önde; elleri, yüzleri tertemiz, vicdanları göktekilerin iç âlemleri kadar nezih olmanın yolu da yine namaz ve namaz öncesi amellerden geçer. Aynı zamanda, Allah'a yakınlığın ayrı bir ünvanı da sayılan ve çok farklı derinlikleri bulunan bu namaz ibadetine; kulluk düşüncesine kilitlenip ömrünü Hakk karşısında geçirme mânâsına “ribat” da diyebiliriz.

Abdest -ileride müstakillen ele alınıp işleme düşüncesi mahfuz- namaz yolunda ilk tembih ve en birinci hazırlık; ezan ise -o da müstakillen anlatılmalı- ikinci uyarı ve önemli bir “metafizik gerilim” yoludur. Abdestle, bedeni nâpâk şeylerden ve sezildik-sezilmedik menfiliklerden arınan insan, ezanla vicdan ve tasavvurlarını dinler.. ilk kılacağı namazla da özündeki sesi-soluğu bulmaya çalışır.. ve ancak cemaatle gerçekleştirilebilecek büyük hareketin startını beklemeye koyulur.

İnsanı, arşiyeler gibi döndüre döndüre sonsuzluğun semâlarında dolaştıran ve götürüp tâ melekler âlemine ulaştıran mirac enginlikli bu mübarek ibadet, günde beş defa kendimizi içine salıp yıkanacağımız bir çay gibidir ki, her dalışımızda bizi hatalarımızdan bir kere daha arındırır; alır ummâna taşır ve sürekli başlangıçla son arasında dolaştırır ki, bu da buudlarımız dışında bir uhrevîleşme ve ebedîleşme temrinâtı demektir.

Namazla, gece-gündüz sırlı bir taksime tâbi tutulur. Hayat, ibadet eksenli bir zaman anlayışına göre tanzim edilir.. ve bu sayede davranışlarımızın, Hakk murâkabesi altında hüsn-ü cereyanı sağlanır.. derken, ibadet dışı hareketlerimiz de, ibadet halini alır.. ibadet rengine bürünür.. ve yeryüzündeki fâni hayatımız göklerdekiilerin rengiyle tullenmeye başlar.

Dünyevî gürültüler veya umûmî sükût içinden ezanın taşıacağı an; saatlerin ibreleri, güneşin yer değiştirmesi, cami çevresindeki sesin-soluğun çoğalması, her yanda ebediyet heyecanının yaşanması, müezzinlerin gırtlak kontrolü ve hoparlörlerin hırıltılı-gürültülü sesleriyle belli olunca, sînelerde sessiz sessiz konuşmalar, henüz uykudan yeni kalkmış insanların dağınıklığı içinde sayıklamalar, dünya-ukbâ arası bir berzah yaşanıyor gibi buudlarımızı aşan sözler duyulmaya başlar.. ayrıca, düşüncelerin yeni bir mecrâ arayış manevraları ve henüz namaza girilmediği halde, namaz yolu mülâhazasıyla daha bir sürü his ortaya çıkar.. dünya kadar şey mırıldanılır.. ve biraz sonra gerçekleştirilmesi plânlanan ibadet adına metafizik gerilim ve konsantrasyon aranır.. ve bütün rûhî melekelerle kıvama erilmeye çalışılır.

Mescide doğru yürüyüş, yol mülâhazası, abdestle gerçekleştirilen ilk gerilim ve akordasyon hep birer kıvama erme cehdi sayılabilirler. Ezan, âdeta harem dairesine alınma daveti, ruhumuzun derinliklerinde bizi konsantrasyona hazırlayan ledünnî bir ses ve duygularımız üzerine inip-kalkan bir mızrap gibidir. Her gün tekerrür ettiğinden kulaklarımız ona alışmış olsa da, düz mantığımız ona karşı bir kanıksama hissetse de, ezan, her zaman ötelere aramızdaki tepelerin arkasından tıpkı bir ay gibi birdenbire zuhur eder.. yıldırımlar gibi gürler ve bir anda arzî olan nazarlarımızı semâya çevirir.. ve derken her yanda şadırvanlar gibi ince ince çağlayan, şelâleler gibi ihtişamla coşan yepyeni ilâhî bir fasıl başlar.. ve başlar-başlamaz da ruhlarımıza dünyanın en enfes, en çarpıcı ve en diriltici mûsikîsini boşaltır. Onunla da kalmaz, bizi çağrışımın atlas iklimine çeker ve gönüllerimize aydınlık çağların büyülerini fısıldar. Zaman üstülüğe açık hayallerimizi,

tarihin değişik dönemeçlerinde kaybettiğimiz şeyleri bulup, getirip îade etmekle coşturur.. ve her defasında bize taptaze bir demet ses, bir demet şiir, bir demet âhenk bahşeder. Biz, ezanı her zaman, bir mûsikî banyosu alıyormuşçasına bütün benliğimizle duyar ve her duyuşumuzda, bilemediğimiz bir büyü ile bir başka tat, bir başka letâfet, bir başka hazza uyanırız. Bu duyuş ve bu seziş çok defa bizde, bir sihirli helezonla göklere doğru yükseliyor veya bir balonla çok yukarıda dolaşıyormuş gibi bir his uyarır. Hele bir de ezan, usûlüne uygun ve vicdanın sesi, soluğu olarak icrâ ediliyorsa.. göklerin nûra gark olduğu, ruh-i revân-ı Muhammedî'nin şehbal açtığı ve lisan-ı Ahmedî'nin arz u semâyı çınlattığı ezan dakikaları ne nurlu ve hislidir! İnsan o dakikalarda ruhunun derinliklerine inip vicdanını dinleyebilse, ne keşfedilmedik mânâların içine aktığını ve kendi derinliklerinde ne çağrışımların kaynaştığını duyacaktır!

Her zaman kendini yenileyip kalbî ve rûhî hayatı itibâriyle taze kalabilen canlı vicdanlar, her ezan vaktinde, onun ilk gökten indiği dönemin halâvet ve tarâvetini duyar ve minarelerden yükselen sesin içinde peygamberlerin çağrılarını dinlerler.. gönlünde meleklerin tekbir, tehليل, şehadet korosuna erer.. ve âdeta Cibrîl'in diriltlen nefeslerini, İsrâfil'in hayat veren soluklarını duyar gibi olurlar.

Ezanla, namaz dışı gerilim ve doyum tamamlanınca, henüz farzla gerçek kurbet enginliklerine açılmadan evvel, ılgıt ılgıt ilâhî rahmet esintilerinin ruhları kuşatma faslı sayılan ilk nafîle namaz ve kametle, o dakikaya kadar adım adım derinleştirilen konsantrasyon bir kere daha kontrol edilir; nihâî huzura ait teveccüh ve temkin bir kere daha gözden geçirilir ve miraca yürünüyor gibi namaza yürünür. O âna kadar gönlümüze çarpan, insanî yanlarımızı alarma geçiren ve bizi ebedî mihrabımıza yönlendiren ses, söz ve davranışlar, vicdan tellerinde gönlümüze ait hakiki nağmeleri bulabilmek için bir akort ameliyesi gibidir. İbadette asıl ses ise, o biricik mihrap karşısında, duygu, düşünce birliğine ulaşmış ve bir imam arkasında elpençe divan durmuş; eğilip saygı ve hürmetini ifade eden, kalkıp Hakk karşısında temennâ duran; yerlere kapanıp baş ve ayaklarını aynı noktada birleştirerek Allah'a yürüyen cemaatin müşterek davranışlarıyla başlar. Bizler cemaat şuurunu vicdanlarımızda duyduğumuz ölçüde, peygamberlerle yaşanmış aydınlık çağların bütün güzellik ve cümbüşünü duyuyor ve hissediyor gibi oluruz.

Evet, namazın göklerdeki âhengiyle bütünleşmiş olanlar için imamın arkasındaki her hareket, her söz, insanoğlu için yitik cennet adına bir hasret ve bir dâussıla sesi verir, bir ümit ve bir vuslat duygusuyla tülленir. Kendini, namazın mirac buudlu havasına salan hemen herkes için o, cennet dönemlerimizin ve ötedeki cennetlerin nazlı, hülyalı günlerinin fecir tepelerine benzer. Bizler, his dünyamızın vüs'ati ölçüsünde, her namaza duruşumuzda, cennet güzelliklerinden tâ bizim altın çağlarımıza uzanan bütün bir ışık kuşağının safvetini, sükûtunu yudumlar ve neşeyle geriniriz. Bu sayede, dünyanın binbir dağdağasıyla dağınıklığa uğramış zihinlerimiz toparlanır.. ruhlarımız cismâniyetin kasvetli atmosferinden sıyrılır ve gönül dünyamız bir kere daha vuslat mülâhazasıyla köpürür. Her namaz vakti ve her farz edasında olmasa bile, ruh ve gönül erleri hiç olmazsa her gün birkaç kez, ezel ve ebed arası gelir-gider.. sık sık geçmişi geleceği birden düşünce menşurundan geçirir.. ve geçmiş gibi görünen zamanın altın dilimlerini, geleceğin ümitle tüllenen yemyeşil zümrüt tepeleriyle bir arada temâşâ eder.. ve başkalarının yaşadıkları hayatla bizim ömürlerimizi aynı anda duyar ve yaşar, kevser yudumluyor gibi içimizde binbir lezzet ve mutluluğun hatıralarını buluruz. Tıpkı rüyalarda olduğu gibi mesafeleri aşar.. zamanüstü âlemlerde dolaşır.. fevkalâdeliklerin bütün zevklerini duyar.. duygudan duyguya, fikirden fikire geçer.. her ânı, ayrı bir marifet, ayrı bir muhabbet ve ayrı bir zevk tûfânı içinde geçiririz. (Bu mülâhazalar irfan ufku bu noktaya ulaşanlar içindir.)

Hele bir de ruh ve gönül namazlaşınca, artık bu nûrânî keyfiyet evirir-çevirir, her zamanki amelimizin yerine kendi âhengini, kendi şiirini ve kendi semâvîliğini getirir ikâme eder.

Günde birkaç defa, düşünce ve hülyalarımızı besleyen namaza ait sırlı ve sihirli hareketler, her zaman bizi mâverâilîğe taşıyabilecek bir yol ve bir menfez bulur ve gönüllerimize:

“Mekânım lâ mekân oldu
Bu cismim cümle cân oldu
Nazar-ı Hakk ayân oldu
Özüm mest-i likâ gördüm”
Nesîmî

dedirtir.. ve böylece ibadet, gönüllerde gizlenen, gizlenip kenzen bilinen o ezeli güzellik ve bütün vâridâtın kaynağını, buudlara sığmayan derinlikleriyle bir kere daha fâş eder. Bu itibardır ki, namazın içinde açıktan açığa bilinen ve net olarak görünen hususlardan daha çok, azamet ve heybet buğulu, kemmiyet ve keyfiyetleri aşan bir his tûfânı ve bir duygu anaforu yaşanır. Namazda, hep söylenemez şeyler beyan ufkumuzu sarar.. ifadesi imkânsız hisler ruhumuza garip bir mûsikî fısıldar.. gündelik lisana sığmayan engin duyular, düşüncüler benliğimizi işgal eder.. ve maddî aklın, mücerret mantığın sınırlarını aşan gaybûbet renkli bir fetânet, peygamber çizgisindeki meâdî bir düşüncenin kapılarını aralar. Bu açıdan da diyebiliriz ki, kulun namazdan daha büyük bir ibadeti ve namaz içinde köpüren tasavvur ve tahayyüllerden daha sıhhatli ve engin bir hali yoktur.

İnsan ruhunun, duyuş ve sezîşleriyle şuhud ve vücudu aşip gayb noktasına ulaştığı namaz ufku, onu duyan ruhların bütün hasretlerini, hicranlarını ve dâussıllarını söyler. Aynı zamanda kalbin itmi'nânını, insanî duyguların revh u reyhânını, varlığın ezeli serencâmesini, yıldızların yeryüzünü temâşâsını, göklerin sırlarını, ukbânın ışıklarını, cennetin yamaçlarını, yamaçlarda salınan ağaçlarını, ağaçların altında her zaman çağlayan ırmaklarını söyler.. rükünleriyle söyler, içindeki Kur'an'la söyler, duâlarla söyler; söyler ve söylediklerini yepyeni bir edâ ve üslupla ruhlarımıza kevserler içiriyor gibi tekrarlar...

Kıyamdan sonra, kulluğa kilitli bu sadık bendeler, saf ruhlarının heyecanlarını, müstakîm düşüncelerinin ra'şelerini bir kere de rükû kürsüsünden haykırmak isterler. Azamet ve ceberûtun, rahmet ve lütfun halitasından hasıl olan bir duyguyla ve heybete bürünmüş bir edâ içinde âdeta bir asâ gibi bükülürler.. bükülür ve iliklerine kadar işleyen bir kulluk şuuruyla hep ilâhî azameti mırıldanır ve bir kısım gök sakinlerinin Allah'a yönelik üslupları sayılan rükû ile “Hazîratü'l-Kuds”ün kapılarını zorlar ve o kapıların aralanması ölçüsünde kendi rûhî âlemlerinin derinliklerine kavuşurlar. Hacda ve başka yolculuklarda, tepelere tırmanılması, tepelerin aşılıp düzlüklere varılması tekbir, tehliil fasıllarıyla seslendirildiği gibi, namaz ünvanı altında ruhun mirac yolculuğu da, bir bölümden diğer bölüme geçişte hep aynı mübarek duygu ve düşüncelerle ve hep aynı mübarek kelimelerle ifade edilir. Hemen her rükünde, Allah'a karşı saygılı olmayı en iyi şekilde dile getirmek üzere söylenen tekbirlerle, tahmidlerle ve bu kelimelerin çağrıştırdığı mülâhazalarla yüce divânın kapı tokmaklarına dokunulur; sonra da, bir eşref saati en mükemmel şekilde değerlendirme dikkat, teyakkuz ve temkiniyle beklemeye geçilir; geçilir ve avını bekleyen bir kedi hassasiyeti, bir örümcek sabırla ilâhî vâridât ve tecelliler avlanmaya çalışılır.

Namazda rükû, kıyamdan bir adım daha ileride üzerimize nefehâtını salar, ruhlarımıza hayattan daha güzel, cismânî zevklerden daha enfes ve bu sınırlı dünyada gerçekleştirilmesi imkânsız bir rüyadan, hem de tasavvur edemeyeceğimiz ölçüde bir rüyadan neler neler fısıldar. Gönüllerimize, istediğimiz, beklediğimiz nesnelere ötesinde zümrütten günler, saatler ve dakikalar vaadeder. Zaten, hepimiz biraz da ümitlerimizin, mefkûrelerimizin, hülyalarımızın, beklentilerimizin çocukları değil miyiz? Hemen hepimiz, bugünkü tersliklerle hırpalanıp da gerçeğe uyanınca, içinde bulunduğumuz zamanı aşar ve ileride elde edeceğimiz hayat ve saadetin ümidiyle “gelecek zaman” der ve tebessümlerle cennetin yamaçlarını süzeriz.

Rükû, Hakk karşısında iki büküm olma mânâsındaki buuduyla, bütün kaddi bükülmüşlerden bir ses alır; yer yer “Rabbim bana zarar dokundu”, zaman zaman da “Dağınıklık ve tasamı sadece sana açıyorum” der ve bize hayat ırmağından bir çağlayış, Yusuf ilinden de bir gömlek kokusu duyurur.. duyurur, hep hakikatlerin

ötesinden gelecek hârikulâdeliklerin zuhur edeceği neşesiyle bizleri coşturur. Hem öyle bir coşturur ki, benliğimizden fişkırın bir hamd ü senâ tûfânıyla belimizi doğrultur ve O'na, bir ara fasıl minneti daha sunarız. Bu kısacık ayakta duruş, ilkinden farklı ve ayrı bir Hakk'a yürüme limanıdır. Bu nurlu limanda kıyama, kıraati, rükû tesbihlerini, bir kere daha gönlümüzün derinliklerinden geçirir; hislerimizin sınırsızlığını, hayallerimizin sonsuzluğunu, bu kısacık tevakkuf içine sıkıştırarak duymaya çalışır ve bütün his gücümüzü vâridât avlamak üzere seferber eder ve yakaladığımız "kenz-i mahfi" tayflarıyla kendimizi daha engin ve kurbet renkli bir yeni duyuş çağlayanına salıveririz. Namazı rükûda duyup kıyamda dinleyenlerin nasıl bir haz ve lezzete erdiklerini, nasıl bir haşyet ve saygıyla kıvrandıklarını, nasıl bir ümitle gerilip nasıl bir korkuyla ürperdiklerini kestirmek zordur. Bu duyuş, bu dinleyiş, vuslata atılan adımların en ciddilerinden ilki, secde de bunun ikincisidir.

Secde, namazın içindeki mevhibe ve vâridâtın şükür zemini, erimiş gönüllerin kulluk kalıbına tam olarak döküldükleri mehâbet potası, duâlarla Hakk'ın kabulü, ortasında iki nokta arasındaki doğru çizgi ve bulunup bilinecek, bilinip sevilecek Zât'a karşı duyguların, düşüncelerin visâl koyu ve buluşma arsasıdır. Bizler, gerçek konumu içinde secdeyi duyup dinledikçe, imandan, İslâm'dan, ihсандan süzölmüş bir usârenin, namazlarımızın kıyam, rükû ve kavmesinden geçerek gönüllerimizin zümrüt tepelerine aktığını hissederiz.

Secdede baş ve ayaklarımızı aynı noktada birleştirerek yusuvarlak hâle gelir; bir yay gibi gerilir; bir ses, bir soluk olur inler ve ümitlerimizin ameller önündeki herşeye yeten enginliğini, rahmetin herşeye sebkât eden öndeliğini imanımızla birleştirir, bütünleştirir; bir ucu dünyada bir ucu ukbâda âdetâ bir gökkuşağına benzeyen bu alâim-i semâ altından geçmek sûretiyle tâliimizi değiştirmeye çalışırız.

İnsan, secdedeki duyuş ve sezîşlerin kendisini yükseltmiş bulunduğu bahtının zirvesinden bakıp gerçeği temâşâ ettiği bu noktada, kalbinin dilini kullanarak, hislerinin bütün kelimelerini ortaya dökerek, dünyayı biraz âhirete doğru yönlendirip, ötelere de biraz ruh dünyasının içine aksettirerek kulluğunun destanını okuyor gibi bir mazhariyeti duyabilir, yaşayabilir.

Evet onun, kulluk şuuruyla coşan duâları, Allah'ın rahmet ve lütuf çağlayanlarıyla karşılaşır birbirinin içine akıp da duâ ve icabet buluşunca, duygularımız cennet hayatı gibi güzel, vuslat gibi engin çağlamaya başlar. Anlayanlar için bu güzelliklerin tadı o kadar keskin, şivesi o kadar büyüleyicidir ki, onu bir kere duyup yaşayanlar bu nimetlere ve nimet sahibine nasıl şükredeceklerini bilemezler.

Başı yerde ve ışıktan bir helezonla en ulaşılmaz zirvelere tırmanıp ve semâvî seyahatle Hakk'a yakınlığı derinleştiren bir kurbet eri, "Hazîratü'l-Kuds"e ermiş olma his, şuur ve mahmurluğuyla vuslatını bir başka buudla daha da renklendirmek üzere Hakk'a tazim ve tekrimini arz ederek saygıyla başını kaldırır ve huzurda bulunmanın bütün âdâbıyla "et-tahiyyât..." diyerek vecde gelir ve artık bir yeryüzü varlığı değilmişçesine tabiatüstü bir hal, bir mânâ ve bir büyüye bürünür.

Öyle ki, bu engin hazlarla coşan namaz kahramanı, doyma bilmeyen bir hisle, kemmiyet ve keyfiyet sınırlarının üstünde, niyetle derinleştirip sonsuzlaştırdığı; yakîniyle Hakk'la irtibatlandırıp hulûsuyla ebedîleştirdiği, mal, can ve bütün ilâhî mevhibeler adına Hakk'a karşı minnet borcunu edâya yönelir; gönlünün bütün duyarlılığıyla Allah'ı anar ve inler.. Nebî'yi yâdeder, içi inşirahla dolar.. kendisiyle aynı mutluluğu paylaşan insanları düşünür, hayır duâlarıyla gürlür.. ve tekbirlerle başlattığı bu mirac yolculuğunu, dinin temeli sayılan şehâdetlerle noktalar...

Namazı almış ve onunla beslenen insanlar, ona hiçbir zaman doymazlar. Doymak şöyle dursun, her namaz bitiminde "daha yok mu?" der, nâfileden nâfileye koşar; duhâ ile güneş gibi yükselir, evvâbinle gidip kurbet tokmağına dokunur, teheccüde berzah karanlıklarına ışıklar gönderir ve ömrünü âdetâ ibadet atıkları üzerinde bir dantela gibi örmeye çalışır ve kat'iyen içinde yaşadığı nurlardan, ruhunu saran mânâlardan ayrılmak istemez.. istemez ve hep ibadetin vaadettiği güzelliklere koşar.

NAMAZI HİSSETMEK İÇİN NE YAPTINIZ? (DIRİLİŞ ÇAĞRISI)

Soru: Selef-i Sâlihîn gibi günde yüz hatta birkaç yüz rek'at nafîle namaz kılmak bir yana, şimdilerde çoğu insanlar farz namazları bile adeta geçiştiriyorlar? Bu önemli ibadeti yerine getirirken sadece şekle takılıp kalmamak, onun ruhunu formalitelere kurban etmemek ve namazlarımızı derin bir kulluk şuuruyla eda edebilmek için bir kez daha nasihatimize muhtacız?!..

Cevap: İman ve namaz aynı döl yatağında neş'et etmişlerdir; namaz, imanın ikiz kardeşidir. İman, dinin ve diyanetin nazarî yanını teşkil eder; o nazarî yanın takviye edilmesi ve tabiatın bir derinliği haline getirilmesi ise ancak başta namaz olmak üzere diğer ibadetlerle mümkün olur. Bu itibarla da, denebilir ki; namaz pratik imandır, iman da nazarî bir namazdır. Dini yalnızca bir vicdanî kabulden ibaret görenler ve ibadet ü tâatı devreden çıkarıcılar, mesleklerini din kategorisi içinde mütalaa ettikleri halde hiç farkına varmadan şirke düşmekten kurtulamamışlardır. Evet, dinin direği namazdır. Namaz, mü'minin günde en az beş defa içine girip temizlendiği sonsuzluğa doğru akıp giden bir tevbe ırmağı ve arınma kurnasıdır. O, savaş meydanında mücadelenin kızıştığı en tehlikeli anlarda bile hakkı verilmesi gereken çok önemli bir vazife, emin bir sığınak, mühim bir kurbet vesilesi ve en kısa bir vuslat yoludur. Namazın bu hususiyetlerinden dolayıdır ki, Asr-ı saadetten günümüze kadar Hak dostları onu hayatlarının merkezine koymuş ve farzları ikâme etmekle yetinmeyerek her gün yüzlerce rek'at nafîle kılmayı itiyad haline getirmişlerdir.

Namaz Âşıkları

Âbidlerin Rehberi Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) namaza göstermiş olduğu alâka, O'nun izini takip edenlerin gönüllerinde de "ibadetlerin özü"ne karşı derin bir iştihak uyarmıştır. "Namaz benim gerçek göz aydınlığımdır" diyen, başkalarının bir kısım şeylere arzu duymasının çok ötesinde bir istekle namaza karşı arzu duyduğunu her haliyle ortaya koyan, mübarek ayakları şişecek kadar kıyamda duran, bazen bir rek'atta bir kaç cüz'ü birden okumadan rükûya varmayan, haşyetle dolu yüreğinden el değirmenin ya da kaynayan tencerenin sesi gibi hıçkırıklı ağlama sesi duyulan ve secde ederken Hak karşısındaki saygısından dolayı kıvrım kıvrım kıvranan Rasûl-ü Ekrem'in (aleyhi ekmelü't-tehâyâ) namaz ibâdeti üzerinde hassâsiyetle durması Ashâb-ı kirâmın da birer namaz âşığı haline gelmelerine vesile olmuştur.

Öyle ki, Fudayl bin İyâz'ın ifadeleriyle söyleyecek olursak, Sahabe efendilerimiz, benizleri atmış, yüzleri sararmış bir şekilde sabahı karşılardı. Çünkü, gecenin çoğunu namazda geçirirlerdi. Bazen dakikalarca kıyamda kalırlar, bazen de uzun müddet secdeye kapanırlardı. Cenâb-ı Hakk'a içlerini dökerken, rüzgarlı bir günde sallanan ağaçlar gibi sallanırlar; gözlerinden, elbiselerini ve yeri ıslatacak kadar yaş dökerlerdi. Namazın lezzeti onlara bedenî yorgunluklarını unuttururdu ve o vuslat dakikaları hiç bitmesin isterlerdi. Sabah olunca, yüzlerine yağ sürerler, gözlerine sürme çekerler ve halkın içine sanki geceyi hep uykuyla geçirmiş ve iyice dinlenmiş gibi çıkarlardı.

Huzûr-ı ilâhîde bulunmanın manasını idrak etmiş ve Kur'an'ın tadını almış bir sahabînin şu hali onların namaza karşı iştihaklarını göstermesi açısından ne kadar müthişti: Peygamber Efendimiz, Zâtü'r-Rik'â gazvesinde Ammâr bin Yâsir ile Abbâd bin Bişr'i bir konak mahallinde gece nöbeti için vazifelendirmişti. Hazreti Ammâr'ın istirahati tercih ettiği bir sırada Abbâd bin Bişr kalkıp namaza durmuştu. O sırada bir müşrik bu iki sahabîyi farketmiş ve hemen üzerlerine ok yağdırmaya başlamıştı. Oklardan iki-üç tanesi Hazreti Abbâd'ın vücûduna isâbet ettiği halde, o, namazını bozmamış, ancak rükû ve secdesini yaptıktan sonra arkadaşını uyandırmıştı. Hazreti Ammâr, sıçrayıp kalkarken bir taraftan kaçan müşriğin ardından bakakalmış, diğer yandan da merakla ve heyecanla Abbâd bin Bişr'in vücudundan akan kanı ve isabet eden okları göstererek kendisini neden uyandırmadığını sormuştu. Hazreti Abbâd ise, ancak bir namaz aşığının söyleyebileceği şu cevabı vermişti: "Bir sûre (Kehf) okuyordum, (ayât-ü beyyinât o kadar tatlı idi ki) onu

bitirmeden namazı bozmak istemedim. Fakat, oklar peşpeşe atılınca namazı tamamlayıp seni uyandırdım. Allâh'a yemin ederim ki, Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) korunmasını emrettiği bu gediği kaybetme endişesi olmasaydı, sûreyi yarıda bırakarak namazı kesmektense ölmeyi tercih ederdim.”

Her Gün Yüzlerce Rek'at Namaz

Evet, sahabe efendilerimiz ibadete, özellikle de namaza asla doymuyorlardı. Onların rahlesine oturmuş Hak erleri de birer namaz kahramanı olarak yetişiyorlardı. Mesela, Atâ ibn-i Ebî Rebâh (radiyallahü anh) yaşlandığı, zayıfladığı ve tâkatsiz düştüğü günlerde bile bir rek'atta Bakara sûresinden yüz ayet okuyordu. Namazdaki konsantrasyonu ona bedenindeki yorgunluğu hiç hissettirmiyordu.

Müslim b. el-Ferâhidî tebe-i tabînin büyük imamlarından Şu'be b. Haccac (radiyallahü anh) hakkında şunu ifade ediyor: “Ne zaman Şu'be'nin yanına girdiysem -kerahet vakitleri dışında- onu hep namaz kılıyorken gördüm.” Ebû Katan da şu ilavede bulunuyor: “Şu'be'nin rükûda beklediği süreye şahit olsaydınız ‘herhalde secdeye gitmeyi unuttu’ derdiniz; onu iki secde arasında otururken izleseydiniz bu defa da ‘galiba ikinci secdeyi unuttu’ diye düşünürdünüz.”

İşte, bu namaz sevdalılarının yaşadığı zaman diliminde günde yüz rek'at namaz kılmak adeta sıradan bir iş gibiydi. Onlar o kadar çok namaz kılıyorlardı ki, çoğunun ötelere yolculuğu bile seccadede başlıyordu; meselâ, tabîn neslinden Ebû Ubeyde el-Basrî vefat ettiğinde kıyamdaydı ve namaz kılıyordu.

O dönemde, otuz-kırk sene, yatsının abdestiyle sabah namazını eda eden Vehb b. Münebbih, Tâvus b. Keysân, Saîd b. Müseyyeb ve İmam-ı A'zam gibi Hak dostlarının sayısı hiç de az değildi.

Cüneyd-i Bağdâdî hazretleri, otuz sene cemâatle namazı ve hatta ilk tekberi hiç kaçırmamıştı. Kalbine biraz da olsa dünyâ düşüncesinin dolduğunu ve namazın hakikatini duyamadığını hissetse, o namazı tekrar kılardı. Her gün dört yüz rek'at nafîle kılmayı adet edinmişti. Otuz yıl boyunca yatsı namazından sonra hiç uyumadan ibâdetle meşgûl olmuştu. Muhadramûn'dan (Allah Rasûlü'nün çağına yetişmesine rağmen O'nu göremeyenlerden) Ebû Osman en-Nehdî de akşam ile yatsı arasında yüz rek'at namaz kılardı.

Bışr b. el-Mufaddal ve Bışr b. Mansur gibi gönül aleminin sultanları da her gün dört-beş yüz rek'at nafîle kılanlar arasındaydı. Dahası, onca dünyevî ve idarî işle meşgul olması gereken Abbasi Devleti'nin seçkin halifelerinden Harun Reşid'in de hilafet süresi dahil ölene kadar her gün yüz rek'at namaz kıldığı nakledilmektedir ki, bu, o devirlerde ruhları saran ibadet iştihakını göstermesi açısından önemli ve çok güzel bir misaldir.

Aslında, tabakâta (Hak dostlarını derecelerine göre sıralayıp, hayatlarını ve eserlerini anlatan kitaplara) bakılsa, bu konuda daha pek çok örnek bulmak mümkün olacak ve selef-i salihîn arasında günde yüzlerce rek'at namaz kılanların sayısının hiç de az olmadığı açıkça görülecektir.

Bir Seviye ve Gönül İşi

Bu arada, şu hususu da ifade etmeliyim: Tabî ki, dinde asla zorluk yoktur; İslam “yüsr” (kolaylık) üzere vaz' edilmiştir. Rasûl-ü Ekrem Efendimiz (aleyhi's-salâtü vesselam) kendisi ayakları şişene kadar namaz kıldığı halde ümmetine hep güçlerinin yettiği kadarını teklif etmiş ve onlara ibadet nev'inden bile olsa altından kalkamayacakları işleri üzerlerine almamaları tavsiyesinde bulunmuştur. Bu açıdan, hem namazı tam duyma hem de çokça namaz kılma meselesi bir seviye ve gönül işidir. Bütün mü'minler, ibadet konusunda hem keyfiyet hem de kemmiyet itibarıyla her zaman daha ileri ufuklara teşvik edilirler ama bu hususta bir zorlama söz konusu değildir.

Nitekim, Nur Müellifi, “Bir tek saat, beş vakit namaza abdestle kâfi gelir.” derken dinin özündeki bu kolaylığa işaret etmiş ve objektif olan kaideyi göstermiştir. Yani, bütün insanları bağlayan bir hüküm söz

konusu olduğunda, en zor şartlar altındaki kimselerin de nazar-ı itibara alınması gerektiği esasına binaen, nâmüsâit şartlara maruz kalan bazı mü'minlerin abdest de dahil bir saate sıkıştırmak suretiyle de olsa namazlarını mutlaka kılmaları gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca, Hazreti Üstad, "Sakın deme, 'Benim namazım nerede, şu hakikat-i namaz nerede!' Zira bir hurma çekirdeği, mânen bir hurma ağacı gibidir." buyurarak, namaz kılarken onun manasını anlamayan ve gönlünde hissetmeyen âmi bir insanın bile amel defterine bir ibadet hissesi kaydolacağını belirtmiştir. Bir hurma çekirdeğinden tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar pek çok mertebeler bulunduğu gibi, namazın da derece derece olduğunu ama her mertebedeki namazın mutlaka ibadetin nurundan pay aldığını söylemiştir. Hazreti Bediüzzaman'ın bu ifadeleri, bizim gibi ümmîlerin ümidini bütün bütün kırmamak, insanları ye'se düşürmemek ve objektif olanı öne çıkarmak içindir. Evet, Cenâb-ı Hak herkesin namazına bir mükâfât ihsan eder; fakat, bizim burada üzerinde durduğumuz husus namazın hakikati, ruhu ve özüdür.

Bu itibarla, bir mü'min hiç olmazsa farz namazlarını mutlaka "ikâme" keyfiyetiyle eda etmelidir. Yani, İşaretü'l-İ'caz'da da belirtildiği üzere, "namazda lâzım olan tâdil-i erkâna riayet etmek, ibadetin özündeki müdavemet ve muhafaza manalarını gözetmek" suretiyle namazın bütün rükünlerini ve esaslarını usulüne uygunca yerine getirmeli, onu matlaşmaya ve renk atmaya maruz bırakmadan hep ilk günkü neşve içerisinde devam ettirmeye çalışmalıdır. Günde en az beş defa namaz adlı o tatlı su kaynağına koşmalı, onunla yunup yıkanmalı, hatalarından ve günahlarından arınarak tertemiz bir ruh haletiyle Mevlâ-yı Müteâl'e yönelmeli ve adeta her vakitte bir kere daha mi'rac yapmalıdır.

Namazın Özü ve Manası

Namazın özü, Cenâb-ı Hakk'ı tesbîh, ta'zîm ve O'na şükürdür. Evet, tesbîh, tekbîr ve hamd, namazın çekirdekleri hükmündedir. Ondandır ki, namazdaki bütün hareketlerde ve zikirlerde "Sübânallah", "Elhamdülillah" ve "Allahu Ekber" sözlerinin manaları gizlidir. Bediüzzaman hazretlerinin de ifade ettiği gibi, iftitah tekbîrinden selam vereceğimiz ana kadar biz, hemen her an söz, hal ve tavırlarımızla ya "Sübânallah" deyip Cenâb-ı Hakk'ı takdîs eder, ya "Elhamdülillah" sözüyle hamd ü senâ hislerimizi seslendirir ya da "Allahu Ekber" diyerek O'na ta'zimde bulunuruz. Namaza başlarken söylenen tekbîre, ibadete onunla başladığı için "iftitah tekbîri" dediği gibi; namaz içinde bazı şeylerin yapılması bu tekbîrle haram kılındığı için ona "tahrim tekbîri" ya da "ihram tekbîri" de denmiştir. Aslında bu tekbîr, mâsivaya ait her şeyi kendine haram kılarak harem dairesine adım atma, bütün dünyevîlikleri kapının dışında bırakma ve yalnızca Sultan-ı Kâinat'a teveccühte bulunma adına bir söz vermedir. O andan itibaren, namazın bütün dakikalarına, saniyelerine ve saliselerine tesbîh, tahmîd ve tekbîr ruhunu işleme, bir manada bütün bütün namaz kesilme ve adeta namazlaşma ahdi demektir. Melekler, bu sözün gereğini yerine getirerek namazını ikâme eden bir âbidin âlem-i misâle yansıyan resmini çizseler, ihtimal ortaya namaz çıkar; o insan ancak mücessem bir namaz kesilmiş olarak resmedilebilir.

Evet, namazı hakkıyla ikâme etmek istiyorsanız, tekbîrle beraber mâsivâdan sıyrılmalı ve gönlünüzü sadece O'na açmalısınız. Dudaklarınızdan dökülen her kelimeye şuurunuzun mührünü basmalısınız. Mesela, "Elhamdülillah" derken, bu sözün ne mana ifade ettiğini iyi bilmeli, onu derinlemesine mülâhazaya almalı, "Kimden kime olursa olsun bütün hamd ü senâlar, bütün minnet ve şükürler Allah'a (Tebâreke ve Teâlâ) aittir; bu hakikati ilan benim vazifem, Hâlık-ı Kâinat'ın da hakkıdır." diye gürllemelisiniz. Böylece, o söz, Cenâb-ı Allah'a yükselirken üzerine yüklediğiniz o derin manalarla beraber yükselmeli. O'nun Rahmân ve Rahîm olduğunu ilan ederken, yine aynı derin duygularla dolmalısınız. "Mâlik-i yevmi'd-din" hakikatini dile getirirken onun ihtiva ettiği manaları da üzerine bir damga gibi vurmali ve Cenâb-ı Hakk'a o yüküyle beraber göndermelisiniz. Namaz sizin için de bir mi'rac olmalı ve siz Rasûl-ü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem)

Efendimiz'in Mi'rac'da duyduğu hakikatleri kendi idrak ufkunuzdan duymaya çalışmalısınız. Namazın bütün manalarını yudumlayarak adım adım yükselmeli, adeta birinci kat semada Hazreti Adem'le, ikinci kat semada Hazreti Yahya ve Hazreti İsa ile, üçüncü kat semada Yusuf Aleyhisselamla, derken diğer katlarda Hazreti İdris, Hazreti Musa ve Hazreti İbrahim'le görüşmeli, herbirinin hayatından ibretler almalı, huzurlarının insibağına ermeli ve bir adım daha atınca kendinizi haremğâh-ı ilâhîye girmiş gibi hissetmelisiniz. Namazın sonunda selam verir vermez de huzurun adabına riayet edememiş olma endişesiyle bir kere daha ellerinizi kaldırmalı, yine, tesbîh, tahmîd ve tekbîr cümleleriyle dergâh-ı ilahîye nazar etmeli ve namazın manasını te'kid eden o mübarek kelimeleri otuzüçer defa tekrarlamalısınız. İşte, namazı böyle engin duygu ve düşüncelerle ikâme etmek gerekiyorsa, onu geçiştiremezsiniz; öncesinde yapılması icab eden hazırlıkları tam yapmalı ve onu manasına uygun bir tarzda eda etmelisiniz.

İbadetlerimizin Çehresindeki Solgunluk

Diğer taraftan, şayet kendinizi i'lâ-yı kelimetullahı adadığınıza inanıyorsanız, böyle bir vazifenin ve ona adanmışlığın ne ifade ettiğini de iyi düşünmeli ve ona göre bir tavır belirlemelisiniz. İ'lâ-yı kelimetullah, Allah'a imana çağrıdır; Peygamber Efendimiz'i (sallallahu aleyhi ve sellem), sâir erkân-ı imaniyeyi ve İslamiyeti kabule davettir. İ'lâ-yı kelimetullah, Allah'ın yüce adının her yerde duyulması, bir bayrak gibi dalgalanması ve ruh-u revân-ı Muhammedînin en karanlık köşelerde bile şehbal açması için çok ciddi cehd ü gayret ortaya koymaktır. İ'lâ-yı kelimetullah, zatında yüksek ve pek yüce olan "Lâilâhe illallah Muhammedün Rasûlullah" hakikatini yükseltme; onu dünyanın dörtbir yanında gökkuşağı gibi görülür ve herkes tarafından duyulur hale getirme demektir. Öyleyse, şayet siz, insanları Allah'ı bilmeye, O'nun mesajını dinlemeye, varlığın çehresindeki ilahî tecellileri okumaya ve Ma'bud-u Mutlak'a kulluğa çağırıyorsanız, önce kendiniz o ilahî mesaja kulak vermeli, o tecellileri okumalı, hakiki ve halis bir kul olmalı değil misiniz? Başkalarını kulluğa çağırdınız halde, kulluğun esası ve özü olan namaz gibi bir ibadeti tam eda etmiyorsanız, size yalancı demezler mi? Her defasında 'hele şu işten bir sıyrılalım' düşüncesiyle namaza duruyor ve onu aradan çıkarma duygusuyla sizin için bir kısım formalitelerden ibaret olan hareketleri yapmakla yetiniyorsanız, kendi kendinizi yalanlamış olmaz mısınız? Hemen aradan çıkaracak kadar değersiz gördüğünüz ve ancak bir an önce içinden sıyrılacak kadar değer verdiğiniz bir meseleye başkalarını çağırmanız manasız bir iş sayılmaz mı? Herkesi kendisine çağırdınız bir hakikatin sizin nazarınızda çok ciddi bir mesele olması lazım değil mi? Siz herhangi bir mesele üzerinde kemâl-i ciddiyetle durmuyorsanız, onun kıymetli olduğuna başkalarını nasıl inandıracaksınız ki!..

Zaten, müslümanlar olarak bizim en büyük dertlerimizden birisi ibadetlerimizin çehresindeki bu solgunluktur. Ne acıdır ki, camilerimiz ve oralarda saf tutan insanlar hazan yemiş yapraklar gibi; kimisi esniyor, kimisi uzanmış yatıyor, kimisi mihrapta bile dünya konuşuyor, kimisi bir an önce namazın bitmesini ve kendisini dışarıya atmayı bekliyor. Su-i zan etmek istemiyorum ama dışa akseden görüntü, -istisnalar olsa da genel itibarıyla- Allah'la tam alakası olmayan, Peygamberini iyi tanımayan, dedesinin camiye gittiğini gördüğü için mescidin yolunu tutan, babasınının namaz kıldığını şahit olduğundan dolayı onu taklîden safta yerini alan ve sadece şekilde, surette kalan kimselerin halini andırıyor. Bundan dolayı da, caminin ve camideki cemaatin hali başkalarına bir şey ifade etmiyor; ibadet, İslam'a çağıran bir hal dili olarak vazife görmüyor. Şayet, biz tam bir inanmışlık hali ortaya koysak, Hazreti Pîr-i Mugân'ın beyanıyla, "Ağzımız Kur'an-ı Kerim'i okurken, hal ve tavırlarımızla da onu temsil etsek, ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-i imaniyenin kemâlâtını ef'âlimizle göstersek, sair dinlerin tâbileri, elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler; belki küre-i arzın bazı kıt'aları ve devletleri de İslâmiyete dehâlet edecekler." Fakat maalesef, biz İslamiyeti kendi câzibesiyile yansıtamıyoruz.

Aslında, Müslümanlık bir farklılığın sesi ve soluğudur; hakiki bir mü'min namaz kılariken, onun rükûuna bakan ona hayran olmalı, secdedeki halini gören neredeyse bayılmalı, Mevlâ-yı Mûteâl karşısında inlemesini duyan kendisinden geçmeli ve onunla beraber secdeye kapanmalıdır. İşte, İslam bu şekilde temsil edilmeyince karşı tarafta da mâkes bulmuyor; hiç kimse şekle bağlı yatıp kalkmalarda namazın ruhunu ve onun kutsî câzibesini göremiyor.

Tesir, Allah'la Münasebete Vâbestedir

Ayrıca, i'lâ-yı kelimetullah yolunda ortaya konan gayretlerin muvaffakiyetle neticelenmesi ancak Allahü Azimüşşân'ın kabulüne ve O'nun değerlendirmesine vâbestedir. Cenâb-ı Hak, kendisiyle irtibatı kavî olmayanları kat'iyen tesirli kılmaz. Onunla derin bir münasebet içinde bulunmayanlar, kime ne anlatırlarsa anlatsınlar hiç kimsenin ruhuna giremez, hiçbir kulu doğru yola iletmez ve tek kişiyi bile sıradan bir insan olmaktan çıkarıp kalb ve ruhun hayat derecesine yükseltmezler. Allah (celle celâlühü) yolundakilerin sesine-soluguna değer atfeder; onların söz ve tavırlarına tesir lutfeder.

Bu açıdan da, Kur'an'ın hâdimleri, Hak nezdindeki kıymetlerini Allah'la münasebetlerinde aramalı ve şeklî, sûrî şeylerin dergâh-ı ilahîde bir kıymet ifade etmediğini bilmelidirler. Evet, bir hadis-i şerifte de vurgulandığı gibi, Allah Tealâ sizin şekillerinize, zahirî hallerinize, sûrî yatıp kalkmalarınıza değer vermez; Cenâb-ı Hak, ancak kalbî heyecanlarınıza, iç derinliklerinize ve gönlünüzden nebeân eden, içinizin yansımaları olan samimi davranışlarınıza bakar ve onları değerlendirir. Şayet, davranışlarınızda kalbî bir derinlik yoksa ve onlar gönlünüzden kopup amel sahasına dökülüyorsa, o zaman bütün cehd ü gayretiniz beyhüdedir.

Öyleyse, iman hizmetine adanmış ruhlar, hem “Ey iman edenler! Niçin yapmadığınız şeyleri söylüyorsunuz?” (Saff, 61/2) itâbına (azarlama) muhatap olmamak, hem de “Neden insanları çağırdığınız hakikatleri hakkıyla temsil etmemek suretiyle yalancı durumuna düşüyor ve İslam'ın çehresini karartıyorsunuz?” sualine maruz kalmamak için azamî gayret göstermelidirler. Konumuzla alakalı olarak da, farz namazları hakkıyla ikâme etmenin yanı sıra, tam bir namaz kahramanı haline gelebilmek için şu husulara çok dikkat etmelidirler:

Namaz Kahramanı Olabilmenin Üç Şartı

1. Allah Rasûlü (aleyhi ekmelü't-tehâyâ) bize bir hedef gösterirken, Cennet'te yüz mertebe bulunduğunu ve Firdevs'in, makam bakımından en yüksek derece olduğunu belirttiikten sonra, “Allah Tealâ'dan Cennet'i istediğiniz zaman, Firdevs'i isteyiniz.” buyurarak, himmetimizi âli tutmamız gerektiğine işaret etmiştir. Dahası, bize Firdevs talebinden de öte isteklerde bulunma edebini öğretmiş ve Cenâb-ı Hak'tan neler isteyebileceğimizi gösteren dualar talim buyurmuştur. Ondandır öğrendiğimiz dualar sayesinde ki, sabah-akşam “Allah'ım, Cemâlini seyretme arzusuyla içimizi doldur, Sana kavuşma şevkiyle gönlümüzü coştur ve ötede Cemâlinle bizi serfiraz kıl” diyoruz; Cemâlullah'ı müşahedeye, rıza-yı ilahîyi tahsile ve rıdvâna ermeye talip olduğumuzu ilan ediyoruz. Evet, Peygamber Efendimiz'den öğrendiğimiz bu dualar, asla dühimmet olmamamız ve himmetimizi hep âli tutmamız gerektiğini salık veriyor.

Dolayısıyla, namazın hakikatini idrak etme hususunda da yüce himmetli olmalı; Cenâb-ı Hak'tan selef-i salihînin ibadet aşkı ve iştiağını, onlardaki kulluk temkinini dilenmeli ve namazı şuurluca ikâme edebilmek için inâyet-i ilahiyeyi talep etmeliyiz. Belki herbirimiz şöyle demeliyiz: “Allah'ım, Rasûl-ü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimiz namazı hangi enginlikte ikâme ediyor idiyse, bana da o idraki lutfeyle; namazın manasını benim ruhuma da duyur. Rabbim, ben de Peygamber Efendimiz'in eda ettiği gibi namaz kılmak ve onu benliğimin bütün zerrelere duymak istiyorum.. namaz esnasında Sen'den başka bütün mülâhazalara karşı kapanmayı ve tamamen namazlaşmayı arzu ediyorum.. Ne olur Allahım, bu lütfunu bana da nasip eyle!..”

Evet, peygamberâne bir ibadet ufkuna mazhar olmayı istemek peygamberlik istemek demek değildir. Bu talep, her hususta takip edilmesi gereken İnsanlığın İftihar Tablosu'nu ibadet hayatı itibarıyla da örnek almak ve namazda daha bir derinleşmek talebidir. Sizin bu türlü bir duanız kat'iyen boşa gitmez. Bu duada istekli ve ısrarlı olursanız, Allah sizi mahrum etmez; inşaallah o sayede maiyyete ulaşırsınız. Siz bu kadarcık bir istek izhar edince Sultan-ı Ezeli de kendi ululuğu, azameti ve rahmetinin enginliği ölçüsünde Zât'ına yaraşır bir mukabelede bulunur. Bu açıdan, meâliye müştak olmak ve ulvi hedeflere göz dikmek himmeti âlî tutmanın ifadesidir; namazı ikâme hususunda da insan hep daha yükseklerle tâlib olmalıdır.

2. Namazın hakikatini idrak etme isteği kavî ve kalbî bir duadır; bu duanın fiilî yanını ise, en başta bu mevzuda yazılmış eserleri okumak teşkil eder. Namazı şuurluca kılmak isteyen bir mü'min şayet onunla alakalı üç-beş kitap okumamış, büyüklerin bu konudaki mütâlaalarını öğrenme gayretinde bulunmamış ve meselenin nazarı yanını dahi ihmal etmişse, onun bu talebinde samimi olduğu söylenemez. Öyleyse, namaz yolcusu ikinci adım olarak, gönlüne ibadet iştiyakı salacak, onu namazın nurlu iklimlerinde dolaştıracak ve mana aleminin büyüklerinin namazla alakalı engin anlayışlarını, derin duyularını aktararak içine haşyet dolduracak makaleleri ve kitapları okumalıdır. Hazreti Üstad, bazı risaleleri önemli gördüğünden dolayı yüz on beş defa okuduğunu belirtmiştir. Bir mü'min, Zât-ı Uluhiyet hakikatıyla, iman esaslarıyla ve ibadetlerin mana buuduyla alakalı birkaç eseri hiç olmazsa birkaç defa gözden geçirmeli değil midir? Evet, Kur'an talebeleri, Hazreti Gazalî, Hazreti Mevlânâ ve Hazreti Bediüzzaman gibi Hak dostlarının namazla alakalı mütâlaalarını ve günümüzde kaleme alınmış namaza dair makaleleri mutlaka okumalı ve konuyla alakalı müzakerelerde bulunmalıdırlar.

3. Hem kavî hem de fiilî duada ısrarlı olma, matlubu elde etme mevzuunda kararlı ve istikrarlı bir tavır ortaya koyma ve aktif sabırla, adım adım hedefe yürüme de neticeye ulaşma yolunda çok önemli diğer bir şarttır. Namaz sevdası tâlibin gönlüne hemen düşmeyebilir; insan birkaç günde, birkaç ayda, hatta birkaç yılda namaz hakikatini duyamayabilir. Dolayısıyla, talepte ve neticeye götürecek sebepleri yerine getirme mevzuunda ısrarlı olmak pek mühimdir.

Şayet, namaz kahramanlığına adaysanız, sizi o ufka taşıyacak bütün argümanları kullanmayı ihmal etmemelisiniz. Hangi ses, hangi soluk sizi şahlandırıyor ve kalbinizi coşturuyorsa, bir kere değil, belki yüz kere aynı vesileye başvurmalısınız. Belki bir kitabı onlarca kez okumalı, bir kaseti birkaç kere dinlemeli, bir büyüğün sözlerine defalarca kulak vermeli ve oturup kalkıp hep gözünüzü diktiğiniz hedefi düşünmelisiniz. "Olmuyor!" diyerek, yoldan dönmeyi asla aklınıza getirmemeli ve kat'iyen aceleci davranmamalısınız. Unutmamalısınız ki, bu yolda belki senelerce sular gibi çağlayacak, pek çok kayaya çarpacak, ama her an biraz daha arınacak ve sonunda ummana ulaşacaksınız. Niyetinizin derinliği ve gayret ü himmetinizin yüceliği nisbetinde ötede siz de herbiri bir namaz aşığı olan "ilkler" in hemen arkasında yerinizi alacaksınız.

NAMAZ (KIRIK TESTİ)

Kalıplar mânâları taşıyıcı olmalı

İnsanın, Rabb'iyile münasebetinde asıl olan mânâdır, özdür, ruhtur. Fakat onları taşıyan da lâfızlardır, şekillerdir, kalıplardır. Bundan dolayı, mutlaka o lâfızlara, kalıplara da dikkat edilmelidir. Esas alınan mânâyı, mazmunu o kalıpların taşıması lâzım. Dolayısıyla, kalıp ve şekillerin hiçbir mânâsı yok denilemez. Zâhirî ahkâm onlara bina edilir. Ne var ki, namaz vardır namazdan içeri, oruç vardır oruçtan içeri. Onun için buyrulur ki, "Kad eflihal mü'minûn. Ellezîne..." (Mü'minler kurtuldu. O mü'minler ki...) (Mü'minun, 23/1) Bu âyetteki ism-i mevsûlün sılası "hüm fi salâtihim hâşiûn" (Mü'minun, 23/2) şeklinde geliyor. Yani, "Onlar, her zaman namazlarında huşû içindedirler." "Hüm yusallûn" (Onlar namaz kılarlar) denmiyor. Sebata ve

devama işaret eden bir kalıp kullanılıyor. Yani, buyuruluyor ki; ne zaman olursa olsun namazda haşyet yaşayanlardır, huşû arayanlardır kurtulanlar.

Biz bir insanın sadece namazına bakarak onun namazda huşû arayan biri olup olmadığını belirleyemeyiz. Bu, insanın vicdanı ile Allah arasındadır. Dolayısıyla biz kendimizi hüsn-ü zan etmeye zorlarız. Ama bazı kimseler namazlarında, oruçlarında öyle dikkatsizdirler ve iffetleri mevzuunda çarşıda pazarda öyle sulu hareket ederler ki; insan ne kadar hüsn-ü zan ederse etsin, şahit olduğu hareket hakkında olumlu düşüncüyü İslâmî çerçevede bir yere koyamaz. Mesela, birisi hemen tekbir alır ve sen daha Fâtiha'nın yarısına gelmeden rükûa varır. Burada kendini ne kadar zorlarsan zorla ona namaz kıldı diyemezsin. Mesela, rükûda hakkını vere vere, kelimeleri güzelce telaffuz ederek -bazı fukahaya göre- bir kere “Sübhâne rabbiyel azîm” demek şarttır. Çok hızlı söyleniyorsa mânâsı yoktur onun. Bazı fukahaya göre ise, onu en az üç defa söylemek gerekir. Onun için, rükûda ve secdede en az üç defa, yavaş yavaş, kelimeleri tam telaffuz ederek bu tesbihi söylemeliyiz. Daha az söylüyorsak, başkalarını hakkımızda müsbet düşünme hususunda zorlamış oluruz. Böylece bazı kalıplar, bizim onunla edâ etmeye çalıştığımız mânâ, muhteva ve mazmunu taşıyıcı olmaz. Dolayısıyla, hakkımızda hüsn-ü zan edenler, vehme ve kuruntuya hüsn-ü zan etmiş olur.

Çok kimselerin hızlı hızlı okuduğu Fâtiha, Kur'ân değildir. Çünkü, Kur'ân öyle inmemiştir. Böyle alelacele okunan Fâtiha ile kılınan namaz, namaz değildir. Bir nefeste, o nefes bitmeden sûreyi sona erdirme telaşıyla, soluğun tıkanıdığı yerde hızlıca ve can havliyle alınan ara nefeslerle okunan Kur'ân'la kıraat farzı yerine gelmiş olmaz. Lâfızlar mânâların kalıbıdır; ama kalıbın mânâyâ uygun olması lâzımdır. Bast-ı zaman olabilir, o ayrı. Birisi bana demişti ki; “Hakkını vere vere okuyarak, beş dakikada kırk veya doksan rek'at kıldım.” Âdet-i ilâhî açısından bu her zaman olmaz. Bir kere müyesser olan da caka yapıyorum diye onu söylerse bir daha ona da müyesser olmaz.

Namazda huşû ve hudû

Namazda “iç tâdil-i erkân” sözü çok kullanılmamıştır. Bu, huşû ve hudû ile alâkalı bir tabir olarak söylenebilir. Huşû ve hudû, meseleyi namazın mazmununa bağlı götürmektir. Rica ederim, namazda huşû ile alâkalı bu kadar tahşidâtı çok bulmayın. İman ve namaz ikiz kardeşler; şu kadar var ki, iman az önce doğdu. Üstad namazın beş vakte tahsisini anlattığı yerde, onun mânâsının ne olduğunu da açıklıyor. Muhyiddin İbn Arabî, *Fütühat-ı Mekkiye*'de namazın mânâsıyla alâkalı şeyler ortaya koyuyor. Şah Veliyyullah Dehlevî namazla alâkalı bir kısım hususlar söyleyip, onun ehemmiyetine dikkat çekiyor. Ben onun için bazı arkadaşlara rica ettim; ne olur arkadaşlardan birkaçı doğru dürüst namaz kılsalar da, örnek olsalar. Yoksa bu işin içinde olan kimseler arasında dahi hakikî mânâsıyla namaz kılınmıyor. Beş vakit yatılıyor, kalkılıyor; ama namaz kılınmıyor.

Ayrıca, “feveylün lilmusallîn” (Maun, 107/4) de anlatılan sadece sehiv meselesi değildir. Namazla alâkalı o kadar çok eksliğimiz var ki... Mesela “*Namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar...*” (Nisa, 4/142) âyetinin anlattığı husus, bunlardan birisi. Hadislerde insanın o türlü namazı insanî davranışın dışında addediliyor. Namaz bir insanî davranıştır. Fakat o çizgi içinde kalınmadığı zaman yapılan hareketler hayvanî hareketlere benzetiliyor. Mesela, imamdan önce rükûa giden kimse için “*İster misiniz, Allah rükûdan kalkarken suretlerinizi eşek suretine çevirsin!*” deniliyor. Demek ki, imamdan evvel harekete geçme meselesi kulluk çizgisinden çıkma mânâsına geliyor. “*Herhangi biriniz secdeye gittiği zaman horozun daneyi gagaladığı gibi yapmasın*” deniliyor. Bakın, o bir hayvan davranışı; alnını yere vurup kaldırma bir hayvan davranışı. “*Köpek gibi ellerini yere sermesin*” deniliyor. Oturmada secdeye, secdeden rükûya, rükûdan kıyama kadar davranışların hayvan davranışlarından farklı olması gerektiğine dikkat çekiliyor.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bu mübarek sözleriyle bizi bir insanî davranış mecmuasına çağırıyor. Evet, huşû ve hudû ancak o kalıplarla ifade edilir. “Ben huşû ve hudû içindeyim” dediğin zaman hayvanî kalıpları aşman gerekir. Allah’ın huşû ve hudû atıyyesini, ancak o atıyyeyi taşıyabilecek matiyyesi götürebilir.

Namazın inkişafı

Bir de namazın ruhu, mânâsı hemen inkişaf etmeyebilir. Kendisinde namazın ruhu inkişaf eden bir insan, en tatlı bir işle meşgulken fırlayıp namaza durmak ister ve namazdan zevk alır. Her zaman olmasa bile, çok defa der ki: “Keşke ömür hiç bitmese ve ben hep ayakta dursam böyle.” Ama bunun inkişaf etmesi için insana bazen yirmi, bazen otuz, bazen kırk sene lâzımdır. Kırk sene kemerbeste-i ubûdiyet içinde o kapıda durursun ve namaz ancak o zaman inkişaf eder. Namazın mahiyeti inkişaf ederse ne olur: Sen o zamana kadar hep bir altın namaz damarını aramak için madende toz toprak içinde dolaşmıştın, fakat ısrar ettin. “Bu damardan oraya gidiliyor” dedin. “Bu damar, o damar; bu damar, o damar...” dedin ve bir gün kendini o hazine içinde buldun. O âna kadarki çalışmalarının hepsi altın olur mu, olmaz mı?

Âyet-i kerimede “Ve tebettel ileyhi tebtîlâ” (Müzemmil, 73/8) buyuruluyor. Fiil “tefa’ul” babında olduğu için bir zorlama ifade ediyor. Ve başlangıçta Hz. Peygamberimize (sallallahu aleyhi ve sellem) böyle hitap ediliyor. Ama Efendimiz zamanla o hale geliyor ki, “*Sizin yeme içme ve cinsî münasebete karşı duyduğunuz arzuyu ben namaza karşı duyuyorum*” diyor. Aynen öyle de, bu hususta gereğince ısrarlı olsan ve sabretsen, namazın mânâ peçesinin senin için de açılmasını beklesen, sonunda sana deseler ki “Cennette sofralar hazırlanmış”; sen, “Namazımı kılayım ondan sonra. Namazımı feda edemem ben” diyecek hale gelirsin. Azrail aleyhisselâm gelse “Müsaade edersen vakti giren namazımı kılayım, kaçmasın. Ondan sonra ne yaparsan yap” dersin. Öyle bir ruh haleti hâsıl olur ki, ölecek bile olsan namazını edâ etmeye çalışırsın. Namazlaşırsın artık. Hz. Hubeyb’in şehid edilmeden önce bütün teklifleri geri çevirip sadece namaz kılmak istemesini de bu şekilde anlayabiliriz, artık namaz onun ruhuna mal olmuştur.

Namaz koridoru

Namazı vaktinde kılmak çok önemlidir, ilk vaktinde kılmak evlâdır. Bütün fakihler, muhaddisler, müfessirler bu noktaya dikkat çekerler. Bununla beraber, siz hayatınızı öyle standart hale getirmişsinizdir ki; kerahet vaktine girmeden namazlara belli vakitler tahsis edersiniz. Namazı ve ona bağlı ibadetleri huzur-u kalb ile edâ etmek için o vakti kollarsınız. Ezanın ezan, kametin kamet olması lâzımdır. Onların duaları var. Bunların hepsi, adım adım konsantrasyon adına çok şey ifade eder. Sofranın bile bir adabı vardır. Önce ne konacak, sonra ne getirilecek bir usulü, bir adabı vardır. Yemekten tam lezzet almak için bunlara uyulur. Namaz mâide-i semâviyesinin tadını çıkarmak için de onlara uymak lâzım.

Namaz, Allah (celle celâluhû) ile senin arandaki bir alış veriştir. Namazdan başka, seni Allah’a o kadar hızlı ve o kadar yakın hale getirecek bir şey yoktur. Bir kere, başta nazarî planda, senin zihninde o asıl kıymetine ulaşmalıdır. Yani henüz tatmamışsın, duymamışsın, hissetmemişsindir; ama nazarî planda “Bu, budur.” demen lâzım. Çünkü sendeki arayış duygusunu bu kabullenme meydana getirecektir. Arayış duygusunu tetikleyecek, ona start verecek şey budur. Böyle bir duygun yoksa, namazın içinde buna ulaşma düşüncen yoksa, neyi hedefleyeceksin ki sen onda? “Rabb’im bana burada ona kul olma fırsatı veriyor. Ben şimdi kemâl-i edeble, kemerbeste-i ubûdiyet içinde bu taabbüdî işi ona bir arz edeyim. O ne kadar büyük, ben ne kadar küçüğüm; o ne kadar sonsuz, ben ne kadar sifirim... İşte ona göre ben bunu edâ edeyim. Kulluğumu ifade etme fırsatıdır bu, küçüklüğümü haykırma fırsatı, onun azametini ilan etme fırsatı...” Evet, önce bu duyguyla dopdolu olmak lâzım.

Huzurun iki mânâsı var: Birincisi, zevk-i ruhânîye erme. İnsan “Keşke olsa...” diye düşünebilir; ama bana göre ona da talip olmamak lâzım. İkinci huzur, senin küçüklüğün, sıfırlığın ve hiçliğinle beraber kabul buyurulman... Huzur anını ve huzurda kendini ifade etme imkânını elde etmen. İşte bu huzura bağlı olarak onun huzuruna talip oluyoruz.

Cemaatle namaz

Namazı cemaatle kılmak çok önemlidir. Hiç ihmal etmeye gelmez. Biz Hanbelî mezhebinden değiliz; ama İmam Ahmed b. Hanbel’in cemaat hakkındaki anlayışı dikkate değer. O, cemaati namazın şartı sayar. Tabiîn efendilerimiz cemaat hususunda ne kadar titizdirler. Mesela, A’meş (Süleyman b. Mihran) yetmiş sene boyunca ilk tekbiri hiç kaçırmamıştır. Yetmiş sene, tek bir rek’atı bile kazaya bırakmamıştır. Bir başkası, ömrü boyunca namazlarda başkasının ensesini görmemiştir; çünkü hep en ön saftadır.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) cemaatin önemini anlatırken şöyle buyuruyor: “Çok defa içime geliyor ki, birisi namaz için kamet okusun, cemaat namaza dursun, ben de gideyim cemaata gelmeyenlerin evini yakayım.” Evet, cemaat çok önemli. Ben size sorsam: “Hayatınızda cemaatsiz, münferit kaç namaz kıldınız?” Ondan fazla ise cemaatsiz namazınız, söylemeyin onu, Allah’a (celle celâluhû) karşı ayıptır. O on vakit de, ya yolda, ya havaalanında, ya da uçakta, yani cemaate imkân bulamadığınız yerlerde olmalı.

Hayat namaza göre tanzim edilmeli. Namaz bir takvim gibi hayatın her noktasını kuşatmalı. Hayatın gerçek takviminin blokajı namaz üzerine oturtulmalı. Namaz vakitleri köşe taşları olmalı ve sair işler bu köşe taşlarına göre programlanmalı. Eskiler bir iş için sözleştiklerinde “Sabah namazından önce... Öğle namazından sonra” derlerdi. Kur’ân’da da bu esprî muhafaza edilir ve pek çok yerde “*Namaz kıldıktan sonra... Namaza kalktığınızda... Namaza durduğunuzda*” (Bkz.: Maide, 5/6) gibi ifadelerle ferman buyrulur.

Namazda farklılık ortaya koyma

Namazda “ah... vah” etme, inleme ve ses çıkarma eğer gayr-i irâdî ise sakıncası yoktur. Bu, bir derecenin gereği ise ve cezbeden kaynaklanıyorsa buna bir şey demem. Yani, bir kimse öyle bir hal yaşayacak, kendini kaybedecek ve farkında olmadan ses çıkaracak, inleyecek... Sonra ona “Böyle yaptın” denilince “Öyle mi!... Ben hiç hatırlamıyorum” diyecek, hiç farkında olmayacak yaptığının. Öyle değilse ses çıkarmamalı, farklılık izhar etmemeli. Ağlamak da böyle. Mümkün olduğunca mâni olmaya çalışacaksın. Ama engel olamıyorsan, gayr-i irâdî içinden geliyorsa bir mahzuru olmaz.

Üstad’ın namaza başlarken ve namaz içindeki hallerini anlatırlar; gözleri bir garip olur, sesi garip çıkardı, derler. O bir seviye işidir. Seviyesi o olmayanın bunu taklit edip bu çeşit hareketler sergilemesi hiç doğru değildir.

İnsanlarla beraber edâ edilen ibadetlerde şirk ve riya tehlikesi vardır. Yalnız başına namazını verip veriştiren adam, başkalarının yanında uzatıyorsa, süslüyorsa bu, Allah muhafaza, şirktir. Yalnızken uzun uzadıya kılan birisi, başkalarının yanında kısa kılıyorsa bu da riya’dır; çünkü, o davranışta da insanların mevcudiyetini kâle alma ve ona bir değer atfetme vardır. Öyleyse, insan yalnızken nasıl namaz kılıyorsa cemaat içinde de öyle kılmalı. Ne uzun ne kısa... Hiçbir farklılık ortaya koymamalı. Âdeta bir çobanın koyunları yanında kıldığı namaz gibi. Teşbihte hata olmasın, çoban kıldığı namazı koyunlarının görmesini dikkate alır mı? Bu arada insan, namazını kâmil namaz seviyesine çıkarmak için hep gayret içinde olmalı.

Namaz bizi kurtaracak bir ibadettir. Ondaki su-i istimalimizle öbür tarafta başımıza iş açmasın sonra!...

Bir hatıra ve namaza dikkat

Hiç unutamayacağım insanlardan birisi de Muhterem Mehmet Kırkıncı Hocanın rahmetli babası, Celal Efendidir. Celal Efendi, Medine’de mücâvir (mübarek bir yerde inzivaya çekilip ibadet eden, kendini o yerin hizmetine adayan), kıymetli bir insandı. Orada vefat etti ve oraya defnedildi. Yanına gittiğimde çok yaşlanmıştı. İlerleyen yaşına ve rahatsızlıklarına rağmen namazlarını aksatmıyor, sünnetleri de ayakta kılıyordu. Ama oturup kalkmakta zorlandığı için namazlarını yatağının yanında kılıyor, ayağa kalkabilmesi için yatağa tutunması gerekiyordu. Bu şekilde tamamladığı bir namazdan sonra bana demişti ki, “Hocam, ben böyle namaz kılarken yatağa tutunarak kalkıyorum, oluyor mu namazım?” O tabloyu hiç unutamayacağım. O ne güzel şuur... Her şeye rağmen kulluğunu gereğince edâ etmeye çalışmak; ama yine de yaptığıyla yetinmemek ve daha iyisini aramak...

Evet, namaz bizi ahirette kurtaracak bir sermayedir. Onun için namaz hususunda çok hassas davranmak gerekir. Allah (celle celâlühû) onun kıymetini ruhlarımıza duyursun ve eksiğiyle gediğiyle namazlarımızı kabul buyursun.

Secdeyi, kıyamı duyarak yapma

Secdede bir şey söylemeden, derin bir mülâhaza ile istediğin kadar durabilirsin. Önemli olan, kendini namaza ısrarla salıvermektir. Bir tek şey söylersin; ama senin ufkun alır seni en derinliklere götürür. Bu, hissetme, duyma meselesidir; vicdanî bir mülâhazadır. Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi ve sellem) secdesinin uzunluğu, rükûdaki zaman kadardı. Rükûdaki duruşu kavmedeki kadardı. Kavmedeki duruşu da tahiyyâtta oturuşuna eşti. Bazen onun nafîle olarak kıldığı bir rek’at namaz, bizim teravihte kıldığımız kadardı. Hâlbuki biz senede bir ay kıldığımız teravih namazı ile çok namaz kıldığımızı düşünürüz.

Kalb inceliği ve namaz

Soru: *Kalb inceliğimizin ve namaz hususundaki hassasiyetimizin buradaki vazifelerimize ve ahiret hayatımıza bakan yönleri nelerdir?*

Cevap: Kalb inceliği bir iman emaresidir. Kalb inceliğinin dili olan gözyaşı da, bağı yanık, ciğeri dağlı sevgi kahramanlarının bir boşalma ameliyesidir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: “*Mahşerde, cehennem kıvılcımlarının insanları kovaladığı hengâmda, Cebrail aleyhisselâm elinde bir bardak suyla görünür. Ona, ‘Bu ne?’ diye sorarım ve bana şöyle cevap verir: ‘Bu, mü’min kulların Allah korkusuyla ağlayıp gözlerinden döktükleri gözyaşlarıdır ve şu korkunç kıvılcımları söndürecek tek şeydir.’*” Evet, gözyaşları ötede cehennem alevlerini, burada da hasret ve hicran yangınlarını söndürebilecek tek iksirdir.

Kur’ân-ı Kerim de, yer yer kalb inceliğini tebcil ve takdir ederek “*Onlar, Allah’ın âyetlerini duydukları zaman çeneleri üstü yere kapanırlar*” (İsrâ, 17/107) buyurur. Bir başka yerde ise “*Az gülünler, çok ağlasınlar*” (Tevbe, 9/82) ihtarında bulunur. Ve Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) “*Ürpermeyen kalbden, yaşarmayan gözden sana sığınırım Allah’ım!*” diye yalvarır.

İnce bir kalb, ürperen bir gönül, muhasebe ve murakabeye açık olur. Kendisini sık sık sorgular. Elde ettiği başarıları kendinden bilmediği gibi yaptıklarını da sürekli az görür. Hayır ve hasenat adına doyma bilmeyen bir “*Hel min meziddaha?...*” (*Yok mu?...*) kahramanı olur.

Kalbi ince bir insan için ibadetler konusunda da doyma ve yeterli bulma diye bir husus söz konusu değildir. Farzları yerine getirdikten sonra, daha ne kadar ibadet edeceği şahsın kanaatine kalmış bir meseledir. Bir insan, kıldığı namazlar hakkında “*Ben şunları huzur-u kalble kılamadım, gereğince edâ edemedim, bâri yerlerine nafîle kılayım veya dikkatsiz kıldığım bu namazları kaza edeyim.*” diyebilir. Belli miktarlar tayin

eder. Ölümün ne zaman geleceği belli olmadığı için kısa zamana sıkıştırır ve mesela her gün birkaç günlük de kaza namazı kılarak eksikliğini gediğini kapatır.

Nafile ibadetler için “cebren li’n-noksan”, yani, “kırkçıkık için sargı” ifadesini kullanıyor; onlarla farz ibadetlerimizdeki eksikliğini gediği kapama, kırığı çıkığı yerinde sarmayı hedefliyoruz. İşte, bu husus şahsın vicdanına kalmış bir şeydir. Mesela, bir şahıs belli bir müddet, kalbini Cenâb-ı Hakk’a tam tevcih edemeden farza durmuştur. Bir gün niyetin hakikatini anlar, niyete kalbin kastı ve teveccühü şeklinde bir tarifile yaklaşır. Teveccühü de, mâsivâyı tamamen kalbden silme, o anda her şeyi unutup sadece Allah (celle celâluhû) mülâhazasına girme olarak anlar. Niyeti böyle anlayan birisi, bu şekilde bir niyetle namaza durmamışsa namaza hiç durmamış, namaz kılmamış sayılır. Bu meselede herkesin kendi seviyesine göre davranması gerekir. Bazı Hanefî kitaplarında, nereden çıktığı belli olmasa da, “Niyeti ağızla söylemek daha evlâdır” diye kaydedilmiş. Konuşurken kalbin tevcihini nasıl olacak onu da bilemiyorum; ama bu âdet haline gelmiş, insanlar namaza dururken “Neveytü en usalliye lillahi” diyerek sesli niyet ediyorlar. Eğer bu şekilde kalbin Cenâb-ı Hakk’a teveccühü sağlanabiliyorsa ne âlâ... Ama lâfızda kalınıyor ve ne dendiğinin bile farkına varılmadan bazı kelimeler söylenip namaza duruluyorsa ve kalb, yönelmesi gereken tarafa yönelmemişse namazın olmama ihtimali vardır. İşte, niyeti bu şekilde öğrenen ve böyle bir irtibat içinde yaşamaya başlayan bir insan “Namaz vakitlerini boş geçirmemişim, fakat ibadetin hakkını verebildim mi bilemiyorum. ‘Cebren li’n-noksan’ yapmalıyım, nafile kılmalıyım” diyebilir. Allah (celle celâluhû) bir otuz sene daha ömür verirse, her gün bir günlük kaza kılar ve eksikliğini gediğini kapamış olur.

Ayrıca, Hanefilerde beş vakit farz namaz çok dikkatle kılındığı gibi, beş vakit namazın sünnetleri de kılınmalıdır. Bunların on iki rek’atı Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) tarafından te’kitle emredilmiş, müekked sünnettir. İkîndinin sünneti için böyle bir te’kit yoktur. Ama o da fedâildendir. Yatsının ilk dört rek’at sünneti de fedâildendir. O da *Kütüb-ü Sitte*’de yoktur; fakat Ali el-Kârî’nin *Fethu Babî’l-Înâye* adlı kitabında, Said b. Mansur’un *Sünen*’indeki bir hadise dayanarak kaydettiği üzere, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yatsıdan önce de dört rek’at sünnet namaz kılmıştır.

Teheccüd namazı da çok önemlidir. Gecelerini teheccüd feneriyle gündüz gibi aydınlatmış olanların berzah hayatları da ışıltılı olacaktır. Teheccüd, berzah karanlığına karşı bir zırh, bir silah, bir meş’ale ve kişiyi berzah azabından koruyan bir emniyet yamacıdır. Her namaz, insanın öbür âlemdeki hayatına ait bir parçayı aydınlatmayı tekeffül etmiştir; teheccüd ise, berzahın zâdı, zahiresi, azığı ve aydınlatıcısıdır.

Kur’ân’da birkaç yerde teheccüde işaret edilmiştir. Mesela: “*Sana mahsus bir namaz olmak üzere gecenin bir kısmında kalkıp Kur’ân oku, teheccüd namazı kıl. Böylece Rabb’inin seni ‘Makam-ı Mahmûd’a eriştireceğini umabilirsin*” (İsrâ, 17/79); “*Teheccüd namazı kılmak için yataklarından kalkar; cezalandırmasından endişe ederek, rahmetinden ümid içinde olarak Rabb’lerine dua edip yalvarırlar ve kendilerine nasib ettiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar*” (Secde, 32/16); “*Sabah akşam Rabb’inin adını zikret! Gecenin bir kısmında da ona secde et, geceleyin uzun bir süre ona tesbih ve ibadet et*” (İnsan, 76/25-26).

Teheccüd namazı iki rek’at kılınabileceği gibi, sekiz rek’at olarak da kılınabilir. Buharî ve Müslim’in rivayetine göre, Abdullah İbn Ömer, rüyasında iki dehşetli kimsenin gelip, kollarından tutarak kendisini derin, alevli bir kuyunun başına getirdiklerini ve atacaklar diye korkunca da “Korkma, senin için endişe yok” dediklerini Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) anlatır. Allah Resûlü, “*İbn Ömer ne güzel insandır; keşke, teheccüd namazını da kılsa!*” şeklinde tabir ve tevcihde bulunurlar. Allah, rüyasında İbni Ömer’e cehenneme ait bir berzah levhasını göstermiş ve ona hazırlık yapmasını iş’ar buyurmuştur.

Bunlara ilaveten, “duhâ” ve “evvâbîn” namazları gibi diğer nafîle namazlar da farz namazlardan kalan eksik ve gediklerimize sargı vazifesi görecek, onları tamamlayacaktır. Allah (celle celâluhû) farzlardaki boşluklarımızı nafîlelerle dolduracaktır.

Bunu teyit eden bir hadis-i şerifte anlatıldığı üzere, ahirette ilk defa soru sorulacak konuların başında namaz gelir. Cenâb-ı Hak “Kulumun namazı tamam mı?” diye sorar. “Tamam” derler, “O zaman o geçsin” buyurur. Eğer “Namazları eksik” denilirse, “Nafîleleri var mı?” diye sorar. “Var” denilince “Nafîleleri farzlar yerine koyun” buyurur. Rahmet-i ilâhî olarak, nafîleler farzlardan noksanların yerine konur. Bunu da isterseniz, “Cebren li’n-noksan, doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk’ın iradesi ve meşîetiyle oluyor; yani, sargıyı ahirette Allah (celle celâluhû) sarıyor” diye yorumlayabilirsiniz.

Hâsılı, kalb inceliğimiz ve farzıyla nafîlesiyle namazlara dikkat etmemiz, bu dünyada kulluk vazifesini yerine getirmemiz için bir aşk, şevk, güç ve moral kaynağı; ötede de ölümle başlayan ve cennete uzanan hatırlı yolda sadık bir yol arkadaşı ve şefaathî olur. Namaz, bizi Yüce Yaratıcı’ya yaklaştıran bir vesile ve yerimizde durmamız için tutunacağımız kopmaz bir ip, çok sağlam bir tutamak ve bir kulptur. Namazın bizler için nezih hayat kaynağı ve fuhşiyâttan alıkoyan bir sur olduğunu da hatırlatıp, bunu ifade eden ayet-i kerimenin meâliyle bu bahsi kapatalım: *“Sana vahyedilen ‘Kitab’ı okuyup tebliğ et, namazı hakkıyla ifâ et. Muhakkak ki namaz, insanı, ahlâk dışı davranışlardan, meşrû olmayan işlerden uzak tutar. Allah’ı namazla anmak, elbette en büyük fazilettir. Allah bütün işlediklerinizi bilir”* (Ankebût, 29/45).

Şeytanın namaz hırsızlığı

Namazda sağa sola bakmaya, şeytanın namazdan hırsızlaması denilir. Yani; o, namazı tamamen çalamıyor da ondan bir kısmı hırsızlıyor. Erkânı çalamıyor. Son kozunu nazarları çalma ile kullanıyor. “Sağa baktırabilir miyim, sola baktırabilir miyim?” diye çabılıyor.

Var mısınız, namazdan başlayalım işe! Üstad’ımız ne kadar edepli insan. Ne diyor bakın: “İnşaallah tam ihlâsa mazhar olursunuz. Beni de tam ihlâsa sokarsınız.” Ben de onun gibi diyorum: “İnşaallah tam namaz kılarırsınız. Bana da tam namaz kılmanın âdâb ve erkânını öğretirsiniz.” O zaman kim kimin arkasına takılırsa kurtulur. Gelin hep beraber kurtulmaya karar verelim.

Namazdan hiçbir şey çaldırmamak lâzım. O bir emanettir. Şeytan ne bakmadan çalsın, ne yatmadan kalkmadan çalsın, ne şundan ne de bundan. Tam tekmil namaz emanetinin emini insanlar olarak, hakikat-ı namaz misâlî mahiyetiyle neden ibaretse ona uygun şekilde namazı edâ etmeli. Mesela, ben namazı ebedî yolculukta refik olacak; gökçek yüzlü; boyu posu, edası endâmıyla hiçbir tarafı tenkit edilemeyecek uhrevî bir misâlî vücuda sahip görüyorum. Şimdi, bir yerde şeytanın hırsızlığına mâni olamazsanız, o onun bir kulağına vurur, bir burnuna vurur, bir dudağına vurur. Bir yandan kolunu götürür, bir yandan ayağını... O hale getirir ki, onun misâlî vücudu ahirette size ne der bilemiyorum. Mutlaka diyeceği şeyler vardır. “Allah hayrınızı versin, beni zayı ettiniz!” mi der, “Beni berbat ettiniz” mi der, bir şey der mutlaka. Fakat orada rahatsızlık yaşamamak için sizin burada namaza rahatsızlık vermemeniz ve hırsız elinin ona uzanmasına mâni olmanız gerekir. Bütün kalbiniz, hissiyatınız ve letâifinizle Allah’a (celle celâluhû) müteveccih olmalı; hiçbir yerinden hiçbir şey çaldırmamalısınız. Mebdedekilerin o meseleyi duyarak yapması zor. Yalan olur “Duydum” derse. Fakat Allah bir gün o kapıyı aralar. Hele siz dişinizi sıkın; en önemli, en müsait vaktinizi ona verin ve zorlayın kendinizi. İnşaallah, bir gün gelir, onu güzel eda etme imkânı doğar.

İhtimal, hakikat-i salâta ulaşmak için bazıları her gece bin rek’at namaz kılıyordu. Üstad’ın ilk talebeleri özene özene namaz kılıyordu. Ben gerçekten namaz kılan insanlar gördüm. Birkaç yüz rek’at kılan çoktu, sayılamayacak kadar. Bu millet namaz kılmayı unuttu. Camiler şekillere bağlı kaldı. O halılar gözyaşına hasrettir şimdi. Seccadeler temiz alınlarla hasrettir...

Namaz ibadetin kalbidir. Namazın her rûknünün kendine göre bir kıymeti vardır. Ama onun en kıymetli parçası, alnın yere konması halidir; secdedir. “*Kulun Allah’a en yakın olduğu yer secdedir*” buyrulur. Evet, namaz secde ile taçlanır.

Zikir ve aksiyon

Soru: Efendim, siz bir taraftan, câmi’ bir dua kitabı olan Mecmûatu’l-Ahzâb’ı nazara veriyor, sürekli evrâd u ezkâra teşvik ediyorsunuz; diğer taraftan da, günümüzde Rabb’imizi bütün gönüllere duyurmanın, vatana ve millete hizmet düşünceli aksiyonun, şahsî ubûdiyetin önüne geçtiğini ifade buyuruyorsunuz. Bu iki hususu nasıl anlamalı ve nasıl değerlendirmeliyiz?

Cevap: Dinî vazifelerimiz arasında mutlaka yapmamız gerekli olan şeyler vardır. Bazen bunlardan biri öne çıksa da, bu, diğerlerinin terk edilebilirliği mânâsına gelmez. Fakat bazen, zamanın ve şartların durumuna, insanların dinî emirler karşısındaki tavırlarına göre, enbiyâ-i izâm ve sonra da sahabe efendilerimizden başlayarak her devrin mürşidleri, belli konuların üzerinde daha fazla durur; o mevzuları her fırsatta hatırlatırlar. Bir mesele hakkında o kadar çok hatırlatma ve tavsiyelerde bulunur, onun üzerine öyle hassasiyetle titrerler ki, zannedersiniz, bir tek o mesele önemli, onun dışındaki hususlar tâlî şeyler. Mesela, namazda tekâsül olduğu, insanların namaza karşı bir bıkkınlık ve tembellik tavrı sergilediği bir dönemde hakikî mürşidler, “Namaz kılmayanın işi bitmiştir, onun diğer ibadet ve iyilikleri de beyhûdedir” derler. Namaza şiddetle vurgu yapar, onun üzerinde ısrarla dururlar. Ama bu, kat’iyen “Oruç olmasa da olur, zekât verilmese ve hacca gidilmese de olur” mânâsına gelmez.

Bu ibadetlerin hepsi farzdır, dinde hepsinin ayrı bir yeri vardır. “Emri bi’l-ma’ruf, nehyi ani’l-münker” vazifesi ve din-i mübîn-i İslâm’a hizmet de bir farzdır ve onun da kendine göre bir yeri vardır. Normal şart ve zamanlarda, bu ibadetlerin bazıları bazılarından üstündür. Mesela, sahabe efendilerimiz, namazı, imandan sonraki en önemli esas kabul etmiş ve onu gâye ölçüsünde bir vesile seviyesinde görmüşlerdir. Ona, “mü’minin miracı” nazarıyla bakmışlardır. “İnsan ile küfür arasında sadece namaz ya da namazı terk vardır” demişlerdir. Evet, onlara göre, küfürle insan arasındaki biricik perde, namazın kılınması veya kılınmamasıdır. Namaz kılınmazsa, o perde kalkar aradan ve insanın öbür tarafa, tehlikeli bölgeye geçmiş olma ihtimali hâsıl olur; düşmüş ve kapaklanmış olma ihtimali belirir. İşte namaz o kadar önemlidir.

Hatta hem onlar ve hem de Üstad’ın talebelerine kadar daha sonraki devirlerde yaşayan hassas ruhlar, namazın mükemmilâtından (tamamlayıcı unsurlarından) sayılan “namazı cemaatle kılma” hususu üzerinde büyük bir titizlikle durmuşlardır. Cemaatle namaz kılmaya, “farz” ya da “farz-ı ayn” demişlerdir; çok az bir kısmı ise “En azından vaciptir” hükmünü vermiştir. Bu meselede en esnek davrananlar Hanefiler olmuş, onlar da “Sünnet-i müekkededir” demişlerdir. Ahmed bin Hanbel hazretlerinin mezhebinin imamlarından bazıları, cemaati, namazın rûknü olarak görmüşlerdir. Yani onlara göre, cemaatle kılınmayan namaz, namaz değildir.

İstidradî olarak ifade etmeliyim ki, onca fukahânın böylesine önemli gördüğü “namazı cemaatle kılmak” meselesinde de çok hassas olunması, bu hususun üzerinde ısrarla durulması icab eder. Kitap ve sünneti çok iyi bilen, icma’ ve kıyasın kurallarına vâkıf olan insanların, dinin herhangi bir emriyle alâkalı söyledikleri “Bu çok önemlidir, bu olmazsa olmaz” sözü, kulak ardı edilebilecek bir ifade değildir. Onu kulak ardı eden, zamanla kulak ardı edilmemesi lâzım gelen daha pek çok şeyi hafife alıp görmezlikten gelebilir. Cemaat, en azından, usûlü’l-din prensipleri açısından tamamlayıcı ve namazı daha güzel eda etmeye yardımcı bir unsurdur. Ayrıca cemaat halinde yapılan vazife, ferdin ferdâ yerine getirilen bir vazifeden on kat daha üstündür; bir de, toplu eda edilen vazife namaz ise, o, yalnız kılınandan yirmi yedi derece daha faziletlidir.

Zekât, oruç ve hac gibi diğer ibadetler hakkında da teşvik ifade eden pek çok söz zikretmek mümkündür. Çünkü her bir ibadetin dinde bir kıymeti ve yeri vardır. Birinin çok kıymetli olması, diğerinin

değersiz ve kıymetsiz olduğu mânâsına gelmemektedir. Yani her şeyden önce ibadetlerin belli çerçeveleri vardır. O çerçeveler içinde biri daha üstün, tercihe şâyân ve daha faziletli olabilir; ama yer yer bunlardan diğeri biri, bir öncekinin önüne geçebilir. Mesela, yazın kavurucu sıcağında oruç tuttuğumuz dönemler olmuştur. O dönemde tutulan oruçlar çok zor gelmiştir nefislere. Maden ocaklarında ya da fabrikalarda ateş karşısında çalışan ama imanın verdiği güçle orucunu aksatmayan insanlara, oruç, bir ay da olsa, çok zor gelebilir. İşte öyle bir dönemde ve o türlü şartlarda çalışan insanlar namazı zaten kılıyorlarsa, onlara oruçla alâkalı çok ciddî teşviklerde bulunmak lâzım gelir. Namazı nasıl olsa kılan bu insanların zor şartlardan dolayı orucu terk etmemeleri için tahşidat yapmak icab eder.

İşte, zannediyorum, bugün Türkiye'deki insanların yüzde seksen beşi oruç tutuyordur; fakat namaz kılanların aynı nisbette olduğu söylenemez. Cumaya ve bayram namazına gidenler belki yüzde doksanlara varıyordu; ama beş vakit namazın o ölçüde kılındığını sanmıyorum. Öyleyse, namazın ehemmiyetini sık sık anlatmak, insanları ona teşvik etmek lâzımdır. Fakat bir de, “emri bi'l-ma'ruf, nehyi ani'l-münker” vazifesini ele alacak olursak, sizin de bildiğiniz, gördüğünüz ve takdir ettiğiniz gibi, İlâhiyatlarda ve İmam Hatip liselerinde bile gereğince eda edilmiyor bu vazife. (Sohbeti Canan)

PİRİZMA'DA NAMAZLA İLGİLİ SORULAR-CEVAPLAR

Soru: Namazı kendi kıymetine uygun bir şekilde her zaman takdir edemiyoruz. Namazın dindeki yeri ve önemini biraz açar mısınız?

İslâm dininde namazın yeri çok büyüktür. Kur'ân'da, inanmaya ait meselelerin hemen ardından namazdan bahsedilir. Biz, başkaları için öyle düşünmesek de, sahabe kendi aralarında namaz kılmayana neredeyse “kafir” derlerdi. Bu konuda, “Kul ile şirk arasında sadece namazın terki vardır.” hadisi sahabenin bu yaklaşımını destekleyen önemli bir mesnettir. Namazın huşû içerisinde kılınması ise aşağıda arz edeceğimiz üzere namaz ile gelen vâridatlar adına ayrı büyük bir önem arz etmektedir.

Namaz, İslâm dini içinde ibadetlerin en câmiidir. Bu açıdan denebilir ki, namaz, kâmil insanın en kâmil ibadetidir. Evet namaz Allah'a ulaşmaya, varlığı yorumlamaya, değişik ilimlerle kâinatı hallaç etmeye müsait yaratılan bu mükemmel insanın tabiatına en uygun bir ibadettir. O, mahiyetindeki mükemmelliğini, ancak namaz gibi bir ibadetle ifade edebilir ve Allah'ın istediği insan olma özelliğini ortaya koyar.

Evet, insanın maddî-manevî mükemmelliği tartışma götürmez bir gerçektir. Meselâ onun boyu, posu, endamı ve uzuvları arasındaki tenasüp ve hendese, herkeste hayranlık uyandıracak kadar güzeldir, mükemmeldir. Bunu, Roma'luların sanat dehâları çok iyi kavramıştır ama, tevhide yönelemediklerinden dolayı, bu duygularını müşahhasın daraltan hendesesine hapsedmişlerdir. Fakir, insana olan bu hayranlığımı değişik zaman ve zeminlerde, eğer Allah'ın kendinden başka birine secde etme müsaadesi olsaydı, insana secde edilmelidir şeklindeki sözlerimle ifade edegelmışimdir. Bu espriyi, bir yönüyle, meleklerin, Hz. Adem'e secde etmekle emrolunması da destekliyor gibidir.. tabii meselenin taabbudî buudu daha ağır.

İnsanla çok yakından irtibatlı böyle bir ibadetin kâmil mânâda edâ edilmesi, yukarıda ifade ettiğimiz vâridat adına çok önemlidir. Mü'minun suresinde “Şüphesiz, namazı huşû içinde edâ edenler kurtuldu.” buyurulmaktadır ki, -her şeyden mefhûm-u muhalif çıkarmak doğru olmasa da zira onun kendine göre bir kısım şartları ve kaideleri var- bu âyetin mefhûm-u muhalifi alınacak olursa, bundan, “namazı huşû ile edâ etmeyenler kurtulamazlar” mânâsı çıkarılabilir.

Biz bu yoruma temâyül etmesek de, ihtimal dahilinde bulundurmama ihtiyat kaydı altına almamayı da temkinsizlik sayıyoruz. Bu açıdan, namazın, aç bir insanın yemek yemeyi duyması, susuz birisinin su içerken

onu zevketmesi, havasızlıktan sıkışmış bir insanın ferahfezâ bir atmosferde havayı ciğerlerine çekerken onu hissetmesi gibi, duyarak edâ edilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Evet namaz halk tabiriyle verip-veriştirilip, geçiştirilecek bir şey değildir. O, kendisine hususî bir vaktin ayrılması ve başlamadan önce de mutlaka konsantre olunması gereken bir ibadettir. Aslında namaz ve namaz öncesi hazırlıklar, bu konsantreyi sağlayabilecek güçtedir ve sıralanmaları itibarıyla namaz vetiresinin enstrümanları gibidirler.

Meselâ def-i hâcetle vücuttaki fazlalıkların atılmasıyla bir rahatlama meydana gelir. Ardından, modern yorumcuların ifade ettikleri gibi abdestle vücudumuzdaki kinetik enerji dengelenir; bununla da ayrı bir rahatlama ve kendimizi bulma gerçekleşir. Bunu takiben camilerin minarelerinde şehbâl açan ezan-ı Muhammedî bizi ayrı bir teveccühe ve derinliğe çeker. Sonra camiye, âdeta Allah’a vâsıl oluyor gibi huşû, içinde yürüyüş, müezzinin tatlı nağmeleriyle ayrı bir âleme açılış ve nihayet sünnetlerin edâsı.. müezzinin kâmeti, konsantrasyonun ayrı birer unsuru gibidirler. Evet bütün bunlar, farzı dolu dolu kılmak için iç derinliğine, Allah’ı duymaya ve O’nu sürekli mülâhazaya hazırlayan çağrılardır.

Namazın bu ölçüde derince duyularak kılınması “gâye-i hayâl” olması açısından, namaz öncesi yapılan bu şeyler, o duyuyu gerçekleştirecek stratejiler olarak da değerlendirilebilir. Kaba bir tabirle, belli gâyeleri gerçekleştirme adına ortaya konan politikalar gibi bunlar da, o kâmil namazı tahakkuk ettirmek için kullanılan politikalar denebilir. Ezan, kâmet, abdest, nâfile namazlar ve diğer amellerin hiçbirisi “maksûdun bizzat” değildirler. Bütün bunlar, fikhî ifadesiyle cebren li’n noksan/ eksikliği giderme gâyesiyle, varlığın en kâmil, ahsen-i takvime mazhar insanın, ibadetinin de kendine yakışır olması için ortaya konmuş vesilelerden ibarettir.

Şüphesiz iç ve dış yapısı itibarıyla böyle mükemmel bir varlığın, kendisini Allah’a yaklaştıracak ve gerçekten insan olmasının ifadesi sayılan namaz mutlaka ciddî bir iç derinlikle edâ edilmelidir. Bunu tam edâ edememe endişesi veya gerçekten edâ edememenin ızdırabının yaşanması, kul adına önemli bir seviye farkıdır. Burada, gâye-i hayâl olan böyle bir namazın “çok az” insana müyesser olduğunu da ifade etmeliyim. Burada kullandığım “çok az” kelimesi izâfidir. Meselâ birisi başını secdeye koyduğunda kaldırmayı düşünmüyor.. bir başkası namaza durunca, kendisini gül bahçesine salmış gibi hissediyor.. bir başkası namazda kendini cennet yamaçlarında sanıyor.. bir diğeri kendini ruhânîlerin önünde görüyor olabilir vb. Bu herkesin istidadına göre yakalayabileceği bir ufuktur. Ne var ki biz, niyetlerimizle mükemmelin peşinde olduğumuz müddetçe, hedefe ulaşmasak da niyetlerimizle hedeflediğimiz şeyi her zaman yakalayabiliriz. Unutmayalım ki, “Müminin niyeti, amelinden hayırlıdır.”

Bazen insanlar namaz adına her şeyi tam tekmil yerine getirdikleri halde, değişik sebeplerden dolayı namazı doya doya kılamayabilirler. Meselâ bulunduğu ortamda namaza durulduğu anda çocuklar gelir sırtına binerler ki, bu çok defa Allah Resulü’nün de başına geliyordu. Veya namaz esnasında büyük bir gürültü duyulur da, bütün dikkatler o noktaya kayar. Dolayısıyla da namazda zirveye ulaşamaz.

Namazda bize ârız olan hallerin bazıları vardır ki, onlar her zaman bizi aşar; bazıları da vardır ki bunlar da bizim beşeriyetimizden kaynaklanır. Meselâ; insanın kendi iç dünyasında kurguladığı hayâller gelir namazda insanın içine akar ve namazın önüne geçerek, ona perde olurlar. Bu durumda insan sürekli bir sisindumanın berisinde kendini hissederek, Hz. Ömer gibi semâlarla irtibatlı bir insan bile, namaz kılarken şaşırır ve üç rekat kılar. Etrafindakiler, yanıldınız deyince de; “Namazda Irak’a asker gönderiyordum” cevabını verir. Bu konunun ayrı bir yönü de, namaz kılınan atmosferle alâkalıdır. Hiçbir sıkıntının ve meşakkatin olmadığı bir atmosferde kılınan namaz ile, binbir ızdırıp, sıkıntı ve değişik düşüncelerin sıkıştırılmaları altında kılınan namaz arasında çok büyük farkların olacağı açıktır. İkinci türden namazlar, namazdaki derinliğin ayrı birer buudu gibidirler. Gerçi her ne kadar huzur, sağdan soldan gelen değişik şeylerle bin bir defa deliniyor ise de, bu

streslerin ve sıkıntılarının arasında namazı farklı bir zâviyeden tıpkı nefes alma gibi duyma ve hissetme, namaza bizim anlayamadığımız farklı bir renk kazandırmaktadır. Bence önemli olan da işte budur.

O sebeptendir ki savaş esnasında kılınan namazlar normal zamanlarda kılınanlardan kat kat daha fazla sevaplıdır. Bu namazın kılınışı şekline baktığımızda, çok garipsediğimiz tablolar çıkar karşımıza. Nisâ suresinde bu namaz şöyle anlatılır: “Sen de içlerinde bulunup onlara namaz kıldırдыңın zaman, onlardan bir kısmı seninle beraber namaza dursunlar, silahlarını (yanlarına) alsınlar, böylece (namazı kılıp) secde edince (diğer kısım) arkanızda olsunlar. Sonra hemen namazını kılmamış olan diğer kısım gelip seninle beraber namazlarını kılsınlar ve onlar da ihtiyât tedbirlerini ve silahlarını alsınlar. O kafirler arzu ederler ki siz silahlarınızdan ve eşyalarınızdan gafil olsanız da üstünüze birden baskın yapsalar...” [1]

İşte bu şekilde, acaba ne zaman bir kurşuna hedef oluruz veya bir bombardımana maruz kalırız gibi mülâhazalar altında kılınan namaz, bu namazın kılınışı keyfiyetini yadırgasak da, sâir namazlara göre çok daha büyük ve çok daha önemlidir.

Netice itibarıyla, sırtında bir yük hissederek, zaman içindeki boşlukları kollayıp, ne pahasına olursa olsun mutlaka onu edâ etmeliyim mülâhazasıyla kılınan namazda da öyle bir enginlik vardır ki, bu noktayı, tekkelerde, zâviyelerde, hatta Kâbe’de namaz kılanların bile yakalayabileceğine ihtimâl veremiyorum. (Pirizma 4, Perspektif)

NAMAZIN ZİKİR VE TEVBE BUUDU

Soru: "Beni (zikir) hatırlamak için namaz kıl" ayetindeki namaz ile zikir arasındaki münasebeti biraz açar mısınız?

Zikir, mümini Allah'a en seri şekilde yaklaşır bir ibadet ve gaflet bulutlarını dağıtan en tesirli bir rüzgardır. Zikir; anma-hatırlama ve insanın hayatı duyarak yaşaması ya da varlığın koridorlarında gezerken hemen her nesneden Allah'a ait bir mesaj alması demektir. Bu mânâda zikir ile namaz arasında sıkı bir irtibat söz konusudur. Hatta diğer ibadetlerdeki zikir, namazdaki zikrin yanında ancak, tâli bir mübarekiyeti hâizdir. Zaten o ölçüde Allah'ı hatırlatacak ve insanın görme, düşünme, anlama ve değerlendirme ufkundan gafleti izale edecek başka bir ibadet olsaydı, Allah, namazın yerine o ibadeti emir ve tavsiye buyururdu.

Namaz, zatında potansiyel olarak hatırlatıcı bir güce sahiptir. Kur'ân-ı Kerim, "ve ekimi's-salate lizikrî; Beni hatırlamak için namaz kıl" (Taha, 20/14) ayetiyle bu hakikati hatırlatır. Evet, ayette de ifade edildiği gibi hatırlama (zikir) ile namaz arasında sıkı bir münasebet vardır. Namazın bu ölçüdeki öneminden ötürü Kur'an'da Allah (c.c), günde beş vakit namazı sık sık vurgulamıştır.

Oruç, gizli bir ibadettir ve oruçlu bir kimsenin oruçlu olduğunu kimse bilemez. Vakıya oruç, gizliliğinden ötürü nezd-i uluhiyette de ayrı bir hususiyet arz eder ki, Allah (c.c), onu da kudsi bir hadisiyle tebcil ederken, "Oruç bana aittir ve mükafatını da ben veririm" buyurur. Ancak eğer Allah (c.c), oruçta da namazdaki zaruri temadî söz konusu olsaydı, bize savm-ı Davud gibi gün aşın oruç tutmayı farz kılar. Bu itibarla denebilir ki, namazın bu çok güçlü hatırlatma tesiri, kat'iyen başka bir ibadette mevcut değildir. Belki cuma namazı veya hac gibi küllî ibadetlerde böyle güçlü bir tesirden söz edilebilir ve bunların hatırlatıcılığı önemli seviyede bir zikir sayılabilir. Ancak, bunlar dahi namaz gibi her gün ve aynı zamanda günde beş defa olmadığı için namazın yerini tutmaları mümkün değildir.

Namaz, insanları günahlardan arındıran ve ondaki isi-pası temizleyen bir kurna gibidir. Her gün onda beş defa yıkananlar günahlarından arınır ve tertemiz hale gelirler. "Gündüzün her iki tarafında ve gecenin saçaklarında (gündüze yakın olan saatlerinde) namaz kıl! Muhakkak ki, iyilik kötülükleri giderir. İşte bu, (Allah'ı) ananlar için bir hatırlatmadır." (Hûd, 11/114) ayeti, bu gerçeği delillendirmektedir. Bu ayetten

anlaşılan şey, kılınan her namazın, yekün bir hasenat teşkil etmesi ve bu hasenatın seyyiatı silip süpürüp götürmesidir. Ayrıca âyet-i kerimenin sonunda, "Zâlike zikrâ li'z-zâkirîn; İşte bu, Allah'ı ananlar için bir hatırlatmadır." denilerek, namazın hatırlatıcı gücü bir kere daha nazarlara verilmektedir.

Zikir ile namaz münasebetini bu şekilde tesbit ettikten sonra, tevbe ile namaz arasındaki irtibata gelince; tevbe, kişinin Allah'a yönelmesi ve kendi içini Allah'a (c.c) açıp dökmesidir. Tevbe, Allah'ın, bizim mahiyetimize dercettiği günahlarla deformasyona uğrayan temiz ve latif duygularda, yeniden bir yapılanma meydana getirme amelîyesidir.

Her günah işleyen insan, sevaptan yüzünü çevirip küfre doğru bir adım atmış sayılır. Evet Üstad Hazretleri'nin de ifadeleriyle "Her günah içinde küfre giden bir yol vardır." Öyleyse her günah işleyen, bir adım Allah'tan uzaklaşmış ve bir adım da şeytana yaklaşıyor demektir. Tevbe ile insan, "Eyledim hadsiz günah, nihayet tasmalı boynumla döndüm sana İlâhî" diyerek, tekrar Allah'a dönmüş olur ki, böyle bir insan aynı zamanda seyyiatını da hasenata çevirmiş sayılır. Üstad'ın yaklaşımı ile tevbe, insanı sürekli kötülöklere açık olan kabiliyetlerini, hayra tevcih etmektedir ki, bu da potansiyel olarak insanın hayır yapması demektir. İşte namazda da bu durum söz konusudur. Zira namaz, insanda gerçek mânâda bir tevbe şuuru meydana getirir. Her ne kadar insan, günde beş defa kavli olarak tevbe etmese bile, onun kılmış olduğu namazlar, fiilî bir tevbe yerine geçmektedir. Kaldı ki, namazda okunan evrad u ezkarda, tevbe-istiğfar mânâsı taşıyan birçok dua ve ayetler vardır. Mesela; mümin namaza, "Allahu ekber" sözüyle başlamaktadır. Allahu ekber'le başka işlerden kopma ve kesilme adına âdeta eldeki fikir ve şuur balyozu malâyânî şeylerin üzerine indirilmekte ve Allah (c.c)'a teveccüh edilmektedir. Evet namazda, masivadan kopma ve Hakk'ın davetine icabet edip, O'na yönelme söz konusudur. Ne var ki, böyle bir teveccühü, herkes ancak kendi kamet-i kıymetine göre gerçekleştirebilmektedir.

Daha sonra "Subhanekallahümme ve bihamdik" gelir ki, bu, makam-ı cem'in ifadesi bir sözdür. Subhaneke, "Şu varlık içinde Sana şerik koşulabilecek hiçbir şey yoktur. Sen, zatında, sıfatlarında ve icraatında teksin. Ne benim ef'alim, ne de kâinatta cereyan eden hadiseler, Senden başkasına verilemez. İşte ben, böyle bir şirk düşüncesine sırtımı dönüyor, Seni tesbih ve takdis ediyorum" demektir.

Ve bihamdik, "hamd yalnızca Sana mahsus" anlamına gelir. Subhaneke sözünde Cenab-ı Hakk'ı bütün noksanlıklardan tenzih ederek, vâhidî tecelliye karşı tam bir ubudiyet ortaya koyma mânâsı, böyle bir tenzih ifadesinden sonra gelen "Ve bihamdik"le insan, "Ben, bu mânâyı ihata edemem ama Sen, bana bunu duyuruyorsun. Zira Sen bunları bana duyurmazsan ben duyup hissedemem. Öyleyse ben Seni bir taraftan tesbih ederken, aynı zamanda hamdle medyuniyet ve şükranlanlarımı da sadece sana takdim ederim demektir.

Ve tebareke'smük, "Senin ismin bereket kaynağıdır. Benim gibi boynu tasmalı, ayağı pırangalıları, o engin hazinenin bir şeyler versen ne çıkar! Zira Sen, Seni inkar edip, şirke koşanlara bile nice nimetler bahşediyorsun. Ben de bütün günah ve inhıraflarıma rağmen, Sana teveccüh ederek, Senin bereket kaynağı mübarek ismine sığınıyor ve Alvar İmamı edasıyla;

Kerem kıl, kesme Sultanım keremin bînevâlerden,
Kerem kesmek yakışır mı Keremkâne gedâlerden"
diyerek huzurunda inim inim inliyorum, demektir.

'Ve teâlâ ceddük'te, "Senin şanın mütealdir. Nitekim Sultana sultanlık, gedaya da gedalık yaraşır. Ben çok düşüp kalkmış olabilirim, ancak şimdi iki büklüm olup kapına geldim; zira Sen'den başka gidecek melce ve menca yoktur.. ve bu mülâhazada; evet günah bana yaraşmaz doğru, fakat af da Senin şanıdır" mânâsı vardır.

'Ve lâ ilâhe ğayruk' ise, "Başkasına nasıl dönebilirim ki; Sen'den başka Mabud u bi'l-hak ve Maksud u bi'l-istihkak yoktur" demektir.

Evet, namazda Allahu ekber'den başlayıp selam verene kadar hep böyle tevbe yörüngeli bir teveccüh söz konusudur ve işte bu teveccüh zamanla kulu, adım adım ihsan yamaçlarına doğru götürebilir...(Pirizma 3)

SABIR ve SALÂT

Soru: Yapılan hizmetlerde her şeyin ilahî inayet endeksli olduğunu her fırsatta anlatıyor; İlahî inayeti celbin vesilesi olarak da Kur'ân'ın, "sabır" ve "salâtı" (namaz) tavsiye ettiğini beyan ediyorsunuz. "Sabır" ve "salât" nasıl ve ne şekilde hayatımıza hakim olmalı ki, Kur'ân'ın emrini yerine getirmiş olalım?

Cevap: Konuyu izaha geçmeden önce, bir hususun altını çizmemiz lazım; o da yapılan hizmetlerde İlahî inayetin yanında insan cehd ve gayretinin gözardı ve insan iradesinin inkâr edilmemesi gerektiğidir.

Ehl-i Sünnet, yapılan fiillerde insan iradesinin nefy edilmesini bir türlü "sapıklık" olarak değerlendirmiş ve böyle düşünenleri "firak-ı dâlle"den saymışlardır. Çünkü iradeyi bütünüyle nefyedip inkârda bulanma "cebrilik", yapılan işlerde Allah'ın iradesini yok sayıp, her şeyi insan iradesine verme ve "insan, kendi fiilinin hâlikidir" demek de ayrı bir sapıklıktır. Tarihte bu düşüncenin temsilcilerine "Mu'tezile" denmiştir.

Şart-ı âdi planında çerçevesi ve hakikati mevzuunda ciddi birşey söylemek mümkün olmamakla beraber; iyiliğe veya kötülüğe karşı bir meyelan veya o meyelandaki tasarruf; ya da eşit iki şeyden birini tercih etme şeklinde yorumlayabileceğimiz iradenin, insanın fiillerinde çok önemli bir yeri vardır.

Diğer bir yaklaşımla iradeyi; keyfiyeti ve sınırları belirsiz denebilecek kadar itibarî bir hat; böyle olmakla birlikte itibarî olmayan hakiki bir kısım hakikatleri tevlid edecek çok önemli bir esas ve bir faktör olarak da değerlendirebiliriz. Evet, irade o kadar önemli bir esas ve bir faktördür ki, Cennet'e kavuşma ve Cemalullah'ı müşahede etme, ancak onu iyi kullanmakla gerçekleşebilir. İnsan, ebediyeti onun sayesinde kazanabileceği gibi, dünyevî ve uhrevî mutluluğu da yine ancak onun sayesinde elde edebilir..

Aslında iradenin sınırlarının belli olmaması ve sınırlarının belli olmamasından dolayı onu tam olarak bilemememiz, ona tam bir vukufiyetten daha iyidir. Çünkü böyle bir vukufiyet, bir yönüyle insanın o mevzudaki azim, cehd ve meylini veya o meyildeki tasarruf hissini kırar. İfadelerimizi biraz daha açacak olursak; insan, karşısına çıkan problemleri aşabilmesi için iradesinin sınırlarının belli olmaması, onun en olumsuz hadiseler karşısında dahi, "Allah'ın inayetiyle aşarım" mülâhazasına kaynak teşkil eder. Bundan dolayıdır ki, iradenin itibarî bir hattan ibaret olması ve haricî vücut nokta-i nazarında mahiyetinin tam olarak bilinmemesi, insan için önemli bir güç kaynağıdır. Evet böyle bir irade, her insan için kendisini aşabilecek bir güç ve kuvvet kaynağıdır. Aksi takdirde, mesela; iradesiyle yüz kilo eşyayı kaldırabilen bir insan, karşısına yüz on kiloluk bir yük çıkınca "ben bunu kaldıramam" diyebilir. Oysaki, hakikat hiç de öyle değildir. Mistiklerin ve yogilerin yaklaşımıyla insan, o ölçüde bir azim ve kararlılıkla -onların ifadesiyle arzetmek gerekirse- ruha kendi gücünü kazandırarak fizikötesi bir güçle onu harekete geçirebilir ve bırakın yüz on kiloluk yükü, böyle bir insan çok daha fazlasını kaldırabilir.

Hâsılı sebepleri tamamen reddetmek bir sapıklık, her şeyi sebeplere vererek, "sebepsiz bir şey olmaz" iddiasıyla Müsebbibü'l-esbâb'ı görmezlikten gelmek de tevhid adına ayrı bir delalettir. Bizim yolumuz ise, sebepler adına her şeyi yerine getirmekle birlikte, neticeyi Allah'tan bilme yoludur.

Biz, iradelerimizi itibarî bir hat, farazî bir nokta ve bir çizgi olarak kabul etmekteyiz. Evet biz, Cenâb-ı Hakk'ın, hakkımızda vereceği hükümlerini, o farazî çizgiye göre vermekte ve yaptığımız işlerde ona göre şekillendirmekte olduğuna inanırız. Fiillerimizde Cenâb-ı Hakk'ın tesir ve dahli, bizimkiyle kıyaslanamayacak kadar büyüktür. Üstad'ın ifadesiyle "ef'âl-i ihtiyariye" denilen yeme, içme, yatma, kalkma .. gibi insanın kendi

iradesiyle yapmış olduğu işlerde bile, insana ait olan hisse, işin ancak onda biri kadardır. İnsanın içinde, otamat, kendi kendine çalışan, yerinde devreye giren, yerinde devreden çıkan, irade dışı sistemler ve hareketler, insanın iradî hareketlerinden daha çoktur. Bu açıdan, mesela; basit bir yemek yeme meselesini ele alacak olursak; insan, Allah'ın yarattığı zeminde, yine O'nun, bağrına kuvve-i inbatiye yerleştirdiği toprakta, O'nun bitirip var ettiği bir şeyi, O'nun verdiği bir güçle, yine O'nun verdiği aklı, eli, parmağı, ağzı kullanarak yemektir. Bütün bunlar düşünülecek olursa, acaba bu işlerin içinde kaçta kaç insana aittir? Yine, lokmayı içine yerleştirip çiğneyeceğimiz ağzı bize veren, mükemmel bir sistem içinde tükürük bezlerini hazırlayan kimdir? Lokmayı ağzımızda çineyip eritirken, mideye sinyaller gönderip onu harekete geçiren, hazım mekânizmalarını çalıştıran kimdir?..

Evet, insan bütün bu işlere ibret nazarıyla baktığında görecektir ki, kendisine böyle bir yemek meselesinin öşrü (onda biri) bile düşmemektedir. Oysaki, insan bu fiilleri dile getirirken “ben yedim”, “ben oturdum”, “ben kalktım”.. gibi hep; “ben.. ben..” ifadelerini kullanmaktadır. Belki işin zahirî yönü hadiselere böyle yaklaşmayı gerektirdiğinden dolayı, Allah insanları mazur görmekte ve affetmektedir ama meselelerin teferruatına inildiğinde; “ben yedim, ben içtim, ben yattım, ben kalktım” sözlerinin düşünülmeden sarfedilmiş birer söz olduğu görülecektir.

Şimdi, yeniden soruya geçecek olursak; bizim bu türlü küçük meselelerde dahi meydana gelen hadiselere, iradelerimize dayanarak sahip çıkmak ne kadar garip ve yanlış ise; “hizmet” gibi çok önemli bir meselede, davranışlarımıza terettüb eden neticelere sahip çıkmamız da, o ölçüde, hatta daha da fazla garip ve yanlıştır. Çünkü, yeme-içme meselesinde sistem bellidir. Fakat, insanların kalbine imanı koyma, hatta onların imanlarını şahlandırma ve coşturma gibi meseleler, fizik dünyanın ötesinde cereyan eden öyle enteresan, öyle gizli ve öyle büyümlü hadiselerdir ki, insanın bunlarda dahlinin olduğunu iddia etmesi mümkün değildir.

Bizim hizmetimiz, inayet eksenli fakat iman hedefli bir hizmettir. Bundan dolayı da Cenâb-ı Hakk, sebeplerin çok fevkinde başarılar ihsan etmektedir. Bütün bu lütuf ve ihsanlara baktığımızda, görünen o dur ki, her mesele tam bir inayet üzerinde cereyan etmektedir.

Bizler yapılan hizmetlerde inayetin yanında “riayetin” yani görme ve gözetmenin de bulunduğunu, bizim dışımızda onları idare ve kontrol eden birinin var olduğunu anlıyoruz. Mesela, bu yol, “kandan irinden deryaların, menzilin çok, geçidinin yok” olduğu bir yoldur. Peygamberler başta olmak üzere, bu yolun yolcuları, yollarında ilerlerken bir çeşit olumsuzluklarla karşılaşmışlardır. Ancak bugün ortaya konulan hizmetlere gelince, karşımıza çıkan bunca husumete rağmen gösterilen cehd ve gayretin neticesiz kalmadığı da bir gerçektir. Bu ise, apaçık bunların bir İlahî inayet ve riayet altında bulunduğunu ve “Hasbünallâhu ve ni'mel vekîl, lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l aliyi'l azîm” sırrının tecellisine mazhar olduğunu göstermektedir.

Ancak, böyle bir inayet ve riayete mazhariyetin de, şart-ı âdi planında bir kısım sebeplerinin olması lazımdır. Çünkü Zülkarneyn bile, harikulâdeler kuşağında fütuhât dantelasını örerken, sebepleri elden bırakmamıştır. “Feetbea sebeben, sümme etbea sebeben”... (Kehf, 18/84,85,89,92) yani “Zülkarneyn, bir sebepten diğer bir sebebe sıçrayarak sebepler devr-i daimi veya sebeplerin doğurganlığını değerlendirmiştir” ferman-ı Sübhani'si, Zülkarneyn'in bu anlayışını anlatmaktadır. Şimdi eğer bir Nebi için sebepler söz konusu ise, bizlerin sebeplerden bağımsız hareket etmemiz herhalde düşünülmemelidir.

Sebepler, maddî veya manevî olabilir. Maddî sebepleri eksiksiz yerine getirdikten sonra, İlahî inayet eksenli hizmetimizin devam ve temadisi için manevî sebepler adına bu inayetleri bizlere lutfeden Allah'la münasebetimizi devam ettirmemiz ve O'na yönelmemiz gerekmektedir.

Evet, her şeyden evvel O'na yönelmek çok önemlidir. Zira büyük problemler ve yapılmaz gibi görülen büyük işler, ancak O'na teveccüh ile gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla büyük olarak addettiğimiz bütün ideallerimizi gerçekleştirebilmek için, Kudreti Sonsuz'a teveccüh etmemiz gerekmektedir. İşte bu teveccüh de,

bir yönüyle sabır ve namazla olmaktadır. Esasen bu ikisi arasında bir telâzum vardır. Yani bunlar birbirinden ayrılmaz iki parça gibidir. Çünkü namaz, Allah'a imandan sonra kulluk adına yapılabilecek en büyük bir iştir. Evet namaz; malî, bedenî bütün ibadetleri câmî bir ibadettir. Hac, oruç ve zekat gibi ibadetlerin nüvelerini de onda görmek mümkündür. Yalnız bu, kâmil mânâda eda edilen namaz için geçerlidir. Dolayısıyla her insan namazını kılariken kâmil mânâda eda etmeye çalışmalıdır. Namaz, her şeyiyle halis bir ibadet ve mi'rac için yegane vesile, sonra da Allah Rasulü (s.a.s)'ne, gökler ötesi seyahatinin en son noktasında tevdi edilen İlâhî bir armağandır.

Nebiler Serveri (s.a.s), Mi'racı "kâb-ı kavseyn" ruhuyla yönelmişti. O, sebepler üstü yaşadığı o noktada, namazla müşerref oldu ve onu hayatı boyunca da en kâmil mânâda eda etti. O noktada başka bir şey değil de beş vakit namazın hediye olarak verilmesi dikkate şayandır. Zira namaz tamamen Allah Rasulü'nün misyonu ile alâkalıdır. Evet, O'nun (s.a.s) misyonu; beşerin ulaşamadığı noktalara ulaşmak, kurbetin hazzını tadıp geriye gelmek; sonra da duyup tattığı hakikatleri başkalarına anlatmak ve o zümrüt tepelere onları da götürmektir. Öyleyse, mi'racın esas armağanı namazdır ve bu aynı zamanda her mü'minin mi'racı olarak, onları da mi'racı götürecek nurdan bir helezondur. Bundan dolayı Allah Rasulü (s.a.s)'ne bir milyon cennet bahşedilmiş olsaydı belki de başkalarının ayağının altına uzatılacak böyle nurdan bir helezonun verilmesi kadar onu sevindirmeyecekti.

Evet, namaz öylesine büyük bir armağandır ki, bu armağan içinde, herkese kılacağı namazı ölçüsünde bir mi'rac mukadderdir. Öyleyse, o inayet ve riayete mazhar olmak için böylesine büyük bir ibadete talip olunmalıdır. Şayet hedefimizde mükemmel mânâda bir namaz olursa; gerçek mânâsıyla edasına niyetlendiğimiz namazı yakalayacağımız âna kadar kıldığımız namazlar da -inşallah- hüsn-ü kabul görür. Zira mü'minin niyeti, amelinden hayırlıdır.

Allah'ın inayetine talib olmada ikincisi esas "sabır"dır. Esasen, böyle bir inayet yolunda, birinci esas olarak arzettiğimiz namaz için de, maddî sebepler dünyasında koşmak için de hep sabra ihtiyaç vardır. Şiddet-i vuzuhundan gizli olan bu sabır meselesini, şimdiye kadar defaatle ele aldığımız için sözü fazla uzatmak istemiyorum.

Evet, bu yol sabır ister. İbadet ü taata karşı sabır.. şartların bütün bütün ağırlığına rağmen kulluğun devam ettirilmesine sabır.. Allah'ın seni mükâfatlandıracağı günü beklerken zamanın çıldırtıcılığına karşı sabır...

İşte namaz ve sabır, bir yerde böylesine özdeşleşmektedir. Allah'ın inayetine talib olmanın yolu ve yöntemi, sabırla hizmetlerinin arkasını takip etmek; namazla sürekli konsantrasyon aramak; Mahbûb-u Hakîkî olarak her lahza Allah'ı (c.c) düşünmek ve O'nu her şeye tercih etmektir. (Pirizma 2)

BİR KERE DAHA NAMAZ

Soru: İşlerin yoğunluğunu bahane ederek namaz kılmaya vakitlerinin olmadığını söyleyenler var. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Her meselenin başı ve esası iman olduğu gibi, bu meseleye de öncelikli olarak bu çerçeveden yaklaşmak gerekir. Şöyle ki, imanın şartları arasında sayılan esaslar, ferdin dünyaya bakış açısını şekillendirmektedir. Buna göre Allah'a iman, kalbî huzurun yegane esası ve teminatıdır. Allah'a imandan nasibi olmayan kalbler, bu boşluğu kat'iyen başka bir şeyle kapatamazlar. "Dikkat edin. Kalbler başka değil! ancak Allah'ı zikir ile tatmin olur."(Râd, 13/28) âyeti bu hakikatı hatırlatır.

Peygamberlere iman; maziye karanlık, geleceği ise endişeler içinde görme bahtsızlığından kurtaran önemli bir faktördür. Biz, onlara ve hususiyle de Nebiler Sultanı'na iman sayesinde, dünya ve ukbanın en

tehlikeli yerlerini berk-i hâtif gibi geçeceğimize inanır, O'nun şefaati ile hayal ufuklarımızı aşan nimetlerle serfiraz olacağımıza iman ederiz.

Meleklerine iman; bize, en yalnız kaldığımız anlarda dahi onlarla beraber olduğumuz, onların kontrol ve gözetimi altında bulunduğumuz hissini verir. Bu mülâhaza ile davranışlarımızı kontrol altına alır ve hayatımızı duyarak hissederek yaşarız.

Kadere iman; musibet veya meserret televvünlü başa gelen her şeyin O'ndan olduğuna, aksine ihtimal vermeyecek kat'iyyette inanma demektir.

Âhirete iman; iman esasları içinde yer alan ve davranışlarımızı murakabe altına almamızı sağlayan en büyük unsur olmanın yanında, hadd ü hesaba gelmeyen nice dünyevî faydalar da sağlamaktadır. Ayrıca her bir müminin gaye-i hâyâli olan, Allah Rasulü ile vicahî görüşmek, ancak ahirette olacaktır. Enbiyâ-yı izâm, selef-i salihin, evliya-yı kiram, asfiya-yı fihâm hazerâtının hemen hepsi ahirettedir. Dolayısıyla bunlarla kavuşma aşkı u şevki içinde bulunan müminlerin, ahirete iman ve o imanın kazandırdıkları bir başkadır.

Şimdi, bu esasların bütününe iman etmek, kişiyi, öncelikle akide konusunda, oturması gereken yere oturtacak ve onu gerçek huzura kavuşturacaktır. Bundan sonra da, bu huzuru ihlal eden unsurlar iradî olarak def edilecek ve yine huzurun devamını sağlayacak ibadetler yerine getirilecektir. Dolayısıyla, soruda bahsedilen husus, şayet vâki ise, bu problemin menşei ibadet öncesindeki icmalen arzettiğimiz iman esaslarında aranmalıdır. İmanı tam tekmil olanlar için böylesi problemler aslâ bahis mevzuu olamaz.

Burada soruya cevap ararken, namaz ile ilgili bazı mücmel değerlendirmeler de yapılabilir zannediyorum. Namaz, yukarıda kısaca üzerinde durduğumuz iman esaslarını teker teker hatırlatan bir ibadettir. Namazda her zaman, potansiyel bir hatırlatma ve derin bir zevk vardır. O, insana, Rabb karşısındaki acz ve fakrını hatırlatır. Üstesinden gelinmesi mümkün olmayan ya da öyle gözüken problemleri çözmeye yollarını gösterir ki, bunun aslı ve esası da her şeye gücü yeten bir Kadîr-i Mutlak'a imandır. Bu son hususu, Fatiha ayetleri üzerinde durarak biraz daha açabiliriz:

Elhamdü'lillahi rabbi'l alemin: Hamd, zerrelere kadar her şeyi terbiye eden, yetiştiren. olgunlaştıran Allah'a mahsustur. Binbir hadise karşısında elimizden tutan ve bizi boğulmaktan kurtaran böyle bir Rabbe inandıktan sonra ben ne için ümitsiz olacağım ki?

Er-IZahmani'r-Kahim: O dünya ve ukbada, kafirlere de müminlere de merhametlidir. Rahmeti, gadabını ve öfkesini aşkıdır. Öyleyse ne diye ümitsiz olacağım ki?

Mâlîki yevmi'd-din: O, ceza gününün tek sahibidir. Her kulun burada yapmış olduğu en küçük amelleri dahi, kendisine arzedecek ve hesabını soracaktır. Ama rahmeti gadabını geçmiş olan Allah'ım bana orada da yardım elini uzatacaktır.

İyyake na'büdü ve iyyake nestain: Kulluğumuzu sadece Sana hasrettik.. ve sadece Senden yardım diliyoruz. Senin Rububiyetin, Uluhiyetin karşısında boynumuzda tasma ve kulağımızdaki küpe ile kapına geldik. Bu halimizle sana köle olduğumuzu ilan ve itiraf ediyoruz. Fakat bu ne şerefli bir kölelik; Sultanımız, Sultanlar Sultanı olan Sensin Allah'ım. Ayrıca bizler, hiçbir mahlûka boyun eğmeyecek kadar aziz ve şerefliyiz. Senin hoşnutluğunun olmadığı her şeye başkaldırmaya hazırız.. ve biz sadece Seni dileriz. Yunus'un ifadeleri içinde

"Cennet cennet dedikleri Birkaç köşkle birkaç huri İsteyene ver onları

Bana Seni gerek Seni" diyoruz.

Şimdi, her tarafında tevhid akidesi nümayan ve şuurla yapılan bu kulluğun arzedilmesi ve yardım dileme aslında Allah'ın lütuf ve ihsanları karşısında yapılması gerekli olan şükürün, ibadetin tam yapılamadığının bir itirafıdır. Hâlık-Mahlûk münasebetini kavramış olmanın esprisi içinde âciz ve fakir olduğunun beyanıdır. Öyle ise, bu anlayış ve bu düşünce içinde bulunan bir insan nasıl ümitsiz olur ki?

Fatihâ'nın devam eden cümleleri de aynı minval üzere değerlendirilebilir. Ancak ifade edilmek istenen mânâ anlaşıldığı zannıyla kısa kesiyorum. Evet, bu duygu ve düşüncelerle namaz kılmaya muvaffak olabilen bir insanın, dünyevî işlerini bahane ederek namaz kılmaması düşünülemez. Öyleyse imanın yanı sıra, namaz hakikatinin de bu insanlara anlatılması ve mümkünse, bunları duymasına yardımcı olunması şarttır.

İnsan, namaz ibadeti ile, tıpkı günebakan çiçeklerinin güneşe bakarak gelişimlerini tamamlamaları gibi gelişmesini tamamlayabilir. Günde 5 defa Rabbisine teveccüh ederek, pörsüyen duygularını, solan şuurunu yeniden canlandırabilir.. ve tekrar zindelik kazanabilir.. kazanabilir ve böylece Rabbisine olan ahd ü peymanını yeniler. Bu yönüyle namaz, Allah'ın bizlere en büyük bir lütfudur. Bunun yokluğu, güneşin yokluğu gibidir. Nasıl güneş olmadığında -sebepler plânında- günebakan çiçekleri de yoktur; öyle de ibadet olmadığında, bir anlamda insan da yoktur. Öyleyse ibadete gerçek anlamda muhtaç olan bizleriz.

Namaz kılan ve Rabbisinin huzurunda şarj olan bir insan, atılacağı ticarî hayatında haramlardan, mekruhlardan olabildiğine kaçınır. Özellikle gün ortasında kıldığı öğle, ikindi namazları, insanın murakabe ve muhasebe hislerini çoşturur. O mekanizmayı harekete geçirir ve insanı yanlışlar içine düşmekten kurtarır. Akşam, yatsı, teheccüd ve sabah namazları ise

"Nâçar kaldığı yerde nâgah açar ol perde

derman olur her derde" dizeleriyle anlatılmak istenen esrarın tecelli merkezleridir.

Ve namaz Müslümanın günlük hayatını düzen ve nizam altına alan cebrî bir faktördür. Günde 5 defa Rabbin huzuruna çıkan insan, ister-istemez, hayatını bir düzen içine sokar. Sabah namazından sonra işine başlar. 6-7 saatlik bir yoğun mesai ile yeniden yorulunca, öğle namazı ile yeniden zindelik kazanır. Döner ikindiye kadar tekrar çalışır. İkinci namazı ile yeniden zihni ve bedenî dinlenme faslı yaşar. Zaten böyle bir mesai tanzimi olmasa, o iş yerinden netice almak, adeta imkansız denecek ölçüde azalır. Namazdaki bu esasları bilemeyen, sezemeyen insanlar huzursuzluk girdabına kapılır ve bunalımdan bunalıma sürüklenir giderler.

Hasılı, işlerinin çokluğundan namaza vakit bulamayanlar, İlâhî gerçeklere gözleri kapalı olanlardır. Buna göre imandaki zafiyet, iman esaslarına inanılması gerektiği ölçüde inanmama ve bir-iki noktasına temas ettiğimiz namaz hakikatini kavrayamama, maalesef insanımızı bu türlü düşünceler içine sokabilmektedir. Bunlardan kurtuluş yolu ise, yukarıda kısmen izah etmeye çalıştığımız gibi, yakîn derecesinde bir iman ve onun hayata yansıtılmasıdır. (Pirizma 3)

TEREDDÜTLERDE SORU VE CEVAPLAR

Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna girerken ne gibi fikrî bir hazırlık yapmalı ve O'nun huzûrunda neler düşünmeliyiz?

Huzûr derken daha ziyade namaz gibi ibadetlerdeki huzûr kastediliyor zannediyorum. Eğer sorudaki huzûr bu mânâda sorulmuşsa, zaten namaz bizzat kendisi huzûrdur. Aleyhissalâtu Vesselâm Efendimiz, Mi'rac gibi huzûrun en mükemmel ve en münevveriyle şerefendirilmişti.. bu çok önemli hâlin bizim mahiyet menşûrumuza aksi namaz şeklinde olmuştu. Evet O'nun Mi'racdan bize getirdiği en kıymetli hediye namaz olmuştur. Bizler için mikro plânda namaz bir Mi'rac demektir. Bunu duyup doyabilmemiz için, bir rahmet eseri olarak, günde beş defa namazla huzura alınıyor ve Rabbimiz'e muhatap olma bahtiyarlığıyla şerefendiriliyoruz.

Efendimiz'in Mi'rac'da semaları dolaşması, Rabbimiz'le bizzat vicâhî olarak, perdesiz konuşması ve kendi idrâki vüs'atinde Cenâb-ı Hakk'ı, minvechin, perdesiz hicapsız müşâhedesini ve ardından namazı, bir armağan ve hediye olarak bize getirmesi, evet bu iki hâdise birbiriyle o denli irtibatlıdır ki, namazı Mi'rac'tan ayrı düşünmek mümkün değildir. Evet, namaz, Mi'rac'ın ve herkes için bu kavsî urûcun, semere ve meyvesidir.

Tüccarlar, sağa-sola gider; alış-veriş yapar ve gelirken de bir şeyler alır, öyle dönerler. Allah Rasûlü de tamamen ebediyet gamzeden bir mukaddes alış-veriş için Rabb'inin huzuruna çıkmıştı. Kudûsî yolculuğun daveti.. bu âdetâ bir alış-verişti; Cenâb-ı Hakk'dan gelmişti. Bu alış-verişte Rabb'imizin bizden istediği de sadece itaat ve kulluktu. Buna mukabil O da, namazımızı, Efendimiz'in Mi'racı gibi kabul buyuracaktı. Biz O'nun yolunda olacaktık, O da bizim elimizden tutacak ve bizi zâyi etmeyecekti. Biz görmeden O'na inanacaktık, O'da bir manâda namazımızda bize görünerek gözlerimizi aydın kılacaktı. Ortada böyle bir alış-veriş vardı; ama, hiç bir surette pazarlık yoktu. Çünkü verilenlerin hepsi bir lütuftu...

Allah (cc) lütfuyla O'nu huzûruna aldı. Ve en çok sevdiği bu insanı bizim nâmımıza konuştu. Tahiyatı ile O'na selâm verdi ve bize de selâm gönderdi. Efendimiz (sav) istifade ettiği gibi, biz de o teveccühten istifade ettik. Namaz işte böyle bir huzûru sembolize eder.

İnsan namaza gelirken, bu anlayış ve bu düşünce ile gelmelidir. Böyle kudûsî bir işe hazırlanma çok önemlidir. her şeyden evvel namaza hazırlanırken abdest alınır. Bazı hallerde de abdest yerine gusûl yapılır. İnsan, abdestte her uzvunu yıkayışıyla ayrı bir mesafe alır, ayrı bir aydınlık idrak eder ve ayrı bir canlılığa ulaşır.. abdest içinde okunan duâlarla da belli bir metafizik gerilim içine girer. Bu arada camiye giderken yapılacak bir kısım duâlar da vardır ki, insan bunlarla adım adım Rabb'-inin huzuruna gelişini hisseder ve yaptığı duâlarla âdetâ semavîleşir. Bu kapı, herkese olmasa bile çoklara açıktır. Hz. Ali (ra) gibi insanlar her namaz vakti sararıp solar ve âdetâ bayılacak hâle gelirlerdi...

Zira namaz İlâhî huzûra ermek ve o âdetâ, vicâhî olarak Hakk'la görüşmek demektir.

Bir insan düşünün ki, kendisine çok mühim bir mes'elede, seçkin bir topluluk karşısında, bir konuşma teklifi yapılmıştır.. ve o insan ilk defa böyle bir topluluk huzuruna çıkacaktır. Dinleyenler arasında her sınıfın en üst seviyedeki temsilcileri de bulunmaktadır. O insan böyle bir durum karşısında nasıl sararır, solar, bocalar, kem-küm eder ve müthiş bir heyecan içine girer; öyle de kul, namazında bu kişinin durumundan bin misli daha fazla bir heyecan ve helecan içine girer.. tabî ne yaptığının şuurunda ise... Çünkü biraz sonra onun konuşacağı meclis, sadece misâl olsun diye sözünü ettiğimiz meclisten kıyas kabul etmeyecek ölçüde daha mehabetli ve daha yücedir.

Evet bu insan, her an ayrı bir şe'n ve tecellide olan Rabb'in huzûruna girecektir. Ve daha önceki namazdan bir sonraki namaza ülfet adına intikal edecek heyecan yatıştırıcı müsekkinlere karşı dikkatli olmalıdır.

Düşünmeli ki, Hz. Mûsa (as) gibi ulû'l-azm bir peygamber, Cenâb-ı Hakk'a ait mehabetle dopdolu olduğu halde, yine de Firavunun yanına girmeden evvel (Rabbîşrahî..) (Tâhâ, 20/25) demek suretiyle bir iç hazırlık yapıyordu; vicdanını konuşturuyor ve mukavemetini arttırması için Cenâb-ı Hakk'a duâ ve niyazda bulunuyordu...

Mü'minin abdesti ve mescide gidişi bir ilk hazırlıktır sanki. Hayalinde Allah Rasûlü (sav) temessül etmiş ve biraz sonra da namazında O'na cemaat olacaktır... Bu şuur ve bu iştiyak içinde namaza duracak.. ve namazında okuduğu Kur'ân'ı bizzat Cenâb-ı Hakk'a takdim ediyor gibi okuyacaktır. Belki yer yer, mescidin dışında bırakmaya çalıştığı uygunsuz düşünceler onu rahatsız edecek; fakat o böyle eşkiya ve yol kesicilere kat'iyyen teslim olmayacak ve yoluna devam edecektir. Ayakta durmaya dermanı kalmadığını hissedince de, Rabb'in azameti karşısında iki büklüm olup rükû'a varacak, rükû'dan kalkarken de vicdanında Cenâb-ı Hakk'ın kendisine Rahmet nazarıyla bakışını yakalamaya çalışacak.. çalışacak ve o bakışı yakalamış gibi, hayretinden dizlerinin bağı çözülecek, tam ve ciddi bir teslimiyet içinde, kulun Rabb'ine en çok yaklaşılabileceği sınır nokta olan secdeye kapanacak. Ümmetlerin âhirette diz çöküp oturmasına mukabil, o, bu ızdırârî hâli ihtiyarî olarak dünyada yapacak ve diz üstü çöküp, yalvarış ve yakarışlarla Rabb'ine müracaatta bulunacak ve gönül dünyası huzûrun ışıklarıyla dolup taşacaktır. O, böyle yapıp ve bunlara mazhar olunca, âhirette böyle bir duruma

düşmekten de -İnşallah- kurtulacaktır. Zira Allah (cc) iki korkuyu bir arada vermeyeceğini va'd etmektedir. İki emniyetin bir arada verilmediği ve verilmeyeceği gibi.

Bu seviyeyi elde edebilmenin kendine göre yolları vardır. Bunlardan bazılarını şöyle sıralamamız mümkündür:

Birincisi: Âfakî ve enfüsî tefekkürde ısrar... İnsan hiç durmadan âyât-ı tekvîniyeyi düşünmeli, âfaktan enfüse ve enfüsten âfâka düşünce mekiğini gezdirip durmalıdır. Evet insanın tefekkürü, onu, bir taraftan semânın yıldızlarla yaldızlanmış ufuklarına götürmeli, diğer taraftan da mahiyetinin derinliklerinde seyahat ettirmelidir ki "kör ve sağırın" yediği damgayı yemiş olmasın. Çünkü böyle olanlar, kalblerini terk ve rabbanî latîfelerini ihmâl ettiklerinden dolayı, körler, sağır ve dilsizler gibi yaşamaktadırlar. Kendi mahiyetlerini görüp dururken de durumları daha farklı değildir.

İnsan tefekkürle, bir saatlik ibadetini bin senelik ibadet hükmüne getirebilir ve bu seviyede sevap kazanabilir. Ve işte, bu tefekkür şuuruyla namaz onu, esmâ dâiresinden sıfat dâiresine, oradan da Zât dâiresine sıçratır ve insan âdetâ sonsuzluğa yelken açmış gibi olur.

İkincisi: "Râbîta-i mevt" dediğimiz ölümün düşünülmesidir. Bu yapılırken de ihtimal ve faraziyelerle değil, bizzat ölümlü burun buruna gelmiş bir insan hâletiyle yapmalıdır. Zaten Kur'ân-ı Kerim'de "Küllü nefsin zâikatü'l-mevt" (Âli İmran 3/185) âyetiyle bu hakikata arz edilen çizgide parmak basmaktadır. Bir kısım tefsir ve mealcilerin söylediği gibi âyetin manâsı "Her nefis ölümü tadacaktır" şeklinde ifade edilmesi oldukça eksik bir manâdır. "Her nefis bilerek veya bilmeyerek ölümü tadıp-durmaktadır" şeklindeki ifade öncekinden daha tutarlıdır. Çünkü Türkçe'de "Her nefis ölümü tadacaktır" ifadesinin Arapça karşılığı "Küllü nefsin seyezûku'l-mevt" şeklinde olur. Halbuki âyetteki ifade yukarıda söylediğimiz şekildedir. Âyetin Türkçeye en yakın ve az kusurlu meâli ise "Her nefis ölümü tatmaktadır" şeklinde olmalıdır. (Âli İmran, 3/185). Evet, her nefis her an ölümü tadıp durmaktadır ve burada başka herhangi bir manâ da bahis mevzuu değildir.

Bu hususu da kısaca izâh etmek uygun olacak:

Biz her an ölüp dirilmekteyiz. Zira bizler, Cenâb-ı Hakk'ın tecellilerinin akislerinden ibaretiz. Bu tecelliler o kadar seri bir şekilde ve peşpeşine gelmektedir ki, biz, kendimizi inkita'sız ve devamlı kabul ederiz. Bu aynen sinema şeridindeki karelerin çok hızlı dönüşüyle, oradaki nesnelere hareketli görünmesi gibidir. Aslında, biz, her an -ki an kelimesiyle zamanın en küçük parçası neyse onu kastediyoruz- var olup yine yok olmaktadır. Bu tecelliler O feyz-i akdesten geliyor ve biz de daimî bir var ve yok olmayla karşı karşıya bulunuyoruz. Bu durumda sanki biz, saatin akrep veya yelkovanı üzerindeymişiz gibi oluruz. Yani ilk hareketin bizi her an öbür tarafa atması ihtimaliyle karşı karşıya bulunuruz.. ve zaten sonunda da bu durum kaçınılmaz bir netice olacaktır. Öyleyse, ölümü, istikbalde vâki olacak bir hâdis gibi değil, her an yaşanmakta olan bir vak'â gibi değerlendirmeliyiz.

Bu değerlendirme bizi, daima âhirete hazır hâle getirecek ve namazımızı da, âhiret hazırlığı içinde olan bir insan edâsıyla kılmaya vesile teşkil edecektir.

Üçüncüsü: Namazı huzur dolu insanların yanında kılmak da bir yoldur. Zira, başını secdeye koyduğu zaman soluklarında Muhammedîlik esip duran birinin yanında kılınan namaz da insanın o havaya bürünmesine bir vesiledir. Ondandır ki, cemaat olma tavsiye ve emredilmiştir. Çünkü ferдин iç mukavemeti her zaman huzur temin etmeye yetmeyebilir. Bu durumda, cemaat içindeki fertlerin ma'nevî desteği onun imdadına yetişir ve ona da huzur kazandırır.

Göz yaşı içinde namaz kılan bir insanın hâl ve durumu, en azından, onun yanında namaza duran insanın da kalbini yumuşatır, hatta bazan ona da göz yaşı döktürür. Bir çoğunuz müşahede etmişsinizdir? Ravza-i Tâhire'de ve Beytullah'da öyle namaz kılan, secde ve rukû'uyla öyle ubûdiyette bulunan insanlar vardır ki, bizler onları seyrederken kalbimiz duracak hâle gelir...

"Rukû' edenlerle beraber siz de rukû' edin" (Bakara, 2/43) âyetinin işaretinden biz bunu anlıyoruz. Kişi sevdiğiyle beraberdir. Onun için evvela bu türlü ibadetle Rabb'ine kulluğunu takdim edenleri sevecek ve sonra da hep onlarla beraber olmaya çalışacağız. Bu arada namazlarımızı da onlarla beraber kılacak ve onlarla huzûr-bahş olan bir iklimde bulunmaya çalışacağız.

Hz. Aişe (r.anh) validemiz, Allah Rasûlü'nün namazını anlatırken şöyle der: "Allah Rasûlü'nün iki rekat namazına şahid oldum. Öyle bir kıyamda durdu ve kıyamını öyle uzattı ki, o kıyamın güzelliğini ne sen sor ne de ben söyleyeyim. Sonra rukû'u da böyle oldu. Ardından secde etti; secdesi de en az rukû'u kadar güzeldi..." İşte biz de bir taraftan namazımızı Allah Rasûlü'nün bu namazına benzetmeye çalışacak, diğer taraftan da namazı Hakk dostlarıyla beraber kılacak ve onların kulluk keyfiyetini gönüllerimizde yakalamağa çalışacağız.

Dördüncüsü: İrâdemize hürmet ve saygı duyarak ve irâdeli bir varlık olmanın gereğini yerine getirerek, namazımıza biraz çeki-düzen vermeliyiz. Evet irâdemize temrinler yaptırmalı ve huzûra giden yolda biraz da onun mevcudiyeti esasına göre yürümeliyiz.

Namaz, öyle dünyevî işlerimiz arasından geçitiriliverecek kadar ehemmiyetsiz bir vazife değildir. O bizim için en mühim bir meşgaledir. Namaz ciddiyetle ele alınmalı ve öyle edâ edilmelidir. Değil başka bir iş yüzünden onun ihmâle veya aceleye getirilmesi, gerektiğinde her türlü işimiz ona fedâ edilmelidir.

Aynı zamanda cemaatin ehemmiyeti de unutulmamalıdır. Sadece Hanefî mezhebinde cemaat sünnet-i müekkededir. Halbuki diğer üç mezhepe göre cemaat farz veya vaciptir. Onlar "Ferke'û maa'rakiîn" âyetinden bu hükmü çıkarmışlardır.

Son olarak şunu da ilâve edeyim ki, huzûr içinde ve erkânına riâyet edilerek kılınan bir namazın mü'minde hasıl edeceği haz ve zevki, ona başka hiç bir mazhariyet kazandıramaz. Yeter ki insan, bu mazhariyetin şuurunda olabilsin ve namazın kıymet ve değerini idrâk etsin!...

İbadetlerden feyiz almak, ibâdetin tam olarak yapılmasına bağlı mıdır? Meselâ namazlarda tadil-i erkân olmazsa, mânevî dereceler elde etmeye tesiri olur mu?

Sorudaki "Feyiz" kelimesini, "haz" ve "zevk" şeklinde değiştirmek herhalde daha muvâfık olacak. Zira, "feyiz"in ne olduğunu anlamak mümkün değildir.

Feyiz, dünyada, insanın kalbî ve ruhî hayatı ile alâkalı olarak gelen Vâridât-ı Sübhaniyedir. Ahirette ise feyiz, insanın cennete ulaşması, Rıza'ya kavuşması ve Cemâlullah'ı görme şerefine nâil olması gibi mazhariyetlerdir. Durum böyle olunca, "feyiz" kelimesinin ifâde ettiği muhtevâyı idrak ve ihâta bizler için imkansızdır. Belki dört bir yanımızdan feyizler taşıyor geliyor ve ruhumuzu sarıyordur da biz bunun farkında olamıyoruzdur. Belki de bizim farkında olamayışımız yine bize Cenab-ı Hakk'ın bir ihsan ve lütfudur. Zira O'nun en büyük ihsanı, ihsanını hissettirmemesindedir.

Mes'ele bu yönüyle ele alınca, denebilir ki: Cenab-ı Hakk'a karşı yapılan bütün ibadetlerde mutlaka bir feyiz ve bereket vardır. O'nun Rahmet kapısına yönelen bir insanın mahrum kalması düşünülemez. Ancak insan yapacağı ibadetlerini, alacağı feyze, daha doğrusu haz ve zevke bağlamamalıdır. Bazan öyle namaz olur ki, siz onu kabz halinizde, yani ruhunuzun sıkıldığı, gönlünüzün daraldığı bir anda eda etmiş olursunuz. Zahire göre ve acele ile hüküm verecek olursanız, böyle bir namaz hakkında kötümser düşünebilirsiniz. Halbuki o en makbul namazlardan biri olmuştur. Zira maddi-mânevî füyûzat hislerinden tecerrüd etmiş olduğunuz bir zamanda dahi siz, kulluğunuzu unutmamış ve Cenab-ı Hakk'ın huzuruna gelmişsiniz. Size hiç avans verilmiyor; fakat bu durum aynı zamanda sizin sadakatınızdan bir şey de eksiltmiyor.. ve işte hâlis kulluk da budur.

"Madem Cenab-ı Hak, "Üd'ünî estecib leküm" buyurarak dudaklarımızdan dökülecek her duaya icabet edeceğini bildiriyor; öyle ise ben de O'nun kapısının eşliğini aşındırmaya devam etmeliyim." deyip oradan ayrılmamak bir bağlılık ve sadâkat ifadesi olacaktır. Eğer bir insan hayatı boyunca, hiçbir haz ve lezzet duymadan böyle bir kulluk yapıyorsa, bütün hayatı boyunca ihlas ve samimiyet içinde, ömrünü sürekli, en halisane kullukta geçirmiş sayılır.

Diğer taraftan, mânevî dereceler elde etmek de kulluğa hedef ve gaye yapılmamalıdır. Onun içindir ki, cennet arzusuyla kulluk yapanlar için Cüneyd-i Bağdadi Hazretleri "İbadül-Cennet" demiştir. Yani "Cennetin kulu" demektir. Halbuki Cennet, amel ve ibadet için maksat olmaz. İbadet, Hak emrettiği için ve O'nun rızasını elde etmek maksadıyla yapılır. Evet, ibadetin gerçek sebebi, Allah'ın emridir. Yani biz ibadeti Allah emrediyor diye yaparız. Evet, cehennem endişesiyle tir tir titreyerek, kalkıyor, Allah (cc) karşısında kemer beste-i ubudiyet içinde iki büklüm oluyor.. namaz kılıyor.. böyle birine "Abdünnar" yani "Cehennem kulu" deniliyor. O zaman, Allah'ın kulu nasıl olacak? Kişi ibadetini, ne cennet sevdası ne de cehennem korkusundan değil, belki sırf Allah'ın kulu olduğu ve Allah o vazifeyi ona emrettiği için yapacaktır.

İnsan, maddi-mânevî bütün füyûzat hislerinden mahrumiyet içinde bulunduğu kabz halinde de mutlaka namazını kılmalıdır. Hatta insanın ağlama ve sızlaması bir feyiz ve bereket vesilesi olabileceği gibi, bazan bir ibtila ve imtihan da olabilir. Kesin hüküm veremeyiz. Evet, kalbini her an fikir ve murakabe elinde tutamayan bir insanın ağlaması, sızlaması bile onun için ciddi bir tehlike olabilir. Çünkü o, kalbinin derinliklerine çok vakıf ve nıgehân olamaz. Hatta bu haller tamamen namaza verilmiş atıyye ve ihsanlar da olsa, bu yüzden de insan namaz kılarken hep onları takip etse, ihlase dair çok mühim bir kısım noktaları kaybetmiş olur. Zira, kapalı bir sandık gibi, Allah huzuruna, sadece Allah rızası duygusuyla meşbû ve meşgul olarak gitmek çok önemlidir. Rabbimiz'den dileyelim, samimiyette, kendisine bağlılıkta, ihlasta bizi zirvelere ulaştırın... Buna karşılık, durumumuz halkın nazarında varsın mukassî, yıkık-dökük ve hırpani olsun. Böyle bir dış görünüşün pek önemi yoktur. Bu noktaya parmak basan Efendimiz (sav) "Allah'ım! Beni halkın nazarında büyük, kendi nazarında küçük etme" diyor. Çünkü halkın nazarında nice şişirilmiş insanlar vardır ki, Allah nazarında sinek kanadı kadar kıymetleri yoktur. Önemli olan Allah'ın nazarında büyük olmaktır. Bu noktada herkes endişe ile iki büklüm olmalı ve "Allahümmec'alnî fi ayni sağıran ve fi aynike kebiran" yani " Allah'ım beni kendi nazarımda küçük yap, Nazar-ı Uluhiyetinde de olabildiğince büyük yap!" diye dua etmelidir.

Bir diğer husus da şudur ki, ibadette Cenâb-ı Hak rûhani zevkler ihsan edebilir. Evet, bazı büyük kimseler vardır ki, bunlar ucub denilen şeyi kalplerinden silip atmış ve tam tevhide ermişlerdir. Onlar mazhar oldukları bütün güzellikleri, o güzellikleri sırtlarına bir urba gibi giydiren Zattan bilirler. Onun için, bu gerçeği gürül gürül söylemeyi de tahdis-i nimet sayarlar. Meselâ Efendimiz (sav) şecaat-ı kudsiyesi ile Huneyn'de kükrediği zaman, amcasının oğlu Harise bin Ubeyde veya amcası Hz. Abbas atının zimamından tutup engellemeye çalışır. O, öyle kükremiştir ki düşmana doğru tek başına gider. Orada: "Ene-nnebiyyü la kezib Ene-bnü Abdilmuttalib Lâ fahra" Yani "Ben Peygamberim, bunda yalan yok; ben Abdilmuttalib'in torunuyum bunda fahr yok" der. Allah Rasûlü (sav) bunları söylerken, makam-ı imtinanda söyler. Ve yine aynı makam içinde buyurur ki; "Herkes haşrolduğu zaman, ben Liva'ül Hamdin sahibi olarak haşrolacağım." ve yine makam-ı imtihanında buyururlar ki: "Allah bana beş şey verdi ki başka Peygamberlere vermedi." Bunlar imtihan makamında söylenen şeylerdir. Bir tanesi bana güzel bir urba giydirmiş, gezdiğim her yerde, o zatın bana karşı cemilesini, hediyesini, ifade ediyorum. Avazım çıktığı kadar bağırıyor ve diyorum ki: "Bu sırtımdaki elbise güzel, hatta bana da güzellik katıyor, Rabbimin yarattığı hilkatteki güzelliğe ayrı bir buud kazandırıyor. Ama bu elbiseyi bana giydiren Zâtı anlatıyorum." İşte bu mânâda, Rabbimizin, başımızın üzerinde olan ikramlarını söylemede beis yoktur; hatta çok defa onları gizlemek belki nankörlük olur. Bu noktada Üstad Bediüzzaman Hazretleri yazdığı kitaplar için "Avazım çıktığı kadar bağırıp diyecektim: -Yazılan sözler güzeldir, ama benim

değildir, çünkü onlar Kurân'ın bağrında çimlenip geliştiler" diyor. Bunu Hassan bin Sabit'in Efendimiz (asm)'ı senâ sadedinde söylediği bir sözden iktibâsen alır. "Allahümme eyyidhü bi rüh'il-kudus" sözüyle teyit edilen koca şâir, Hassan İbn-i Sabit, her yanıyla, ince ve nârin bir şâirdir.. onun için, Nebîler Nebisi, İslâmiyet'i medh-ü sena ettiği, göklere çıkardığı, Kur'ân'ı müdafaada bulunduğu ve o büyüleyici sözleriyle müşriklerin kuvve-i mâneviyesini kırdığı için Mescid-i Nebevide kürsü tahsis ederdi. İşte, kendisi için kürsü konulan bu Hassan bin Sabit o kılıçtan daha keskin sözleriyle, kâfirlerin başlarına darbeler indirir ve müminleri sevindirirdi. Bir kere de şöyle demişti:

Ve mâ medahtü Muhammeden bi makâletî

Velâkin medahtü mekâletî bi Muhammedin (asv)

Yani "Ben güzel söz söylüyorum ve bu sözlerimle Hz.Muhammedi medh ediyorum zannetmeyiniz. Benim perişan ve derbeder sözlerim, O'nun medhine dair mevzular içine girdiğinden dolayı güzellik kazanıyor." İşte bu, Hassan bin Sabit adına, tahdis-i nimettir. Bunları Allah'ın Peygamberine emretmiş olduğu: "Ve emma bi nimeti Rabbike fehaddis" Yani "Habibim! Sen Rabbinin nimetini dile getir!" emrine tam muvâfıktır. Hani şeytan gibi bir kadın olan (Ümmü Cemil) dedi ki, "Muhammed'in (haşa!) şeytanı artık gelmiyor." Allah Resulünü teselli için buyuruldu ki, "Mâ veddeake Rabbüke ve mâ galâ" Yani "Rabbin seni kat'iyen terk etmedi. Ve Rabbin sana darılmadı, arkasını dönmedi, göreceksin Habibim, çok yakın bir gelecekte, bugüne göre yarın, dünyaya göre âhiret, senin için daha hayırlı olacak." bir gün geldi ki, insanlığın beşte biri ve arzın yarısı O'nun getirdiği hidayet hediyesiyle serfiraz oldu. O muhteşem hidayetle şahlandı, küre-i arzın her tarafında minareler dikildi, çil çil kubbeler inşa edildi. her gün 5 defa, Ezan-ı Muhammedî yeryüzünde ilan edilir oldu. Yerin bir diliminde biterken, öbür diliminde sürekli "Eşhedü enne Muhammederrasûlullah" sözü çınladı durdu. Her tarafta Ruh-u Revan-i Muhammedî şehbal açtı ve dalgalandı. Evet, Duha Sûresiyle hem müjde hem de müşriklere cevap veriliyordu: "Allah seni hiç terk etmedi. Esasen şeytan onlara musallat olmaktadır." İsterseniz evvelki cümle "Ve lesevfe yu'tîke Rabbüke fe terdâ" Yani "Allah sana öyle verecek, öyle verecek ki, artık razı olacaksın." "Vellelyli" sûresinden "Vedduha" suresine geçerken de -zaten iki sûre arasında çok ciddi bir mutabakat var- önceki sûre "Allah seni razı edecek, hoşnut edecektir." ile biter, bu sûrede de hemen "Allah seni hoşnut edecektir." der.. ve bu iki sûre arasında tam bir birlik olduğunu ortaya koyar. Yani, dünyada ve ahirette sana öyle verecek öyle verecek ki, hoşnut olacaksın. Bu hoşnutluk Mahkeme-i Kübrada ve ahirette de devam edecektir. "İrfa' re'seke işfa'tüşfa' sel tu'te" Yani "Kaldır başını, iste, istediğin verilecek, şefaet et, şefaatin kabule karîn olacaktır.. kimseye verilmeyen şeyler sana verilecektir. O dakikada sana "Habib-i zîşanım, artık razı mısın?" diye sorulsa sen "Evet râzıyım." diyeceksin. Öyleyse: "Fe emmel yetîme felâ takhar" "Sen yetime kahretme" "Ve emme's sâile felâ tenhar" "Dilenciye de kovma" "Ve emma bi nimeti Rabbike fehaddis" "Rabbinin nimetini tahdis et." Evet, şu mübarek ve muhteşem ümmete bak, tahdis et. Aradan 14 asır geçmiş olmasına rağmen peşinden gelenlere bak..!

Evet Ravza-i Tahireye girildiğinde, insanın içini bir his kaplamaktadır. Sanki Allah Rasûlü hayatta da, huzuruna varılınca O da görölüverecekmiş gibi olur. Bu ne eskimezlik!. Bu ne tazelik!. Bu ne yeniliktir ki, zihinlerimizde ve kalplerimizde, üzerinden 14 asır geçmiş olmasına rağmen, O (asm) vicdanlarımızda hâlâ taptazedir. Bugün O'na karşı duyulan saygı, O'nun daima vicdanlarda taptaze yaşadığını göstermektedir. İşte bunlar, Allah'ın O'nu hoşnut etme istikametinde, O'na lütfettiği nimetlerdir. Ve Cenab-ı Hak O'na nimetlerini tahdis etmesini emretmiştir. O da bir tahdis-i nimet olarak, yukarıda kısaca işaret ettiğimiz sözlerini ifade buyurmuştur. İşte yine böyle bir tahdis-i nimet sadedinde, "Namaz benim şehvetimdir" demiştir. Ancak Efendimiz, hiçbir zaman namazdan aldığı ruh-i haz için namaz kılıyor değildir. Belki müstaitlere bu mevzuda işaret yapılmaktadır. Himmet âli tutulacak ve namaz o hale gelinceye kadar çalışma ve gayret devam edecektir.

Bütün bu söylenenler mahfuz olmakla beraber, namazın ta'dil-i erkânla kılınması ekser fukahaya göre farzdır. Ebu Yusuf'un dışında Hanefi mezhebi ta'dil-i erkâna vacip demiştir.

Ta'dil-i erkân, namazdaki rükûnların sükunetle yerine getirilmesi ve uzuvlarda itminan hasıl olacağı âna kadar devam edilmesidir. Bu, insan cesedinin maddi olarak namazda alacağı vaziyettir ki, ona riayet etmeden namaz tamam olmaz. Kanaatimce, ta'dil-i erkâna farz diyenlerin görüşüne uymak ihtiyata daha muvafıktır. Madem bunu söyleyen zâtlar, kendilerini tamamen Kur'ân'a vermiş; Kur'an ve Sünneti anlamayı hayatlarına gaye edinmiş büyük insanlardır, onların aralarında ihtilaf ettikleri hususlarda ihtiyatla amel etmek en doğru hareket tarzıdır.

Ayrıca, mü'minlerin ibadet-ü taatlarındaki zâhirî hallerine bakarak onlar hakkında hüküm vermek bize düşmez. Kaldı ki: "Senin haccın beyhûde; meşakkat çekme, namazın yatıp kalkma, geceleri kıyamın sırtında bir yük olmadan başka bir şey değil, orucun ise ancak bütün gün aç durmaktan ibarettir" gibi su-i zannın ifadesi olan sözlerle, sanki bir meçhulün müdafaasını yapıyor gibi davranma, müminlikle bağdaştırılmaz. Zira insan nefesine karşı bir savcı gibi davranmalı; fakat, diğer mü'min kardeşlerinin avukatlığını yapmalıdır. Kendimiz için: "Doya doya namaz kılıp, namazlarımdan feyiz ve bereket alamıyorum. Acaba şu haliyle namazım kabul olur mu olmaz mı?" diye, günahlarımızı da hatırlayarak bu tür şeyler düşünebiliriz. Fakat başka mü'minler hakkında meseleyi hep hüsn-ü zann zaviyesinden ele alma mecburiyetindeyiz. Zira Efendimiz (asm), ondan sonraki sahabe ve tâbiîn efendilerimiz böyle davranmışlar, hiçbir zaman mü'minlerin hallerini günaha, fesada hamletmemişler, ehl-i kible, ehl-i salat bir mü'minin bir takım fena yönlerini serrişte edip onu tecrim etme yoluna gitmemişlerdir. O'nun hakkında hep güzel düşünüp ve hasenatını bayraklaştırmışlardır. Onlar adeta gül bahçesinde gezerken, ellerine, ayaklarına dikenlerin batıp kanatmasına mukabil "Huz ma safa da' ma keder" prensibiyle hareket etmiş, güllerin güzelliğine ait türküler söylemişlerdir. İşte o güzide topluluk arasında bir Nuayman vardı. -Bedir'de bulunduğu da rivayet edilir.- İçki yasak edilmiş olmasına rağmen, koruk gibi şeylerden ve usarelerden içki imal ediyor ve içiyordu. Defaatla sarhoş olarak yakalandı ve birkaç defa da Huzur-u Risalet Penâhîye getirilerek te'dib edildi. Yine böyle bir durumdan dolayı Efendimiz'in huzurundaydı. Orada bulunanlardan birisi Nuayman'ı kastederek: "Allah cezayı versin. Sen ne kötü adamsın. Bu kaçınıcı oldu, böyle huzura geliyorsun" gibi sözler sarfetti. Bunu duyan Allah Rasûlü (sav) "Mü'min kardeşinize karşı şeytana yardımcı olmayın! Yani: Onun yüzüstü düşmesini, perişan ve derbeder olmasını arzu eden şeytandır. Allah onun böyle olmasını istemiyor" buyurarak onu ikaz etti.

Başka bir rivayette ise itab edene: "Sus! O Allah ve Rasulullah'ı sever." diyordu ve böylece Allah ve Rasûlü'ne karşı kalbinde muhabbet taşıyan ve fakat defaatle de olsa sürçmüş-düşmüş birisine el uzatıyordu. Sebep de O'nun Allah ve Resûlünü sevmiş olmasıydı. Allah ve Rasûlü de sevdiklerini derbeder etmezdi. O'nun için bu mevzuda çok insafı ve ızanlı olmak lazım...

Allah (cc), adaletli mizanında, hayır ve şerrin birbirine rüçhaniyetine göre hüküm verecektir. Hepimiz O'nun huzuruna gideceğiz. O gün sağımıza, solumuza bakacağız. Orada Everest tepesi gibi yığın yığın günahlara girdiğimizi göreceğiz. O günahların cesameti karşısında belki ümitsizliğe düşecek ve her birimiz orada çok küçük amellerimizi hatırlayacağız. "Bir kere anama su vermiş, babamın ayakkabısını çevirmiştim. Başka bir zaman salih bir kişinin cenaze namazında bulunmuştum. Bir defa da iki secde arasında, kalkınca -Rabbîğfir verham- demiş ve bunu tâ yüreğimde duymuştum" diyecek ve sonra da, "Rabbim! Acaba bunlarla Senin gufranına mazhar olur muyum." diye ümit besleyeceğiz. Eğer orada Rabbimiz bizi mağfiret ederse, biz de "Mağfiret Sana ne güzel yakışıyor." diye zevkle gerilecek ve huzura ereceğiz.

Hakkımızda bugün veya yarın tasarladığımız bu güzel şeyleri her mü'min kardeşimiz hakkında da tasavvur etmeli ve onların bazı eksik gibi görünen hallerine karşı: "İhtimal ki, Cenab-ı Hak bu kardeşimize

ahirete ait semereleri dünyada yedirmek istemiyor. Onun için bunlar çok parlak görünmüyorlar." deyip, meseleyi hüsn-ü zan zâviyesinden ele almalıyız.

Beş vakit namaz farzdır. Kutuplarda ise, bazen altı ay gece, altı ay da gündüz olur. Burada nasıl namaz kılınacak?

Bu soruyu soranların samimî olup olmadığını bilmiyoruz. Zira, şimdiye kadar bu soru hep İslâmiyet'in âlemşümûl bir din olduğunu inkâr eden mülhitler tarafından soruldu. Ve demek istendi ki: Siz İslâmiyet'i âlemşümûl kabul ediyorsunuz ama, altı ay gece ve altı ay gündüz olan bazı yerlerde namazıyla, orucuyla bunu yaşamak acaba mümkün olacak mıdır?

Hemen arz edeyim ki, dünyada hiçbir sistem hatta, bu sistem sadece iktisâdî bir sistem dahi olsa, kat'iyen, İslâm'ın ulaştığı âlemşümûl hüviyete ulaşamaz. İşte günümüzdeki bin-arıza sistemler ki, insan bunlara sistem demeye sıkılır. Hatta bunların içinde, daha sistemin nazariyecisi hayatta iken, birkaç defa revizyona tâbi tutulanları da var... Meselâ, Marks'ın iktisâdî sistemi, Engels'le beraber birkaç defa gözden geçirilip düzeltilmiş olmasına rağmen, birbirini takip eden enternasyonellerde, yer yer yine tâdilâta girilmiş, rötuşlar yapılmış ve her defasında ayrı bir kılığa sokulmuştur.

Bu husus, günümüzdeki her iktisâdî sistemde böyle olduğu gibi, bütün zamanlarda ve çeşit çeşit sistemlerde de, sık sık göze çarpan tabîî kusur ve beşerîliğe ait bir arızadır.

Şunu da hemen ilâve edeyim ki, ben böyle mukayese ile işi örtbas edip hafife almak niyetinde değilim. Ne var ki, bazılarının meslek ve meşrebi diyalektik olduğundan bizim için de muvakkat bir tenezzül ve çocuk edâsına girmeye sebep oluyor...

Sâniyen, acaba dünya nüfusunun kaçta kaç bu türlü yerlerde yaşıyor ki, onların biraz da hususiyet arz eden durumlarıyla, öyle âlemşümûl bir din tenkide tâbi tutuluyor. Evet, o buzullar ve karanlıklar diyarında yaşayanlar, insanlığın kaçta kaçıdır? Belki de milyonda biri bile değil. Öyle ise, küre-i arzın her tarafını ve bütün beşeri bir tarafa bırakarak, üç-beş gayr-i medeni ve zavallı kimselerin durumlarını mevzû kanunlara menat gibi gösterip tereddüt imâl etmeye çalışmak, nasıl samimiyetle ve ilmîlikle telif edilecek ki!..

Sâlisen, acaba kutuplarda Müslüman var mıdır ki, Müslümanların namaz meselesi dert ediliyor da, kutuplarda yaşayan insanların namaz kılacakları soruluyor. Eğer bir gün insanlık kutuplarda yerleştikten sonra, bazı kimseler ibâdet ü taati sormaya gelirlirse o zaman böyle bir soru irat etmenin de mânâsı olur. Yoksa şimdilik öyle bir soruyu sırf mâsum gönüllere şüphe atmak için uydurulmuş kabul edeceğiz. Materyalistlerle konuşurken, gönül istemediği hâlde dil, diyalektik yapıyor, affola!

Şimdi de İslâm'ın bu hususta bir şey deyip demediğini kısaca arz edelim. Şurası muhakkak ki, hiçbir noktada açıklık bırakmayan İslâm bu mevzû da ihmal etmemiştir. Evet bu husus bir hâdise münasebetiyle, tâ ilk asırda vuzûha kavuşturulmuştur. İmam Buhârî'nin Sahih'i ile, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde, Efendimiz'le Ashâbı arasında şöyle bir müzâkerenin cereyan ettiğini görüyoruz. Peygamberimiz: "Dinden dönüldüğü zaman, Deccal çıkar." başka bir rivayette: "O, şarktan zuhûr eder ve kırk günde, yeri bir baştan bir başa dolaşır. O'nun bir günü sizin bir seneniz... Ve bir günü de vardır ki, bir ayınız; diğer bir günü bir haftanız; sâir günleri ise sizin günleriniz gibidir." buyurur. Sahabi sorar: "Miktarı bir sene olan o günde, bir günlük namaz yeter mi?" O cevap verir: "Hayır, takdir ve hesap edersiniz."(*) Yani, bütün bir gece ve gündüz olan ayları ve haftaları yirmi dört saatlik günlere böler, ibadetinizi ona göre yaparsınız.

Mesele fukahanın eline geçince, herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermeyecek şekilde, Şafî'nin "El-Umm" kitabından, mezhebindeki "Minhaç"a kadar ve Hanefîlerin, kadîm kitaplarından "Tahtâvî" hâşiyesine kadar, üzerinde durulmuş ve işlene işlene herkesin bileceği bir mesele haline getirilmiştir.

Bu mevzû, vakitlerin namaza sebep olması bahsinde ele alınır ve izah edilir. Biz bu mevzûda sadece meselemizle alâkalı kısma temas edeceğiz.

Vakitler, namazların sebepleridir. Vakit bulamayınca, namaz da farz olmaz. Meselâ, bir yerde yatsının vakti tahakkuk etmiyorsa, yatsı namazı da farz olmaz. Ama bu, günün bir vaktinin bulunmadığı yerler içindir; yoksa Deccal hadîsinde anlatıldığı gibi, senenin büyük bir kısmı gece veya gündüz olduğu yerlerde, o uzun gün veya geceyi, günlerimiz ve gecelerimiz ölçüsüne göre bölüp, hesap ve takdir etmekle vazifelerimizi yerine getiririz. Yani o mîntıkaya en yakın yerin imsakiyesini kullanarak, mevcut gece ve gündüzü, belli bölümlere ayırıp, geceleri, gecede yapılan ibadeti, gündüzleri de, gündüz yapılan ibadeti eda ederiz. Tıpkı yeme, içme, yatma ve kalkmada, tabîî ve fitrî olarak bu parçalama işini yaptığımız gibi...

Evet aylarca güneşin batmadığı ve doğmadığı yerlerde, fitrat kanunlarına karşı nasıl iki büklüm isek, oruç, namaz ve hac gibi ibadetlerde de, yaşadığımız hayata hemâhenk olarak, aynı âhengi muhafaza etme mecburiyetindeyiz.

Hâsılı, diyebiliriz ki, İslâm, bu hususu da kat'iyen ihmal etmemiş, kutuplara en yakın yerlerden, beş vaktin tahakkuk ettiği bir daireye ait evkât cetvelinin kullanılması prensibini getirmiştir.

Burada diğer bir meselenin de ele alınması uygun olacaktır. O da vaktin bulunmadığı yerde namazın da tahakkuk etmeyeceği hususudur. Evet, gerçi vakitler namazlara sebep gösterilmiş ise de, namazın hakiki sebebi Allah'ın emridir. Binâenaleyh, vaktin tahakkuk etmediği yerlerde dahi başka bir vakit içinde o namazın kaza edilmesi ihtiyata muvafıktır.

İşin doğrusunu O bilir.

ANKEBÛT SÛRESİ

إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

“Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar.” (Ankebut Suresi, 29/45)

İnsan, namazını kıldığı ve kıldığı namaz, kendisini fuhşiyat ve münkerattan uzaklaştırdığı hâlde hâlâ bazı hatalar yapması her zaman melhuz ve mukadderdir. “Bütün insanlar hataya açıktırlar. Ne var ki hata yapan bu insanların en hayırlısı da hatalarından çabucak dönüp, tevbe edenlerdir.”[1] hadisi bu hakikati ifade adına fevkalâde önemlidir.

Bir insan, namazını kâmil mânâda eda ederse, onun hayatındaki nurlu zaman dilimleri alabildiğine genişler; zulmetli ve karanlıklı anları da daralır. Bast hâlleri daha münkeşif hâle gelir; kabz hâlleri ise âdeta ortadan kalkar. Onun iç dünyasında şeytanlığa, nefsanîliğe açık menfezler daralır; melekliğe, ruhanîliğe açılan kapılar da ardına kadar açılır. Ancak bütün bunlar, namazın şuurluca idrak edilip eda edilmesine bağlıdır.. evet kalbin hoptaması, duyguların şahlanması, içten içe bir ürpentinin duyulmasına bağlıdır. Bu bakımdan **إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ** “Gerçekten namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar.” âyetinin resmettiği namaz, kâmil mânâda bir namazdır. Böyle bir namaz ufkunu yakalayamayanların hata yapması ise kaçınılmazdır.

Bir namazın insanı münkerattan alıkoyması ve onu meâlîye yönlendirmesi ciddî bir konsantrasyona bağlıdır. Şöyle ki, gündüzlerin on altı-on yedi saat sürdüğü yaz aylarında, açlık ve susuzluk çekerek tuttuğumuz Ramazan orucunun iftarı anında, içtiğimiz bir bardak suyu vücudumuzun her hücrelerinde hisseder ve âdeta her yanımıza yayılışını duyarız; aynen öyle de namaz anında söylediğimiz her kelime, eda ettiğimiz her rükün o ölçüde vicdanımızda duyulmalı, ürperti hâsıl etmeli ve bize Allah önünde olduğumuzu hatırlatmalı ki, o namaz münkerattan uzaklaştıran bir namaz olabilsin. Öyleyse burada şöyle diyebiliriz: Biz ancak namaz

ile elde ettiğimiz seviye ve dereceye göre, kötülüklerden uzaklaşabiliriz. Yani namazı eda etmenin derinliği zamanla davranışlarımızı belirleyen önemli bir âmil hâline gelebilir.

Yeri gelmiş iken, istidradî olarak bir hususu daha arz etmek istiyorum: İnsan kendi nefsi hakkında ye’se düşmeme kaydıyla daima sorgulayıcı olmalıdır. Hep “Yaptığım ibadetler, kıldığım şu namazlar ya ahirette benim suratıma paçavra gibi çarpılırsa!” endişesini taşımalı; taşımalı ama bunu başkaları hakkında değil, sadece kendi nefsi için düşünmeli. Aksi takdirde suizanna girer ve apaçık bir haramı irtikâp etmiş olur. Evet, çok tekrar ettiğimiz bir vecizeyi bir kere daha hatırlatalım: İnsan her zaman kendi hakkında bir savcı, başkaları hakkında da bir avukat gibi davranmalıdır.. evet o, nefsi adına en küçük inhırafları bile yılan-çıyan gibi görmeli ve başkalarının büyük hataları karşısında da şefkatli bir anne gibi davranmalı, suçluyu uyarmaya çalışırken dahi hep gönlünün diliyle konuşmalıdır. Aslında Kur’ân’ın üslûbu da budur. Onun içindir ki Allah (celle celâluhu), **“أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ**” Sana vahyedilen kitabı oku ve namazı dosdoğru kıl.”[2] diyerek her düşünce, her tavır ve her davranışımızda bizi Kur’ân’ın rehberliğine çağırmaktadır.

Sadede dönelim; emredildiği ve Allah’ın hoşnutluğu için eda edilen bir namaz, diğer bir tabirle ihlâs yörüngeli, rıza hedefli kılınan bir namaz, bir de devam gözetilirse, bugün olmasa yarın mutlaka insanı fuhşiyat ve münkerattan alıkor. Onu fuhşiyat ve münkerattan alıkoyan bir ibadet, evleviyetle şirk ve şirki işmam eden şeylerden, dalâlet ve dalâlete sürükleyen saiklerden uzaklaştırır; uzaklaştırır zira namaz baştan sona kadar kavli, fiilî ve hâlî zikrullah ile örülmüş bir ibadettir. Böyle bir zikir şekli çok büyüktür ve Allah’ın ululuğuna münasip bir keyfiyet arz etmektedir ki Kur’ân-ı Kerim de

وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ

“Hiç kuşkusuz Allah’ı zikir en büyüktür.. ve Allah sizin yapageldiğiniz her şeyi bilmektedir.”[3] fermanıyla bu espriyi hatırlatmaktadır.

LOKMAN SÛRESİ

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ
إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

“Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar, azim ve kararlılık gerektiren ağır işlerdendir.” (Lokman sûresi, 31/17)

Burada Kur’ân-ı Kerim’in peşi peşine zikrettiği önemli dört husus var: Namaz kılma, iyiliği emretme, kötülüğü nehyetme ve başa geleceklere sabır. Namaz bütün ibadetlerin pîri ve İslâmiyet’in de orta direğidir. Emr-i bi’l-mâruf da dinin müeyyidâtındandır. Bir mü’min şahsî istitaat ve ferdî sorumluluğunu aşarak toplumdaki yanlışlıkları düzeltme yoluna girince, başına bir sürü gailelerin geleceği kaçınılmazdır. Ne kadar yılların kazandırdığı alışkanlıkları terk etme durumunda kalan veya menfaati zedelenen kişi ve kuruluş varsa, hepsi ona karşı çıkacak ve onu baskı altına alacaklardır. İşte böyle bir durumda mü’min bütün bunlara karşı direnip, çizgisini koruma mecburiyetindedir. Tarihe bu gözle bakıldığında bunun çok örneklerini görmek mümkündür. Başta Efendimiz (sallâllâhu aleyhi ve sellem), büyük mücadelesinde tek başına kaldığı hâlde dahi önünü kesen hiçbir şey karşısında asla sarsılmamış, sabır ve metanetle yoluna devam etmiştir.

Demek ki Müslümanlığı hakikî mânâda yaşama ve başkalarına telkinin bahis mevzuu olduğu her yerde sabır da söz konusu. Bir başka âyet bu hususu daha net bir biçimde vurgular:

وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ “Sabır ve namaz ile Allah’tan yardım isteyin.”[1] Yani her çeşidiyle sabır ve her şekliyle namaza sığınarak yolunuza devam ediniz. Aslında günde beş defa, kırk rekât namaza devam ve sebat dahi iyi bir sabır örneği. Bu büyük ibadet, Allah karşısında saygıyla kalbi ürperenlerin dışındakilere çok zor ve ağır olsa gerek.

وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ “Gerçi bu zor bir iştir ama içi saygıyla ürperenlere değil.”[2] âyeti de bunu dile getirmektedir.

Ayrıca burada, hem namazın hem de emr-i bi’l-mâruf ve nehyi ani’l-münker’in diğer ümmetler için de söz konusu olduğu vurgulanmakta ve bu aynı zamanda bir mü’mine hitap üslûbu içinde sunulmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki Hz. Lokman, daha önce oğluna **يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ** “Oğulcağızım, sakın Allah’a eş-ortak koşma; bilmelisin ki şirk büyük bir zulümdür.”[3] diyerek münkeratın en büyüğü ve çirkininden vazgeçirdikten sonra, burada da ona İslâm esaslarının en büyük rüknü ve cihadın hemen her zaman, herkes için geçerli bir buudu olan emr-i bi’l-mâruf ve nehyi ani’l-münkeri hatırlatarak en önemli bir ibadetin yanında umum ubûdiyetin müeyyidesine de dikkatleri çekip daha işin başında şer’î muvazenenin ehemmiyetini vurguluyor.

وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

“Başına gelen şeylere sabret, bunlar azim ve kararlılık gerektiren ağır işlerdendir.” fermanına gelince, bu hem müstakil bir sorumluluk hem de önceki iki vazifeden ötürü başa gelmesi mukadder hâdiselere karşı bir teyakkuz mânâsına gelmektedir. (Kurandan İdreke Yansıyanlar)

FASILLARDA NAMAZ

Acele Namaz Kılanlar

Namazları acele ile kılanlara gönül koyuyor ve Cenab-ı Hakk: “Benim size herşeyi karşılıksız vermeme mukabil, siz bana böyle mi teşekkür ediyorsunuz? Bu şekilde mi namaz kılıyorsunuz?” der mi diye de endişe ediyorum. Eğer derse, o zaman işimiz çok zor demektir.

İkinci Fıtrat

Evrad u ezkâr, duâ, nafilî namaz gibi ibadetler, sürekli olarak ve ısrarla yerine getirmeli ki, bunlar, zamanla bizde ikinci bir fıtrat hasıl etsin. Meselâ, iki rekatlık bir nafilîyi dört rek’at kılmaya alışır, bir daha da bırakmazsanız, bırakmaya kalksanız, “Eyvah, bugün de falso yaptık” dersiniz.

Böyle bir anlayış, insanda zaten mevcut olan birtakım kabiliyetlerin kullanılarak inkişaf etmesi ve insan ruhuna hakim olmasından kaynaklanmaktadır.

İlla Namaz İlla Namaz...

Namazda olsun, namaz haricinde olsun, gönlün her teli tıpkı bam teli gibi ses vermeli. Bilhassa da namazda böyle olmalı. Sazların bir tane bam teli var, fakat gönlün her teli bam teli gibi olmalı. Öyle namaz kılmalı ki, herkesin namazı bir diğerine misal olsun ve secde, doyulmaz bir neşveye, duâlar, insana bıkkınlık vermeyen gıdaya; rükû ayrı bir edaya; kıraat de, dane dane canlı kelimeler armonisi halini alsın.

Muhbir-i Sadık, “Namazınızı veda namazı olarak kılın” buyuruyor. Size, “bir vakit namaz kılacak kadar ömrünüz kaldı” deseler, o namazı nasıl özene-bezene kılarırsınız. İşte her namazı böyle özene-bezene kılmalısınız. Evet “bu benim son namazım olabilir” mülâhazasıyla kılınan namaz veda namazıdır.

Namaz öyle bir iştir ki, ondaki her inhiraf insanı sîreten hayvanlığa götürür. Meselâ, Efendimiz, “İmandan önce başını secdeden kaldıran, suratının eşek, şekline dönmesinden korkmuyor mu” diyor. Secde için “başınızı (yem gagalayan) tavuklar gibi koyup kaldırmayın” diyor. Otururken “Kendinizi köpekler gibi salmayın” diyor. Demek ki, namaz, insanın insan-ı kâmil olmasını ifade ediyor. Öyleyse, insan kıyamını, kıraatını, rükûsunu, sücûdunu ciddî bir temkin ve teyakkuzla yapmalı; eşeğe, maymuna, tavuğa, köpeğe benzememelidir. Bu teşbihlerdeki tabirleri ben söylesem galiz bulabilirsiniz ama, bunları “Beni Rabbim terbiye etti, ne de güzel terbiye etti” diyen edeb abidesi Hz. Muhammed (sav) söylüyor.

Evet, namaz insanın hayatında yapacağı şeylerin en güzelidir ve en güzeli olmalıdır. Hayatın en tatlı hatıraları namazla ilgili bulunmalıdır. Zira miraca namazla çıkılır.. Allah’a namazla ulaşılır, enbiyânın huzuruna namazla varılır. O halde, illâ namaz, namaz, illa namaz...

Namazda Üç Mühim Unsur

Namazı dert edinmek lâzımdır. Kıyam, kıraat, rükû, sücûd vs. namazın şekillerinden ibarettir. Oysa asıl olan, muhteva ve ruhtur. Nasıl ki yeme-içme cismaniyetimiz için bir ihtiyaçtır, namaz da manevî hayatımız ve ruhumuz için bir gıdadır. Namaz, fitratımızın bir gereği haline getirilmelidir. Ruh, gıdasını ancak, bu şekilde kılınan bir namazdan alabilir. Meselâ, Kevser sûresi’ni 1000 defa okur, her seferinde ayrı şeyler hissedersiniz. Sonra da bu hale şaşar kalır ve “Kevser sûresi bir satırlık birşey ama, meğer içinde kitapları dolduracak muhteva varmış” der, kendinizden geçersiniz. Onun için, namazları angarya kabilinden kılmamak gerekir.

Namazda dikkat edilecek bir diğer husus da, nasıl vücud geliştirme çalışmalarında kalbi yormamak için fikir dünyasından uzaklaşmak gereklidir, öyle de, ruhu geliştirmek için dünyevî düşünceleri devreden çıkarmak, bütünüyle kalp ve ruh insanı haline gelmek şarttır. Tabii, namazın dış şekillerini özenle yerine getirmek ile bu muhteva arasında sıkı bir münasebet olduğu da bir gerçek.

Bir de, bazılarının namazına bakıp da, değişik tavır ve uygulamalara gidilmemelidir. Başkası namazında elini, kolunu, başını sallayabilir. Bu kimseyi ilgilendirmemeli. Herkes, kendi namazını kılmalıdır. Ayrıca, başkaları namazlarını nasıl eda ederlerse etsinler, Allah’a borçlarını ödemiş olacaklarından şüpheye düşmemeli, neticesinde insana vizir yükleyecek olan sû-i zan kapısını kat’iyen açmamalıyız. Kaldı ki biz, kimsenin davranışlarına hakem de değiliz.

Bir diğer husus da, namaz kılarken şartları hesaba katmamalıyız. Aslında şartların insanın namazına tesir edeceği muhakkaktır. Fakat bunu bile bile irademizle bu şartları aşmalı ve kalbi kemal noktasına yönlendirmeliyiz. Feyze, berekete en açık olduğumuz zamanlarda bile sadece O’nu mülâhaza etmeliyiz. Meselâ, Allah’la, aranızda girecek bir cezbe, sizi o anda arş-ı Rahman’a ulaştıracak, bile olsa hemen “Hayır Rabbim ben bunu istemem, şu namaz kılânlardan birisi gibi olayım, yeter” diyebilmelisiniz.

Son bir husus da, herkesin namazı, içinde bulunduğu merteye ve dereceye göre farklılık arzeder. Siz kılmış olduğunuz namazı, İmam-ı Rabbani’ye anlatsanız, belki size güler. Veya İmam-ı Rabbani, İbn-i Arabî’ye anlatsa, o da güler. Zira buudlar farklıdır. Burada önemli olan nokta bizim gibi avam-ı nasa, hakîkî namaz mülâhazasına, düşünce yolunu açmaktır. Bir zerre iken, kendini deryaya salıverme ve damla iken derya olma... Bunun ötesinde de, Rabbim lûtfederse, şu anda mahiyetini, keyfiyetini dahi bilmediğimiz, ama dedikodusunu, nakilciliğini yaptığımız o mertebelere ulaştırılabileceğimizi yine O’nun rahmetinden bekleyebiliriz.

Namaz En Mühim İbadet...

Müslümanlar namaza çok dikkat etmelidir. Zira kulun ilk defa sığaya çekileceği şey namazdır. Zina değil, içki değil, başka bir şey de değil namaz.! Bundan diğer hususların önemsiz şeyler olduğu anlaşılmalıdır;

aksine namazın ehemmiyeti anlaşılmalı. Çünkü hakiki namaz zaten insanı fuhşiyattan meneder. Bazıları şöyle birşey diyor: “Falan iyi bir insan ama, namaz kılmıyor.” Bu, Allah ölçülerine göre çarpık bir düşünce...

Bir insan namaz kılmıyorsa bence, hayatının en büyük kayıp kuşağında yaşıyor demektir. Oruç, namaz kılmaktan daha kolay bir ibadettir. Hac da öyle. Hac ruha ibadet neşvesi aşılarken, nefse de seyahat hazzını tattırır. Sahabe, namaz kılmayana münafık nazarıyla bakardı. Hatta ulemâ, çok defa amelî nifaka, namazın terkedilmesini misal verir. Günde, ferdin şuurunun derinliğine göre beş defa Allah’a arz-ı ubudiyeti onu çok yüceltir. Evet namaz deyip geçmemeli; namazdan geçen, korkarım bir gün dinden de geçer... Namazda miraç vardır. Ama, herkes bunu namazda kendine göre hisseder ve kabiliyeti nisbetinde yükseldiğini duyar. Herkesin hissettiği kendi miracıdır.. ve bu mirac bazılarının ayağından geçer, bazılarının da başından. En mükemmel mirac Efendimiz (sav)’in miracıdır. (Fasıl 1, Perspektif)

Namazda Üç Mertebe Vardır:

1. Mükellefiyet olarak eda edilen namaz: Ülfet alaşımli ve sadece Cenâb-ı Hakk’ın emrini yerine getirmiş olmakla sınırlı kılınan namazlar bu mertebeye dahildir. Hiç namaz kılmamaya göre elbette ki bu da bir mertebedir. Ancak, böyle namaz sahipleri, namazı terketme mes’uliyetinden kurtulsa da namazdan elde edilebilecek feyizlere tam mazhar olamazlar.

2. Kötülüklerden koruyan namaz: Namaz insanları fuhşiyattan ve dinin çirkin gördüğü bütün kötülüklerden korur. Evet, Cenâb-ı Hakk, namaza böyle bir husûsiyet vermiştir. Ne var ki, namazdan bu ölçüde istifade edebilmek, gerçek namaz ruhunu yakalamakla mümkün olur. Şuurlu eda edilmiş her namaz, sahibini, koruyucu bir atmosfer gibi kuşatır ve münkeratın yol bulup ona ulaşmasına mani olur. Efendimiz (sav) namazdaki bu hususiyeti, kapısının önünden geçen nehirde, her gün beş defa yıkanan insanın kirlenden temizlenmesi teşbihiyle de anlatır. Zaten namazdaki bu husûsiyettir ki, sel sel olup üzerimize gelen münkerattan bizleri koruyup muhafaza etmektedir. Aksi halde bu kadar çirkinliğe ruhumuzun direnç göstermesi nasıl mümkün olurdu ki!..

3. Mi’rac buudlu namaz: Her dakikası seneler kazandırabilecek çapta kılınan namaz Mi’rac televvünlü namazdır. Böyle bir namazı yakalamak çok zordur ve ancak seçkin ruhlara mahsustur; ama yine de mümkündür. Madem mümkündür, herkes gayret etmeli ve hiç olmazsa hayatının belli dönemlerinde böyle bir namazı yakalamaya çalışmalıdır.

Burada şu hatırlatmayı yapmakta da fayda var: Namaz herşeyden evvel bir mükellefiyettir; dolayısıyla da istenen seviye ve keyfiyette eda edilmese de, mutlaka kılınmalıdır. Seviyeli namaz kılamıyorum diye namazı terketmek, bir şuur emaresi değil, aksine şeytana maskara olmanın ifadesidir. Mü’minler bu oyuna gelmemelidirler.

Diğer taraftan, namazın belli rükünleri, belli vakitleri vardır. Hiç kimsenin bunlarla keyfi tasarrufta bulunmaya hakkı ve selahiyeti yoktur. Kendisinde böyle bir hak görenler de kesinlikle sağdan gelen şeytana yenik düşmüş kişilerdir. Dedikleri de söyledikleri de, ilmin, bilginin değil bu yenilginin delili ve işâretidir.

Su-i Zan Ettiklerimizin Arkasında Namaz

Soru: Su-i zan ettiğimiz kimselerin arkasında namaz kılabilir miyiz, kılamaz mıyız?

Cevap: İmamın arkasında namaz kılma, sünnet-i müekkeke, Hanbeliler’e göre ise farzdır. Bir insan hakkında su-i zan etmek ise kat’iyen haramdır. Hele bir imam hakkında su-i zanda bulunmak o bütün bütün çirkindir. Çünkü:

“Ehl-i ilme karşı bir gıybet iki gıybet sayılır.” Asrın büyük düşünürü “Hüsn-ü zanna memuruz” diyor. Ama bir insan vardır ki, açıktan açığa içki içer, faiz yer, ahlâksızlık ve hovardalık yapar. Bunun böyle olduğu bilindiği takdirde, onun arkasında namaz kılmak da, onun imam olması da mekruhtur. Fitneye mahal olmaması için sahabe Velid gibi, Yezid gibi kimselerin arkasında namaz kılmıştır. Sahabenin anlayışı bu ise buna ters düşen, sahabeye ters düşer. Şayet, fısık açık birinin arkasında namaz kılmak istemiyorsak, o camiye değil, başka camiye gideriz ve kat’iyen fitne çıkarmayız. Zira fitne bazen cinayetten daha büyük günah sayılır.

İçki İçenin Namaz Kılması

Soru: “İçki içenin 40 gün namazı kabul olmaz” diye bir hadîs var mıdır?

Cevap: İbadetin birkaç yönü vardır:

1. Kul, ibadetle cennete ehil hale gelir. Yani, bakırken altın, gümüş olur.
2. Allah’a karşı mükellefiyetlerini yerine getirir.
3. Hayrın hayır doğurması şeklinde bir “salih daire teşekkür eder ve bu salih daire insanda ibadet, itaat aşkını uyarır; sonra da böyle devam eder gider.

İçki Mes’elesine Gelince:

1. İnsan içki içtikten sonra kıldığı namazları kaza edecek diye sarih sahih bir nas olmadığı gibi, mürsel, merfû, zayıf, metruk bir rivayet de yoktur.

2. Nasıl insan jimnastik yaptığında sağlık ve sıhhat kazanır, insan da namazda yatıp kalkmakla ibadet aşkı kazanır. Ama içki içen insan daha sonra ibadet edince hiç içmeyen gibi olamaz, aynı derecede zevk ve lezzet alamaz. Dolayısıyla, “içki içmiş kişi 40 gün namaz kılamaz”, demenin şerî hiçbir hükmü yoktur ama, yukarıdaki tesiri de düşünmek gerektir.

Bu şuna benzer. Bir insan bina için temel atar, duvar örer de, bu eve tavan yapmazsa eksik kalır. Aynen öyle de, içkili veya haram lokma yiyen kimse abdest alır, namaz kılar, vazifesini yerine getirir ve ona terettüb eden sevabı kazanır ama, binanın çatısı bir ölçüde açık demektir. O, tamamlanınca teveccüh-ü ilâhî de gerçekleşir.

Allah Karşısında

İnsanlar karşısında haram olan bir husus namaz içinde evleviyetle haramdır. Zira insan, Allah karşısında olabildiğince mahviyetkâr olmalıdır.

Gayr-i Müekked Sünnetler Hakkında

Soru: Bazıları sünnet-i gayr-i müekkedelerin terkinde birşey gerekmez diyorlar. Ne buyurursunuz?

Cevap:

1. Efendimiz (sav), başladığı bir ibadeti hayat-ı seniyyeleri boyunca hiç terk etmemiştir. Bir cemaat gelmiş, öğleden ikindiye kadar onu meşgul etmiş, o, öğle sonrası kılınan iki rekat namazı ikindiden sonra kaza etmiştir. Halbuki bütün mezheplerin icmaı ile sünnet kaza edilmez. Demek ki, onda çok ciddi bir disiplin ruhu vardı ve başladığı bir ibadeti sonuna kadar götürmek istiyordu. O kadar ki, teheccüd kılamadığı zamanlar, onu da kaza ediyordu. Ta ki, hayatında ibadet adına bir boşluk oluşmasın.

2. İkinci ve yatsının ilk sünnetlerine fazilet nev'inden çok teşvik vardır. İkindiden önce 2 veya 4 rek'at sünnet kılınır; Hanefiler 4, diğer mezhepler 2 rek'at kılınır. Fakat, birisi ikindinin sünnetini hiç kılmıyorsa, gıyabında niye kılmıyor deseniz gıybet etmiş olursunuz. Zira, bunlar farz değildir.

Yatsı namazına gelince:

1. Yatsı namazından önce bugünkü anladığımız ma'nâda bir sünnet yoktur.

2. Akşam namazından sonra 6 rek'atlık bir nafil namaz vardır. Bunun ikisi sünnet, dördü evvabin olabilir.

3. Akşam ile yatsı namazları arasında kılınacak yirmi rek'at namazın sevabıyla alâkalı hadis var. Aslında bu, akşam ve yatsı namazlarının toplamıdır.

4. Şafî mezhebinde “Her ezanla kamet arasında namaz vardır” hadisine dayanarak akşam namazının farzından evvel kılınan iki rek'atlık bir namaz vardır.

Netice: Yatsıdan önce umûmî ma'nâda bir namaz vardır. Fakat yatsının dört veya iki rek'atlık ilk sünneti vardır dersiniz kitabî konuşmamış olursunuz. (fasıl 2)

Namaz ve Secde

Muhakkikîn-i ulema, namaz rükünleri arasında yer alan secdeyi, “insanın ulaşabileceği en son zirve” olarak kabul eder ve “diğer rükünler, secdeye ulaşabilmek için birer basamak hükmündedir.” derler.

Bu tahlile bütünüyle katılıyorum. Evet insan abdest ile başlayan, Rabbin huzuruna çıkma ameliyesinde çeşitli safhalardan geçer ve Allah Resûlü'nün ifadesiyle “kulun Rabbisine en yakın olduğu” mekâna, yani secde hâline ulaşır. Yalnız burada önemli olan, secdedeki insanın, Rabbisi ile olan kalbî münasebeti ve duyduğu, hissettiği şeylerdir. Meselâ bana göre bir insan, kıyamda dururken “Rabbim, şayet Sen teşrî kılmasaydın, Sana karşı nasıl kulluk yapılırdı ben bilemezdim; Sana sonsuz hamd u senalar olsun”; rükuda “Bu hâlim benim ubudiyetimi ifade etmede yeterli mi değil mi bilemiyorum ama Efendimizi örnek alarak yapabildiğim kadar yapmaya çalışıyorum, Sen kabul eyle.” ve secdede; “Eğer muktedir olsaydım Allah'ım, başımı ayaklarımdan da aşağıya koyardım.” gibi düşüncelerle namazın her bir rükününü duya duya edâ etmelidir.

Evet, namaz, miracın gölgesinde ötelere ötesine yapılan bir seyahat ise, secde de o namazda en âzâm bir rükün olduğuna göre, insan secdede nihaî kurbeti hissetmeye ve kalbinde onu yakalamaya çalışmalıdır.

Bana göre secde, Mevlâna'nın tabiriyle “şeb-i arus” misali insana değerlendirmesi için verilmiş bir fırsattır. Herkesin mârifet ufku ve kâmet-i kıymeti ölçüsünde “âsâr-ı feyz”e mazhar olabileceği bir zemindir. Secde Allah'ın haricinde her şeyin ve herkesin nefyedilip “illallah” deneceği mekândır ve onun Rabbisiyle olan kurbet yudumlayacağı bir yerdir.. evet Cenâb-ı Hakk'ın şanına muvafık kemal-i inkıyadın adıdır secde. Öyleyse burada ne, nasıl, ne şekilde ve niçin yapılması gerekiyorsa, bunlar nazara alınarak yapılmalıdır.

Zahmet Olan Namaz İnsanı

Allah Resûlü (s.a.s): “Nice namaz kılanlar vardır ki, nasipleri sadece yorgunluk ve zahmettir.” ve oruç hakkında da: “Nice oruç tutanlar vardır ki, nasipleri sadece açlık ve susuzluktur.” buyurmaktadır.

Namazın ifade ettiği mânâ, bilhassa onun iç ifadesi, insanın iç derinliğiyle yakından alâkalıdır. Kur'ân'da da namazın anlatıldığı her yerde, onun bu iç derinliğine dikkat çekilmektedir. Meselâ Mü'minûn suresinde, felâh bulan insanlar anlatılırken; “Namazlarında huşu duyan mü'minler kurtuluşa ermişlerdir.” (Mü'minûn, 23/1-2) denilerek, namaz-huşû münasebeti nazara verilmektedir. Evet huşû gerçek mânâsını ancak namazda bulur. Öyleyse insan namazda, namazdan başka bir şey görmemeli, duymamalı ve düşünmemelidir.

Namazla insan, muhtaç olduğu ve elinin yetişemediği ihtiyaçların temini için, fiilî ve kavli duaya geçmiş, Allah'ın yüceliği karşısında “kemerbeste-i ubudiyet” içinde durmuş demektir. Evet o, mü'minin en mühim meselesidir. Efendimiz (s.a.s), bu meseleyi izah ederken; “Namazı, veda namazı kılıyor gibi kılım” buyururlar. Veda namazı; “Şu kıldığım namaz, son namaz olabilir, bir kere daha belki namaz kılmaya muvaffak olamam..” düşüncesiyle kılınan namazdır.

Namaz, kalbin kûtu ve gıdası, ruhun da miracıdır. Bütün sıkıntılara karşı o, ruhu dinlendirir ve kalbi kanatlandırır. Efendimiz (s.a.s), dünyevî işlerinden sıkılınca, “Erihnâ ya Bilal! Bizi bir ferahlandırır ey Bilal!” diyerek ondan namaza çağrıda bulunmasını isterdi. Namaz tembel ve uyuşuk insanın yapabileceği bir şey değildir. O, daima hüşyar bir gönlün, uyanık kalb ve duyguların, Rabbin karşısında edâ edeceği bir vazifedir.

Namazda -ara sıra olsa bile- devamlı dünyaya ait işlerin muhasebesini yapan, onların riyaziyesiyle meşgul olan bir insan için, sadece namazın yorgunluğu yanına kâr kalacaktır. Rabbim, -sonsuz rahmetinden dileyelim- kimsenin yorgunluğunu yanına kâr bırakmasın. Kalbimizi, duygularımızı ona karşı daima hüşyâr ve huşû içinde kılsın! (Fasıl 4)

Namaz

“Allah, senin secdede nasıl kıvrım kıvrım kıvrandığını biliyor” ayeti, bize Efendimiz'in ibadetini tasvir etmenin dışında, nasıl ibadet etmemiz gerektiğini de anlatmaktadır. Madem ki, -hadisin ifadesiyle- o nasıl namaz kılıyorsa öyle namaz kılmakla mükellefiz. O halde bu mükellefiyeti sadece namazın şekline ircâ etmemiz kat'iyen doğru değildir. Namazdaki ruh ve ma'nâyı kavrama ve o konsantrasyon içinde Allah'a kulluğumuzu arzetme hep bu çerçeve içinde mütalâa edilmelidir. Elbette ki bir Nebî'nin kıldığı namazı şekil ve ma'nâ itibariyle yakalamamız, O'nun duyduklarını duymamız mümkün değildir. Fakat bu, o yolda olmaya da mani değildir. Herkes ibadetinde, Allah ile olan irtibatı ve O'na gönlünde ayırdığı yer ölçüsünde mükemmeli yakalayabilir ve yakalamalıdır da.

Ezana Dair

Namaz için bir davetiye olan ezan, aynı zamanda dinimizin şâirindedir. Bu mânâda o, dinde önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple mü'min, bir saygı ve kabul ifadesi olarak ezan okunurken onu hep huşû içinde dinlemeli ve kelimelerini tekrar etmelidir. Nitekim Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): “Ezanı işittiğiniz zaman, müezzinin dediğini deyiniz...” buyurarak bu hakikati dile getirmektedir. Bu şekilde ezanı dinleyen ve kelimelerini tekrar eden mü'min âdetâ şunu demek istemektedir: “Ben kalbim, lisanım, beynimdeki her fakültem ve bütün zerrât-ı vücudumla şehadet ederim ki, Senden başka “Mabud-u bilhak”, “Maksudun bil istihkak” yoktur. Ve yine şehadet ederim ki, Hz. Muhammed O'nun resûlüdür. O, bize getirdiği mesajla ölü gönülleri ihyâ etmiş, bizi hak ve hakikate yönlendirmiştir. O gönülden yönelme neşvesiyle, dimağlarımıza ulaşmış bal gibi, ağzımızı her açıp kapadıkça O'nu duyuyor ve doyuyoruz...”

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) başka bir hadislerinde: “Hayye ale's-salah – Haydin namaza!” ve “Hayye ale'l-felâh – Haydin felâha, kurtuluşa!” kısımlarına gelince; “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh – Güç ve kuvvet sadece Allah'ındır.” denilmesini talim buyurmaktadır. Çünkü, “namaz”ı hakkıyla edâ etmek ve “kurtuluş”a ermek çok zor bir meseledir. Mü'min, müezzinin “namaz” ve “kurtuluş”a çağrısını duyunca; “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh” demekle “Allah'ım! Senin havl ve kuvvetin olmazsa namaz da hakkıyla edâ edilemez ve tam mânâsıyla felâha da erilemez.” demiş olmaktadır. Evet, usulü, dinin temeli olan

tekbir ve şehadetlerle, fûrû da namaz ve kurtuluş gibi esaslarla örülü olan ezan dantelâsı, her gün beş defa bize bu hakikatleri haykırmaktadır.

Burada istidrâdî olarak şunu da ifade etmekte fayda var: Ezan sesleri arasında doğmuş olmamız, ezan sesleriyle kulağımızın pasının siliniyor olması, Allah'ın büyük bir lütfudur. O lütufları kaynatan kazanın altına, mârifet adına her gün beş defa ateşler salınmakta ve bu ezanlarla o kazanlar kaynamaktadır. Bizlerin de bu lütuflar içinde, o kazanda kaynıyor gibi bir durumumuz var. Eğer biz bütün bunlar karşısında, hâlâ erimiyor ve hâlâ onunla uhrevîleşemiyorsak, o zaman, bizi –hafizanallah– başka bir yerde daha şiddetlisiyle eritirler endişesini taşımamızdır.

İnsan Namaz

İnsanı namazdan uzaklaştıran, içindeki cismanî boşluklardır.

Namaz

Namaz, bütün ibadetlerin özü, ruhu ve piridir. O, sefine-i dinin direği ve Allah'a kulluğun remzidir.

Namaz ve onun doğru kılınması üzerinde her zaman ısrarla durulmalıdır.

Namazın her anında huşû yakalamak çok önemlidir. Huşû, saygıyla tir tir titreme demektir.

Secde, namazın debisinin en yüksek olduğu andır. O, nereye akıyorsa insanı da alıp oraya götürebilir.

Her namazda bir kere daha ruhun heykeli ikame edilmelidir. Bir kişi 15-20 sene namaz kılsa namaza alışabilir. Bazıları “Altmışımdayken sonra namaza başladım” demektedir ki, zannediyorum onlar bu sözleriyle, namazın tabiatlarının bir derinliği hâline gelmesini kastediyorlar.

Namaz İnsanı

İnsan, secdede hiçbir şey söylemeden, en derin mülâhazalar ile istediği kadar durabilir. Önemli olan kişinin kendini namaza salıvermesidir. İnsan, namazda bazen öyle bir şey okur ki, o şey onu alıp değişik derinliklere götürebilir. Bu tamamen vicdanî bir mülâhaza olup hissetme ve duyma meselesidir. Resûlullah'ın rükûu kıyamına yakın, secdesi de rükûuna denkti. O, bazen bir rekâtta Bakara, Âl-i İmrân ve Nisâ sûrelerini okurdu; rükûda duruşu da ona eşti; hemen bütün rükûnler aynı gibi olurdu.. evet, bazen O'nun nafîle olarak kıldığı bir rekât namazı, bizim hatimle kıldığımız teravîh namazı kadar sürerdi. Hâlbuki biz, senede bir ay kıldığımız teravîh namazı ile ne kadar çok namaz kıldığımızı sanırız..! (Fikir Atlası)

Namaz, Namaz ve Namaz

Namaz, öyle dünyevî işlerimiz arasında geçitiriliverecek kadar önemsiz bir iş değildir. O bizim için en mühim bir meşgaledir. Bu itibarla da o, her zaman ciddiyetle ele alınmalı ve öyle eda edilmelidir. Değil başka bir iş yüzünden onun ihmale veya aceleye getirilmesi, gerektiğinde her türlü işimiz ona feda edilmelidir. (Fasıl 2)

*İman, nazarî iman; namaz, amelî imandır. Bazıları namaz kılarırken iş düşünür; bazıları iş yaparken devamlı namaz düşünür ve böylece, dakikalarına varıncaya kadar, hayatının tamamına namaz işlenmiş olur.

* Biri, çocuğu hakkında “namazdan başka nesi var ki?” deyince dünya başıma yıkıldı. Namaz öyle bir şeydir ki, onun boşluğunu dolduracak ikinci bir şey yoktur.

Namaz İçin...

Bir iki dakika, namazdan dolayı geciktim diye ellerimi patlatırcasına çok dövdüler. Bir de çok hakaret yapıyorlar. İnsanı asker olduğuna pişman ediyorlar. Hepsi olmasa bile, bazı mukaddesata dil uzatanlar bile oluyordu. Eğer, askerlik manasındaki kudsiyete inanmak da imdada koşmasa, çekilecek gibi değildi.

Namaz vakitleri içtimalara denk geldiğinden, namaz kılanların sayısı bir iki kişiye düşmüştü. Bir ben, bir de Mehmed Dinçer adında, Urfa-Viranşehir'den bir arkadaş vardı. Beş vakit olarak sadece ikimiz kılıyorduk.

Bazen izin vermediklerinde kaçtığımız da oluyordu. Ben daha çok, Salih Özcan Bey ile Osman Yüksel Serdengeçti'yi ziyarete giderdim. İkisi de Denizciler Caddesi'ndeydi. Bir gün caminin imamıyla gidiyorduk. Birden karşımıza inzibatlar çıktı. İmama bir yumruk vurdular, adam boylu boyunca uzandı. Bana bir tekme attı birisi, fakat isabet ettiremedi. Sonra ikimizi birbirimize bağlayarak götürüp inzibat merkezine teslim ettiler.

O gün yirmi otuz eri daha yakalayıp getirmişler. Sonra, sanki Hz. Nuh zamanından kalmış kadar kirli ve eski ne kadar kapkacak varsa getirip, "Bunları temizleyin" dediler.

Benim de bir huyum vardır: Yaptığım işi, hakkını vererek yapmaya çalışırım. Nasıl olsa asker ocağına ait diye, kolları sıvadım, çok ciddi olarak çalışmaya başladım. Bu başçavuşun dikkatini çekmiş. Haber göndermiş. "O çok çalıştı gitsin" demiş. Ben gittikten sonra da, diğerlerinin isimlerini yazıp birliklerine göndermiş. Benim isim gelmedi ve kurtuldum.

Bir de Salih Özcan Bey'i Hacca geçirmek için gittiğimde böyle yakalanmıştım. Neticesinin ne olduğunu şimdi hatırlamıyorum. Sekiz ay sonra kuralar çekildi. Benim kuramda Erzurum çıktı.

"Hoca, senin memleketin Erzurum, onun için olmaz" dediler. Bir daha çektim yine Erzurum çıktı. Yine "Olmaz" dediler. Üçüncüde Diyarbakır çıktı. "Şimdi de sana zulüm olur" dediler. Dördüncüde İskenderun çıktı, "Hoca yaşadın" dediler. Onlar kendi duygu ve düşüncelerine göre böyle demişlerdi; fakat ben çok üzülmüştüm.

Uzun bir yolculuktan sonra, İskenderun'a vardık. Deniz kıyısında, zahiren güzel bir yer. Çok sıcak olmakla beraber, çöl gibi, arasıra denizden esinti oluyordu. Bazen de serin esirdi. Suyu da çok bol..

Askerî çevre, ekseriyet itibarıyla müsbetti. Ben bu durumu öğrenince biraz daha rahatladım. Bu arada sivilden bazı kimselerle tanışma imkanı oldu. Ve yine sivil olarak bir iki cuma, İskenderun' un merkez camiinde vaaz verdim.

Komutanlarla aram iyiydi. Bir de Arif Başçavuş vardı ki, onun çok himayesini gördüm. Beni haber merkezine almıştı. Müstakil kalabileceğim bir şekilde arabayı ayarladı.

Arabanın içi, o günün en modern telsiz cihazlarıyla donatılmıştı. Bir kişinin yatıp kalkabileceği kadar da boş yer vardı. Artık tek başıma kalabilecektim. Mamak'ta çektiğim sıkıntılar kısmen hallolacaktı. Çünkü dışardan, zeytin ekmek alıp yiyebiliyordum. Küçük bir ispirto ocağı da vardı. Onunla da bazen patates haşlıyordum. Fakat arabanın içinde bulundurulması yasak olduğundan, ocağımı saklamak zorundaydım. (Küçük Dünyam)

Namaz Kılmanın Önemi

Rasûlü Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) kutsî bir beyanında:

“Namazımızı kılan, kıblemize yönelen ve bizim kestiğimizi yiyen bizdendir.”(76) Şimdi lütfen siz de buyurun bunun mefhum-u muhalifini düşünün!

Başı secdesiz, vicdanı paslı, insanlara karşı saygısız, anarşi çıkaran, nizam düşmanlığı yapan, devlet otoritesine karşı savaştan ve ülkede anarşiyi ikâme etmeye çalışan, bu hevâ ve hevesin çocuklarını siz kimden

sayacaksınız!? Siz kimden sayarsanız sayın, böyle insanların Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in daire-i kudsiyesi içinde yerleri yoktur.

Evet namaz çok önemlidir; biz de o konuda müteyakkız olmalıyız. Namaz kılmayanı Rasûlü Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) ortada bir insan olarak göstermişti. Hele konu iman ise o daha da değişiktir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir savaşa giderken bir kişi yardım teklifinde bulunur. Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) “Sen inanıyor musun?” der. O da inanmadığını söyleyince, “Senin yardımın bana lâzım değil.” buyurur. (77)

Evet, iman müminleri sahil-i selâmete götüren bir gemi, namaz da onun en hayâtî unsurudur. M. Lütfî Efendinin dediği gibi “Namaz dinin direğidir, nurudur, sefine-i dini namaz yürütür, cümle ibadetin piridir namaz...”

Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir başka hadis-i şeriflerinde ise şöyle buyururlar: “Münafıklara en ağır gelen namaz sabah ve yatsı namazlarıdır.” (78) Şimdi biz, acaba bu namazları aşk u şevk ile kılabiliriz mi? Bana kalırsa, nifak duygusuna karşı gerçek tavrın adı namazda aşk u şevktir. (Çekirdekten Çınara)

İkâme”nin Manâsı

İkinci şart ise; bütün esaslarına uyarak, rükünlerini eksiksiz yerine getirerek, murâd-ı ilâhîde mahiyeti ne ise işte o şekilde ortaya koyarak namazı tastamam eda etmektir. Cenâb-ı Hak, neye namaz demiş ve Rasûl-ü Ekrem Efendimiz vasıtasıyla namazı ne şekilde talim etmişse, yani, ilm-i ilâhîde şekillenen namaz ne ise, onu o şekilde yapıp ortaya koymaktır. Haddizatında, Kur’an-ı Kerim’in pek çok ayetinde ve hadis-i şeriflerde namaz kılmayı ifade sadedinde “ikâme” tabiri kullanılmıştır. İkâme, İşaretü’l-İ’caz’da da belirtildiği üzere, “namazda lâzım olan tâdil-i erkâna riayet etmek; ibadetin özündeki müdâvemet ve muhafaza manâlarını gözetmektir.” Yani, namazın bütün rükünlerini ve esaslarını usulüne uygunca yerine getirmek, onu matlaşmaya ve renk atmaya maruz bırakmadan hep ilk günkü neşve içerisinde devam ettirmeye çalışmaktır.

Evet, namazın, şartlarından ve rükünlerinden oluşan dış yapısının yanısıra bir de halis niyet, huşû ve hudûdan ibaret olan iç yapısı vardır. Namazı iç ve dış bütün parçalarıyla yerine getirmeye, bunu sürekli yapmaya ve hep aynı hâl üzere kullukta devamlı olmaya “ikâme” denmektedir. Merhum Elmalılı Hamdi Yazır’ın da ifade ettiği gibi, bu kelimenin bir manâsı da “dikmek” veya “doğrultmak”tır. Dolayısıyla, “ikâme” tabiriyle, namaz, ancak cemaat ile kaldırılabilir büyük bir direğe benzetilir ve onun güzelce dikilmesi suretiyle o yüksek din binasının inşa edilip ayakta tutulabileceği vurgulanır. Nitekim, Allah Rasûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) de “Namaz dinin direğidir” buyurmuştur. Bu açıdan da, namaz hem sırf Allah rızası için olmalıdır hem de “ikâme”nin manâlarına uygun olarak eda edilmelidir.

Münafiğa En Ağır Gelen Namaz

Söz Sultanı, bu lâl ü güher beyanında özellikle sabah namazını zikretmiştir. Hadis-i şerifin bazı farklı rivayetlerinde ve şerhlerinde yatsı namazına da yer verilse bile, umumiyetle üzerinde durulan sabah namazıdır. Doğrusu, insan tabiatına en ağır gelen namaz da sabah namazıdır. O vakitte uykusunu bölüp sıcak yatağını terk eden, abdest alıp cemaate yetişen bir insan, kendi tabiatına ve cismaniyetine başkaldırmış demektir. Mü’minler böyle zahîrî bir meşakkati imanları sayesinde aşarlar. Fakat, münafıklara en ağır gelen namaz sabah namazıdır. Nitekim, Rasûlullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şerifte, “Münafıklara sabah ile yatsı namazlarından daha ağır gelen hiçbir namaz yoktur” demiş; bir başka hadiste de, “Şayet insanlar, cemaate erken yetişmenin ne kadar faziletli olduğunu bilselerdi, birbirleriyle yarışa girerlerdi. Yatsı ile sabah

namazlarını cemaatle kılmanın faziletini de bilselerdi, emekleyerek veya sürünerek de olsa bu iki namaza gelirlerdi” buyurmuştur.

Demek ki, cemaatin arasında sabah namazı için saf tutmak, âdeta bir pistten ya da bir rampadan yükselerek, kalbin ve ruhun derece-i hayatına sıçramak için harekete geçmek gibidir. “Bikadri’l-keddi tükteseb’l-meâlî – Meşakkat ölçüsünde mükafat elde edilir” hakikatinin de ifade ettiği gibi, maddî-manevî her türlü muvaffakiyet ve zafer, bazı mahrumiyetlerin peşinden elde edilir. Bu bir âdet-i ilâhiyedir ki, insan, ötelere hesabına ne kadar sıkıntıya katlanıyorsa, Allah da ona o kadar terakkî-ihsan eder. Bu açıdan da, hadis-i şerifte, –hususiyile de– nefse çok zor gelen sabah namazını cemaatle kılmak, insan gönlünde hikmet pınarının coşması için önemli bir vesile olarak gösterilmiştir. Bu arada, nefse zor geldiği halde, sabah namazında bile cemaati ihmal etmeyen bir insanın, sair namazlarını da mutlaka cemaatle beraber kılma gayreti içinde bulunacağı da muhakkaktır. (İkinci Yağmurları)

Ubûdiyet Ve Kulluğu İle Efendimiz

Hele ibadeti, hele ibadeti! O’nun ibadetine bakan insan, sanki O, hayatında başka hiçbir iş yapmamış da, hep ibadet etmiş zannedirdi. Evet O, kulluğunda bu kadar derindi. Zaten, bütün güzelliklerde de O, öyle değil miydi? Hangi sahada, O’na kim yetişebilmişti ki? Hayır, hiçbir sahada, hiç kimsenin O’na ulaşması mümkün değildi.!

O, namazında kulluğunu o denli derin temsil ediyordu ki neredeyse ürperip ağlamadığı namaz yok gibiydi. Sahabe, namaz kılariken O’nun sinisinin değirmen taşının ses çıkardığı gibi ses çıkardığını söylemektedir.862 İçinde dönen boyunduruklar ve kulluğun o ağır mükellefiyetleri O’nu kaynayan bir kazana çeviriyordu. Elbetteki bu hâl, O’nun en yüksek seviyede, kulluğunu ifa edebilme gayretinden ileri geliyordu.

Namaz O’nun âdeta şehvetle arzuladığı bir işti. Başka hiçbir zevk, O’na namazın verdiği zevki vermiyordu. O’nun içindir ki, bir gün şöyle buyurmuştu: **حُبُّ إِلَهِ: النَّسَاءُ، وَالطَّيِّبُ، وَجُعِلَ** “Bana (üç şey) sevdirdi: Kadın, güzel koku; namaz ise benim gerçek göz aydınlığım.”863

Kadın, bir erkeğin alâka duyması için en önemli unsurlardandır. Hz. Âdem (aleyhisselâm) yaratılırken, bu duygu ile yaratılmıştır. Bu alâkanın fazlalığı şehvettir. Şehvet ise, neslin devam etmesine verilen avans ve ücret demektir. Böyle bir unvan verilmeseydi, hiçbir insan, neslini devam ettirmeyi düşünmezdi. Zira, diğerleri sadece angarya kabul edilecek mükellefiyetlerdir. Tek başına çocuk sevgisi de, neslin devamı için yeterli değildir. Onun için Allah (celle celâluhu), erkeğin kadına, kadının da erkeğe alâka duyması için şehveti yarattı.

İnsan mahiyetinde var olan ve yaratılışla gelen bu duyguyu aşmak mümkün değildir. Mümkün olsaydı, bunu başta Hz. Âdem (aleyhisselâm) aşardı. Ve işte Efendimiz de bu fitratı ve fitrî olanı konuşuyor, anlatıyor ve “Bana kadın sevdirdi.” buyuruyordu. O, fitratla, tabiatla iç içe olduğunu bilen bir peygamberdi. O’nun getirdiği dinde ruhbanlık yoktu. Kendilerini ibadete vermek ve vakitlerinin bütünü, Allah’a (celle celâluhu) kullukta geçirebilmek gayesiyle hadımlaşmak isteyen ashabına O şöyle diyordu: “Allah’ı (celle celâluhu) en çok bileniniz ve O’ndan en çok korkanınız benim. Ama ben ibadet ediyorum, hanımlarımla da bulunuyorum. İstirahat ediyorum, gece ibadetini de yapıyorum. Oruç tutuyorum, yemek de yiyorum. Bu, benim yolumdur. Benim yolumdan yüz çeviren ise benden değildir...”864

O, tam bir denge insanıydı ve objektif prensiplerle gelmişti. O’nun getirdiği din, bir hanîfiye-i semha idi ve herkesin rahatlıkla yaşayıp, tatbik edebileceği bir sistemin de adıydı. O, sadece belli bir gruba hitap etmek için gelmemişti.. herkes içindi ve mesajı da herkesi kucaklıyordu.

Güzel kokuya gelince, seçkin ruhlar, güzel kokudan hoşlanırlar. Allah Resûlü, ruhaniyâtıyla öyle incelmış ve cismaniyeti o derece rikkat kesbetmişti ki, âdeta ruhuyla atbaşı gidiyor ve meleklerle bütünleşiyordu.

Ruhiyat başkadır, ruhaniyat başkadır. Hem ruhiyat, hem de ruhaniyat sahibi olanlar, aynı zamanda “nefs-i sâfiyât”ın da sahibidirler. Sâfiyeye ancak nebiler ulaşabilir. Bu makamın zirvesinde de, yine Efendimiz vardır. Düşünün ki, O’nun bedeni, miraçta dahi ruhuyla olan yarısını bırakmamış, ruh nerelere çıkmışsa, Efendimiz’in bedeni de ruhuyla beraber orada olmuştur.

Ben, burada miracın keyfiyeti üzerinde yapılagelen münakaşaları tekrar edecek değilim. Cumhur-u ulemânın bu husustaki görüşü, Efendimiz’in miraca ruh ve bedeniyle beraber çıktığı şeklindedir. 865 O’nun bedeni o kadar ruhaniyat ve nuraniyet kesbetmiştir ki ruhunun adımını attığı her yerde, bedeninin temâşa ve nazarı da vardı. Başkaları ruhlarıyla veya rüyalarında miraç yapabilirler. Ancak, ruh ve cesetle miraç yapmak, sadece Efendimiz’e nasip olmuştur. O işin eri ve o yolun şehsuvarı, O’dur.

Güzel koku, meleklerin ve ruhanilerin gıdasıdır. Allah Resûlü de, onlarla hem ruh hem de ceset itibarıyla iç içe girdiğinden ve onlarla çok ciddî bütünleştiğinden dolayı, güzel kokudan son derece hoşlanmaktaydı ki, güzel koku O’nun içine âdeta inşirah vermekteydi.

İşte Allah Resûlü, “Bana kadın ve güzel koku sevdirdi.” derken ruh ve cesedinin ihtiyacını, bir çırpıda, bu “cihet-i câmia” ile ilan ediyor, kendisine ait hususiyetleri anlatmış oluyordu...

Ancak, bu ilk iki mesele, tabiî, fitrî ve beşer olmanın gereğidir ki, bunlarda, başkaları da Allah Resûlü’ne iştirak edebilirler. Yani, kadını ve güzel kokuyu sevmek, sadece Efendimiz’e mahsus değildir. Çünkü bunlar, Cenâb-ı Hakk’ın insan fitratına yerleştirdiği duygularla sevilirler. Ve bu husus az-çok herkeste vardır.

Üçüncü hususa gelince, işte orada biraz durmak icap eder; zira Allah Resûlü: “Namaza gelince, o benim göz aydınlığım, o benim yavuklum ve o benim şehvetimdir.” der.

Bizden birine, en çok sevdiğimiz insanlardan birinin geldiği müjdelense, nasıl sevinir ve kendimizden geçeriz; Allah Resûlü de, namaza duracağı zaman bizim bu duyduğumuz sevinçten yüzlerce kat fazlasıyla sevinç ve coşkunluk duymaktaydı. Hani, uzun bir müddet Fatıma’dan (radiyallâhu anhâ) ayrı kalsaydı, sonra da O’na Fatıma (radiyallâhu anhâ) geliyor denseseydi, O, ne kadar sevinir, nasıl mesrur olurdu; işte namaz vaktinin geldiğini haber veren sesi duyduğunda da O, daha çok sevinir, daha çok mesrur olurdu. Çünkü namaz O’nun sevgilisi, namaz O’nun mâşukası ve namaz O’nun gözdesiydi.

Bu hadisi takviye eden Taberânî’nin rivayet ettiği başka bir hadislerinde de Efendimiz şöyle buyurmaktadır: **“إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ لِكُلِّ نَبِيٍّ شَهْوَةً، وَإِنَّ شَهْوَتِي فِي قِيَامِ اللَّيْلِ** Allah her nebiye bir arzu, istek ve şehvet vermiştir. Bana gelince, benim şehvetim, gece namaz kılmaktadır.”⁸⁶⁶

Bunun mânâsı şudur: “Siz, cismaniyetinize, bedeninize ait değişik zevkleri adım adım takip edersiniz; size, o zevkler adına gelen sinyaller, sizi tutar kendine cezbeder; siz de, o zevklerin ardına düşersiniz. Bana gelince, ben, vicdan denen vaizin ‘Kalk namaz vaktidir!’ sesini duyunca, beni bu sinyal, öyle ardına düşürür ve öyle kendimden geçirir ki, namazsız edemem. Gece namazı kılmadığım, gece kalkamadığım anlar, benim için en hüznün verici anlar ve dakikalardır. Ve benim için en zevkli ve saadetbahş olan anlar da, namazda olduğum anlardır.”

Allah Resûlü’nün, kulluğu ve Cenâb-ı Hak’la olan irtibatı ve aynı zamanda tevhid-i ulûhiyeti ilan ve itirafı öyle derindi ki, şimdiye kadar bu derinliğe çok kimse akıl erdirememiştir. İşte yukarıda naklettiğimiz hadis de bunun en açık örneğidir.

Hz. Âişe Validemiz (radiyallâhu anhâ) anlatıyor:

“Bir gece uyandığım da, Allah Resûlü’nü yanımda göremedim. Aklıma, diğer hanımlarından birinin yanına gitmiş olabileceği ihtimali geldi. El yordamıyla etrafı yokladım. Elim ayağına dokundu. O zaman Allah Resûlü’nün namaz kılmakta olduğunu anladım.. başı secdedeydi. Kulak verdim, hıçkırığa hıçkırığa ağlıyor ve şöyle yakarıyordu:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِصَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أَحْصِي تَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَتَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِيكَ (عَزَّ جَارُكَ وَجَلَّ تَنَائُوكَ وَلَا يُهْرَمُ جُنْدُكَ وَلَا يُخْلَفُ وَعُدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ)

“Allahım! Senin gazabından Senin rızana sığınırım. İkabından affına sığınırım. Allahım! Başka değil, Senden yine Sana sığınırım. (Celâlınden cemaline, gazabından rahmetine, azamet ve heybetinden, şefkat ve re’fetine sığınırım.) Zâtını senâ ettiğin ölçüde, Seni senâ etmekten âciz olduğumu itiraf ederim.”⁸⁶⁷ “Senin komşuluğun, yakınlığın, azizliktir. (Sana mücavir olan, aziz olmuştur.) Senin senâ ve övülmen, yücedir. Senin ordun mağlup edilemez. Sen vaadettiğin şeyde, vaadinden dönmezsin. Senden başka ilâh, Senden başka mâbud da yoktur.”⁸⁶⁸

Evet, O’nun namaza yaklaşması, âdeta bir şehvet yaklaşmasıydı. İsterseniz şimdi de Ebû Zerr’i (radiyallâhu anh) dinleyin. Diyor ki: “Bir gece sabaha kadar namaz kıldı. (Dua âyetleri geldiğinde, o duaları ısrarla tekrar eden Allah Resûlü, namazını saygı, huşû ve taatin mozayiği hâline getirirdi. Nafile namazlarında, secdede, rükûda, kıyamda okuduğu çeşitli ve çok uzun dualar vardır. O gün sabaha kadar:

إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ âyetini⁸⁶⁹ okudu ve ağladı.”⁸⁷⁰ O, namaza bir türlü doyma bilmiyor, âdeta hiç doyum noktasına varamıyordu.

Şimdi de İbn Mesud’u (radiyallâhu anh) dinleyelim: (İbni Mesud, Kûfe’nin yüzünün akı, şanlı sahabe.. Hanefî mezhebi, ona çok şey borçludur. Alkameler, İbrahim Nahaîler, Hammad b. Ebî Süleymanlar –ki Ebû Hanife’nin hocasıdır– hep onun altın ikliminde yetişmişlerdir. Sahabe onu Ehl-i Beyt’ten zannederdi. Evet, O, Allah Resûlü’nün hanesine öyle teklifsiz girer çıkardı.⁸⁷¹ Efendimiz, ona Kur’ân okutur, dinler ve ardından da, “Kur’ân’ı indiği gibi dinlemek isteyen İbn Ümmi Abd’den (İbn Mesud) dinlesin.”⁸⁷² buyururlardı. Hz. Ömer (radiyallâhu anh), onu Kûfe’ye gönderirken, hicran ve üzüntüsünü şöyle dile getirmişti: Kûfeliler! Eğer sizi nefsim tercih etmeseydim, Abdullah b. Mesud’u (radiyallâhu anh) kat’iyen yanımdan ayırmazdım.⁸⁷³ Kısa boylu, sıska bacaklıydı.⁸⁷⁴ Ama o, bir ilim dağarcığı, daha doğrusu bir ilim okyanusuydu.

İbn Mesud (radiyallâhu anh) diyor ki: Bir gün Allah Resûlü’yle beraber gece namazı kılmaya azmettim. Geceyi O’nunla geçirecek ve O’nun yaptığı ibadeti ben de yapacaktım. Namaza durdu, ben de durdum. Fakat bir türlü rükûa gitmiyordu. Bakara sûresini bitirdi, “Şimdi rükûa gider.” dedim; fakat O, devam etti; sonra Âl-i İmrân’ı, sonra da Nisâ sûresini okudu ve ardından rükûa vardı. Namaz esnasında o kadar yoruldu ki, bir ara aklıma kötü düşünceler geldi. (Bu kötü düşünce ne olabilirdi? İlk anda acaba Hz. Süleyman (aleyhisselâm) gibi Allah Resûlü’nü kıyamda iken vefat etti mi zannetti, diye akla gelebilir.) Onun için dinleyenler arasından biri sordu: Ne düşünmüştün? İbn Mesud (radiyallâhu anh): “Namazı bozup, O’nu namazıyla baş başa bırakmayı düşünmüştüm.”⁸⁷⁵

Abdullah b. Amr da şu hâdiseyi naklediyor: Bir gece Allah Resûlü’nün arkasında namaza durdum. Durmadan şu âyeti okuyor ve hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu:

رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ
عَفُورٌ رَحِيمٌ

“Allahım, muhakkak onlar insanların çoğunu saptırmıştır. Kim bana tâbi olursa bendendir. Kim de isyan ederse, Gafûr sensin, Rahîm sensin.”876

Ve, yine böyle hüzünlü olduğu bir gündü. Ağlıyor, ağlıyor, durmadan ağlıyordu. Cibril geldi, Allah’tan (celle celâluhu) selâm getirdi. Ve Cenâb-ı Hak, “Muhammedim niçin ağlıyor acaba?” diye soruyor, dedi.

O, Allâmü’l-Guyûb’dur. İlmî, bütün şeyayı kuşatmıştır. Zaten hiç kimse O’nun ilim, kudret ve iradesinin dışında olamaz.. ama soruyor... Bu sormadan maksat ister işhad, ister O’nun numuneliğini ilan olsun farketmez.

Allah Resûlü, ağlamaktan cevap veremiyordu. Sadece dudaklarından şu kelime dökülebildi: “Ümmetî, ümmetî!” Dert, ızdırıp belliydi: O’nun ümmeti... Cibril durumu âdeta rapor edip götürdü. Ve, Cenâb-ı Hak, onu ikinci bir selâmla daha gönderdi ve onu şu sözlerle teselli buyurdu:

“إِذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ لَهُ: إِنَّا سَنُرْضِيكَ فِي أُمَّتِكَ وَلَا نَسُوؤُكَ” Git Habîbime (selâm söyle) ve de ki: Muhakkak ümmetin hakkında seni razı edecek ve seni asla tasa ve keder içinde bırakmayacağız.”877

O, ömrünü kullukla geçirmişti. Namaz, O’nun en sevdiği gözdesiydi. Gece gündüz namaz kıldı ve hep öyle yaşadı. Nasıl yaşanırsa öyle ölüneceğini zaten O söylememiş miydi?878 Ve her fâni gibi O da ölecekti. Ama o, namaz demiş yaşamıştı ve namaz deyip hayata veda edecekti...

Son günleriydi. Gözlerini açacak dermanı dahi kalmamıştı. Başından aşağıya bir kova soğuk su dökülünce gözlerini açıyor, şayet bir tek kelime söyleyecek kadar dermanı varsa, “Cemaat namazı kıldı mı?” diye soruyordu. Ancak bu kadarcık dahi, enerji sarfı, efor, O’nun dermanını tüketiyor ve yine bayılıyordu. Dökülen soğuk suyla kendine gelince sorduğu soru yine aynı soruydu “Cemaat namazı kıldı mı?”

Hayır, cemaati saatlerden beri O’nu bekliyordu. Gözler hep kapısında idi. Ne zaman perde aralanacak ve mescide yine güneş doğacaktı.. işte bunu gözlüyorlardı. Çoğu, O Güneşin batmak üzere olduğunun farkındaydılar; ancak buna bir türlü inanmak istemiyorlardı. Bu arada, Allah Resûlü, artık namaz kıldırarak takatinin olmadığını anlayınca “Ebû Bekir’e söyleyin namazı kıldırsın.” buyurdu. Biraz kendinde iyileşme hissedince de mescide doğru yürüdü. Bir kolundan amcası Abbas (radıyallâhu anh), diğerinden de amcasının oğlu ve aynı zamanda damadı Hz. Ali (radıyallâhu anh) tutmuş, ayakları sürünerek mescide götürülmüştü. Her hâlinden ve her hâllerinde namazın ihtişamı, namazın değeri, namazın büyüleyiciliği dökülüyordu... Kendisinden sonra imam olacak zatın arkasına durdu ve namazını oturarak kıldı. O, bu şekilde mescide sadece iki defa gelebildi. Birinde namazı Allah Resûlü kıldırdı, Hz. Ebû Bekir (radıyallâhu anh) de arkadaşlara onun sesini duyurdu.879 Diğerinde ise, namazını Hz. Ebû Bekir’in (radıyallâhu anh) arkasında kıldı.880 Cemaatine kendisinden sonra gelecek imamı âdeta iş’âr buyurdu.

Bir kere daha, evet O, namazla ve cemaatle bu derece bütünleşmişti. Son ânına kadar da cemaati terketmemişti.. hatta, ayaklarını sürüye sürüye mescide gelmiş ve namazını cemaatle kılmıştı...

Ahmed b. Hanbel’e göre, cemaat “farz-ı ayn”dır.881 Zira Allah (celle celâluhu), “Rükû edenlerle beraber rükû edin.”882 buyurmaktadır. İmamlardan bazıları, cemaati namazın sıhhat şartlarından sayarlar. Cemaatsiz namaz, onlara göre namaz değildir.883 İmam Şâfi’ye göre cemaat farz-ı kifâyedir.884

Hanefî mezhebinde ise, sünnet-i müekkededir.885 Hanefî imamlardan bazıları ise cemaati vacip kabul etmektedir...886

Biz, burada meselenin fikhî tahlilini yapacak değiliz. Sadece küçük bir hatırlatma olsun diye, bu kadarcık temas ettik. Esas konumuz, Allah Resûlü’nün ubûdiyeti, kulluğunda gösterdiği titizlik ve namazındaki derinliğidir.

Sıradan bir insan dahi, şuuruna ererek namaz kılsa, bu namaz, onu fuhşiyattan ve münkerattan alıkoyar.887 Bir namaz ki, onu kılan Allah Resûlü'dür; O'nu nasıl günaha bırakır!.. Hayır hiç bırakmamıştır.. bırakmaz!

O'nun kıldığı namazı, Hz. Âişe Validemiz (radıyallâhu anhâ) anlatırken: “Öyle kıyamda dururdu ki, sorma gitsin. Öyle rükûa varırdı ki, sorma gitsin ve öyle secde ederdi ki, sorma gitsin!”888 der ve Allah Resûlü'nün kıldığı namazın güzelliğini bu ifadelerle anlatmaya çalışır.

Cenâb-ı Hakk'ın varlığına başka hiçbir delil olmasa, Allah Resûlü'nün kıldığı namaz, delil olarak yeter. Çünkü O'nun, bütün namazında, namazının rükünlerinde âdeta Cenâb-ı Hak tecellî ederdi. Hiç namazı böyle olan bir insan günaha meyleder mi?

O'nun ibadeti, bir bütünlük arz ediyordu. Namazı en mükemmel şekliyle eda ederken, başka bir ibadet çeşidi olan meselâ orucu da ihmal etmiyordu. Haftanın bir iki gününü mutlaka oruçlu geçiriyor; hatta bazen de o kadar uzun süre oruç tutuyordu ki, sanki hiç iftar etmiyor zannedilirdi.889 Bazen da işi fitrî seyrinde bırakır ve herkes gibi iftar ederdi. Ancak oruçlu olduğu günler, diğerlerine kıyasla daha çoktu.890

O, zaman zaman savm-ı visâl yapardı. Yani hiç iftar etmeden birkaç gün üst üste oruç tutardı. Sahabe O'nun orucuna özenir ve O'nu taklit etmek isterlerdi ama, bu çok zordu. Bir defasında, Ramazan'ın son günleriydi ki, Efendimiz savm-ı visâle niyetlenmişti. Sahabe de aynı şekilde niyet ettiler. Ancak, oruç birkaç gün uzayınca, hepsinin dermanı kesildi. Bereket bayram gelmiş ve herkes sevinmişti. Zira, bayram, bir gün daha gecikmiş olsaydı, âdeta hepsi dökülecekti. Allah Resûlü, onların bu durumunu görünce tebessüm buyurdu ve “Eğer bayramın gelmesi gecikseydi, ben yine oruca devam edecektim.” dedi. Ardından da kendisinin güç yetirdiği bu ibadete, onların gücünün yetmeyeceğini söyledi. “Çünkü Allah bana, sizin anlamayacağınız tarzda yedirir, içirir.” buyurdu.891

Bilhassa, Ramazan ayının son günlerinde Allah Resûlü, paçaları sıvar ve bütün gününü ibadetle geçirirdi.892 Sanki bu günlerde O'nun sırtı hiç yere değmezdi.

Yazın en şiddetli günlerinde de Allah Resûlü oruç tutardı. Birçok muharebede O, hep oruç tutmuştu. Hele bazen harp öyle şiddetlenirdi ki, bunlardan biri itibarıyla kendisiyle beraber Abdullah b. Revâha'dan (radıyallâhu anh) başka oruç tutan kalmamıştı.893 O, “Oruç, insanı günaha karşı koruyan bir zırhtır.”894 demişti. Ve bu zırhın en sağlamını da kendisi giymiş ve korunmuştu.. (Sonsuz Nur 1)

KOSTÜMLERİN EN GÜZELİ (ABDESTİN ÖNEMİ, DİRİLİŞ ÇAĞRISI'NDAN)

Soru: Namazı daha derince duyabilme mevzuunda abdestin rolü nedir? Hangi mülahazalarla alınan abdestin kalbe ve ruha tesir etmesi beklenir?

Cevap: İbadetlere mânen ve ruhen hazırlanmaya vesile olan ve onlardan azamî istifadeyi sağlayan abdest, özellikle namaz yolunda ilk tembih ve birinci hazırlıktır. Abdest her amel ve ibadet için değil, başta namaz olmak üzere bazı ibadetler için farz kılınmıştır. Namaz kılmak, tilavet secdesi yapmak veya Kur'an-ı Kerim'i elle tutmak için abdestli olmak farzdır; Kabe'yi tavaf etmek için alınan abdest vacip; ezan okumak, kâmet getirmek ve din ilimlerini okuyup okutmak gibi maksatlarla abdest almak ise menduptur; yani, din kat'î olarak emretmese de yapıldığında sevap kazanılan bir ameldir. Ayrıca, Rasûl-ü Ekrem Efendimiz'in (sallallahu aleyhi vesellem) her zaman abdestli olmaya özen gösterdiği ve abdest almadan hiçbir iş yapmadığı malumdur; bu itibarla da, müslümanın sürekli abdestli bulunması sünnettir.

Hadesten Tahâret

Abdest tabiri, su manasına gelen “âb” ile el demek olan “dest” kelimelerinden teşekkül etmiş Farsça bir isimdir. Bu kelimenin Arapça’daki karşılığı ise “vudû”dur. Güzellik ve temizlik manalarını ihtiva eden vudû kelimesi, ibâdete niyetlenen insanın, kalbini mâsivâ düşüncesinden kurtarıp manevî duygularla donatmasını ve el-ayak gibi azalarını yıkayıp iyice temizlemesini, böylece hem ruh hem de beden itibarıyla arınıp güzelleşerek dergâh-ı ilahîye çıkmaya hazır hale gelmesini ifade etmektedir.

Bildiğiniz gibi, namazın şartlarından biri de “hadesten tahâret”tir. Hadesten tahâret, hükmî kirlilik sayılan abdestsizlik halindeki bir kimsenin abdest alması ve guslü gerektiren bir durumdaki insanın da gusül etmesi (boy abdesti alması) demektir. Abdest ve gusül, maddî kirleri giderme ve beden sağlığını koruma gibi pek çok zâhirî faydayı içinde bulundursa da esas itibarıyla “taabbüdü”dür; yani, sırf Allah emrettiği için yerine getirilen ve bilemeyeceğimiz başka hikmetlere de mebnî olan dinî muhtevalı ve ibadet niyetine bağlı bir temizliktir.

Allah Teâlâ, “Ey iman edenler! Namaza kalkmak istediğinizde, yüzlerinizi ve ellerinizden dirseklerinize kadar kollarınızı yıkayın. Başınızı meshedip, topuklarınızla birlikte ayaklarınızı da yıkayın..” (Mâide, 5/6) mealindeki ayetle abdesti teşrî kılmıştır. Kulluğun en önemli şiarı sayılan namazdan önce abdest almanın farz olduğunu bildiren bu ayetin devamında Cenâb-ı Hak, şayet insan cünüb ise ilk fırsatta gusletmesini, yani tastamam yıkayıp boy abdesti almasını, su bulamadığı takdirdeyse toprakla teyemmüm yapmasını emretmiş ve ancak ondan sonra namaza durabileceğini belirtmiştir.

Amelleri Mülâhazalar Derinleştirir

Evet abdest, namaz yolunda ilk ikaz ve birinci hazırlıktır. Ne var ki, onun istenilen semereyi verebilmesi insanın mülâhazalarındaki derinliğe bağlıdır. Aslında insan, duygu ve düşüncelerindeki samimiyet ölçüsünde, yaptığı bütün işleri derinleştirebilir ve başından geçen her hadiseye bambaşka bir mahiyet kazandırabilir. Mesela, maruz kaldığınız bir belaya öyle ya da böyle katlanırsınız. Fakat, o belayı mecburen tahammül etmeniz gereken, sıradan bir musibet olarak görürseniz, o esnada çektiğiniz acıları ve yaşadığınız sıkıntıları o yanlış telakkinizin darlığına hapsedmiş olursunuz. Şayet, o musibetin dış yüzüne takılır kalır ve arka planına dair bazı meseleleri hiç düşünmezseniz, hem o hadiseyi içinde bulunduğunuz zamana sıkıştırmış ve böylece hayatınızı daraltmış, hem de bin bir ızdırabı boşu boşuna çekmiş sayılırsınız.

Oysa, daha musibetle karşı karşıya geldiğiniz ilk andan itibaren onu bir arınma vesilesi ve sevap kazanma fırsatı olarak değerlendirmeniz de mümkündür. Şayet, belanın ötesinde onu vereni görebilir ve kainâta meydana gelen hiçbir hadisenin başıboş ve manasız olmadığını düşünürseniz, içinizde rıza yörüngeli bir sabır duygusu hasıl olur. Hemen Cenâb-ı Hak’a teveccüh eder ve dergâh-ı uluhiyetle irtibata geçersiniz. O’nun her şeyi duyup bildiği ve her işinde binlerce hikmet bulunduğu mülâhazasıyla “Hoştur bana Senden gelen / Ya hıl’atü yahut kefen / Ya taze gül, yahut diken / Lûtfun da hoş, kahrın da hoş” dersiniz. Karşı karşıya kaldığınız o bela beyninize bir balyoz gibi inse ve belinizi bükse de, “Demek ki günah ve hatalarımdan arınmam ve ciddi bir metafizik gerilime ulaşmam için bu sıkıntıları çekmem lazımmış; zaten benim kusurlarıma da ancak böyle bir dert keffâret olurdu; Rabbim, Senden gelen bu musibete de razıyım; yeter ki beni affet!” der ve mecbur olduğunuz için değil Cenâb-ı Allah’tan geldiğine inandığımız için gönül hoşnutluğuyla sabredersiniz. Bu sayede, öyle bir musibeti bile çok iyi değerlendirmiş ve engin mülâhazalarımızla onu da derinleştirmiş olursunuz. Hatta, bu hislerinizi açığa vurmasanız ve hiç dile getirmesiniz de, gayet yumuşak bir tavır ortaya koymanız ve sabrınızı halinizle ifade etmeniz bile içinizde bir huzur esintisinin hasıl olmasına zemin hazırlar ve o çirkin yüzlü hadise bir musibet olmaktan daha ziyade bir mağfîret vesilesine dönüşür.

Kostümlerin En Güzeli

İşte, namazı daha derince duyabilmek için de henüz abdeste teşebbüs ederken aynı gönülden mülahazalarla dolu olmak gerekir. “Allah’ım, Senin huzuruna dünyevîliklerden arınmış bir insan olarak çıkmam için bana abdest kurnasını işaret ettin; bu işaret ve emrine binâen abdest alıyorum. Şayet, ‘Namaza durmadan önce yedi defa deryaya dalman lazım’ demiş olsaydın, ben onu da yapardım.” deyip abdesti Cenâb-ı Hakk’ın emri olan bir vazife bilmek ve onu Allah Teâlâ’nın tayin ve tespit ettiği bir nevî ibadet kostümü şeklinde değerlendirmek icap eder. Çünkü, abdestin ne ifade ettiğini, nasıl bir temizliğe vesile olduğunu ve bizi misal âlemi itibarıyla hangi hüviyete büründürüp nasıl güzelleştirdiğini sadece O bilir ve O görür. Bir de, O’nun izniyle mele-i âlânın sakinleri ve hafeze melekleri görürler. Dolayısıyla, Hazreti Rahman, “matlûp keyfiyet şudur” deyip bize emir buyurduğu temizlenme tarzı ne ise ve bizi nasıl görmek istiyorsa, onu o şekilde kabul edip uygulamak mü’min olmanın gereğidir. Abdestin va’d ettiklerine ulaşabilmenin ilk şartı da, ona her şeyden önce sırf Allah emrettiği için değer vermek ve maddî-manevî temizleyiciliğine inanıp onu dinin belirlediği esaslar çerçevesinde ele almaktır.

Abdestin manevî kir ve lekeleri de yuyup yıkayan bir temizleyici olduğunu vurgulayan Rasûlü Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) efendimiz şöyle buyurmuştur: “Bir mü’min abdest alırken yüzünü yıkayınca, gözüyle işlediği bütün günahlar yanaklarından damlayan o su ile –veya suyun son damlasıyla– dökülür gider; ellerini yıkayınca elleriyle yaptığı hataların vebali abdest suyuyla beraber düşer kaybolur; ayaklarını yıkayınca da harama yürümek suretiyle ayaklarının sebep olduğu bütün günahlar parmaklarının ucundan süzülen en son damlayla akıp tükenir. Böylece, eksiksiz abdest alan bir kul, günahlarından bütün bütün arınmış ve temizlenmiş olur.” (Müslim, Taharet 32) Demek ki, sağdan-soldan üzerine bulaşan maddî kirleri temizleyen insan, abdest sayesinde, manevî lekelerden de arınmış, huzur-u Kibriyâ’ya en uygun ibadet kisvesine bürünmüş ve Hazreti Sultan’ın yüce dergahına çıkmaya tam hazırlanmış olur.

Evet, abdest adeta huzura çıkmak için giyilmesi gereken en uygun kostümdür. Âdâbına riayet edilerek tastamam alınan bir abdest o kostümü eksiksiz, arızasız ve en şık bir şekilde giyinmek, namaz isimli kabul salonuna girmek için hazır hale gelmek demektir. Kim bilir, abdestin kare kare misal âlemine aksedişine şahit olsak, mülahazaların enginliğine ya da sığılına göre ötelere ne kadar farklı kılık kıyafetlerin yansıdığını görürüz; belki de, bir yandan, onu ibadet neşvesi içinde ele alan insanın abdestinin ne güzel bir kaftana dönüştüğünü, diğer taraftan da, abdesti, ibadet maksadıyla yapılırsa da sıradan bir el-ayak yıkama gibi gören kimsenin elbisesinin yırtık pırtık bir vaziyette olduğunu müşahade ederiz.

Kalb Huzuruyla İbadet Etmek İçin

Diğer taraftan, namaza duracak insanın önce abdest kostümünü giyinmesi gerektiği gibi, kalbini ibadetin ruhundan uzaklaştırabilecek bütün meşgalelerden de âzâde olması icap eder. Onun içindir ki, insanın sıkıştığı bir durumda namaza durması çirkin görülmüştür. İnsan, evvela, atması gerekli olan şeyleri atmalı, ibadet turnikesine sadece ibadet duygusuyla girmeli ve kendisini meşgul edebilecek bütün menfî tesirlerden kurtularak namaza öyle durmalıdır. Zaten, fıkıh kitaplarında bu mesele ele alınırken hüküm kalbin meşgul olup olmamasına bağlanmış ve şayet insan tuvalete gitme ihtiyacı içinde ise onun namaza durması mekruh sayılmıştır. Çünkü, kalb ve zihin bir işle meşgulken diğer bir işe konsantre olamaz. Zihni bir ihtiyaca yoğunlaşan insanın ikinci bir meseleye teksîf-i himmet etmesi çok zor, hatta imkansızdır. Dolayısıyla, böyle bir ihtiyaçla meşgul olan kimsenin namazı şuurluca kılması, onun hakkını vermesi ve ibadetini derince duyması mümkün değildir. Dahası, öyle bir vaziyette namaza durmada, namaza hakaret de söz konusudur; zira o, hemen geçiştiriliverecek kadar basit bir iş değildir. Namaz, hemen aradan çıkarılıversin diye değil, hem o anı nurlandırın hem de bütün hayatı aydınlatsın diye vardır. Bütün bu hususlardan dolayıdır ki, Vehbe Zühylî

gibi bazı fıkıhçılar, abdeste niyetin daha ıtrahâta gidilirken yapılmasını uygun bulmuşlardır. Çünkü, böyle bir niyet sayesinde, huzur-u kalble namaz kılmak için yapılan bütün ön hazırlıklar ibadet kategorisinde değerlendirilir; abdest öncesi hazırlıklardan başlayıp namaza durma anına kadar geçen her merhale insana sevap kazandırır.

İbadet havasına bürünme ve namaza konsantre olma açısından da abdest çok önemlidir. Ne havanın soğukluğu ne de sıcaklığı, bir mü'minin tastamam abdest almasına mani değildir. Şartlar nasıl olursa olsun, o bir yolunu bulur ve miraca yükselecek bir yolcu edasıyla maddî-manevî temizliğe koyulur. Daha ellerini suyun altına götürürken, çoktan Rabbin mehabet ve mehabeti altında bir ibadeti eda ediyor olma havasına girer ve dünyaya ait fuzûlî sözleri terk eder. Sonra da, her uzvunu yıkayışıyla biraz daha mesafe alır, farklı bir aydınlık idrak eder ve daha ayrı bir canlılığa erer.. abdest esnasında okunan duâları bilir ve zikrederse ya da onların ihtiva ettiği manaları zihninden geçirip bir de o yüce duygularla Cenâb-ı Hakk'a yönelirse, işte o zaman bütün bütün ruhânîleşir ve bambaşka bir metafizik gerilim içine girer.

Abdest Dualarının Öteleri İkazı

Abdest dualarını okumak, abdestin âdâbına (edeplerine) dahildir. Fıkıh ıstılahında edep; işlenmesine sevap terettüp eden ve dînen matlup kabul edilen ama terkine zemm taalluk etmeyen bir amel demektir. Yani, yapılması sevap olan, fakat, yapılmaması da günah sayılmayan amele “edep” denir. Aslında, abdest duaları, bizzat Rasûl-ü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimiz'den rivayet edilen dualar değildir ama öz itibarıyla O'nun mübarek sözlerine varıp dayanmaktadır. Bunlar, selef-i salihînin bazen ilavelerde bulunarak bazen de biraz kısaltarak, zaman zaman daha farklı ifadelerle seslendirdikleri dualardır. Fakat, şu muhakkaktır ki, Hak dostlarının dilinden dökülen ve onların engin mülâhazalarının seslendirilmesinden ibaret olan bu içli niyazlar, okuyan kimseleri çok farklı iklimlere çeker götürür, gönüllerini en samimi hislerle doldurur ve içlerini ibadet aşk u şevkiyle donatır.

Samimi bir kul, abdeste başlarken, dergâh-ı İlâhî'den kovulmuş ve sonsuz rahmetten nasipsiz kalmış şeytandan Allah'a sığınır; her zaman olduğu gibi abdeste de, engin rahmet sahibi ve yegâne merhametli Rahmân ü Rahîm'in adıyla başlar. Sonra, suya temas ederken, İslam nimetinin büyüklüğünü düşünür, onu bir ışık kaynağı ve manevî lekelerden kurtulma vesilesi kılan ve suyu da maddî kirlere arınmak için tertemiz bir nezafet vasıtası yapan Allah'a şükreder. Mazmaza (ağıza su verme) anında, “Allah'ım, Kur'ân-ı Kerim'i okuma, Seni her zaman gönülden anma, Sana layıkıyla hamd ü senâda bulunma ve en güzel şekilde kulluk yapma hususlarında yardımını istirham ederim. Allahım, bana Rasûl-ü Ekrem'in havzından kana kana içmek nasip eyle; öyle içeyim ki bir daha da ebediyyen susamayayım.” der, avuç avuç Kevser yudumlayacağı bir güne erişme ümidiyle dolar. İstinşak (buruna su verme) sırasında, daha dünyadayken ötelerin râyihâsını duymayı diler, ahirette de Cennet'in kokusunu koklamak ve onun nimetlerinden rızıklanmak için dua eder. Yüzünü yıkarken, “Allah'ım, dostlarının yüzlerini ağartıp nurlandırdığın, hasımlarının çehrelerinin ise kapkara olduğu gün yüzümü ağart, beni de nurlandır.” diyerek bir kere daha nazarlarını Cuma yamaçlarına diker.

Ondan sonra yıkadığı ya da meshettiği her uzuvla beraber ayrı bir isteğini daha dile getirir: Hesap gününde muhasebesinin kolaylaştırılmasını, amel defterinin sağ taraftan verilmesini, saçının ve cildinin ateşten korunmasını, Cenâb-ı Hakk'ın arşının gölgesinden başka sığımlacak bir yer bulunmayan mahşer gününde Arş-ı A'lâ'nın himayesine alınmayı, hayat boyunca sadece faydalı sözleri dinleyip en güzeline uyanlardan olmayı, Cehennem ateşinden âzâde kılınmayı, ayakların kaydığı o gün Sırat köprüsünde ayaklarının kaymamasını ve Cennet'e yürürken yolda kalmamayı talep eder. Abdesti tamamlarken, “Allahım, sa'y ü gayretimi bol bol ihсанlarla mükafatlandır; günahlarımı mağfur eyle, beni bağışla; amellerimi makbul kıl, bana kârlı bir ticaret

lütuf buyur ve hiç zarar ettirme.” der; sürekli tevbe eden ve temizliği tabiatının bir yanı haline getirip günahlarından arınan kullardan olmayı diler.. ve böylece, abdestin her safhasında bu mülâhazalara bağlı kalan bir insan adım adım tam bir konsantrasyona yürür.

Metafizik Gerilimde Zirveye Doğru

Abdest suyuyla beraber günahlarının da döküldüğüne inanan mü'min, abdestle kazandığı metafizik gerilimi ezân-ı Muhammedî'yi dinlerken de devam ettirir, hatta daha da artırır.. ezanı müteakiben bir de sünnet namaz kılarak derinlik içre derinliğe ulaşır. Madem, sünnet ve nafilâ namazlar “cebren linnoksan”dır; yani, farz namazlardaki noksanları tamamlar, eksiği gediği giderir.. ve madem Cenâb-ı Hak nafilâleri edâya ekstradan bir yakınlık va'dinde bulunmuş; “Kulum Bana, kendisine farz kıldığım ibadetlerden daha sevgili olan bir amelle yaklaşamaz. Farzları eda eden kulum nâfilelerle Bana yaklaşılmaya devam eder. Öyle ki, nihayet Ben onu severim. Ben kulumu sevince de artık onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli... olurum.” demiş.. işte o, bunları düşünerek ve sürpriz bir yakınlık talebini haliyle seslendirerek sünnet namazı tamamlar. Böylece, konsantrasyon adına çok önemli bir adım daha atmış, namazla bütünleşme yolunda son mesafeyi de katetmiş ve farzı kılmaya hazır hâle gelmiş olur.

Böyle dikkatli ve hassas bir kul için, namazı bekletme hiç söz konusu değildir, her zaman namazı bekleme esastır. O, namazdan, hatta ezandan evvel abdestini alıp “Tam tekmil hazırım Allahım! Sen bana teveccüh buyurduğun an, nazarlarımın Sana müteveccih olduğunu göreceksin.” duygusuyla gerilmiş olarak “Haydi, şimdi huzuruma çıkabilirsin” komutunu bekler; bekler ve bir dizi hazırlıktan sonra iyice heyecana gelmiş vicdanıyla adeta “Seccadem neredesin!” der. Zaten, abdest öncesinden başlayıp ezan ve sünnet namaza kadar sürüp giden hazırlıklar silsilesinde insan böyle bir metafizik gerilimi yakalayamamışsa, o işte bir eksiklik var demektir. Fakat öyle olsa da, farzdan önce kâmet getiren müezzin, insanı ibadet düşüncesinden alıkoyup mâsivâullaha çeken her şeye son darbeyi indirir ve böylece konsantrasyonunu tamamlayan kul, en derin mülâhazalarla “Allahü Ekber” deyip namaza durur.

Konsantrasyonu Yakalamada İradenin Rolü

Meselenin bir diğer yanı şudur: Asr-ı saadette, yüce dinimiz İslam'ın emirleri birer semavî mâide (sofra) gibi ter ü tâze iniyordu. Sahabe efendilerimiz her gün farklı farklı ibadetlerle tanışıyorlardı. Mesela, bir gün namazı öğreniyor, ertesi gün ezanı duyuyorlardı. Ezan kulaklarında tın tın edip içlerine bambaşka bir ürperti ve heyecan salınca, namazı da işte o huzurla kılıyorlardı. O dönemin müslümanları, duyup öğrendikleri her meseleyi böyle orjinal, çok süslü ve pek câzip buluyor; bu göz alıcı güzelliklerin cazibesine kapılıyor ve adeta büyüleniyorlardı. Onlar, her an gökler ötesinden haber alıyor, her gün yeni bir sürprizle karşılaşılıyor ve bir nevi kesintisiz sürprizler kuşağında yaşıyorlardı. Sürekli yeni bir sûre ya da ayet duyuyor, dinliyor; onunla yunuyor, yıkıyor ve böylece ulvî hislerle donanıyorlardı. İşte, o semavî ve ilahî donanımla da Allah'ın huzuruna çıkıyorlardı. Dolayısıyla, onlar, metafizik gerilim elde etmek, gereken konsantrasyonu yakalamak ve ibadete hazır hale gelmek için ziyade bir cehd ve gayrete ihtiyaç duymuyorlardı. Sürekli maiyyet solukladıkları için farkına varmasalar da gayr-i irâdî olarak sürekli ötelere düşüncesiyle ve manevî duygularla dolu bulunuyorlardı; “Şimdi huzura varma zamanı!” dedikleri an bütün hislerini ve latifelerini ibadet üzerine yoğunlaştırabiliyorlardı. Bundan dolayıdır ki, daha abdeste yönelirken Hazreti Ali Efendimiz'de bet beniz kalmıyor, yüzü sapsarı kesiliyordu. Kendisine “Yâ İmam! Bu ne hal?” diye soranlara “Daha ne olsun ki, biraz sonra Rabbim'in huzuruna çıkacağım!” cevabını veriyordu.

Fakat bize gelince; semânın sağanak sağanak vahiy boşalttığı asr-ı saadetten uzak bulunduğumuzdan dolayı, o konsantrasyonu ve manevî donanımı gayr-i iradî olarak elde edemeyiz. Bu itibarla da biz, o asırla

aramızda bulunan uzaklığı, cehdimizle, gayretimizle ve iradedeki zirekliğimizle (uyanık ve kararlı durmamızla) aşmak zorundayız. Dinin özündeki orijinalliği iradî olarak mülâhazalarımızı canlandırmamız ve tetiklememiz sayesinde duymaya çalışmalıyız. Sahabe ve selef-i salihîn efendilerimizin yaptığı gibi en ulvî duygularla ve engin mülâhazalarla namaz kılmak istiyorsak, bu konuda da irademizin hakkını vermek mecburiyetindeyiz. Evet, biz, her zaman temiz duygu ve düşüncelerle dolu olmaya bakmalıyız; namaza yürürken de, abdest öncesinden başlamak suretiyle hep bu nezih mülâhazalar istikametinde yol almalıyız. Mesela, namaza durmadan önceki son sözlerimizi mutlaka sohbet-i Cânan etrafında örgülemeliyiz; yürekleri şahlandırmaya mâtuf, O'nunla alakalı bir mevzu hakkında konuşmalıyız. Allah dostlarının namazla alakalı dile getirdikleri hususları düşünmeli ve böylece, iradî olarak his ve fikirlerimizi namaza kilitlemeliyiz.

Bu zaviyeden, bizim masivâdan uzaklaşmamız ve güzelce hazırlanarak namaza yoğunlaşmamız oldukça zor görünüyor. Fakat, unutmamak lazımdır ki, bir işte ne kadar çok meşakkat bulunursa ve o şey ne kadar zor tahsil edilirse, onda o kadar çok sevap vardır. Bundan dolayı, “Bikadri'l-keddi tüktesebü'l-meâlî - Meşakkat ölçüsünde mükafat elde edilir.” sözü darb-ı mesel olmuştur. Evet, ne kadar zorlu işlerle meşgul olursak, ne kadar aşılmaz, sarp tepelere tırmanırsak, mükafatımız da o kadar büyük olur. Dolayısıyla, güzel hislerle dolma ve ibadetleri tam duyma yolunda, iradî olarak zorluklarına katlanıp tastamam alacağımız bir abdestin mükafatı da o ölçüde büyük olacaktır.

Şadırvan Başındaki Rûhânîler

Nitekim, Rasûl-ü Ekrem (aleyhi ekmelü't-tehâyâ) Ashab-ı kirama “Allah'ın, hatalarınızı silip temizlemeye ve sizi derece derece yükseltmeye vesile kıldığı şeyleri söyleyeyim mi?” dedikten sonra şunları saymıştır: (Şartların alabildiğine ağırlaştığı ve) abdestin zorlaştığı durumlarda, zahmetine rağmen eksiksiz abdest almak, mescidle (ev arasında gelip) gidip çok yol yürümek ve bir namazdan sonra diğer bir namazı beklemeye koyulmak.. Peygamber Efendimiz, bunları saydıktan sonra da şu ilavede bulunmuştur: “İşte (ribat) sınır boylarında nöbet tutma seviyesinde kendini Hakk'la irtibatlandırma budur.” (Müslim, Taharet 41) Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu hadis-i şerifte abdest almayı “isbağ” kelimesiyle ifade etmiştir ki, bu kelime, abdestin gereklerini eksiksiz ve tastamam yerine getirmek, ağıza ve buruna dolu dolu su vermek, elleri ve ayakları iyice yıkamak demektir. Hadiste kullanılan diğer bir ifade de “ale'l-mekârih” sözüdür; bu da, bütün zorluklarına rağmen, soğuk-sıcak demeden suyun başına koşup tastamam abdest almak manasını ihtiva etmektedir.

Şartlar ne olursa olsun abdest alma meselesi ve arz ettiğim bu nebevî söz bana hep Erzurum'un kışında, her yanı donmuş şadırvanın başında, buz tutmuş kurnalardan akan sopsoguk suyla abdest alan insanları hatırlatır. O namaz yolcularının, insanın içine işleyen uhrevî halleri bugünkü gibi gözümün önüne gelir. Her tavır ve davranışlarından Cenâb-ı Hakk'a tam inanmışlık dökülen ve O'na ait gizli bir kısım fısıltılar duyulan bu samimi kulların iç çekişlerinin su çağılıtlarına karışıp Allah'a yükselişi hatıralarımda hâlâ capcanlıdır: Bambaşka uhrevî bir edayla kollarını sıvayıp, paçalarını katlar ve muslukların başına geçerler. O esnada hava o kadar soğuktur ki, parmaklarına değen su dirseklerine gelene kadar neredeyse buz bağlar. Dışarının soğuğu suyun sertliğiyle birleşince, daha ellerini yıkarken bütün hücreleriyle tir tir titrerler. Hele bir de o titremeye iç titreme de inzınam edince ötelere irtibatın sesi soluğu olduğuna şeksiz şüphesiz inanacağımız bir ses yükselir semaya: “Allââhümme, a'tunîi kitâbîi biyemîinîiii ve hâasibnîi hisâaben yesîrâaa – Allah'ım, hayatımın hesabını soracağın gün muhasebemi kolaylaştır ve amel defterimi sağ tarafımdan ver!” diye inlerler. Biraz soğuk bağırtır onları; zira, “ale'l-mekârih” sözüyle ifade edilen zorluk işte bu türlü meşakkatlerdir; fakat, o soğuktan başka onları inleten bir sebep daha vardır ki o da olabildiğine mahrem bir kısım hislerle ebedî mihrablarına kilitlenmeleridir.

Evet, mü'minler her şeyle imtihan oldukları gibi böyle bir mekârihle de imtihan olduklarının farkındadırlar. Kulluk karnelerindeki bir kısım boşlukları o konsantrasyon cehdiyle ve tamamıyla O'na yönelme gayretiyle dolduracaklarına inançları tamdır. İşte, bu iman ve inançla abdeste de bambaşka bir kıymet verir ve onu yedi hatta yetmiş veren bir tohum gibi değerlendirirler. Amel defterlerine bir abdest yazdırırlar ama -bazen toprağın bağına atılan tek tohumdan yediyüz başak çıkması gibi- kat kat fazlasıyla mükafat görecekleri ümidini taşırlar. Neden olmasın ki, “Zâlike fadlullahi yü'tîhi men yeşâ - Bu Allah'ın bir lütfudur, onu dilediğine ihsan eder.” (Hadid, 57/21)

Cennet Kapılarının Anahtarı

Nitekim, Allah Rasûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), “Âdâp ve erkânına uymak suretiyle abdest alıp kıbleye dönerek, “Eşhedü en lâ ilâhe illallahü vahdehü lâ şerîke leh ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Rasûlühü” diyen bir kul için Cennet'in kapıları açılır; o, Cennet kapılarının dilediğinden içeri girer.” (Müslim, Taharet 33) buyurmuştur. Belki, böyle büyük bir mükafatı abdest alan herkesin elde etmesi pratik itibarıyla söz konusu değildir; çünkü, her mü'minin, namaz yolunda aynı derin mülâhazalarla dolması ve abdesti kendi enginliğiyle duyması mümkün olmayabilir. Fakat, abdest sayesinde böyle bir mükafata nâil olmak potansiyel olarak hemen herkes için mevzubahistir ve kendilerine Cennet'in bütün kapıları açılacak olan bu tali'lilerin abdestin hakkını veren kimseler arasından seçileceği muhakkaktır.

Baştan bu yana arz etmeye çalıştığım hususlardan dolayıdır ki, Rasûl-ü Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem), her vakit namaz için ayrı ayrı abdest almıştır. Hatta, Mekke fethine kadar bir abdestle iki vakit namaz kılmamıştır. Sahabe Efendilerimiz de, kıyamet gününde ak alınlı, aydın bakışlı, eli-yüzü tertemiz ve vicdanı göktekilerin iç âlemleri kadar nezih olmanın yolunun namaz ve namaz öncesi amellerden geçtiğine inanmış ve hep bu inanç üzere yaşamışlardır. Mesela, Ebû Hüreyre (radiyallahu anh) abdest alırken ellerini neredeyse omuzuna kadar, ayaklarını da dizlerine kadar yıkamayı itiyad edinmiştir. Kendisine bunun sebebi sorulunca da, “Ben Rasûlullah'ın, ‘Ümmetim kıyamet günü çağrıldıkları vakit, âzâlarındaki abdest izinden dolayı nur gibi parlar halde gelirler. Öyleyse kimin imkanı varsa nurunu artırsın.’ dediğini duydum” cevabını vermiştir. Diğer bir rivayete göre de, Peygamber Efendimiz'in “Mü'minin zineti, abdest suyunun ulaştığı yere kadar yükselir” buyurduğunu nakletmiştir.

Peygamber Kardeşlerinin Alnındaki Nur

Secde ve abdest uzuvlarındaki emarelerle öndekilerden de önde olma ve ötede Peygamber Efendimiz tarafından tanınma meselesi bir başka hadis-i şerifte şöyle bir müjdeyle anlatılmaktadır: Bir gün, Allah Rasûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), cennet koridoru diyebileceğimiz Baki' kabristanına gidip orada medfun bulunan kutlu insanları ziyaret etmiş; “Selâm size ey mü'minler diyarının sakinleri! İnşallah bir gün biz de size katılacağız.” buyurmuştu. Daha sonra da “Kardeşlerimi görmeyi çok arzu ederdim.” demişti. Bunun üzerine Ashab-ı kiram, “Ya Rasûlallah, biz, Senin kardeşlerin değil miyiz?” diye sorunca, Rasûl-ü Ekrem Efendimiz, “Siz benim ashabımsınız; kardeşlerim ise henüz gelmediler; onlar sonra gelecekler.” cevabını vermişti. Bunun üzerine sahabe efendilerimiz “Ümmetinden henüz gelmeyenleri ötede nasıl tanıyacaksın ya Rasûlallah?” dediklerinde, o Şefkat Peygamberi şunları söylemişti: “Düşünsenize; bir adamın alnı ak ve ayağı sekili atları olsa ve onlar yağız ve doru atların arasında bulunsa, o adam kendi atlarını tanıyamaz mı? İşte benim kardeşlerim abdestten dolayı yüzleri nurlu, el ve ayakları parlak olarak gelecekler. Ben havzın başına onlardan önce varacak ve tanıdıklarımı tutup yanına alacağım.” (Müslim, Taharet 39; İbni Mâce, Zühd 36) buyurmuştu.

İşte, abdest hem bu dünya hem de öteleler hesabına çok büyük mükafatlar va'd etmektedir. Fakat, onun va'd ettiklerine ulaşmak için aşılması gerekli olan bir sarp yokuş vardır. O yokuşun geçilmesi ise insanın

iradesine bağlanmıştır. Demek ki, bu mevzuda kullara düşen vazife, ibadet konsantrasyonunu yakalama adına irâdî bir cehd ve gayret göstermektir. Başlangıç itibarıyla zor ve ağır gelmesine, beraberinde bir kerâhet bulunmasına ve bazen şartların çok elverişsiz bir hal almasına rağmen dişinizi sıkıp sabretmeniz sayesinde zamanla abdestten öyle bir lezzet alırsınız ki artık onu gözünüzün nuru sayar ve hiçbir şeye değışmezsiniz. “Bismillah” deyip yola çıktıktan ve sabırla o sarp yokuşu aştıktan sonra onun öyle bir tadı, öyle bir lezzeti ve öyle bir şivesi ile karşı karşıya gelirsiniz ki, abdest ve namaz arası dokuduğunuz mekiğın hiç bitmemesini dilersiniz. Şahsen, hata ve kusurlarımdan dolayı olsa gerek, abdesti ve namazı derinlemesine duyduğumu söyleyemem. Fakat, bazen bunlar sayesinde içime esip gelen ve meltem gibi bütün benliğimi saran öyle bir ruh haleti oluyor ki tariften acizim. Benim öyle bir halet-i rûhiyeye liyakatim olduğunu hiç zannetmiyorum; herhalde Rabbim “duyup ifade edeyim, dolayısıyla başkalarını da şevklendireyim” diye nasip ediyor. Size kasemle teminat veririm; bazen başımı secdeye koyduğum zaman içimden diyorum ki, “Keşke bu secde hiç bitmese, alnımı yerden hiç kaldırmam!” Rabbimin huzurunda yüzümü yere sürdüğüm o dakikalarda o hal üzere altmış sene durabileceğimi düşünüyör ve bütün rûh u cânımla o ânın hiç bitmemesini istiyorum.

Evet, abdest, kulun diğör ibadetlere mânen ve rûhen hazırlanmasına ve bu ibadetlerden azamî verim elde etmesine yardımcı olan kıymetli bir vesiledir. Abdest almak isteyen kimse daha hazırlığa başlarken ona niyet ederse, hem abdestten hem de ona hazırlık için yaptığı bütün fiillerden dolayı sevap kazanır; çünkü, bunların herbiri ibadete vesile olması cihetiyle bir çeşit ibadet olur. Diğör taraftan, abdestin, vücuttaki kinetik enerjiyi dengeleme ve insana streslerini yenme imkanı sağlama gibi bizim için mahfuz ve müsellemler olan daha pek çok talî faydası da vardır ama mevzunun çerçevesini aştığı için onları başka bir fasla bırakmak herhalde daha uygun olsa gerektir.

Hacet namazı ve kılınışı: (16.07.2007 Bamteli sohbeti'nden)

Soru: Hâcet duası denilince dünyevî ihtiyaçlar akla geliyor. Uhrevî meseleler için de hâcet namazı kılınır mı? Hâcet duası yaparken hangi mülahazalar içinde bulunmak gerekir?

-Cenâb-ı Allah'a arz edilen ihtiyaçlar, el açanların himmet hislerine göre farklılaşır. Kimileri, hayırlı eş, salih çocuk, geniş ev, bol rızık gibi isteklerinden dolayı hâcet namazı kılarlar; adanmış ruhlar ise, gece gündüz i'lâ-yı kelimetullah hesabına yalvarıp yakarırılar.

-Bir ihtiyacı, sıkıntısı, derdi ve isteği olan kimse dört rekât namaz kılar, Cenâb-ı Allah'ı sena eder, Peygamber Efendimiz'e (aleyhissalâtu vesselâm), Enbiya-ı İzâm'a, Melâike-i Kiram'a ve selef-i salihîne salat ü selâm getirir, ümmet-i Muhammed'e dua eder, sonra şöyle yakarışa geçer ve ardından da ihtiyacını zikreder:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ وَالْعِصْمَةَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ
وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ لَا تَدْعُ لِي ذَنْبًا إِلَّا غَفَرْتَهُ وَلَا هَمًّا إِلَّا
فَرَجْتَهُ وَلَا حَاجَةً هِيَ لَكَ رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

اللَّهُمَّ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبِّ الْعَرْشِ
الْعَظِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

اللَّهُمَّ كَاشِفَ الْعَمِّ مُفَرِّجَ أَلَمِّ مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرِّينَ إِذَا دَعَوْكَ رَحْمَانَ الدُّنْيَا

وَالْآخِرَةَ وَرَجِيمَهُمَا فَارْحَمْنِي فِي حَاجَتِي هَذِهِ بِقَضَائِهَا وَتَجَاجِهَا رَحْمَةً تُغْنِينِي بِهَا عَنْ رَحْمَةِ مَنْ سِوَاكَ

“Halîm ü Kerîm Allah’tan başka ilah yoktur. Arş-ı Azîm’in Rabbi Allah’ı tesbih ederim. Hamd alemlerin Rabbi Allah’a mahsustur. Rabbim, Senden, rahmetinin gereklerini, merhametini celbedecek şeyleri, gerçekleşmesi muhakkak olan mağfiretini, günahattan korunmayı, her türlü iyiliği kazanmayı, her türlü günahattan da selâmette olmayı istiyorum. Bende bağışlamadığın hiçbir günah, gidermediğin hiçbir keder, Senin rızana muvafık olup da karşılamadığın hiçbir ihtiyaç bırakma Ya Erhamerrahimin.

Allah’ım, Sen kullarının ihtilaf ettikleri şeylerde hüküm verirsin. Yüce ve Azim Allah’tan başka ilah yoktur. Halîm ve Kerîm Allah yegâne ilahtır. Yedi semanın ve Arş-ı Azîm’in Rabbi Allah’ı tesbih ederim. Hamd alemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.

Ey kederleri gideren, tasaları kaldıran, Sana dua ettiklerinde çaresizlerin duasına icabet eden Allahım, ey dünya ve ahiretin Rahman ve Rahîm’i! Şu ihtiyacımın giderilmesi ve tamamlanması hususunda beni başkalarının merhametinden müstağni kılacak bir şekilde bana merhamet et.”

-Onulmaz gibi görünen bir derdi, bir hastalığı olan kimse de abdest alır, iki rekât namaz kılar; hamd ü sena, salat ü selam ve ümmete dua ettikten sonra şu tevessülün akabinde ihtiyacını dile getirir:

**اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، يَا مُحَمَّدُ إِنِّي
أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتُقْضَى لِي، اللَّهُمَّ فَشَقِّعْهُ فِيَّ**

“Allah’ım Sen’den diliyor ve dileniyorum, Rahmet Peygamberi Hazreti Muhammed’i vesile edinerek Sana teveccüh ediyorum. Ya Muhammed (aleyhissalâtu vesselâm) şu hacetimin yerine getirilmesi için seni vesile yaparak Rabbime yöneliyorum. Allahım, Rasûl-ü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimiz’i hakkımda şefaathçi eyle.”